

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVII Nr. 9 — 12
SEPTEMBRIE - DECEMBRIE
1978

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

I U S T I N

**Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM

**Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos**

P. S. Dr. ANTIM

Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR ADJUNCT :

P. C. Pr. GH. BOGDAPROSTE

C U P R I N S U L

Pag.

ANIVERSĂRI

REDACȚIA, Aniversarea Republicii, 1947—1978	961
REDACȚIA, 1 Decembrie 1918, afirmare istorică a unității noastre naționale din- totdeauna	965

PASTORALE

Prea Fericitul Părinte IUSTIN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	972
Înalt Prea Sfințitul ANTIM, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos, <i>Pasto- rală la Nașterea Domnului</i>	980
Prea Sfințitul ANTIM, Episcopul Buzăului, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	984

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. prof. CONSTANTIN GALERIU, <i>La Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci</i>	988
Pr. prof. ENE BRANIȘTE, <i>La Înălțarea Sfintei Cruci</i>	992
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Duminica a XVIII-a după Rusalii</i>	996
Diac. asist. EMILIAN CORNIȚESCU, <i>La Duminica a XIX-a după Rusalii</i>	999
Diac. conf. PETRU I. DAVID, <i>La Duminica a XXIII-a după Rusalii</i>	1002
Pr. prof. NICOLAE NEAGA, <i>Icoanele în lumina Sfintei Scripturi</i>	1006
O. B., <i>Nașterea Domnului — Meditație</i>	1009

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, <i>Fapte și acțiuni în slujba Patriei și a Păcii</i>	1011
Diac. prof. OREST BUCEVSCHI, <i>Știri ecumenice</i>	1017

ARTICOLE ȘI STUDII

† Dr. ANTONIE PLOIȘTEANUL, Episcop-vicar patriarhal, <i>Papirusul Bodmer II</i>	1023
Drd. A. MANOLACHE, <i>Sfânta Taină a Mirungerii</i>	1029

DOCUMENTARE

Pr. asist. NICOLAE DURĂ, <i>130 de ani de la Revoluția română din 1848</i>	1044
Pr. prof. ION IONESCU, <i>Localizarea Chilieii bizantine și împrejurările în care s-a înființat Mitropolia Țării Românești</i>	1055

TUDOR MATEESCU, <i>Date despre situația bisericilor românești din județul Tulcea în primii ani după reintegrarea Dobrogei la Țară</i>	1072
C. CIOROIU și M. AUREL, <i>Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877</i>	1075
Dr. STELIAN MARINESCU, <i>Contribuția «Gazetei Transilvaniei» la războiul pentru cucerirea Independenței de Stat a României</i>	1096
GHEORGHE VASILESCU, <i>Clerul ortodox, participant la lupta poporului român împotriva cotoptitorilor (1916—1918)</i>	1110
Pr. GABRIEL COCORĂ, <i>Presa buzoiană sprijinitoarea acțiunilor pentru fărurirea unității naționale</i>	1122
Drd. NICOLAE STREZA, <i>Petiția Episcopiei Ortodoxe Române, din Statele Unite ale Americii de Nord, către Președintele Woodrow Wilson (1918)</i>	1132
Prof. ION CRUCEANĂ, <i>Preotul Ioan Răuțescu, cronicar al luptelor din regiunea Bran — Dragoslavele</i>	1136

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

REDACȚIA, <i>Cea de a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	1140
Pr. ANTON POȘIRCĂ, <i>Secretar eparhial, Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor</i>	1144
Pr. GEORGE DRAGNE, <i>Restințirea bisericii «Nașterea Maicii Domnului» — Ghencea din București</i>	1152
ASISTENT, <i>Restințirea bisericii din parohia Cocora, județul Ialomița</i>	1154
ASISTENT, <i>Restințirea bisericii din parohia «Înălțarea Domnului» — Oltenița, județul Ilfov</i>	1155
ASISTENT, † <i>Preotul Moise Vișoiu</i>	1157
Pr. protopop NICOLAE NICOLA, † <i>Preotul Vintilă Andronescu</i>	1158
Pr. MIHAI TĂTĂRIM, † <i>Preotul Alexandru Ivanovici</i>	1159

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. GHEORGHE GUȚĂ, <i>Știri din cuprinsul Eparhiei</i>	1161
--	------

RECENZII

<i>Un nou centru și o nouă revistă pentru studiul culturii ortodoxe</i> , de Prof. IORGU IVAN	1166
Petros Vassiliadis, <i>Ipoteze despre izvoarele Loghiilor</i> , Atena, 1977, 107 p., de Pr. prof. NICOLAE NEAGA	1169
«Candela», nr. 3—4/1977, de Diac. prof. O. BUCEVSCHI	1170
Tudor Mateescu, <i>Pricini ale românilor din Dobrogea, judecate de organele judiciare ale Țării Românești</i> (sec. al XVIII-lea), de I. I. G.	1172
<i>Îndrumător bisericesc</i> , 1978, Sibiu, p. 231, de Diac. prof. O. B.	1173
«Învierea», revistă de teologie și cultură românească, Ierusalim, 1—3/1978, de O.B. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, <i>Teologia Dogmatică Ortodoxă</i> , vol. I, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, 504 p. de A. L. M.	1175
Ion Lungu, <i>Școala Ardeleană</i> , Ed. Minerva, București, 1978, 490 p., de diac. prof. MARIN VELEA	1178

ANIVERSĂRI

ANIVERSAREA REPUBLICII 1947 — 1978

Sărbătorim cu toții — la 30 decembrie — împlinirea a 31 de ani de la proclamarea Republicii, — prilej de bucurie pentru întregul nostru popor.

Cu 31 de ani în urmă au fost așezate în patria noastră temeliile unei noi epoci, prin proclamarea celui mai înalt sistem de conducere, cu coordonate ce cuprind întregul nostru ansamblu de viață și de afirmare, atît între hotarele țării, cît și dincolo, în aria internațională actuală.

Republica — patria poporului care conduce, prin reprezentanții ei — toate acțiunile pentru mai binele și progresul tuturor, a ajuns la maturitatea activității sale, înlesnind poporului să fie liber și stăpîn pe soarta sa și să-și făurească o viață liberă și prosperă.

În anii săi, ea a născut o nouă generație de oameni, pe care i-a crescut într-un climat de pace și de democrație, de încredere în forțele lor, de luminare a minții, de o tehnicitate cît mai avansată și de dăruire pe altarul muncii și al iubirii de popor.

Acești oameni noi, făuritori ai realizărilor pe care le vedem azi, constituie o nouă treaptă în istoria patriei noastre, pe care au orientat-o spre căile apropierii, colaborării, prețuirii, respectului dintre oameni, — spre socialism.

Fiind și la sfîrșit de an, și, referindu-ne la anul trecut — 1978 — am văzut succese deosebite în toate domeniile și au fost aduse la cunoștința opiniei noastre publice cifrele și faptele. Astfel industria s-a dezvoltat, crescînd de 43 de ori față de perioada antebelică. Ritmul de creștere a producției, fiind în cei trei ani ai cincinalului de peste 11 la sută; agricultura, mecanizată și cooperativizată, a avut un an deosebit de rodnic,

Au fost înregistrate succese și în alte sectoare de activitate ale vieții sociale, economice și culturale, în ocrotirea sănătății, în instituțiile de învățământ, sport, turism etc. Astfel a crescut avuția națională de 13 ori, față de 1938, iar veniturile oamenilor muncii din 1950 pînă în 1978 de aproape 6 ori. Acestea toate au permis ridicarea standardului de viață a poporului pe trepte mai înalte de progres și de civilizație și răsrîngerea acestora asupra bunăstării fiecărui cetățean. Distanța dintre sat și oraș s-a micșorat mai mult. Industrializarea și electrificarea satelor au dus în fiecare casă lumina electrică, radioul și televizorul. La orașe și sate mii de artiști amatori, de pe toate meleagurile țării, în prima etapă a Festivalului Național «Cîntarea României», au prezentat, din izvoțul nesecat al folclorului, piese minunate de creație artistică, populară și patriotică. Elanul acesta cultural-educativ a stimulat în anul care se încheie acțiunea pentru participarea și la creația științifică și tehnică pentru modernizarea producției și a mijloacelor de producție, pentru perfecționarea tehnologiilor de fabricație și asimilarea unor produse noi. Toate acestea sînt realizări ale poporului nostru în climatul Republicii.

Dacă din punct de vedere intern poporul nostru a realizat un progres masiv în toate domeniile de activitate, de asemenea, pe plan extern, a reușit să ridice și mai mult prestigiul patriei noastre în fața celorlalte popoare.

Referindu-ne la raporturile patriei noastre cu celelalte națiuni în politica externă, reprezentată atît de magistral de Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, vom trece peste numeroasele momente de înaltă prețuire pe care le-am întîmpinat în anii Republicii, în noul și generosul sistem de colaborare cu toate popoarele. Schimbul de vizite făcute și primite de Conducătorii Patriei noastre în anul care se încheie, a avut ca scop întărirea principiilor de pace, înțelegere și colaborare cu toate țările lumii. Toate aceste acțiuni au fost dirijate de către Președintele Republicii, care, prin personalitatea și activitatea sa neobosită a făcut să fie cunoscută politica patriei noastre, care formează rezonanța unei concepții pătrunsă de un înalt umanitarism, de un spirit de egalitate, de armonie în arena vieții internaționale. Înalte foruri internaționale au apreciat contribuția inestimabilă a Președintelui R. S. România la lupta pentru pace, colaborare și bună înțelegere între popoare. După primirea celei mai mari medalii «Frédéric Joliot Curie», din iarna anului trecut, din partea Consiliului Mondial al Păcii, Președintele

Nicolae Ceaușescu a primit premiul «SIMBA» pentru pace pe anul 1978 — premiu instituit de conducerea publicației italiene «Il corriere Africano».

Sărbătorind Ziua Republicii — cea de a 31 aniversare de la proclamarea ei —, Biserica Ortodoxă Română aduce mai întâi un omagiu tuturor celor care au luptat și s-au jertfit pentru realizarea acestui istoric deziderat.

Mergînd mai departe, pe făgașul acestor trei decenii, ea a putut să-și desfășoare, în cele mai bune condițiuni, misiunea sa și și-a organizat activitatea în conformitate cu cerințele sale. Urmîndu-și chemarea sa spirituală, Biserica noastră a contribuit și în anul care se încheie la conservarea tuturor bunurilor sale ce fac parte din Patrimoniul cultural național. Conștientă fiind că toate aceste bunuri constituie tezaurul Bisericii și al patriei, a îndrumat preoțimea să ia toate măsurile pentru asigurarea și buna păstrare a acestor valori însemnate pentru trecutul nostru istoric și artistic. Întrucît multe din aceste vestigii ale trecutului — monumente istorice și artistice — sînt cercetate de mulți vizitatori din țară și de peste hotare, Biserica a pregătit un important număr de specialiști, ghizi și îndrumători de muzee, care să dea lămuririle necesare. Pentru aceasta și în anul în care se încheie, Biserica a organizat unele cursuri de reîmprospătare a cunoștințelor ghizilor.

Problema centrală din punct de vedere social pe care Biserica a îmbrățișat-o cu devotament este Pacea.

Prin cursurile de îndrumare misionară ținute în anul 1978 preoțimea noastră a fost orientată, și pe mai departe, spre activitatea socială de slujire a omului, spre împlinirea dezideratelor ei profesionale împletite cu viața credincioșilor, căutînd să fie activă în actualitate, spre împlinirea îndatoririlor ei, pentru pace și înțelegere între oameni. Atît în organizația Frontului Unității Socialiste, din care fac parte și clerici, în comitetele de luptă pentru pace, în Crucea Roșie, preoțimea sprijină, cu devotament și dăruire, toate acțiunile obștești, menite să contribuie la pacea a toată lumea și a bunei înțelegeri.

Ascultînd de cuvintele Conducerii noastre de Stat și a Bisericii și, mai ales de sfaturile părintești ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, preoțimea caută să-și îndeplinească misiunea sa. Cu cîtă bucurie am ascultat cuvintele sfătuitoare ale Prea Fericirii Sale rostite cu ocazia Pastorelei dată de Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului și Anului

Nou în care spunea : «Cu scumpătate să păstrăm neîntinate darurile cele bogate pe care Sfântul Duh le aduce neîncetat asupra noastră, făcîndu-le să rodească în noi bucuria credinței celei drepte, împlinirea nădejzii de mîntuire aducătoare și vărsarea dragostei noastre fierbinte peste toți semenii noștri, de aproape sau de departe, pentru oamenii de pîretutîndeni. În rîndurile dinții vestitori ai dreptății, ai libertății și păcii în lume, făcîndu-ne, să ne dovedim, în același timp, cei dinții și la îndeplinirea îndatoririlor cetățenești în scumpa noastră țară. Întru aleasă cinstire să cinstim întreaga cîrmuire de stat, în frunte cu Președintele Republicii Socialiste România — Domnul Nicolae Ceaușescu, care osîrduiește, cu timp și fără timp, la propășirea țării, la păstrarea independenței naționale și la statornicirea păcii în lume».

Aceasta este orientarea noastră, aceasta este îndatorirea noastră de fii ai Bisericii și ai Patriei, închinînd Republicii la aniversarea proclamării ei, omagiul rugăciunii, al muncii, al cinstei, al păcii și al frăției între oameni.

REDACTIA

1 DECEMBRIE 1918, AFIRMARE ISTORICĂ A UNITĂȚII NOASTRE NAȚIONALE DINTOTDEAUNA

Sărbătorim, românii de pretutindeni, la 1 decembrie, evenimentul istoric al unirii Transilvaniei cu Patria. Sărbătorim și evocăm pe cei ce au purtat neîntrerupt în conștiința lor unitatea neamului și au înfăptuit-o, adică, în ultimă instanță, poporul român. Îi sărbătorim virtuțile prin care a înfăptuit-o. Învățăminte scoatem mai ales din aceste virtuți. Din iubirea și cultul părinților noștri pentru pământul moștenit, păzit, lucrat și sfințit de ei ca o grădină a raiului. Din simțul și iubirea lor pentru frumusețea limbii noastre scotită de asemenea sfântă, cum cîntă poetul: «Limba noastră-i limbă sfântă...». Din cultul lor pentru credința noastră creștină ortodoxă luminoasă, echilibrată, izvoritoare de forță spirituală, de încredere și speranță; creatoare de caractere, de cultură și de civilizație. În sfârșit, din cultul pentru înaintași și opera lor. Cu asemenea conștiință și virtuți am păstrat un tezaur scump, comun, prin care orice fiu al neamului, din orice parte a pământului străbun se mărturisea și se recunoștea permanent una cu tot sufletul românesc. Și ne edificăm astfel din profunzimi ființa, identitatea, neamul, vocația.

Am fost educați dintru început, în acest spirit. Ramură nordică a Tracilor, Daco-Geții erau socotiți de Herodot drept «cei mai viteji și mai dreپți dintre Traci». Fondul monoteist al religiei lor, concepția «că nu există o altă Divinitate în afară de a lor», era în același timp bază spirituală a unității. Credința în nemurire, — același Herodot ne spune că «Geții se credeau nemuritori» —, cultiva odată cu credința în nemurirea sufletului, și credința în nemurirea neamului. Iar faptul că nu apoteozau patimi, ca în cultul lui Dionisos sau Venus, ci erau instruiți de preoții lor în cultul strămoșilor, al lui Zamolxe de pildă, și în apoteoza jertfei, a unei morale eroice, a stăpînirii de sine, a curăției, a demnității și libertății, îi făcea neînfricați în fața morții, în apărarea bunurilor lor sacre.

Cu asemenea premise se realiza, încă acum două mii și ceva de ani în urmă, statul centralizat dac sau Burebista, cu un vast teritoriu, între munții slovaci, Dunăre și Mare — Pontul Euxin. Se înfăptuia prima unificare a conștiinței politice a neamului nostru. Iar mai apoi, sub conducerea eroicului Decebal, strămoșii înfruntau marele imperiu roman.

Confruntarea Geto-Dacilor cu Romanii, de la începutul sec. II, reprezintă, cum se știe, pentru poporul nostru, momentul său crucial. Și semnificația acestui moment de răscruce, stă mai ales, în aceea că dra-

matica confruntare de atunci, s-a transformat într-o fericită fuziune, într-o sinteză etnică. Iar acestei fuziuni, contopiri, propovăduirea iubirii lui Iisus Hristos, începută la noi încă de Sf. Ap. Andrei, îi venea pronia-tor în întâmpinare. Era liantul divin al celor două lumi pînă atunci în conflict. Evanghelia iubirii slujea astfel ca însăși perioada zămislirii și formării noastre să însemne, cum se exprima Hașdeu, «perioada unei unități naționale primordiale». Și apărea neamul nostru acum în istorie într-un nou veșmînt : roman și creștin.

În fața migrației popoarelor a trebuit să ducem o îndelungată luptă pentru păstrarea ființei și continuității, pe pămîntul unde ne-am născut și dezvoltat. De observat însă, că în timp ce migrațiile erau discontinue, trecătoare, prezența străbunilor aici era continuă, statornică. Așa ne vorbesc mărturiile istorice. Astfel, cum informează istoricul Iordanes, cînd Gepizii au izgonit pe Huni și au pus stăpînire «pe tot ținutul Daciei...» au făcut ca populația locală, deci a strămoșilor, «întristată de multă vreme, să se bucure de libertatea mult dorită». Documentele pun în lumină și factorul creștin prin care se distingeau strămoșii de năvălitori. Despre Sf. martir Nichita, din timpul lui Constantin cel Mare, care cum se arată în *Acta Sanctorum*, era «născut și crescut în țara barbarilor numiți goți, dincolo de fluviul Istru (deci în părțile noastre), se spune, că el nu s-a însoțit cu barbarii, ci a stat în rîndurile dreptcredincioșilor...», pentru care și-a găsit moartea martirică (E trecut în calendar la 15 sept.). Se înțelege prin «dreptcredincioși», că erau desemnați localnicii, populația străromână, singura creștină aici pe atunci.

Cu jertfe și valori de altă esență rezistam luptînd «între atîtea neamuri sloglote» cum spune S. Pușcariu, nu doar cu armele războinicilor, ci, împreună cu celelalte însușiri, și prin prestigiul civilizației latine, la început, iar mai tîrziu, prin bunătatea și omenia noastră, prin frumusețea fizică și morală, prin dărnicie, prin aplicările noastre artistice, prin firea deschisă, prin limba armonioasă, prin inteligența noastră scilpitoare și atîtea calități», ceea ce făcea pe publicistul francez din sec. trecut, Paul Bataillard (1816—1894), să spună că, «Românii, credincioși vechilor lor tradiții, au fost mulți ani poporul cel mai luminat din această parte a Europei». Această superioritate explică faptul că migratorii adăpostii pe aici, au fost asimilați în masa noastră etnică, iar noi am rămas mereu cu ființa, cu identitatea, cu numele nostru roman, de români, prin care știam că ne deosebim de străini.

Îndeosebi invazia Hunilor distrusese viața orășenească, dar satele, «obștile sătești», în care toți locuitorii erau rudenii, și își munceau pămîntul — «moșia», adică moștenirea de la «moși», toate erau fortărețe ale unității neamului. Se simțeau una și prin rudenia firească de sînge, și prin împărțășirea aceluiași sînge euharistic, din același potir.

Păstrînd această conștiință, chiar în condiții neprielnice, se organizau state românești în toate laturile țării. Cronica «Gesta Hungarorum» confirmă în Transilvania existența, la începutul sec. X, a unor formații statale românești conduse de Gelu, Glad și Menumorut. Alte cronici vorbesc de voievodate românești în părțile Moldovei, al Birlădenilor, al Brodnicilor. În sud ființau voievodatele lui Litovoi, Seneslau, Ioan, Far-

caș ; în Dobrogea al lui Tatos, Sacea sau al lui Jupan Dimitrie, ș.a. Acestora le-au urmat formațiile statale mai mari : Țara Românească, Moldova și Principatul Transilvaniei. Dar în același timp, deși siliți să trăiască separați, granițele politice nu-i puteau despărți pe români. Granițele erau artificiale, nefirești ; iar firești, fundamentale ne erau originea comună, continuitatea și unitatea. Și comunicau românii între ei, pe toate căile. Prin potecile munților, comunicau păstorii, păcurarii și tot felul de cărași cu grâne, pește, cherestea etc. Ierarhii, preoții, ieromonahii predicau și invocau și ei, cu orice prilej, unitatea, prin rugăciuni, predici, intervenții. Când la 1507 e pe cale să izbucnească un conflict armat între Bogdan al III-lea al Moldovei și Radu cel Mare al Țării Românești, călugărul Maxim Brancovici îi convinge să se împace spunându-le : «Sfințeți creștini și de aceeași seminție». Manuscrisele, tipăriturile care circulau de o parte și de alta a Carpaților, transmiteau același grai, aceeași lege, credință, spiritualitate. Cazania lui Coresi, din 1581, era destinată să fie de folos : «Tuturor românilor». În «Palia de la Orăștie», fiul său, diaconul Șerban se adresa, la 1582 : «Vouă tuturor fraților români», iar Varlaam, Mitropolitul Moldovei, în cunoscuta-i Cazanie începea cu un «Cuvint către toată seminția românească de pretutindenea». Și de menționat, Cazania lui Varlaam a fost găsită în sate depărtate din Bihor sau de pe Tîrnave, ca și în părțile Hunedoarei și ale Banatului. Cit despre Mitropolitul Simion Ștefan, e prea cunoscută «Predosloviea» lui la Noul Testament tipărit la 1648 la Bălgrad (Alba Iulia), în care arăta că au fost alese în text cuvintele pe care să le înțeleagă românii de pretutindeni. Căci «bine știm, spune ierarhul, că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni care umblă în toate țările, așa și cuvintele acelea, sânt bune carele le înțeleg toți».

Cronicarii vedeau și ei cu documente, mai ales comunitatea de obîrșie. Grigore Ureche scria că : «Românii ciți se află locuitori și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sînt cu Moldovenii, și toți de la Râm se trag». Miron Costin cultiva aceeași conștiință. «Numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian este rumân sau romanus, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dinșii... Același nume este dat indeobște muntenilor și moldovenilor și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei. Un alt nume ei înșiși nu au primit între dinșii niciodată».

Stolnicul Constantin Cantacuzino scria și el : «Însă românii înțelegem nu numai ceștia de aici, ci și din Ardeal, care încă și mai neași sînt. Și moldovenii și toți ciți și într-altă parte se află și-au această limbă... tot români îi ținem, că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură». În sfîrșit, marele cărturar de renume european, Dimitrie Cantemir sublinia și el energic : «Neamul moldovenilor, muntenilor, ardelenilor, cu toții, cu un nume de obște români se cheamă».

Astfel, odată cu unitatea firească, fundamentală, poporul român își cultiva și ținea mereu vie, prin toți fiii ei reprezentativi, și o conștiință culturală, politică unificatoare. Și cu toate vitregiile vremii, parcă împotriva jeluirii cronicarului : «Nu-s vremile sub cîrma omului», neamul

românesc se ridica deasupra vremilor. La 1600, eroicul domnitor Mihai Viteazul înfăptuia prima unire politică a Țărilor Române, și se intitula : «Domn Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei». Locuitorii vechii Dacii erau din nou sub același steag.

Din nefericire, această realizare istorică a durat puțin. Dar faptul că a fost posibilă, era deosebit de important și plin de semnificații. Devenea un moment de referință și un ideal pentru evenimentele și generațiile ce urmau. În secolele XVIII și XIX, când conștiința națională se va dezvolta și va cunoaște noi valențe în multe țări, afirmarea acesteia la noi va însemna și năzuință după unitate. Răscoala lui Horia, odată cu adincile ei resorturi sociale, urmărea și acest țel. Faptul era cunoscut chiar în afara granițelor imperiului habsburgic. *Politisches Journal* din Hamburg, relata în 1784, între altele : «Răsculații din Transilvania sînt români, urmașii coloniilor romane din Dacia, care, în majoritate sînt de religie ortodoxă și formează majoritatea locuitorilor, întrecînd cu mult pe ceilalți locuitori ai Principatului...». Și «el, Horia, a ajuns la idei mai largi. Ar fi spus că are intenția să se unească cu tovarășii săi de credință, cu românii din Valahia și, împreună cu ei să cucerească toată Transilvania și să reinvie vechiul imperiu roman, din care își trag obîrșia».

În tot cursul sec. XIX, marcat de evenimente politice decisive pentru istoria noastră, idealul unității împreună cu cel al independenței naționale constituia mobilul fundamental al tuturor acțiunilor majore ale neamului. Tudor Vladimirescu cerea la 5 aprilie 1821 mitropolitului țării, Dionisie Lupu să ia legătura cu moldovenii, «ca unii ce sîntem de un neam, de o lege, și duh, aceeași stăpînire...», pentru ca «fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor Principaturi ajutîndu-ne unii pe alții...». Alcătuitoarii Regulamentului Organic înscrisau și ei în această legiuire fundamentală un articol care arăta : «Începutul, obiceiurile și cea de un fel limbă a sălășluitoarilor întru aceste două Principaturi... cuprind destule elemente de o mai aproape a lor unire, care pînă acum s-au fost oprit...». Semnificative erau de asemenea titlurile publicațiilor istorice din această perioadă. Mihail Kogălniceanu scoate «*Dacia Literară*». Vasile Alecsandri, «*România Literară*», iar A. T. Laurian și N. Bălcescu, *Magazinul Istoric pentru Dacia. Străvechiul nume al țării* devenise un «manifest».

Revoluționarii pașoptiști propagau și ei la loc de frunte acest ideal. N. Bălcescu spunea încă în 1847, în noaptea de Anul Nou, în cadrul Societății Studenților Români din Paris : «Ținta noastră nu poate fi alta decît unitatea națională a Românilor, unitate mai întii în idei și simțăminte, care să aducă apoi cu vremea unitatea politică. Pentru M. Kogălniceanu, «Unirea Moldovei cu Țara Românească era cheia de boltă a edificiului național». La Marea Adunare de la Blaj, în mai 1848, pe Cîmpia Libertății răsunau cuvintele : «Noi vrem să ne unim cu Țara!». Iar un an mai tirziu, în Scrisoarea-Manifest din 15 iulie 1849, Avram Iancu proclama solemn : «...în cer, un Dumnezeu, și pe pămînt o Patrie».

Într-o asemenea efervescență națională se pregătea actul de la 1859. Erau angajate acum din plin forțele politice, sociale, de cultură și ceea

ce e mai important, erau angajate masele. Unirii politice i-a premers unitatea conștiinței întregii națiuni pentru care se lucraseră atît. Pentru care, în momentul proclamării Unirii, în ziua de 24 ianuarie, mitropolitul Nifon, președintele Adunării, căzînd în genunchi, mulțumea lui Dumnezeu că a luminat pe deputații Națiunii Române și-L ruga «să facă prodigios pentru ei spiritul solidarității patriotice». Iar la 24 ianuarie 1862, Domnitorul Al. I. Cuza, în discursul prin care comunica Adunării Legislative recunoașterea Unirii de către Turcia, încheia : «România va fi de aici una și nedespărțită».

Independența de stat a României, cucerită prin mobilizarea tuturor forțelor spirituale și materiale ale neamului, în anii 1877—1878, era de asemenea o etapă și o premiză istorică a desăvîșirii unității noastre. Prin glasul lui M. Kogălniceanu afirmam : «Sîntem o națiune liberă și independentă... voim să fim independenți, pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie». Și, desigur, în condițiile unei independențe și suveranități depline puteam dezvolta de pe alte poziții și cu mijloace sporite politica noastră națională. Iar această realitate, în chip firesc dinamiza speranțele românilor din teritorii rămase încă sub dominația străină. Comentînd procesul «Memorandiștilor», C. Clemenceau, pe atunci director al Ziarului «La Justice» se întreba în 1894 : «Cum ar putea să se pună stavilă privirilor — se înțelege, ale celor implicați în proces — îndreptate spre București?».

Secolul XX poate fi considerat nu numai secolul celor două conflagrații mondiale, ci și al eliberării popoarelor. Progresul pe atîtea planuri, spiritual, economic, social-politic, au impus dreptul la libertate și autodeterminare națională ca pe o exigență inevitabilă. Declanșarea primului război mondial, în 1914, a făcut iminent acest proces. Cum se cunoaște, participarea noastră a fost decisă în 1916, în urma Tratatului de Alianță încheiat între România, Rusia, Franța, Anglia și Italia. Nu urmăream vreun scop de cucerire, de pămînt străin, așa cum n-am făcut-o niciodată în istorie. Dar în chip legitim doream, asemenea înaintașilor, ca limitele geografice să se identifice cu limitele noastre firești, etnice. În acest spirit, în declarația comunicată Puterilor Centrale se arăta că «România împinsă de dorința de a contribui să grăbească sfîrșitul conflictului, și sub imperiul necesității de a-și salva interesele, se vede nevoită a intra în luptă alături de aceia care pot să-i asigure înfăptuirea unității sale naționale».

Sînt cunoscute atît desfășurarea războiului, cit și jertfele noastre de sînge. Îndeosebi luptele din vara anului 1917, de la Mărăști, Mărășești, Oituz, Cireșoaia, Coșna, se adaugă la epopeea multiseculară a neamului. Puterea de sacrificiu care nu ține seama de pericol, caracteristică însă strămoșilor, se unea cu sentimentul dureros al apărării Patriei și cu încrederea neclintită în drepturile ei sfinte. Eroismul soldatului român era în admirația Aliaților. — Lloyd George, prim-ministru al Marii Britanii, se adresa guvernului român la 21 august 1917, în ter-

meni ca aceștia : «Doresc să exprim din partea guvernului britanic profunda noastră admirație pentru curajul eroic și avântul ce l-a dovedit poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn... Rezistența îndrăjită, atât de prețioasă pentru cauza comună, pe care această armată o opune dușmanului, în acest moment, în condiții de o greutate excepțională, prezintă un exemplu măreț de tărie pe care libertatea o inspiră unui popor liber».

Paralel cu înfringerile suferite de Puterile Centrale pe atâtea fronturi, se făceau vizibile și semnele de dezmembrare ale anacronicului stat Austro-Ungar. Un mozaic de popoare fără o legătură organică, fără flacăra unui ideal comun, ținute doar cu forța, căzînd acum forța, se desfăcea în structurile lui firești. Principiul autodeterminării devenea o forță motrice. Pe ruinele imperiului luau ființă în 1918, state naționale independente : Polonia, Cehoslovacia, Austria, Iugoslavia, Ungaria.

Noi ne urmăm propriul destin. După declarația din 12 oct. 1918, de la Oradea, prin care se proclama dreptul de autodeterminare al românilor din Transilvania, la 18 oct. 1918, se constituia Consiliul Național Român Central, «ca unic for care reprezenta voința poporului român». Consiliul lansa «Convocarea» unei mari adunări naționale la Alba Iulia în care românii erau chemați să-și spună, în fața lumii întregi voința de independență și unire.

Cum se cunoaște, Adunarea a avut loc la 1 decembrie. Pe cîmpul lui Horia s-au întrunit peste 100.000 de români. În acea zi memorabilă a fost adoptată istorica Rezoluție a Unirii. «Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat, și Țara Ungurească, se spunea în primul articol, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți, la Alba Iulia, în ziua de 18—XI/1—XII 1918 decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii, cu România». Vasile Goldiș — în raportul care însoțea Rezoluția, preciza : «Națiunile trebuie să fie libere, ca astfel, egale în drepturi să poată încheia acea mare unire a popoarelor, care va fi chemată să reprezinte o concepție superioară pe scara civilizației, și să sporească astfel fericirea omenească pe pămînt. ...Dreptul națiunii române de a fi liberată îl recunoaște lumea întreagă. Dar odată scăpată din robie, ea aleargă în brațele dulcele sale mame». Episcopul de Caransebeș, Miron Cristea, devenit apoi patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, evoca tocmai această legătură de sînge și conștiință, cînd rostea de la una din tribune : «Simt că astăzi, prin glasul nostru unanim, vom deschide larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsa prin arterele lor cea mai caldă viață românească, și ca prin aceasta să ni se înfăptuiască acel vis nemplinit, copil al suferinței, de-al cărui dor au adormit și moșii, și părinții».

Semnificativ era și faptul că la Unire aveau și celelalte naționalități conlocuitoare. La 8 ianuarie 1919, Naționalitatea germană întrunită la Mediaș anunța, printr-o rezoluție, că «...poporul sășesc din Transilvania se pronunță, conform principiului de autodeterminare, pentru unirea Transilvaniei cu România». Șvabii din Banat, în Congresul din 10 aug., același an, de la Timișoara, își comunicau și ei adevărul, exprimînd

convingerea că : «...numai unirea cu România va putea să ne ofere garanțiile suficiente pentru existența și progresul nostru...». Populația evreiască aderase la unire încă din ianuarie 1918.

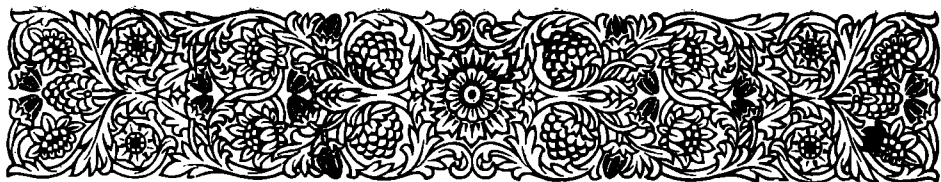
*

Actul desăvîșirii unificării Statului Național Român a încununat aspirația și lupta noastră de veacuri. A întruchipat voința unanimă a neamului. Confirma, în același timp, cum s-a văzut, obârșia comună a românilor de pretutindeni, identificarea lor cu acest pămînt străbun, pe care l-au păstrat neîntrerupt, prin menținerea viguroasă a unității lor etnice, în condiții vitrege de separare politică. Cum observa pătrunzător N. Iorga : «Noi ne ținem cu vîlaga noastră cea veche ; în organismul nostru este ...singele care de atîta vreme a curs în vinele oamenilor care au trăit unde trăim noi și de unde silințele oricui nu vor ajunge să ne scoată».

În același timp, acest act, istoric, se adresează în chip firesc și nouă, urmașilor. Recunoștința pe care ne-o cer înfăptuitorii lui, este să lucrăm în același spirit de conștiință, unitate, jertfelnicie. Imaginea României actuale, locul, prestigiul ei în lume înseamnă o cinstită deopotrivă pentru înaintași, ca și pentru cei de azi. Memoria vie a lui 1 decembrie 1918 trebuie să arate pe toți românii uniți în iubirea și slujirea Patriei nemuritoare.

REDACTIA

PASTORALE

---

† IUSTIN

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

*Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor creștini
har și pace de la Dumnezeu Atoateșitorul, iar de la Noi părintească
binecuvîntare.*

«Hristos se naște, slăviți-L,
Hristos din ceruri, întîmpinați-L,
Hristos pe pămînt, înălțați-vă!».

Iubiți credincioși,

«Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare... ; în cetatea lui David s-a născut, astăzi, pentru voi Mîntuitorul, care este Hristos Domnul» (Luca II, 11). *Acestea sînt cuvintele pe care îngerul Gavriil, vestitorul împlinirii făgăduinței lui Dumnezeu de a mîntui lumea, le-a grăit către cîțiva păstori care păzeau turmele lor în apropiere de Betleem, în binecuvîntata noapte a nașterii Domnului. Într-adevăr, păstorii au primit cu bunăvoință acest cuvînt ; lumina strălucitoare care-i învăluisese la venirea îngerului și glasurile puterilor cerești care cîntau :*

«Mărire întru cei de sus, lui Dumnezeu
și pe pămînt pace,
întru oameni bunăvoire»,

biruieră frica și nedumerirea lor. Totuși, pentru a se încredința deplin de adevărul celor auzite, ei au plecat îndată la 'Betleem', unde «au aflat pe Maria și pe Iosif și pe prunc, culcat în iesle» (Luca II, 16). Văzînd pruncul, păstorii au destăinuit cuvintele spuse despre El, iar cei care-i auzeau se mirau de vorbele lor.

Desigur, Mîntuitorul era dorit mult de poporul Vechiului Testament. Venirea Lui fusese vestită mai înainte de mulți prooroci, iar arătarea Lui părea că se apropiase. De aceea, nașterea unui Mîntuitor, care avea să scape poporul de jug străin și pe săraci, orfani și văduve de nevoi, era așteptată cu multă bucurie. Sînt pline de înțeles următoarele cuvinte rostite de Mîntuitorul în legătură cu aceasta : «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi» (Matei XI, 28). Deopotrivă, în gîndirea ei mesianică, Fecioara Maria spunea în cîntarea Mărește suflete al meu pe Domnul că :

«...(Dumnezeu) făcut-a lucruri tari cu brațul Lui,
risipit-a pe cei mîndri în cugetul inimii lor,
răsturnat-a pe cei puternici de pe tronuri
și a înălțat pe cei smeriți.
Pe cei flămînzi i-a umplut de bunătați
și a scos afară deșerți pe cei bogați...».

Fără îndoială, o situație asemănătoare exista și la neamuri. Mîntuitorul era așteptat. De aceea uneori El era numit chiar «așteptarea neamurilor».

Așadar, despre venirea unui Mîntuitor vorbeau oameni din diferite părți ale lumii. Nimeni însă nu știa că Fiul lui Dumnezeu se va întrupa în om pentru a mîntui întreaga lume. Taina aceasta ascunsă «de-a lungul veșnicilor veacuri» în Dumnezeu și necunoscută nici de îngerii din ceruri începe să-și ridice vălul și să se descopere înaintea oamenilor, în sfînta noapte a nașterii Domnului. Pentru evrei un înger al lui Dumnezeu trimis în lume nu era un fapt cu totul neobișnuit. Apoi, cuvîntul lui nu putea fi pus la îndoială. Dar, pentru a întări credința celor din neamuri în nașterea Mîntuitorului a fost necesară apariția unei stele, a stelei Lui la răsărit. Văzînd-o, magii au venit și, găsînd pe Iisus, s-au închinat lui și daruri bogate I-au adus: aur, tămîie și smirnă, cinstindu-L ca pe un împărat ceresc și nemuritor.

Dreptmăritori creștini,

În adevăr, Fiul lui Dumnezeu «s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi...; dar, am văzut mărirea Lui, mărirea ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr», spune Sfântul Evanghelist Ioan (I, 14). Ucenicul iubit al Mîntuitorului știa că acesta «n-avea unde să-și pună capul» (Matei VIII, 20); dar, împreună cu alți apostoli, el văzuse pe Iisus, la schimbarea la față, pe muntele Taburului, în trupul Său omenesc învăluit cu strălucirea mării Sale dumnezeiești, în timp ce glasul Părintelui ceresc se auzea zicînd: «Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care bine am voit» (Matei XVII, 1—7).

Fiul lui Dumnezeu s-a născut desigur, potrivit cu spusele sfinților evangheliști, într-un sălaș sărac; dar nașterea Lui s-a făcut mai presus de legile firii. Chiar îngerii din ceruri I-au venit în întîmpinare, împlinindu-se, în acest fel un cuvînt proorocesc, care zice: «Veseliți-vă, ceruri, împreună cu El; să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu» (Deut. XXXII, 43; Psalm XCVII, 7). Lea-gănul Mîntuitorului a fost în adevăr o iesle; dar, îngerii din ceruri I-au cîntat cîntarea de naștere, cîntare de mărirea a lui Dumnezeu întru cei de sus, cîntarea păcii pe pămînt, cîntarea bunăvoirii cerești în sufletele oamenilor. Neamurile Îl așteptau, desigur; dar, nimeni din lumea lor nu putea spune ceva despre vremea și locul nașterii Lui. De aceea s-a arătat steaua minunată, steaua Mîntuitorului — cum zice evanghelistul — care a călăuzit pașii magilor spre Betleem.

La venirea în lume a Domnului nostru Iisus Hristos, în afară de Prea Curata Sa Maică și Dreptul Iosif, nu mai era nimeni de față. Dar cine ar fi putut să adauge un spor de cinstire, cu prezența sa, la nașterea lui Iisus-Fiul lui Dumnezeu din Prea Curata Fecioară Maria, care este «mai cinstită decît heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît serafimii?».

Cîntările bisericesti se întrec între ele, zilele acestea, dovedindu-ne că întreaga făptură a fost de față la nașterea Domnului și daruri i-a adus. «Ce vom aduce, Ție, Hristoase, — auzim deseori —, pentru că Te-ai arătat pe pămînt ca un om pentru noi. Fiecare din făpturile zidite de Tine mulțumire îți aduce Ție: îngerii — cîntarea, cerurile — steaua, magii — darurile, păstorii — minunea, pămîntul — peștera, pustiul — ieslea, iar noi — pe Maica Fecioară».

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cea mai curată ființă omenească, Fecioara Maria, auzind pe îngerul Gavriil grăindu-i : «Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu Tine. Binecuvântată ești Tu între femei» (Luca I, 28), s-a tulburat în sufletul ei. Dar, primind vestea alegerii ei de către Dumnezeu pentru a fi Maica Fiului Său, s-a bucurat și cu smerenie a zis : «Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău !». În clipa aceea, în clipa rostirii acestor cuvinte de ascultare și închinare în fața lui Dumnezeu s-a făcut începutul mântuirii noastre. «Duhul Sfânt a pogorît peste ea și puterea Celui Prea Înalt a umbrit-o», iar la vremea convenită Fecioara «a născut pe Fiul său Cel Unul-Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle, căci nu era loc pentru ei în casa de oaspeți» (Luca II, 7).

Întreaga viață a Maicii Domnului a fost rugăciune, smerenie, sfințenie. Tot ceea ce se poate numi virtute i-a împodobit fruntea în cea mai înaltă măsură. Mai aproape de noi decât oricare alt sfânt sau sfântă, Maica Domnului este și Maica noastră. O facem părtaşă la bucuriile și necazurile noastre; îi cerem să ne însoțească în rugăciunile noastre, să se roage Fiului ei ca să mijlocească pentru mântuirea noastră la Părintele ceresc.

Îi purtăm chipul în inimile noastre; o simțim însoțindu-ne în călătoriile noastre. Totdeauna cu pruncul Iisus în brațe, ea este nelipsită din locurile statornicite de-a lungul vremii pentru a fi pictată în biserici. O vedem în icoanele din casele credincioșilor. Unele din cele mai frumoase cîntări sau imnuri sînt închinare ei. Ca și în domeniul evlaviei, în domeniul unor arte, tot ceea ce a fost realizat mai frumos, mai mișcător și mai înălțător pentru sufletul nostru creștin are strînsă legătură cu Maica Domnului. De aceea, pe bună dreptate se spune că noi oamenii am adus ca dar pentru Domnul nostru Iisus Hristos, la sfînta Lui naștere, odorul cel mai de preț pe care l-a avut omenirea, pe Prea Curata Fecioară Maria.

Iubiți fii sufletești,

Din înălțimea mării Sale dumnezeiești, Fiul lui Dumnezeu a pogorît în cele pămîntești și s-a făcut om. Astfel, Dumnezeu fiind El desăvîrșit, s-a făcut om desăvîrșit, pentru ca omul să se poată face asemenea cu El, cum zic, aproape într-un glas, marii Părinți ai Bisericii.

Făcîndu-se om, Fiul Tatălui nostru ceresc n-a încetat să fie Dumnezeu. El a rămas ce era, adică Dumnezeu; este Dumnezeu și Om, adică Dumnezeu-Omul. Pe de o parte, în El «locuiește toată plinătatea Dumnezeirii» (Colos. II, 9); pe tronul puterii Sale dumnezeiești El șade la dreapta Tatălui în ceruri; împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, El este închinat și mărit. El este Dumnezeu-Mîntuitorul: Domnul tuturor, Profetul sau Învățătorul adevărului și Marele Arhiereu. Pe de altă parte, cîtă vreme a viețuit pe pămînt cu oamenii, El a fost întru toate asemenea cu ei, în afară de păcat. Iisus, intrupîndu-se de la Sfîntul Duh și din Fecioara Maria, n-a fost supus robiei păcatului strămoșesc. Apoi, El «păcat n-a săvîrșit, nici s-a aflat vicleșug în gura Lui» (I Petru II, 22). În fața tuturor, Mîntuitorul s-a dovedit «Sfînt, fără de răutate, fără de pată, osebit de păcătoși și mai înalt decît cerurile» (Evrei VII, 26). Sfîntul Apostol Petru spune că Iisus din Nazaret «umbla din loc în loc, făcînd bine și tămăduind pe toți cei asupriți de cel rău, pentru că Dumnezeu era cu El» (Fapte X, 38).

Lucrarea de mîntuire a neamului omenesc și de împăcare a tuturor cu Dumnezeu, pe care a săvîrșit-o în timpul vieții Sale pe pămînt, o continuă acum Domnul nostru Iisus Hristos cu darurile Sfîntului Duh și cu puterea pe care în cer și pe pămînt le are. Domn și Hristos, Mîntuitorul pe tronul mării la dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, sus, șade și aici cu noi este, în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului. Într-o imagine literară neîntrecută, psalmistul ne înfățișează adevărul despre prezența lui Dumnezeu în lume scriind așa :

«Unde mă voi duce de la Duhul Tău
și de la fața Ta unde voi fugi ?
De mă voi sui în cer, Tu acolo oști ;
de mă voi coborî în iad, de față ești ;
de voi lua aripile mele de dimineață
și mă voi așeza la marginile mării,
și acolo mîna Ta mă va povățui
și mă va ține dreapta Ta» (CXXXVIII, 7—10).

Iubiți credincioși,

«Astăzi, Hristos în Betleem se naște din Fecioară». Astăzi, Cel fără de început se începe și Cuvîntul se întrupează. Puterile cerurilor se bucură și pămîntul cu oameni se veselește; magii daruri aduc, păstorii minunea vestesc, iar noi neîncetat strigăm :

«Mărire întru cei de sus, lui Dumnezeu
și pe pământ pace,
întru oameni bunăvoire».

Prăznuind, astăzi, dumnezeiasca întrupare a Domnului nostru Iisus Hristos, rugăciune de mulțumire se cuvine să aducem Părintelui nostru cel ceresc, care, din dragostea cea fără de margini față de noi a trimis pe Fiul Său în lume pentru mântuirea noastră; cu adîncă smerenie să ne închinăm Domnului nostru Iisus Hristos, Dumnezeu-Mîntuitorul, rugîndu-L să îndrepte pașii noștri pe calea adevărului, binelui și păcii; cu scumpătate să păstrăm neîntinate darurile cele bogate pe care Sfîntul Duh le aduce neîncetat asupra noastră, făcîndu-le să rodească în noi bucuria credinței celei drepte, împlinirea nădejdei de mîntuire aducătoare și vărsarea dragostei noastre fierbinți peste toți semenii noștri de aproape sau de departe, peste oamenii de pretutindeni.

În rîndurile dîntii, vestitori ai dreptății, libertății și păcii în lume făcîndu-ne, să ne dovedim, în același timp, cei dîntii și la împlinirea datoriilor noastre cetățenești în scumpa noastră patrie. Ținînd învățătura Domnului nostru Iisus Hristos și urmînd pilda părinților, moșilor și strămoșilor noștri, să dăm «Cezarului cele ce se cuvin Cezarului și lui Dumnezeu cele ce se cuvin lui Dumnezeu». Comoara credinței noastre străbune să o păstrăm cu scumpătate, iar dragostea fierbinte de țară să încălzească neîncetat inimile noastre.

Potrivit cu îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, înainte de toate să facem rugăciuni pentru toți oamenii, pentru cîrmuitorii țării și pentru toți care sînt în înalte dregătorii, ca să petrecem «viață lină și tihnită, întru toată evlavia și buna-cuviință. Acesta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru» (I Tim. II, 1—3). Întru aleasă cinstire să ținem întreaga cîrmuire de stat, în frunte cu președintele Republicii noastre Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, care osîrdește, cu timp și fără timp, la propășirea țării, la păstrarea independenței naționale și la statornicirea păcii în lume.

Iubiții mei fii sufletești,

Împletindu-și firele vieții lor comune, poporul român și Biserica noastră strămoșească, împreună desigur și cu alte culte religioase din țară —, au evocat, anul acesta, împlinirea a 60 de ani de la

făurirea statului nostru național unitar român. Retrăirea atmosferei zilei de 1 decembrie 1918, când Adunarea Națională de la Alba Iulia a decretat unirea Transilvaniei cu patria-mamă, a reîmprospătat în memoria noastră, în memoria tuturor românilor, odată cu entuziasmul victoriei istorice a poporului nostru, întreg trecutul nostru sfânt de jertfe și de biruințe pentru existență, libertate și unitate, pentru demnitate, independență și suveranitate națională.

În cartea vieții poporului român, ziua de 1 decembrie 1918, reprezentând împlinirea năzuinței de totdeauna a neamului nostru de a-și avea pe toți fiii săi laolaltă, trăind uniți pe pământul strămoșesc, este înscrisă cu nepieritoare litere de aur ; iar, în conștiința noastră națională, momentul descătușării simțirii românești la Alba Iulia constituie una din cele mai vădite dovezi ale unității noastre românești.

Cu cât cercetăm mai mult împrejurările în care s-a făcut unirea din decembrie 1918, cu atât mai mult ne dăm seama că unirea a fost rezultatul direct al voinței întregului popor. Astfel, ca și despre unirea principatelor Munteniei și Moldovei, în 1859, se poate spune că și în 1918 unirea poporul a făcut-o.

Ceea ce nu trebuie să uităm niciodată este faptul că alături de frații noștri transilvăneni au fost românii de dincoace de munți, care au adus jertfe nenumărate pe altarul dezrobirii și unității naționale, precum și românii care trăiesc dincolo de hotarele țării, în toate colțurile lumii. De o altă dovadă de unitate de neam nu mai este nevoie, iar voința poporului nostru de a trăi unit într-un stat național a pecetluit-o cu sânge întregul nostru neam, de-a lungul a multe veacuri și îndeosebi în primul război mondial.

Unirea cea mare din anul 1918 nu este rezultat al întâmplării, al «norocului» istoric, al unor interese de moment sau al unor tratative politice de culise. Unirea noastră este rezultat al unei lupte îndelungate și stăruitoare a poporului nostru pentru păstrarea unității și existenței sale. Dacă locuitorii din provinciile românești n-ar fi avut conștiința unității lor ca neam, cum s-ar putea explica încercările permanente de unire, atunci când condițiile păreau că le sînt favorabile, sau cum se explică faptul că noi, intrînd în istorie ca daci și romani, iar după veacuri de stăpîniri străine, în loc să fi dispărut, am apărut, aproape pe neașteptate, ca neam românesc, cu un profil bine conturat?

Unirea cea mare a neamului nostru este un act de dreptate istorică, pe care am impus-o cu voința noastră, cu jertfa noastră, cu puterea noastră. Ca pe orice odor câștigat cu mare preț, datoria noastră este să o păstrăm, să o întărim, să o înfrumusețăm.

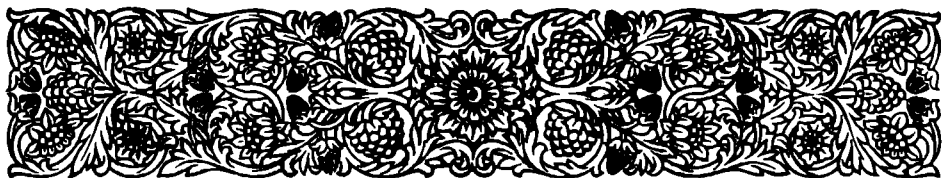
Odată cu acest cuvânt de sărbătorească întâmpinare, în ziua de astăzi a luminatului praznic al Nașterii Domnului, îmbrățișându-vă cu părintească dragoste, îmi ridic cugetul meu către Mîntuitorul nostru Dumnezeu, rugîndu-L să verse din plin peste noi toți darurile Sale cele de bine făcătoare.

Al vostru de tot binele voitor și pururea către Domnul fierbinte rugător,

† I U S T I N

Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei
și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

---

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL EPARHIEI TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

Întregului nostru cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din această Eparhie : har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhieresti binecuvântări.

*«Hristos se naște, slăviți-L,
Hristos din ceruri, întâmpinați-L,
Hristos pe pământ, îndălțați-vă !»
(Catavasia I-a a praznicului).*

Iubiți credincioși,

Slăvitul praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, sărbătoarea păcii și a buneivoini între oameni, pe care o cinștim astăzi cu sufletele pline de lumină, ne oferă din nou bucuria de a vă adresa cuvânt de îndrumare duhovnicească, după datina creștină, și a gusta împreună din izvorul cel nesecat al învățaturii Bisericii străbune.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a fost trimis pe pământ, să ne răscumpere din robia păcatului și «să dobîndim înfierea», precum spune Sf. Apostol Pavel (Gal. IV, 5). El s-a făcut om, ca pe noi să ne facă «părtași ai firii dumnezeiești» (II Petru I, 4).

Astăzi s-au împlinit — precum zice Sf. Ioan Gură de Aur — «Cele pe care odinioară patriarhii le întrezăreau, proorocii le profețeau, iar dreptii doreau să le vadă ; acelea s-au împlinit și au luat sfîrșit astăzi. Dumnezeu s-a arătat în trup pe pământ și cu oamenii a petrecut».

Nașterea Domnului este cel mai însemnat moment din istoria vieții creștine, prin care Dumnezeu unește din nou cerul cu pămînt-

tul. Ea s-a săvârșit după legile dumnezeiești; «că unde vrea Dumnezeu să biruieste rînduiala firii» (Dogmatica, glas VII). Pruncul Sfînt s-a născut din Preacurata Fecioară Maria prin adumbrirea Sfîntului Duh și prin puterea Celui Prea Înalt (Luca I, 35), adică s-a născut din mamă fără de tată, după cum ca Fiu al lui Dumnezeu s-a născut mai înainte de toți vecii din Tatăl, fără de mamă (Dogmatica, glas III).

Astfel, în dragostea Sa nemărginită față de oameni, Dumnezeu a coborît din ceruri și a luat chip smerit omenesc, făcîndu-se întru toate asemenea nouă, însă fără de păcat, ca pe noi să ne înalțe la strălucirea cea dintîi.

«*Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută*» a întrupării Fiului lui Dumnezeu (Efes. III, 9; Colos. I, 26), arătată la «plinirea vremii», a fost un eveniment de însemnătate covârșitoare în dezvoltarea lumii creștine.

Data nașterii lui Hristos pune început unei noi numărători a anilor. Cronologia creștină, introdusă după calculele calendaristice și la propunerea învățatului călugăr Dionisie Exiguul, născut în părțile Dobrogei noastre, în a doua jumătate a secolului al V-lea, a fost acceptată treptat de lumea întregă și a stabilit începutul unei noi ere, era creștină.

Dragii mei fii duhovnicești,

Venirea lui Hristos, în vremea așteptărilor mesianice, este asemănată în cîntările noastre bisericești cu răsăritul soarelui, a «Soarelui dreptății». Lumea de atunci, apăsată de nedreptăți și tiranie, a primit cu însuflețire cuvîntul Evangheliei de dragoste pentru aproapele, de bunătate, de iertare și de înțelegere față de suferința omenească. Propovăduirea Mîntuitorului a răsunit cu tărie în auzul mulțimilor care Îl înconjurau, a celor îndurerăți, a celor prigonțiți, a celor flămînzi și însetoșiți de dreptate (Matei V, 4—6).

Evanghelia lui Hristos a avut un rol însemnat, în curgerea vremii, la înnobilarea omului, la îmblînzirea moravurilor, în lupta împotriva poftelor și pornirilor rele ale firii omenești și a pricinilor care duc la dezbinare și războaie.

De aceea, Sf. Ap. Iacob spune: «De unde sînt războaiele și de unde luptele dintre oameni? Nu oare de aici: din poftele voastre

care se luptă în mădularele voastre? Pofțiți și nu aveți ce pofțiți ; ucideți și pizmuiți și nu puteți dobîndi ce doriți ; vă luptați și vă războiți și nu aveți ceea ce rîvnîți, pentru că nu cereți. Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău, ca să risipiți în plăcerile voastre» (Iacob IV, 1—3).

Sărbătoarea Nașterii Domnului, mult dorită de credincioși, este ziua în care toată suflarea omenească este chemată la înțelegere și înfrățire. Este o chemare sfîntă și plină de putere dumnezeiască, venind de la însuși Părintele Luminilor, de la care coboară «toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit» (Liturghier). De aceea astăzi ne simțim mai aproape unii de alții, mai însuflețiți de dorința de a pași pe căile Domnului, în slujirea Evangheliei păcii și a iubirii de oameni.

Ziua de astăzi este de asemenea sărbătoare a familiei creștine. Învățătura Mîntuitorului a adus har de curăție și sfîntenie în viața de familie, pe care a întărit-o ca așezămînt dumnezeiesc și lăcaș al virtuții, avînd a îndeplini un mare rol în sînul societății.

Iubiți fii duhovnicești,

Sfîntul Apostol Pavel ne aduce încredințarea că «*Iisus Hristos este același, ieri, astăzi și în veci*» (Evrei XIII, 8). Iar însuși Mîntuitorul, în marea Sa dragoste de oameni, ne spune : «*Iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacurilor*» (Matei XXVIII, 20).

Noi știm și simțim că Hristos este pururea cu noi prin Sfînta Sa Biserică — pe care a întemeiat-o și a răscumpărat-o cu scump Sîngele Său — ca să ducă mai departe slujirea Sa de mîntuire și fericire a oamenilor.

Cunoaștem de asemenea că Hristos este cu noi, prin lucrarea sfînțitoare a Duhului Sfînt asupra noastră, prin primirea sfîntelor și preacuratelor Sale taine, care ne înnoiesc și ne întăresc puterile sufletești și trupești.

Ne întîlnim cu Hristos, Stăpînul vieții noastre, în rugăciunile zilnice și în chemările noastre în toate împrejurările vieții. «*Cheamă-Mă la vreme de necaz și Eu te voi izbăvi și Mă vei preamări*», zice Domnul (Ps. 49, 15).

Sîntem împreună-lucrători cu Hristos cînd împlinim cu vrednicie poruncile Lui sfînte, cînd ostenim pentru păstrarea dreptei

credițe, pe care am moștenit-o de la vrednicii noștri înaintași, cînd închinăm viața noastră slujirii semenilor noștri.

Binecuvîntarea lui Hristos însoțește pe «făcătorii de pace» și pe toți cei ce lucrează pentru binele și propășirea oamenilor.

Iubiții mei,

Împreună cu păstorii și cu magii de odinioară ne aflăm și noi astăzi în jurul Noului-Născut, Pruncul Iisus, și cinstim venirea și lucrarea Lui în lume. Mai mult ca oricînd, în sufletele noastre răsună glasul de chemare al îngerilor: «*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca II, 14).

Acesta este un îndemn pentru noi creștinii de a sprijini cu toată tăria străduințele oamenilor de bine și ale popoarelor iubitoare de pace, pentru înlăturarea primejdiilor de războaie și pentru statornicia unui climat de încredere și colaborare în lume.

Poporul nostru aduce o însemnată contribuție pentru destinarea internațională și pentru progresul omenirii. Pilda conducătorilor noștri ne este un viu îndemn de a stăruii la îndeplinirea îndatoririlor noastre față de scumpa noastră Patrie, în drumul ei spre noi și bogate împliniri.

De curînd, am avut bucuria de a fi martorii unor strălucite manifestări închinare celei de a 60-a aniversări a formării statului național unitar român prin unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă. Acest eveniment de covîrșitoare însemnătate a deschis noi căi în dezvoltarea Patriei noastre spre înfăptuiri mărețe de libertate și progres, către care de veacuri au năzuit strămoșii noștri.

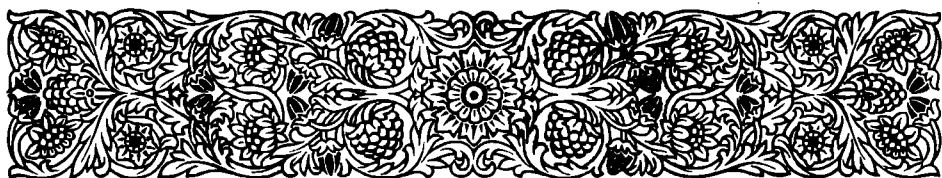
Pășind într-un nou an de viață, ne îndreptăm gîndul spre Părintele Ceresc, ca să ne călăuzească sufletele și să binecuvinteze noile noastre strădanii în slujirea aproapelui și a binelui obștesc.

La toți iubiții noștri fii duhovnicești vă adresăm călduroase și părintești doriri de sănătate, de bucurie și de bună-sporire, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului și la început de An Nou.

Al vostru către Domnul pururea rugător,

† ANTIM

Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU

EPISCOP AL DE DUMNEZEU-PĂZITEI EPARHII A BUZĂULUI

Iubitului nostru cler, evseviosului cin monahal și binecredincioșilor creștini: har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi urări de bucurii și arhierescă binecuvîntare.

*«Fecioara astăzi pe Cel mai presus de înțînă naște
Și pămîntul, peștera, Celui neapropiat aduce.
Îngerii cu păstorii slavoslovesc
Și magii cu steaua călătoresc,
Căci pentru noi s-a născut Prunc tînăr,
Dumnezeu Cel mai înainte de veci»
(Condacul Nașterii Domnului).*

Iubiții mei fii sufletești,

Sînt aproape două mii de ani de atunci.

Două milenii s-au scurs de la Nașterea lui Iisus Hristos și lumea s-a împărțit în două : cea veche și cea nouă, a creștinilor, ce propovăduiește dulcea dragoste de aproapele, mereu spre mai drept și frumos.

În starea de înapoiere și idolatrie ce întuneca lumea veche, sufletul omenesc aspira spre o reînnoire, dorea un om providențial care să astîmpere foamea celor săraci și umiliți, să curme nedreptățile celor mari, să potolească setea tuturor de mai bine.

Și iată că s-a plinit ceea ce patriarhii au nădăjduit cu înfocare și prorocii au vestit cu veacuri înainte.

Iisus Hristos se naște la 25 Decembrie 749 de la întemeierea Romei, sau anul 5508 de la crearea lumii, sau al 40-lea an al imperiului lui August.

Cărțile Sfinte afirmă această minunată naștere, unii istorici vechi o atestă, secole de-a rindul tradiția populară o preamărește prin duioase colinde, datini și obiceiuri de o neasemuită frumusețe.

Și în acest an Sfinta noastră biserică ne-a chemat să sărbătorim împreună, cum se cuvine, ziua mare și luminată a Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Ochii noștri fermecați și amintirile trecutului dezvăluit cu osebite de glasul evanghelicesc și inspirat al Sf. apostol Luca, privesc spre Orientul apropiat unde la Betleem se naște Pruncul cel dumnezeiesc.

Sosise vremea hotărîtă din veci pentru împăcarea noastră cu Dumnezeu. Arhanghelul Gavriil fusese trimis din cer la Sfinta Maria din orașelul Nazaret să-i ducă vestea că va naște un fiu, Iisus, Fiul Celui Preaînalt.

Iată taina întrupării :

«În zilele acelea a ieșit poruncă de la cezarul August să se înscrie toată lumea. Deci s-au dus toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa. S-a suit și Iosif din Galileea în Iudeea, la o cetate a lui David care se chema Vitleem ca să se înscrie cu Maria, logodnica sa, care era grea. Dar pe cînd erau ei acolo, Mariei i-a venit vremea să nască. Și a născut pe Fiul său, Întîiul-născut, L-a înfășat și L-a culcat în iesle, pentru că ei nu au avut loc la casa de oaspeți» (Luca II, 1—7).

Ascultați mai departe ce spune Sf. Evanghelist Luca :

«În partea aceea erau niște păstori care mîneau pe cîmp și străjuiau noaptea cu rîndul în jurul turmei lor. Dar iată a stătut înaintea lor un înger al Domnului și slava Domnului a strălucit peste ei și s-au spăimîntat foarte tare. Îngerul însă le-a zis : Nu vă temeți! Căci iată vă vestesc bucurie mare care va fi pentru tot poporul ; că astăzi în cetatea lui David s-a născut un Mîntuitor care este Hristos-Domnul. Și acesta va fi semnul: veți găsi culcat în iesle un Prunc înfășat. Atunci deodată s-a arătat cu îngerul o mulțime de oaste cerească, care slăvea pe Dumnezeu și zicea : Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 8—14).

Așadar «cuvîntul trup s-a făcut și a locuit între noi» (Ioan I, 14).

Sosesc și magii de la Persida călăuziți de steaua cea luminoasă și au venit și ei să I se închine Domnului aducându-I ca daruri: aur, smirnă și tămîie. Căci zic ei: «*Am văzut steaua Lui*» (Matei II, 1—2).

I-au adus aur ca unui împărat, tămîie ca unui Dumnezeu și smirnă pentru înomenirea și îngroparea Sa.

Să nu uităm și de uciderea pruncilor, săvîrșită din porunca lui Irod, cu gândul ca printre aceștia să fie și Pruncul Iisus. Iosi, logodnicul și păzitorul Sfintei Fecioare, a luat poruncă să fugă cu pruncul și mama lui în Egipt și au stat acolo pînă după moartea lui Irod.

Iubiților,

Iată că acum Dumnezeu ne trimite pe Fiul Său cel iubit, întru care bine a voit. Are El loc în inimile noastre? Îl cunoaștem? Îi urmăm sfintele învățături? Iubim noi Biserica Sa pe care a răscumpărat-o cu însuși scump Sângele Său?

Îl vom cunoaște dacă avem dragoste de Dumnezeu și de aproapele, căci «*Cel ce nu iubește, acela n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu dragoste este*» (I Ioan IV, 8).

Ca să-L cunoaștem mai sînt: rugăciunea, Sfintele Taine și împlinirea învățăturilor bisericești.

Magii I-au adus darurile amintite. Aurul nostru, al credincioșilor este iubirea curată, de Dumnezeu și de aproapele. Tămîia noastră este lepădarea de sine. Este știut că tămîia numai după ce arde răspîndește mirosul ei plăcut. Tot așa și noi numai prin uitarea de noi înșine înaintea lui Dumnezeu ne cîștigăm sufletul. Smirna ne face să ne aducem aminte cu duioșie de patimile și de îngroparea Domnului.

Iubiții mei fii sufletești,

Toți sîntem mădularele Trupului lui Hristos, căci zice Apostolul: «*Iar voi sînteți Trup al lui Hristos și mădulare fiecare în parte*» (I Corinteni XII, 27).

Ce urmează de aici? Să trăim în pace și în deplină iubire frățească. Să căutăm folosul aproapelui. Să ne înnoim și lepădînd omul cel vechi, să petrecem întru înnoirea vieții. Aducîndu-ne aminte de cele vechi ale trecutului, să fugim de ele.

«*Incolo, frații mei, numai ce-i adevărat, ce-i cinstit, ce-i drept, ce-i curat, ce-i vrednic de laudă, orice faptă bună și orice-i de laudă numai aceea să faceți și Dumnezeuul Păcii va fi cu voi*» (Filipeni IV, 8).

Să vă înfrățiți cu dragoste în muncă pentru binele și fericirea tuturor.

Sîntem cu toți martori la mărețele înfăptuiri care au schimbat cu totul fața țării. Roadele muncii noastre înfrățite le culegem prin sporul veniturilor noastre, astăzi mai mari ca oricînd. Să muncim deci cu sîrg și spor pentru binele obștesc.

Să nu uităm că avem datorii care se cer mereu îndeplinite cu toată tragerea de inimă.

Una din marele îndatoriri pe care Biserica ni le pune acum în față este să rugăm pe Dumnezeuul păcii să trimită în lume pacea cea atît de mult dorită. «Dacă voiești pacea, fă-te fiu al păcii».

De aceea bisericile creștine trebuie să depună toate eforturile pentru înfăptuirea unității creștine, a pacificării lumii, a înfrățirii popoarelor și a progresului general. Să vă îndepliniți toate datoriile pe care înțelepții noștri conducători, sub îndrumarea prodigioasă a D-lui Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, vi le rînduiește precum și toate povețele de bine ce primim.

La 1 decembrie anul acesta, am sărbătorit 60 de ani de la plinirea visului strămoșilor: unirea Transilvaniei cu patria-mumă, iar prin aceasta formarea statului național unitar român.

Să ne bucurăm că sîntem cu toții uniți în cuget și în simțiri și mergem împreună înainte pe drumul păcii și al progresului.

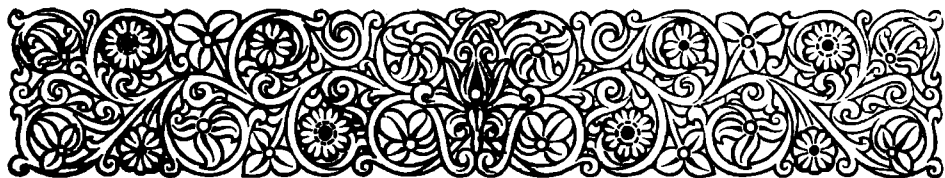
Acum cînd Domnul Iisus a venit între noi să ne dea harul înfierii, să-i mulțumim și să ne arătăm vrednici de acest sfînt și mare har.

Bucuriile praznicului întrupării Domnului să se reverse cu îmbelșugare în casele voastre și să aveți voie bună spre slava Celui ce în peșteră s-a născut pentru a noastră mîntuire.

«*Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toți, amin*» (Romani XVI, 24).

Al vostru iubitor părinte duhovnicesc și fierbinte rugător către Bunul Dumnezeu.

† Dr. ANTIM
Episcop al Buzăului

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA DUMINICA DINAINTEA ÎNALȚĂRII SFINTEI CRUCI

Sfânta Evanghelie ascultată de noi astăzi începe cu o mărturie a Domnului despre Sine : despre originea Sa cerească, despre venirea Sa în lume, și înălțarea Sa — prin cruce. «Nimeni nu s-a suit în cer, rostește Domnul, fără numai Cel care s-a pogorit din cer, Fiul Omului care este în cer». Cuvinte pline de măreție și de luminos înțeles. Dar înainte de a trece la tâlcuirea lor și a celor ce le urmează, trebuie să spunem că aceste cuvinte fac parte din convorbirea pe care a avut-o Mântuitorul cu Nicodim, membru al Sinedriului din Ierusalim, cel care împreună cu Iosif din Arimateea va lua trupul Domnului de pe cruce și, înfășurat în giulgiu cu miresme, îl va înmormînta.

Nicodim venise acum, noaptea la Iisus ; venise în acest ceas tirziu, fie pentru că se ferea, să nu fie văzut, fie pentru că liniștea nopții, e atât de prielnică unei convorbiri duhovnicești. Și după cum citim în Noul Testament, în acel tainic dialog, la întîmpinarea lui Nicodim : «Rabi, știm că de la Dumnezeu ai venit Învățător ; că nimeni nu poate face aceste semne pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el», Iisus îi încredințează această descoperire : «Adevăr, adevăr îți spun ție ; de nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 2, 5). Cuvinte de lumină în noaptea firii care îi înconjură. Mîntuitorul i-a descoperit atunci lui Nicodim, precum și nouă, taina nașterii de sus, a nașterii «din apă și din duh», în care și noi toți am fost sădiți prin sfîntul Botez. Nașterea de sus, din duh, privilegiu, chemare unică a noastră, a vieții și înțelegerii noastre duhovnicești, spirituale. «Ce e născut din trup este trup, ce e născut din duh este duh» explică mai departe Domnul. Și, după cum știm, Nicodim nu înțelegea natura acestei nașteri. De aceea îl întreba mirat pe Iisus : «Cum poate omul să se nască, bătrîn fiind ? Poate oare să intre a doua oară în sinul mamei sale și să se nască ? (vers. 4). Învățătorul sinedrist vedea cel mult acest fapt, ca o renaștere, ca o schimbare a vieții pînă într-atît, încît să redeii copil ;

stare de «întoarcere» prin căință, la nevinovăția pruncului. Nu înțelegea însă că este vorba de o nouă naștere, o nouă zidire, «de sus», din Duhul Sfânt, de la care și primim zestrea duhului ; de la care primim condiția noastră de a trăi și «umbla în lumina duhului» (Gal. V, 25), «de a sluji în duh și adevăr» (Ioan IV, 21).

Nici nu era ușor un asemenea înțeles. Nici un lucru sau fapt dumnezeiesc nu e ușor : «Împărăția lui Dumnezeu, împărăția cerurilor, se cucerește, se silește» (Luca XIII, 20, 24), atrage atenția Domnului. Iar Iisus îi făcea cunoscute în acel ceas de taină, așa cum mărturisește Însuși, «cele cerești». Căci îi zice : «Dacă v-am spus cele pămîntești și nu credeți, cum veți crede de vă voi spune cele cerești?». Într-o asemenea atmosferă solemnă, sfîntă, rostește Mîntuitorul cuvintele cu care începe Sfînta Evanghelie liturgică de astăzi, pe care și noi le recitim și cerem de la Dumnezeu har și dar să le înțelegem și să le îtilcuim.

*

«Nimeni nu s-a suit în cer, spune Sfînta Evanghelie, fără numai cel care s-a pogorît din cer, Fiul Omului care este în cer». Domnul ne descoperă aici deodată obîrșia Sa, așa cum dealtfel va spune și altă dată : «Eu am ieșit de la Dumnezeu și am venit în lume» (Ioan VIII, 42) ; ne încredințează de asemenea de calitatea Sa unică, provenind din dumnezeirea Sa, anume aceea de a ne descoperi «cele cerești». Dar ne mai spune în același timp un lucru tot atît de adînc : prin cuvintele, — «Fiul Omului care este în cer», ne arată că El, nu numai ca Fiu al lui Dumnezeu, ci și ca «Fiu al Omului», își are obîrșia «în cer». De altfel, așa și înțelegem mai profund cum am fost zidiți potrivit Sf. Scripturi, «după chipul lui Dumnezeu». Icoana, modelul zidirii noastre, așa cum ni s-a și descoperit în Hristos, este «de sus» ; avem deci un temei stabil, absolut în Dumnezeu, și făptura noastră este prin originea și menirea ei tocmai această unire negrăită, între ceresc și pămîntesc, între duh și trup ; e chip și asemănare a lui Dumnezeu în Hristos. De aceea și purtăm în noi dorul, setea nestinsă de a ne depăși, de a crește, de a ne înălța mereu la asemănarea cu Atoate-Creatorul. Și întrucît, prin păcatul, prin egoismul nostru, am rănit, am alterat această unitate armonioasă, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume să refacă frumusețea, să reunească prin iubire, prin cruce, «toate întru El, cele din ceruri și cele de pe pămînt» (Gal. I, 10). Să arate în armonie și plinătate cerescul în pămîntesc, dumnezeiescul în omenesc, veșnicul în vremelnic, cele de sus în cele de jos.

O asemenea armonie, unitate și plinătate au și simțit Sfinții Apostoli neîncetat petrecînd lingă Mîntuitorul. «Locuiește întru El trupește, toată plinătatea dumnezeirii», exclamă Sf. Pavel (Col. II, 9). Cînd unii ucenici nu-l înțeleg, ca și Nicodim dealtfel, și-L părăsesc, iar Iisus îi întreabă pe Apostoli : «Nu vreți și voi să vă duceți ? Simon Petru îi răspunde : «Doamne, la cine ne vom duce ? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice» (Ioan VI, 67—68). Au simțit, au cunoscut în Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, prezența binelui curat, absolut, neatins de vreo întinare a celui rău. Nici nu putea rămîne răul în fața Domnului. De aceea a și spus : «Văzut-am pe Satana ca un fulger căzînd din cer» (Luca X, 18). În pre-

zența Lui răul cade, se desființează, și ia în schimb ființă «împărăția lui Dumnezeu» — «Dacă Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot pe demoni, iată a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu» — (Matei XII, 28), vestește Domnul; «împărăție» a luminii și iubirii, în care ne avem obirșia. Și au simțit atunci că din aceste daruri ale Lui sintem chemați să ne împărțăm și noi, ca «din plinătatea Lui să luăm și noi har peste har» (Ioan I, 16), căci El a coborât pentru a ne înălța pe noi. S-a plantat pe sine în lume pentru a ne înrădăcina pe noi în El ca mlădițe ale Lui. Calea Lui e calea noastră. De aceea a venit la noi, la «ai Săi», și de aceea preferă să se numească pe sine obișnuit — Fiul Omului, care e deodată ceresc și pămîntesc.

Și mai departe, urmînd firul Evangheliei, Domnul arăta și calea refacerii unității, prin cruce, și a înălțării la viața divin-umană zicînd: «după cum Moisi a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (v. 14—15). Aduce aici Domnul drept mărturie un moment profetic din Vechiul Testament. Israelii trecînd prin deșertul Sinai au pătruns în ținutul Edomului bîntuit de șerpi veninoși. Mulți mureau mușcați, otrăviți de veninul lor. Și atunci, la porunca lui Dumnezeu, Moisi a făcut un șarpe de aramă, a ridicat un stîlp în chipul crucii și a spînzurat șarpele pe cruce. Cînd israeliții atinși de venin, priveau la șarpele răstignit pe cruce, credința în Dumnezeu, care poruncise răstignirea lui, îi vindeca și ei rămîneau în viață (Num. XXI, 9). — Neobișnuit lucru: șarpele pe cruce? ! Iubește și dorește el crucea, care e tocmai moartea lui, a păcatului? Atunci ce împerechere poate fi între șarpe și cruce? ! Între șarpe chip al răului și al ispitei, osîndit să se tirască pe pămînt și să aibă drept hrană «tina» adică foamea de «dulcețile păcatului», și crucea care e renunțare, jertfire a păcatului; între șarpe, simbol al retragerii în jos, și cruce semn și cale a «suirii la cele înalte», a înălțării la viață, la înviere. — Dar în acel semn profetic, șarpele e pus pe cruce, și nu din voia lui. Și e pus mort pe cruce, e răstignit, ceea ce înseamnă tocmai biruirea lui. Aceasta le și da putere de vindecare celor mușcați de el. Și dezlegarea deplină a acestui semn profetic se face tocmai în crucea Domnului Hristos. Înălțîndu-se Domnul pe cruce răstignește păcatul și moartea, «cu moartea pro moarte călcînd», învinge șarpele, simbol al răului, al demonului; învinge exemplar și mîntuitor răul, egocentrismul care se mistuie în iubire; învinge moartea, care se face drum vieții; oprește căderea și o schimbă în înălțare. De aceea Mîntuitorul spune: «După cum Moisi a înălțat șarpele în pustie, așa a trebuit să se înalțe și Fiul Omului». — Căci dacă păcatul a însemnat căderea noastră din har, din duh, din conștiință, în grosimea patimilor trupești, — «mîntea cu totul țărînă mi-am făcut» zice Sf. Andrei Criteanul, — prin cruce, prin jertfă, prin dăruire legii lui Dumnezeu și slujirii aproapelui ne înălțăm iarăși la conștiință, la iubire, la viață. «Fiul lui Dumnezeu s-a făcut purtător de trup, pentru ca pe noi să ne facă purtători de Duh», de conștiință, și iubire, învață Sf. Atanasie cel Mare.

Căci «atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, continuă cuvîntul Sf. Evangheliei, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut l-a dat, ca oricine crede

în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (v. 16). Acest cuvânt poartă marea mărturie a proniei, a grijii lui Dumnezeu pentru noi. De la Dumnezeu vine iubire, pentru că Dumnezeu este iubire. Și în iubirea Sa Dumnezeu ne dăruiește ce are mai scump, pe Fiul Său, darul suprem. Ne dăruiește pe Fiul Său unic, pentru a ne face și pe noi «fiii Săi», iubindu-ne ca pe Fiul Său. «Celor cîți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu» (Ioan I, 12). După înviere Domnul le zice Sf. Apostoli : «fiilor...» (Ioan XXI, 5).

Și dăruindu-ne pe Fiul Său, Dumnezeu se dăruiește pe Sine, viața Sa dumnezeiască. Fiul aduce în lume viața, iubirea dumnezeiască. «Vă spun ce am văzut la Tatăl Meu» (Ioan VIII, 38). El vine cu iubirea pe care o cunoaște din izvorul ei original, din «sînul Tatălui» (Ioan I, 18) din care El însuși naște. Și iubirea naște din cunoaștere, învață Părinții. Vine cu iubirea Prea Sfintei Treimi, cu chipul ei dumnezeiesc, în care, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, *trei sînt*, dar în același timp, *una sînt*. Vine și ne face cunoscută prin viața Sa în mijlocul nostru cea iubire adevărată, jertfelnică, care coboară și slujește, salvează. Iar Dumnezeu, slavă mai presus de orice slavă, își descoperă măreția în coborîre, în iubire și slujire smerită a făpturii. Slujirea mîntuitoare a Fiului Său, pe care Sf. Ioan Gură de Aur, ca și cînd Mîntuitorul Însuși ne-ar vorbi, o evocă astfel : «Eu îți sînt Tatăl, Eu frate, Eu mire, Eu casă, Eu îți sînt hrănitor, Eu haină, Eu rădăcină, Eu temelie. Tot ce vrei aceea îți sînt. Ca să nu ai lipsă de nimic voi fi în serviciul tău, căci am venit să slujesc, nu să fiu slujit. Eu îți sînt și prieten, și oaspete și cap și frate și soră și mamă. Îți sînt toate. Numai poartă-te sincer cu Mine. Sărac făcutu-M-am pentru tine, pribeg, răstignitu-M-am pentru tine pe cruce și am fost pus în mormînt. Sus, intervin pe lîngă Tatăl pentru tine. Jos, rugător făcutu-M-am la Tatăl, pentru tine. Tu ești pentru Mine totul ; și frate și împreună-moștenitor și prieten și mădular al trupului meu. Ce mai vrei încă ?».

În Hristos se descoperă iubirea nesfîrșită, nemărginită, pentru că vine din nemărginirea lui Dumnezeu. E iubirea totală, care se apleacă milostiv asupra oricărui suflet. E iubirea sfîntă, după legea lui Dumnezeu unde nu e păcat, nu este egoism, care nu ocolește, nu se teme, nu se ferește de nimic, care împreună pătimește și care cu putere dumnezeiască vindecă. Iubire care pătrunde în orice genune, care, cum arată Apostolul, coboară și în iad (I Petru III) pentru a salva de oriunde. Un preot cercetînd pe un bolnav, îl auzea rugîndu-se în suferința lui : «Doamne, Cel ce Te-ai pogorit din cer pentru noi, coboară și în infernul chinurilor mele... Iar mai tîrziu, același bolnav putea mărturisi : — În suferință L-am întilnit, L-am cunoscut pe Hristos. În crucea Lui și în crucea mea ca jertfă. Și așa sufletul meu a devenit mai curat, mai bun, mai luminos...».

Și Sf. Evanghelie încheie astăzi așa : «Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să osîndească lumea, ci ca să se mîntuiască prin El, lumea» (v. 17). L-a trimis să mîntuiască lumea. Și în înțelesul cel mai deplin, mîntuirea pe care o lucrează Fiul lui Dumnezeu, în noi, în fiecare, înseamnă ridicarea noastră din stricăciunea patimilor și orice viețuire

deșartă ; înseamnă pacea cu Dumnezeu, cu semenii, cu conștiința noastră ; înseamnă sfințirea și sălășluirea darurilor lui Dumnezeu în noi pînă la acea stare de care vorbește Sf. Ap. Pavel : «A bărbatului desăvîrșit, a vîrstei, deplinătății lui Hristos» (Efes. IV, 13). La acea stare și măsură, încît să ajungem să privim și noi această lume curată și binefăcătoră ca și cu ochii, cu privirea Lui Hristos ; să o înțelegem prin înțelegerea Lui ; să o iubim cu iubirea Lui ; să slujim în ea cum a slujit El. Căci pentru aceea a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume, cum arată iarăși Sf. Ap. Pavel, pentru a ne «strămăta în împărăția Fiului iubirii Sale» (Col. I, 13). Amin.

Pr. Prof. CONSTANTIN N. GALERIU

LA ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI (14 septembrie)

*«Crucea Tale ne închinăm, Hristoase, și
sfință învierea Ta o lăudăm și o slăvim».*

Astăzi prăznuim Înălțarea Sfintei și de viață dătătoarei Crucii ; a Crucii pe care Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a pătimit pentru mîntuirea noastră... Crucea, care, din unealtă netrebnică de rușinoasă tortură și osîndă, cum era mai înainte, s-a făcut după aceea semnul sfînt al izbăvirii noastre din osînda păcatului, al biruinței asupra morții, sfințită fiind prin neprețuitul sînge care s-a prelins pe dînsa din mîinile și picioarele Celui străpuns cu piroane și împuns cu sulita. Iată, astăzi, mii și milioane de cruci asemenea celei de pe Golgota au fost purtate cu evlavie și cu frică de către slujitorii sfintelor biserici, iar credincioșii s-au închinat și le-au sărutat cu smerenie și cu credință. Și așa am făcut și noi astăzi, în această măreață catedrală a Patriarhiei noastre.

Dar celor mai mulți dintre noi cuvintele «Înălțarea Crucii» nu le trezesc nimic în minte, fiindcă nu cunosc obîrșia și rostul praznicului sărbătorit astăzi. De aceea, vă voi istorisi în puține cuvinte cum s-a petrecut «Înălțarea» Sfintei Crucii a Domnului, pe care o prăznuim astăzi.

Trecuseră aproape 300 de ani de la răstignirea Domnului pe culmea Golgotei. În acest răstimp Biserica creștină avusese de luptat din greu cu puterile vrăjmașe ale prigonitorilor păgîni, care i se împotriveau cu deznădejdea morții. Mii și mii de sfinți mucenici, începînd cu sfinții Apostoli, au murit pentru credința lor în Hristos, mulți dintre aceștia fiind spînzurați, ca și El, pe cruce. Timp de aproape 300 de ani tot întinsul vastei împărății romane, a cărei conducere era păgîină, a fost ca o nesfîrșită Golgotă plină de cruci, sfințite și ele de sîngele martirilor

creștini. Din jertfa acestora a răsărit în cele din urmă steaua biruinței creștine împotriva păgînătății, care a fost pentru totdeauna înfrîntă. Venise atunci la cîrma împărăției romane împăratul Constantin, care a fost întiul împărat creștin și pe care pentru aceasta Biserica l-a cinstit după moarte ca sfînt.

Dar domnia lui Constantin la început nu era deloc sigură. Un alt împărat, păgîn, cu numele de Maxentie, poftea pe atunci scaunul împărătesc al Romei. Cu acesta trebuia să se războiască deci Constantin. El era însă tare îngrijorat, fiindcă oastea lui era puțină la număr, pe cînd vrăjmașul său Maxentie avea oaste multă și bine înarmată spre luptă. Dacă lucrurile s-ar fi întîmplat după socotelile noastre omenești, biruința ar fi trebuit să fie, desigur, de partea păgînului Maxentie. Dar, cu voia lui Dumnezeu, s-a întîmplat că, într-una din zile, spre amiază, cum stătea Constantin și se frămînta cu duhul cum să facă spre a dobîndi victoria, a avut o vedenie minunată. Deodată, i s-a arătat pe cer semnul sfintei Cruci făcut din stele mai strălucitoare decît lumina soarelui. Și tot din stele era scris pe acea cruce: «Cu aceasta vei birui!». S-a cutremurat atunci împăratul, căci el nu cunoscuse încă puterea aceluia semn. Dar noaptea în vis un înger i-a poruncit să pună semnul acela pe toate scuturile și steagurile ostașilor săi și numai după aceea să înceapă lupta. Așa a și făcut împăratul, dînd poruncă să se coasă pe toate steagurile și pavezele ostașilor săi semnul sfintei Cruci din purpură scumpă. Pornind, apoi, cu toată nădejdea la luptă, s-a lovit cu Maxentie și cu ajutorul Sfintei Cruci l-a biruit pe el, scăpînd pe creștini pentru totdeauna de groaza prigoanelor de pînă aci.

Mai tîrziu, și-a adus aminte împăratul de crucea pe care Domnul își vărsase sîngele pentru mîntuirea oamenilor și a rugat pe sfînta sa maică, împărăteasa Elena, să meargă în cetatea Ierusalimului și s-o caute. Dar nimeni nu mai știa unde și dacă se mai păstra. Ca să se șteargă orice urmă despre moarte și învierea lui Hristos, cei ce îl răstigniseră au ras virful dealului Căpățînei și au nivelat locul, iar mai tîrziu unul dintre împărații păgîni a construit acolo un templu, pe care împăratul Constantin cel Mare a pus să-l dărîme pentru a construi o biserică creștină. Săpîndu-se sub temeliiile fostului templu păgîn pentru a se înlătura dărîmăturile, s-au aflat acolo trei cruci, ba și piroanele cu care cei trei crucificați fuseseră pironiți pe ele. Greutatea era acum să se afle care dintre aceste trei cruci era cea pe care fusese răstignit Iisus. S-a întîmplat că tocmai atunci murise în cetate o fată de bun neam; și i-a dat prin gînd episcopului Maçarie al Ierusalimului să atingă trupul moartei de fiecare din cele trei cruci, ca să le cerce astfel puterea. Și numai cît s-a apropiat crucea Domnului de acea fată moartă, ea a înviat și a început a umbla și a mulțumit cu glas mare, slăvind pe Dumnezeu.

Între timp, slăvitul împărat Constantin terminase de zidit marea biserică ctitorită de el pe Golgota întru amintirea patimilor și învierii Domnului. A poștit pentru aceasta sobor mare de episcopi din toate laturile creștine ca să săvîrșească slujba sfințirii bisericii, iar serbările sfintei tîrnosanii au ținut zile în șir. S-a adunat, de aceea, mulțime mare de creștini în cetatea sfîntă, doritori să vadă și să admire marea și

frumusețea vestitei ctitorii împărătești. Toți aceștia doreau să vadă și lemnul sfintei Cruci a Răstignirii Domnului, care fusese descoperită mai-nainte. De aceea, episcopul Macarie s-a suit pe amvonul cel înalt al bisericii și ținând cu brațele sale Sfânta Cruce, a înălțat-o în văzul tuturor. Iar dacă au văzut-o toți s-au închinat și se rugau, zicând : «Doamne, miluiește-ne!». Era în ziua aceea chiar patrusprezece ale lunii lui septembrie din anul 335, zi care a rămas de atunci închinată Înălțării Sfintei Cruci și pe care o prăznuim și noi astăzi.

Lemnul sfânt al Crucii Domnului a fost apoi depus în altarul bisericii celei noi, zidite de Constantin. Dar peste vreo trei sute de ani s-a iscat un război între împărăția romanilor și perșii păgîni de la marginea de răsărit a imperiului roman. Și îngăduind Dumnezeu păgînilor să biruiască pe romani, perșii au intrat în Ierusalim și au luat cu ei, printre alte trofee și prăzi de război, și Crucea Domnului. Dar peste puțină vreme, a izbutit creștinul împărat Heraclie să biruiască pe păgîni și să aducă înapoi la Ierusalim sfânta relicvă. Și din nou patriarhul de atunci al cetății sfinte a trebuit să înalțe Sfânta Cruce în văzul mulțimilor care se adunaseră ca să o vadă, bucurîndu-se de întoarcerea ei. Era tot în 14 septembrie, din anul 629.

După ce a mai stat o vreme în biserica Sfintei Învieri din Ierusalim, cea mai mare parte a lemnului Sfintei Cruci a fost luată și dusă la Constantinopol, capitala imperiului, pentru a fi pusă la adăpost de pericolul invaziei arabe, care devenea din ce în ce mai amenințător ; iar după căderea cetății împărătești sub turci (1453), lemnul sfânt a fost dus într-una din minăstirile Sfîntului Munte. De aci, bucăți din el s-au răspîndit, rînd pe rînd, în mai toată lumea creștină, unele din ele ajungînd pînă în țara noastră.

Ită cum, de la Ierusalim, din locul Pătimirii Domnului, Sfînta Cruce a atins, cu lemnul ei, purtat prin diferite locuri și împărțit apoi în bucăți mici, toate laturile creștinătății. Brațele ei ocrotitoare s-au întins de-a lungul anilor atît de mult, încît au umbrît, ca niște aripi uriașe, întreg pămîntul, ocrotindu-l de puterile rele ale văzduhului. Iar sus, în înălțime, crucea luminoasă, care s-a arătat împăratului Constantin la vreme de cumpănă, s-a arătat mai pe urmă tuturor acelora care au nădăjduit în puterea ei și s-au însemnat cu semnul ei sfînt. Ca și sfîntul împărat, și aceștia au biruit în lupta grea a vieții. De aceea, Sfînta Cruce s-a înălțat de atunci pretutindeni unde s-a auzit cuvîntul Evangheliei lui Iisus ; la răscruce de drumuri, ca un semn al Celui ce a spus despre Sine : «Eu sînt Calea, Adevărul și Viața» (Ioan XIV, 6) ; în cimitire, la căpătiul morților, ca o cheazăsie că cei morți întru Hristos vor învia, ca și El, pentru viața cea veșnică ; pe sfintele altare și pe turlele bisericilor, înălțîndu-se în văzduh, ca o năzuință a sufletelor noastre către cer. Pe brațele Crucii s-au odihnit frunți plecate de durere, iar la picioarele ei au ingenunchiat atîtea suflete cernite de întristare, cerînd lui Dumnezeu îndurare și ajutor întru necazuri. Căci numai plecînd de la picioarele Crucii, adică de la durerile Celui ce a pătimit de dînsa, se poate ajunge la lumina și bucuria cerului ; prin lacrimile și durerile jertfei la bucuria și biruința învierii fiecăruia dintre noi. De aceea spune Scriptura

Sfântă că tot Crucea, acest «semn al Fiului Omului», se va arăta pe cer atunci când El va veni cu slavă ca să judece viii și morții (Matei XXIV, 30). Va fi semnul după care se vor recunoaște atunci toți cei ce în viața aceasta au crezut și au urmat lui Hristos Cel răstignit. De aceea, dorința de pe urmă a tot celui ce moare creștinește este ca după moarte să i se pună la căpătii o cruce, cum spune poetul prin gura celui rănit de moarte în război :

«Cu douăzeci deodată-n car
La groapă ne vor duce
Și bun e Domnul de-om avea
La cap o cruce...»

{G. Coșbuc, *Rugămintea din urmă*, după Lermontov}.

Indeosebi poporul nostru, creștin din însuși leagănul nașterii sale ca popor, a însemnat prin cruce, semănate la margini de drumuri, lângă fântini sau în țărini, locurile unde s-au întâmplat fapte care nu trebuie uitate și mai ales unde unii creștini au murit de moarte neașteptată sau cruntă. Aproape de Sibiu, la Șelimberg, străjuiește și azi crucea care arată locul luptei lui Mihai Viteazul cu principele ungar Andrei Báthory al Ardealului. Tot o cruce a rămas să însemne și locul unde a căzut trupul viteazului domn, ucis mișelește într-o noapte de august (1601), de cei ce nu vedeau cu ochi buni unirea tuturor românilor sub un singur sceptru politic, pentru care el luptase. La Curtea de Argeș tot o cruce din curtea vestitei minăstiri a lui Neagoe de acolo amintește locul unde, după legendă, s-a frint trupul genialului meșter, acel legendar Manole, care, după ce ridicase minunea de la Argeș, plătea cu viața greșeala de a se fi lăudat față de domnitorul-ctitor că el ar putea face și altă biserică, mai mândră decît cea pe care o făcuse. Dar cîte nu ne spun aceste nenumărate cruci și troițe, de lemn sau din piatră, risipite pe toate plaiurile țării noastre și mai ales în Transilvania, unde pînă și porțile curților și casele fraților noștri români sînt însemnate cu semnul sfintei cruci. Multe dintre ele constituie opere admirabile ale artei noastre populare, mărturii strălucite ale talentului artistic al oamenilor din popor. Dar ele cuprind în sine o istorie întreagă a poporului nostru creștin și ortodox, amintindu-ne de oameni și fapte din trecutul nostru istoric, grăindu-ne despre luptele și zbuciumul lor întru apărarea țării, de credința lor creștină, de nădejtile și aspirațiile lor spre o viață mai bună și mai ferită de primejdii.

După zisa apostolului, «cuvîntul *cruce* pentru cei ce pier înseamnă nebulnie, dar pentru noi cei ce ne mintuim este puterea lui Dumnezeu» (I Cor. I, 18). De cîte ori sărutăm cu evlavie crucea Domnului, noi nu cinstim doar lemnul din care este făcută și care putrezește, ci pe Hristos însuși, Cel ce s-a răstignit pe dînsa pentru păcatele noastre. Cînd vedem crucea noi ne gîndim, fără să vrem, la patimile mîntuitoare ale Celui răstignit pe dînsa pentru izbăvirea noastră din blestemul legii. Ea este pentru noi semnul prezenței și al puterii dumnezeiești a lui Iisus, care alungă pe diavolul și înfrînge puterea morții. De aceea, cîntăm cu încredere astăzi, cîntările din slujba bisericască a zilei : «Doamne, armă

asupra diavolului crucea Ta ai dat-o nouă...» și : «Crucea Ta, Doamne, viață și înviere poporului Tău este...». Ea este temelul mândriei și al laudei noastre de creștini ortodocși, cum zice apostolul : «Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât în crucea Domnului nostru Iisus Hristos...» (Gal. VI, 14).

Un pictor genial a zugrăvit într-un tablou celebru imaginea a ceea ce înseamnă crucea pentru noi creștinii : în mijlocul unei mări involburate de furtuni năpraznice se înalță, maiestuoasă și neclintită, o cruce, de piciorul căreia se agață cu disperare și cu ultimele puteri brațele unui naufragiat. Valurile vor să-l smulgă și să-l scufunde în adâncuri, dar el ține strâns brațul vertical al crucii, în așteptarea unei corăbii salvatoare, care se ivește la orizont, îndreptându-se către el.

În clipele noastre de cumpănă, de furtuni și de necazuri, să ingenunchem și noi, cu smerenie și evlavie, la picioarele crucii, ca acel naufragiat, să mărturisim Celui răstignit pe dînsa toate păcatele, căderile și slăbiciunile noastre, cerîndu-i cu credință iertare, mîngiere și ajutor întru necazuri și nevoi. Și însemnîndu-ne cu semnul ei sfînt, să ne rugăm, zicînd : «Mîntuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvîntează moștenirea Ta. Biruință asupra celor protivnici binecredincioșilor creștini le dăruiește și cu crucea Ta păzește pe poporul Tău!». Amin.

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

LA DUMINICA A XVIII-A DUPĂ RUSALII

«Învățătorule, toată noaptea nu am prins nimic, dar după cuvîntul Tău, voi arunca mreжіle».

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a iubit natura, a iubit întreaga fire, așa după cum Creatorul își iubește opera Sa. A iubit-o și i-a dat din toate darurile Sale. Încă din prima pagină a Sfintei Scripturi, Dumnezeu-Fiul, «cel de o ființă cu Tatăl, cel prin care toate s-au făcut» se remarcă cite daruri a dat El firii, dintru început. Căci, după ce a făcut uscatul, a zis : «Pămîntul să producă verdeață și arborii să aibă semințe și pomii fructiferi să dea roadă după felul lor și să aibă în ei sămînța pe pămînt» (Geneză I, 4). Și a mai zis Dumnezeu : «să fie luminători pe întinderea cerului ca să despartă ziua de noapte : soarele, luna și stelele. (I, 14—15). Iar apele să rodească, din belșug, ființe vii și păsările să zboare pe pămînt, spre întinderea cerului. Și a făcut peștii mari și toate animalele vii, care sînt pe pămînt, și le-a binecuvîntat zicînd : «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți apele mărilor și păsările să se înmulțească pe pămînt» (*Idem* 22—23).

A iubit Dumnezeu întreaga fire, dar mai mult a iubit pe om și pe oameni. «încît pe Fiul Său cel Unul-Născut, L-a dat să moară pentru noi».

Iată de ce Îl vedem astăzi, cu ochii cei ascunși ai sufletului, pe Ziditorul lumii, în acea rece dimineață din Galileea, cu privirile îndrep-

tate spre Marea Tiberiadei, căutînd să pășească pe calea de aur a proorocilor și să ducă spre veșnicie biruința asupra morții și marea bucurie a răscumpărării.

După ce fusese ispitit de diavolul, după o ajunare de 40 de zile, după ce îndepărtase marile oferte și marile puteri umane, și pe însuși începătorul răutății care-L ispitise, iată-L pe Domnul Hristos intrînd în Sinagogă în Nazaret, citind din Cartea Proorociei lui Isaia (53, 7). «Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns, să binevestesc săracilor. M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea, să slobozesc pe cei apăsați, să vestesc anul plăcut Domnului».

Era ieșirea cea adevărată, cea legală — la 30 de ani — după rînduiala iudaică. Dar împietrirea inimii poporului era mult prea mare. De aceea, Mîntuitorul caută să o lumineze cu fapte, cu învățăături și cu minuni. Lucrul acesta nu a plăcut conducătorilor vremii și, atunci, L-au scos afară din sinagogă și L-au dus pe sprînceana muntelui ca să-L arunce în prăpastie, dar personalitatea și divinitatea lui Hristos nu le-a dat acest curaj, căci El, trecînd prin mijlocul lor, s-a dus. Pașii lui Iisus calcă pe pămîntul Galileii și, cu fiecare pas face minuni. În sinagogă vindecă un demonizat (Luca IV, 33—35), vindecă de friguri pe soacra lui Petru și pe toți bolnavii cei ce erau duși la El.

Obosit de atîta popor, Iisus trece dincolo la marginea lacului Ghenezaretului sau Marea Tiberiadei. Cuvintele Sale minunate, elocința vorbirii Sale atrăsese lumea doritoare să asculte cuvîntul lui Dumnezeu. Nu departe de țarm erau două corăbii pescărești: una a lui Simon Petru și alta a unui anonim. Iisus se urcă în corabia lui Petru, împreună cu însoțitorii săi Iacob și Ioan, și vorbește mulțimii care se așezase pe pămînt. Era un cadru natural de o deosebită frumusețe.

În acest minunat cadru Iisus Hristos vorbea mulțimilor. Evanghelistul nu ne spune ce vorbea, însă tot ceea ce grăia nu era decît cuvîntul lui Dumnezeu. Tocmai de aceasta nu ne spune ceea ce grăia, ci ne lasă să înțelegem cu toții din cuvintele care urmează... Iar cînd a încetat să vorbească i-a zis lui Simon: «mină la adînc și lăsați în jos mrejele voastre, ca să pescuiți». De aici ne putem da seama că Mîntuitorul le vorbise despre biruința și răspîndirea Evangheliei în lume, de lărgirea ariei creștinismului, de universalitatea credinței creștine, care, asemenea mrejiilor, cuprinde popoarele care vor să vină la picioarele lui Hristos. Simon Petru — iudeu — pescar bătrîn cu experiență îndelungată, cu cunoașterea realităților și surprizelor meșteșugului, amintește lui Hristos această aproape imposibilitate, zicînd că s-au trudit toată noaptea și nu au prins nimic. Dar, «după cuvîntul Tău, voi arunca mrejele». Nu știa încă viitorul apostol că «unde vrea Dumnezeu se biruiește rînduiala firii».

Reprezentant desăvîrșit al iudaismului cu un întreg trecut întunecat, străbătut numai de fulgerele cuvintelor proorocilor, poporul ales s-a trudit în zadar și s-a împietrit între răceala și formalismul literei. În tot trecutul lui istoric nu a prins nimic și pe nimeni în mreața fericirii și

mîntuirii lui. Nu au aflat pe nimeni să le deschidă poarta cerului și să-i conducă în împărăția lui Dumnezeu. Întunericul nopții istorice le cuprinsese sufletele, și, le împiedica voința.

A trebuit să vină Iisus Hristos și să depărteze corabia puțin de la țarm și să arunce mreșile și să se umple de atîta pește încît se rupeau mreșile, nu numai cea a lui Petru ci și cea de a doua, străină — anonimă, care reprezintă păgînismul.

Petru, văzînd această minune, cade în genunchi și spune: «Ieși de la mine Doamne, că om păcătos sînt eu», căci pe toți îi cuprinsese spaima, ca și pe Iacob și Ioan. Acești trei apostoli au fost cei mai apropiați de Mîntuitorul — Petru, Iacob și Ioan — care aveau să fie martorii cei mai apropiați ai minunilor Sale, și la schimbarea la Față a lui Iisus». «Nu te teme, de acum înainte te voi face pescar de oameni», a spus Mîntuitorul lui Petru. Aceste cuvinte nu numai că au îndepărtat teama lor, dar au sunat și vor suna, ca o chemare istorică a tuturor credincioșilor în vederea mîntuirii. Ea a îmbărbătat pe cei trei pescari și pe ceilalți ucenici care au venit la picioarele lui Iisus, ca să lase toate și să-i urmeze Lui; iar vînătoarea ce se prevedea în viitor, vînătoarea oamenilor în mreșile sfintei Evanghelii, va fi așa de îmbelșugată încît se va răspîndi în lumea întreagă, umplînd atît lumea iudaică, cît și pe cea păgînă. Simon Petru îndeplinește porunca lui Dumnezeu și lucru știut este că aceasta nu poate aduce decît fericirea celui credincios. Spaima se transformă în puternicie, slăbiciunea în întărire a credinței, în jertfă, în dragoste și dăruire. Nimic nu ar fi putut să facă singuri. Cei trei ucenici, împreună cu Hristos, și, bineînțeles cu plenu apostolilor — simbolizează Biserica în totalitatea ei. Marea îmbelșugată în pești a Tiberiadei reprezintă lumea; peștii sînt chipul oamenilor. Aruncarea mreșilor la porunca lui Hristos însemnează împrăștierea cuvîntului evanghelic, iar mulțimea peștilor prinși sînt mulțimile de suflete care, de generații și veacuri umplu Biserica creștină, care prin activitatea apostolilor și a urmașilor lor, fac o Biserică vie și trăitoare în duhul Evangheliei.

Iată, dar cum, din cuvintele Sfintei Evanghelii de astăzi, rezultă că Biserica, cu toate comorile ei spirituale, cu toată frumusețea și împlinirile ei, cu toți sfinții și rivnitorii ei, nu este decît o ploaie a darurilor lui Dumnezeu ce se revarsă prin Sfîntul Duh. Mîntuirea, pacea și fericirea nu sînt decît daruri ale lui Dumnezeu. Ele sînt roade ale iubirii Sale pe care noi toți le-am primit și ne bucurăm de ele, avînd și noi îndatori-rea de a le împlini față de alții.

Pornind de la această învățătură, Sfîntul Apostol Pavel, în scrisoarea sa către Corinteni, cea de a II-a, din care s-a citit azi la Sfînta Liturghie, după ce aduce icoana Mîntuitorului Hristos între cuvintele sale zice: «Cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți» (II Cor. VIII, 9). Și Sfîntul Pavel, întristîndu-se de lipsa multor clerici și credincioși, face apel la sufletele corintenilor, la bunătatea și la bucuria milosteniei pentru ajutorarea sfinților. Pentru a ilustra acest lucru, într-un mod alegoric,

vrednic de cultura și de pana marelui apostol, zice : «Cel ce seamănă cu zgîrcenie, cu zgîrcenie va secera, iar cel ce seamănă cu dărnicie, cu dărnicie va secera. Fiecare să dea cum socotește cu inima sa, nu cu părere de rău, sau de silă, pentru că Dumnezeu iubește pe cel care dă cu voia bună» (IX, 7). Apelează apostolul Pavel la cuvintele Psalmistului care zice : «Împărțit-a, dat-a săracilor, dreptatea Lui rămîne în veac» (Psalm. CXI, 9). Și cit de frumos marele apostol făgăduiește credincioșilor, drept răsplată pentru darurile făcute, faptul că sfinții se vor ruga pentru ei, iar el îi iubește, pentru harul lui Dumnezeu ce prisosește în ei.

Iată dar și cuvintele Sfintului Apostol, citite azi, care se referă la faptele iubirii de aproapele, faptele de milostenie ce se reflectă în marea și îmbelșugata iubire a lui Dumnezeu, care ne-a așezat stăpîni ai întregii creații. Numai din iubirea pentru noi, cei ce sîntem zidiți după chipul și asemănarea Sa, a venit și ne-a răscumpărat și ne-a slujit, lășindu-ne darurile sfințeniei și ale Sfințelor Taine în Biserica Sa.

De aceea, din pescuirea minunată, care a adus la apostolie pe cei trei ucenici ai lui Hristos, — Petru, Iacob și Ioan — membri în Statul Major al Împăratului Ceresc, din umplerea celor două corăbii ale Evangheliei cu harul ceresc să sorbim și noi puternicia credinței, frumusețea iubirii de aproapele, nădejdea învierii și mîntuirii și roadele păcii și înțelegerii între toți oamenii de pe pămînt.

Pr. DAVID POPESCU

LA DUMINICA A XIX-A DUPĂ RUSALII (Iubirea de aproapele)

«Voi să iubiți pe vrăjmașii voștri ; faceți bine și dați cu împrumut fără să nădăduși nimic în schimb și răsplata voastră va fi multă și veți fi Iliei Celui Preaînalt...».

Scurt și cu un înțeles adînc textul din Sfînta Evanghelie pe care l-am ascultat azi. Pe de o parte ne îndreaptă cugetele spre momentele activității publice desfășurate de Mîntuitorul pe pămîntul Țării Sfinte, iar pe de altă parte ne amintește că dumnezeieștile cuvinte au o permanentă valoare în viața creștinului. De aceea repetarea celor șase versete în fiecare an pune în lumină importanța iubirii față de semenul nostru, singura cale pe care trebuie să o urmăm în vederea obținerii mîntuirii și a apropierii noastre de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, îndemnul adresat de Mîntuitorul către Sfinții Apostoli dovedește pentru noi actualitatea iubirii creștine care constituie temelia legăturii noastre cu Dumnezeu, izvorul tuturor faptelor bune și scara pe care ne putem urca de pe pămînt la cer, locul în care sălășluiesc numai cei ce au manifestat

față de Dumnezeu credință vie, dragoste sinceră, nădejde nestrămutată, dreptate, smerenie, ascultare, adică făuritorii binelui.

Pentru creștini modelul iubirii adevărate față de aproapele este În-suși Fiul lui Dumnezeu, izvorul nesecat al dragostei față de toți oamenii, fără a ține seamă de timp sau spațiu, căci «Dumnezeu este iubire» (I Ioan IV, 8), «El ne-a iubit cel dintîi» (I Ioan IV, 9). Ne-a îndemnat să ne iubim unii pe alții după cum și El ne-a iubit (Ioan XV, 12).

Cu aproape două milenii în urmă cei ce l-au urmat pe Fiul lui Dumnezeu s-au învrednicit să cunoască cu ochii materiali și spirituali șuvoiul iubirii covârșitoare a lui Dumnezeu față de oameni, fie că erau iudei sau de alt neam, fie că erau drepti sau păcătoși, adevăr pe care Apostolul neamurilor îl prezintă astfel creștinilor din localitatea Galatia, cînd se referă la egalitatea celor chemați la mîntuirea adusă de Hristos prin jertfa Sa de pe Golgota : «Nu mai este iudeu, nici elin ; nu mai este nici rob, nici liber ; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască...» (III, 28).

Atît din paginile Vechiului Testament, cît și din cele ale Noului Testament aflăm că Dumnezeu s-a descoperit omului prin iubirea Sa nemăsurată față de creatura Sa rațională pe care a făcut-o după chipul și asemănarea Sa, fiind singura ființă care după întruparea Mîntuitorului a căpătat înfierea după har din partea celui Atotputernic. Crearea omului și promisiunea venirii unui Izbăvitor din urmașii săi (Facere III, 15) pun în lumină realitatea iubirii lui Dumnezeu care le cere să viețuiască pe pămînt după exemplul viu al Celui ce în ființa și manifestarea Sa este Iubirea desăvîrșită. Ea ni se dă din partea lui Dumnezeu în chip dezinteresat și nu există creatură care să gîndească că merită această binecuvîntare prin mijlocirea căreia putem să trăim în pace cu semenii noștri, făcînd tot ceea ce este bine plăcut înaintea Domnului.

Ascultînd de cuvintele Sfintei Scripturi cugetele noastre se înaripează cu balsamul virtuților din care nu lipsește dragostea, arma nebiruită în lupta contra ispitelor și mîrgăritarul de preț care ne ajută să ne apropiem de Dumnezeu, dacă dovedim sentimente de iubire curată față de aproapele nostru. Pătrunși de fiorul iubirii sincere față de semenii noștri vom reuși să viețuim în liniște și prosperitate, nu în dușmănie sau nedreptate, care sînt roadele păcatului și ale lipsei de iubire.

Cine iubește din adîncul inimii pe aproapele este în slujba vieții, se unește cu Dumnezeu și înțelege adevărul biblic că Domnul Hristos și-a manifestat dragostea Sa față de toți oamenii, inclusiv față de păcătoși, deoarece acești bolnavi au nevoie de doctor (Matei IX, 12). În acest context se pot aminti parabolele despre fiul risipitor, drahma cea pierdută și oaia cea pierdută — precum și îndemnul adresat de Mîntuitorul ucenicilor Săi de a iubi pe vrăjmași și a face bine, fiind de ajutor tuturor care duc lipsă de cele materiale sau spirituale.

După cuvîntul Scripturii iubirea de aproapele nu cunoaște margini, ea se poate acorda și celui cu care nu sîntem în relații bune sau ne dușmănește, învățătură nemaiîntîlnită în alte religii și care ne arată că

obârșia sa nu-i umană, ci divină. Specificul său constă în faptul că are drept scop promovarea vieții și nimicirea păcatului, izvorul tuturor vrăjmășiilor, cu ajutorul iubirii care topește toate săgețile otrăvitoare ale satanei.

Iubirea de aproapele ne face să fim mai buni și mai drepecți față de semenii noștri, să avem cugetele stăpînite de duhul curăției și să ne ridicăm mereu spre culmile sfințeniei, aducînd pacea cerului pe pămînt și să fim hotărîți în rezolvarea tuturor problemelor, care ar periclita viața, după cum ne învață Mîntuitorul, zicînd : «Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca viața lui să și-o puie pentru prieteni» (Ioan XV, 13).

Ea înobilează ființa noastră și ne arată că ajutorul pe care trebuie să-l acordăm celui în nevoie și suferință să fie dat în orice moment cînd viața îi este în primejdie ; să nu înțelegem în mod greșit, ca fariseii și saducheii, că aproapele este numai cel de un neam și credință. Această concepție nu se potrivește învățaturii creștine care pune în valoare viața omului și înfierează credința deșartă a celor ce gîndesc că este destul să iubim pe Dumnezeu. După Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, cel ce iubește pe Dumnezeu și pe fratele său îl urăște nu poate fi decît un mincinos ; de aceea amintește de porunca dată de Mîntuitorul astfel : «Cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său» (I Ioan IV, 20—21). Din aceste referiri biblice se vede că iubirea față de Dumnezeu nu este separată de cea pe care o datorăm aproapelui ; ea constituie cea mai mare virtute, dacă o raportăm la credință și nădejde, fiindcă ne însoțește chiar dincolo de ușa mormîntului (I Corinteni XIII, 13).

În Vechiul Testament cea mai mare poruncă din Legea mozaică, așa după cum ne învață Mîntuitorul, este iarăși iubirea față de Dumnezeu, urmată de iubirea de aproapele (Matei XXII, 37—39). Se face aici această ierarhizare întrucît cel mai vrednic de iubire este Dumnezeu și apoi aproapele. Este necesară această deosebire întrucît binefacerile ce se revarsă asupra noastră sînt nemăsurate și jertfa de pe Golgota a dovedit că iubirea dumnezeiască este activă și sigură, iar Dumnezeu nu stă undeva izolat fără a coborî la starea moral-socială a omului.

În Noul Testament iubirea de aproapele este legată ființial de iubirea de Dumnezeu ; ea nu se rezumă numai la a doua, fiindcă «pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată, dar de ne iubim unul pe altul, Dumnezeu rămîne întru noi și dragostea Lui în noi este desăvîrșită» (I Ioan IV, 12). În cazul că iubirea de Dumnezeu este despărțită de iubirea față de aproapele ea poate lua chipul unei iubiri abstracte, fapt ce contravine cu activitatea publică a Mîntuitorului care a iubit pe Dumnezeu-Tatăl și pe oameni.

S-ar putea spune că iubirea creștină este desăvîrșită cînd omul iubește simultan pe Dumnezeu și pe semenul său ; nu trebuie să fie unilaterală întrucît poate degenera în fanatism.

Din îndemnul Sfîntului Apostol Ioan cunoaștem că iubirea de aproapele nu trebuie să fie numai cu vorba ci și cu fapta, cel ce va face acest lucru va dovedi că e pătruns de duhul dragostei divine : «Oricine iubește

este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu» (I Ioan III, 18 ; IV, 7). Ea slujește viața și nu este de ajuns numai să compătimim pe aproapele nostru ci să-l ajutăm, cu gândul că nu urmărim binele nostru ci pe al semenului nostru. Prin forța ei fiecare creștin poate învinge toate necazurile încît răul de la care provin este localizat și înlăturat treptat, și dușmanul își devine prieten.

Roadele iubirii de aproapele sînt incalculabile ; cu ajutorul acestei virtuți ne atragem milostivirea lui Dumnezeu (Matei V, 7), ne apropiem și ne unim cu Dumnezeu (I Ioan IV, 16). Dacă sintem uniți prin dragoste cu cel Atotputernic, ajungem să ne asemănăm cu Adam înainte de a călca porunca divină, adică să fim curați încît firea înconjurătoare să vadă în noi chipul și asemănarea noastră cu Dumnezeu.

Iubirea de aproapele stă la baza vieții adevărate și a progresului, acolo unde domină activitatea omului nu are loc suferința și cearta. Cunoscînd valoarea ei din cele arătate se cuvine să-i acordăm o importanță deosebită în viața noastră, deschizînd larg porțile inimii către ea și să fim mereu gata a iubi pe semenul nostru atît cu cuvîntul cit și cu fapta, căci cine ajută pe sărac, pe Dumnezeu împrumută. Prin viața și învățătura Sa, Domnul Hristos ne-a îndemnat să fim iubitori de aproapele pentru a ne apropia unul de altul în spiritul frăției, al buneii înțelegeri, al păcii.

Prin urmare, din iubirea creștină trebuie să odrăsească faptele bune, ce duc la fericirea pămîntească și cerească, să arunce totdeauna punți de salvare unde răul s-a instalat și a produs certuri și neînțelegeri.

Să cerem în rugăciunile noastre ca bunul Dumnezeu să ne întărească în duhul iubirii de aproapele, osteneala noastră să fie spre propășirea vieții. Prin comportarea noastră să ne străduim ca să arătăm și celorlalți frați că iubirea de aproapele este o virtute dumnezeiască prin care se păstrează legătura vie și permanentă cu Mîntuitorul Hristos.

Să nu precupețim nici un moment pentru cultivarea iubirii față de aproapele și să rostim cu smerenie cuvintele «să ne iubim unii pe alții ca într-un gînd să mărturisim».

Diac. Asist. EM. CORNÎTESCU

LA DUMINICA A 23-A DUPĂ RUSALII (Satana, existența minciunii și a răului)

«Și cel îndrăcit striga : Ce am eu de a face cu Tine Iisuse, Fiul lui Dumnezeu... Te rog să nu mă chinuiești...» (Luca VIII, 28).

Printre mijloacele sfințitoare ale Bisericii în primul rînd se înscriu Sfintele Taine, care îmbracă pe credincios în armura rezistenței împotriva răului. Animalele și ființele necugetătoare și necuvîntătoare au instinctul atît de dezvoltat încît își conservă și perpetuează specia. Omul,

pe lângă partea materială, este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facere I, 26). Împotriva acestui chip, răul personificat, adică diavolul, aruncă ispite zi și noapte, răcnind ca un leu, căutînd pe cineva să înghită (I Petru V, 8).

S-ar părea că nu există această încercare a satanei, dar cum «el este tatăl minciunii» (Ioan VII, 44), vînzător și înșelător al propriei sale ființe spirituale și mîncător de suflete dintru început, a pierdut calitatea de înger bun, devenind stăpînul morții, al suferinței și al durerii. El caută să cîștige în împărăția pierzaniei pe cel care și-a pierdut controlul rațiunii și a alunecat în patimi și deznădejde.

Satana nu încetează a lăsa pe credincioși în pace, indiferent de mediul în care lucrează, el avînd grijă să-și întindă ispitele unde nu ne așteptăm. Așa este cazul vindecării îndrăcitului din Sfînta Evanghelie de astăzi, unde se arată că *satana este existența minciunii și a răului în lume*.

Existența satanei, în persoana lui Lucifer, este cunoscută înainte de crearea universului, și înainte de facerea omului. El a fost la început o ființă spirituală, care a căzut, el și ceata lui, din cauza revoltei împotriva Creatorului. Îngerii răi sînt organizați și îngăduiți de Dumnezeu pentru încercarea statorniciei credinciosului. Ei nu au nici o putere asupra sufletului, dacă nu sînt acceptați prin propriile noastre simțuri și gînduri. Sfînta Scriptură ni-i arată grupați în legiuni, în frunte cu Belzebut, Lucifer, Veliar și alții.

Prima victimă a satanei a fost omul paradisiac ; diavolul, sub forma șarpelui, a întunecat mîntea Evei, a trezit dorința ei de stăpînire, i-a stimulat simțul gustului și i-a oferit prin acestea perspectiva asemănării cu Ziditorul. Greșeala nu a constat în gustarea din măr, ci în nesocotința poruncii lui Dumnezeu, luînd naștere păcatul strămoșesc (Facere III, 6).

Acțiunea răului și a diavolului în lume s-a concretizat apoi, luînd forme din cele mai diferite : uciderea, pusă la cale de satana, între frații Cain și Abel, înșelarea sub diferite forme, autoînșelarea, neascultarea, frica față de fenomenele naturale, din care s-a format în decursul istoriei închinarea la făpturi, idolatria (Rom. I, 23), apariția din teamă a diferitelor forme de religie primitivă dirijată de diavol și slujitorii lui, culminînd cu credința în zei și sacrificiile umane.

În afara acestor jertfe singeroase, încercările sau ispitele din partea diavolului fac parte din capitolul cel mai groaznic al bolilor psihice, care au chinuit, chinuie și îngrozesc omenirea. Criminalii, bătaușii, batjocoritorii, bețivii, desfrînații, fumătorii sînt numai cîteva specii ale înfrînării bunului mers al civilizației. Ei caută să atragă pe alții la rău, simțînd plăcerea demonică să distrugă cea ce este dumnezeiesc în om, să-i smulgă conștiința de sine și identitatea. Cei care rezistă sînt supuși la multe încercări. Avem exemplul lui Iov din Sfînta Scriptură, pe care diavolul îl dusesese la ruină «numai să se lepede de Dumnezeu» (Iov II, 9). Dar Stăpînul tuturor nu lasă pe om pradă satanei, ci îi dă harul necesar pentru a rezista mîndriei, goanei după cîștig nemeritat, minciunii, invidiei și lăcomiei, miniei și lenei (Cele șapte păcate capitale).

În dorința de a ține întunericul și dezordinea în lume, ierarhia răului se adaptează destul de bine mediului unde comunitatea își duce existența. Știm că la nașterea Mântuitorului, când îngerii și păstorii împreună cu astronomii timpului aduceau imnul de slavă la peștera Betleemului (Luca II, 13—14), satana era în palatele luxoase ale regelui Irod, punând la cale uciderea Pruncului Sfânt și a copiilor din Betleem (Matei II, 1—9).

Înainte de începerea propovăduirii Domnului Iisus, satana se alătură Mântuitorului, considerînd că va putea să-L ademenească asemenea lui Adam. El oferă Domnului Hristos, slăbit de nevoiță și post, piatra pentru a o prefăce în pâine, așa cum Evei îi oferise mărul, dar Mântuitorul îi răspunde: «nu numai cu pâine trăiește omul, ci și cu cuvîntul lui Dumnezeu...» (Matei IV, 4).

Înțelegînd diavolul că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și timpul și spațiul sînt în stăpînirea Sa, Îl sfătuește să se arunce de la înălțime, că îngerii Îl vor sprijini... așa cum îi mințise în Paradis pe primii oameni: că Dumnezeu v-a interzis să mîncăți din pomul cunoștinței binelui și răului pentru a nu ajunge stăpîni ai naturii materiale și spirituale (Facere II, 4—5). La aceasta Mîntuitorul ceartă îndrăzneala satanei (Matei IV, 7). Însă vrăjmașul, ca și slujbașii săi, oamenii demonizați, insistă, încercînd tot felul de viclesuguri... Și în timpul serii, cînd Mîntuitorul obișnuia să se roage și să admire natura, de pe creasta unui deal apare însuși diavolul, căutînd să împletească splendorile unui apus de soare cu ispita întunecării minții prin îmbogățire, iar Domnul zice: «Pleacă, satană, numai lui Dumnezeu trebuie să-I slujești și să te închini» (Matei IV, 10).

Bineînțeles că diavolul cunoștea atotputernicia spirituală a Fiului lui Dumnezeu, dar văzîndu-L întrupat, a căutat să-L ademenească așa cum făcuse cu Adam, pentru că știa stăpînul întunericului că Mîntuitorul, prin jertfa Sa, va zdrobi și va limita puterea iadului și a morții veșnice, pentru că pieirea și răul sînt factorii existențiali ai iadului, iar moartea este plată a păcatului (Rom. V, 12).

Satana este conștient că va fi înlăturat din lume, direct, prin izgonirea lui, așa cum s-a întîmplat cu îndrăcitul din Sfînta Evanghelie, și indirect, prin harul Sfîntului Duh. Încercările și urzile satanei sînt evidente în paginile Sfintei Scripturi, exemple sînt nenumărate. Adepții săi, saducheii și fariseii sînt reprezentanții tipici (Matei XXVII), iar Iuda Iscarioteanul avea pe diavol în inima sa, sfîrșind prin vînzarea Stăpînului, prin deznădejde și spînzurare (Matei XXVII, 4—5). Iuda a participat la Cina cea de taină, dar nu s-a învrednicit a vedea învierea Domnului din cauza necredinței lui.

Este fapt cunoscut că cea mai mare producție demonică este deznădejdea și căderea în disperare. Victimele acestora se manifestă mai ales prin vrăji, farmece, spiritism, ghicit și contacte directe cu satana. Acceptarea răului și minciunii înseamnă părăsirea harului divin, înseamnă trădarea sufletului în fața pierzaniei, așa cum s-a întîmplat cu Anania și Safira (Fapte V, 3), cu Simon Magul (Fapte VIII, 19—24), cu Elima vră-

jitorul și mulți alții (Fapte XIX, 13—16). Există în lume curentul așa-zis al morții lui Dumnezeu, iar în S.U.A. există chiar o biserică a satanismului avînd în frunte un patriarh cu sediul la Chicago. Iată cîteva dovezi de rătăcire diabolică în sensul celor arătate de Sfînta Evanghelie.

«Dracii războiesc sufletul mai ales prin gînduri, nu prin lucruri. Căci lucrurile în ele însele sînt necesare...», așa cum trupul este absolut necesar pentru mîntuire : «nici trupul nu se poate curăți fără post și priveghere ; nici sufletul, fără milă și adevăr». Aceste perechi caută diavolul să le despartă ; trupul prin patimi, sufletul prin minciună și distrugerea omului.

Problema demonologiei face parte și din preocuparea oamenilor de știință, socotind-o una din cauzele înfrînării civilizației, iar pentru Biserică este cauza și justificarea existenței luptei împotriva minciunii. Astfel, vracii, magii, înșelătorii, tilcuiitorii viselor și ghicitorii au făcut obiectul discuției încă de la începutul omenirii, pentru că la baza oricărei acțiuni satanice stă minciuna, înșelarea și autoînșelarea, așa cum ascultăm la lepădări, înainte de botez, de spovedanie sau cu alte prilejuri (Sf. Vasile cel Mare).

Încă din Vechiul Testament s-a interzis «vrăjitoria, ghicitul, farmecele, chemarea duhurilor...» (Deut. XVIII, 10—14) ; Lev. XIX, 26 ; I Regi XXVIII, 7—19) și închinarea la natură... (Ieșire XX, 4—6).

Antichitatea cunoaște nenorocirile demonice sub numele de «magie neagră», iar în unele locuri, actualitatea înregistrează «nebulia albă», prin degradarea mintală datorită consumului de droguri și stupefiante, care sînt produse ale satanei, prin deznădejde și pierderea busolei vieții. Cei fărădelege, prezicătorii falși, ghicitorii au fost condamnați încă de legile romane «ca făcători de rele și pericol public», încît triumvirii (Octavian, Antoniu și Lepidus) au decretat, în anul 32 î.d.Hr. alungarea din Roma a astrologilor, ghicitorilor și celorlalți practicanți ai vrăjitoriei.

Minciuna și răul, ca arme ale duhului necurat, au fost eternizate și în cultura omenirii de Shakespeare, Dante, John Milton, Dostoievski, Lermontov, Eminescu, Hugo, Goethe, Schiller etc.

Mefisto și doctor Faust sînt cele mai evidente manifestări ale morții, întunericului, asupra nevinovăției și liniștii sufletești a omului. Patimile sînt existența diavolului intrupat ; odată însușite de om, ele se transmit ereditar prin temperament generațiilor viitoare și se manifestă îndeosebi prin cea mai cutremurătoare boală sufletească : epilepsia.

De fapt și societatea noastră a luat măsuri prin lege împotriva celor ce, ispitiți fiind de patimi și rău «sînt socotiți dușmani ai liniștii și ordinii publice» sau întunecați de mamona își pierd mințile și sînt puși pe căpătuială prin jaf și furt, prin ciștig nemeritat.

Dacă sîntem cu adevărat credincioși, trebuie să înlăturăm din viața noastră ispitele satanei și să ne întărim duhovnicește prin Spovedanie și Sfînta Împărtășanie, ferindu-ne de cursele vrăjmașului evidente prin tulburări, farmece, ghicit și tot arsenalul nedreptății și minciunii. Să fim în stare de trezvie permanentă ca să ne dăm seama ce este rău și

ce este bun în calea noastră ; chiar dacă sintem stăpîniți și urmăriți de ispite, să le înlăturăm asemenea îndrăcitului din Sfînta Evanghelie și să cădem la picioarele crucii, cerînd izbăvirea de cel întunecat.

Sfînta Biserică ne dă nouă credincioșilor harul necesar ca să putem înlătura ispitele, dar ca să le înfrinăm trebuie să cunoaștem adevărul, să ne ferim de minciună ; prin muncă cinstită să ne facem datoria pentru a putea stăvili uneltirile diavolului asupra noastră, rugînd permanent pe Mîntuitorul Hristos, pe Maica Domnului și pe toți Sfîntii «să ne izbăvească de cel viclean...» (Luca XI, 4), iar la judecata particulară, diavolul să dispară ca martor și să ne învrednicească de odihna veșnică în Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh, Amin !

Diac. Conf. P. I. DAVID

ICOANELE ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI

Noțiunea generalizată a icoanei este : tablou care reprezintă imaginea unui sfînt, sau a unei scene din Biblie, sau din istoria Bisericii, în fața căruia se închină credincioșii.

Icoana este un mijloc care ușurează drumul spre comuniunea prin credință, dar ea este și simbol. Simbol este icoana în măsura în care concretizează suma de noțiuni și convingeri religioase dobîndite de credincioși. Se poate vorbi foarte nesupărător despre înrudirea dintre cei doi termeni, dintre simbol și unealtă.

Valoarea autentică și unică a icoanei a făcut ca ea să fie dragă și apropiată de inima credincioșilor.

Rolul icoanei e considerabil în istoria spirituală, în artă și în tradiția românească.

Icoana este un neîntrerupt izvor de înprospătare a convingerilor, care se dovedesc de veacuri.

Icoana inspiră moralitate, ea înfățișează hotărîrea pentru însușirea adevărilor din universul Bibliei, care sînt gînduri de Supremul Bine și semn al prezenței lui Dumnezeu în istorie.

Biserica Ortodoxă păstrează în tezaurul ei venerabil tradiția creștină : cultul icoanelor. Ne dăm seama cît de admirabilă este puterea acestei credințe, dacă contemplăm Curtea de Argeș, Putna, Cozia, Neamț și sumedenia de icoane care împodobesc «casa dinainte» a credincioșilor noștri.

Apa-i mai curată la izvor și din ce te apropii de izvor, apa-i tot mai bună și mai răcoritoare.

Evocăm izvoarele noastre de credință, și cu osebire Biblia pentru a constata în ce măsură convingerile, în ce privește icoanele sînt testate de texte din Cartea de căpătii a credincioșilor. Consultînd Sfînta Scriptură găsim că este poruncă revelată în Vechiul Testament pentru facerea icoanelor, că în Noul Testament nu e oprit cultul lor și că icoanele sînt cinstite de credincioși. Moise face icoane și chipuri în cortul sfînt, după

cum citim la Ieșire 25, 18 ; 26, 1 ; 36, 9 ; 37, 6—9. Tot așa Solomon împodobește pereții templului din Ierusalim cu icoane de heruvimi (III Imp. 6, 28). Chipuri de heruvimi pune și la ușile sfinte (III Imp. 6, 31). Icoanele din templu sînt numite sfinte.

În Vechiul Testament găsim multe temeuri care îndrumă spre zugrăvirea icoanelor. Teofania de la Mamvri descrisă în Geneză 18, face parte dintre aceste texte, citim doar : «S-a arătat Dumnezeu lui Avraam la stejarul Mamvri» (Gen. 8, 1). Arătarea s-a făcut prin mijlocirea celor trei îngeri : «Să nu dați uitării primirea de oaspeți, căci unii, prin ea au găzduit, fără să știe pe îngeri» (Evrei 13, 2).

Îngerii sînt în cazul de aici icoana Treimii.

În cap. 4, din cartea Înțelepciunii lui Isus Sirah înțelepciunea este icoană a lui Hristos. Mai înainte de a exista temporal, înainte de a cobori în lume, Înțelepciunea sălășluia în alte sfere, opuse lumii materiale (24, 4). Prezentă în orice punct spațial, Înțelepciunea nu poate fi încadrată în timp. Ea este întemeiată din vecie și legată de Dumnezeu printr-o uniune ipostatică.

Rezultă că prin semne văzute Sfînta Scriptură poate umaniza natura dumnezeiască și astfel icoana devine o mică bibliie pe seama celor care n-au timp să citească Sfînta Scriptură. În modul acesta icoana este un mijloc de revelare a anumitor adevăruri de credință, mai puțin lămurite în epoca Vechiului Testament.

În epoca Noului Testament problema icoanelor se lămurește și desăvîrșește prin autoritatea Mîntuitorului.

Mîntuitorul intrînd în templul din Ierusalim găsește acolo icoanele și nu le combate, dovadă că le-a găsit folositoare. Ceea ce n-a mai aflat necesar din Vechiul Testament a înlăturat, așa desființează de exemplu jertfele animalelor, sărbătorile, legea talionului. El oprește închinarea la idoli pentru că idolul înlocuiește pe Dumnezeu cu zeii imaginați, cu chipuri de animale și de oameni. Idolul este închinarea la demoni nu la Dumnezeu. Mîntuitorul nu oprește cinstirea icoanelor, pentru că icoana nu înlocuiește pe Dumnezeu cu chipuri ale minții omenești, cu animale și cu alte făpturi, ci icoana este aducere aminte de faima în care ni s-a arătat nouă Dumnezeu, îngerii și sfinții. Icoana ne înalță cu gîndul la Dumnezeu, la îngeri, la sfinți și prin ea ne închinăm lui Dumnezeu și cinstim pe îngeri și pe sfinți.

Din Matei 3, 16 rezultă temeiul icoanei. Aici Duhul Sfînt este indicat prin chipul unui porumbel, iar în Faptele Apostolilor 2, 3 prin limbi de foc. Duhul lui Dumnezeu care pentru a putea fi văzut de oameni s-a arătat în chip de porumbel¹ și de raze luminoase ale limbilor de foc. Sfînta Scriptură vorbește de multe ori simbolic, metaforic sau alegoric despre Duhul lui Dumnezeu și pentru a adevăra că Duhul lui Dumnezeu este o realitate.

Temeiul icoanelor îl admite și Sfîntul Apostol Pavel. La II Cor. 4, 4 lumina este icoana imperfectă a lui Dumnezeu, iar după Filipeni 2, 7 și

1. V. Gheorghiu, *Sf. Evanghelie după Matei*, Cernăuți, vol. I, 1925, p. 160.

I Timotei 3, 16 «Dumnezeu s-a deșertat pe Sine făcându-se asemenea omului»; de-o icoană a lui Dumnezeu tratează Sfântul Pavel și la Coloseni 1, 15.

Iisus Hristos este icoana lui Dumnezeu. Această idee se găsește frecvent în Noul Testament (Ioan 12, 45, II Cor. 3, 18; II Cor. 4, 4; Col. 1, 15).

Doctrina că omul este «chipul și asemănarea lui Dumnezeu» o inițiază încă Vechiul Testament (Gen. 1, 27, Gen. 9, 6). Imaginea aceasta este acceptată de Noul Testament și justificată în noua relație care se creează între om și Dumnezeu (cf. I Cor. 11, 7; Iacob 3, 9).

De aceea ziceau Sfinții Părinți «a vedea pe fratele tău înseamnă a vedea pe Dumnezeu», adică a-l dori desăvârșit ca pe Dumnezeu, a-l iubi ca pe Dumnezeu².

În templul Vechiului Testament s-au pus numai icoane de heruvini, pentru că în Vechiul Testament nu s-a arătat Dumnezeu în chip văzut, ci numai heruvimii s-au arătat sub forma în care au fost pictați în templu.

În bisericile noastre avem icoana Mântuitorului, pentru că El a avut chip de om și icoana aceasta ne înalță sufletul la Mântuitorul. Tot așa au trăit în trup omenesc Fecioara Maria, Sfinții Apostoli și ceilalți sfinți. De aceea avem icoanele lor, chipul lor cel trupesc, ca și când i-am avea de față și prin aceasta ne ridicăm, cu mintea, pînă la ei. Noi nu ne închinăm lemnului sau vopselei, ci Mântuitorului, Maicii Domnului și Sfinților pe care-i cinstim. Așa cum mama sărută fotografia fiului ei, cu inima îmbrățișînd acest fiu plecat departe, așa și credinciosul sărută icoana Mântuitorului și a sfinților ce sălășluiesc în ceruri³.

Sfînta Scriptură icoanele le socotește sfînte pentru că ele ne pun în legătură cu Dumnezeu și cu sfinții Lui. Creștinii le cinstesc, cinstind astfel pe Fiul lui Dumnezeu întrupat și pe sfinții Lui.

În timpul din urmă a luat ființă o disciplină nouă: Iconografia creștină. Ea face descrierea, interpretarea și evoluția temelor și a tipurilor iconografice, tocmai pentru că interesul față de cultul icoanelor și față de această artă religioasă, stimulată de cultul icoanelor, a crescut⁴.

Cultul icoanelor este o capodoperă spirituală a Ortodoxiei. El tănuiește multe realități, imprimă Ortodoxiei caracterul de unitate, realizează o meditație interioară și intensifică viața religioasă a credinciosului, deosebește ce este sfînt de profan, binele de rău și pregătește pe acest pămînt dulce împlinirea voinței lui Dumnezeu.

Pr. Prof. NICOLAE NEAGA

2. C. Leon-Dufour, J. Duplacy, A. George, P. Grelot, J. Guillet, M. F. Iacan, *Vocabulaire de Theologie biblique*, Paris, 1966, col. 463.

3. N. Neaga, *Idoli și icoane*, în «Telegraful Român», nr. 33 din 1958.

4. E. Braniște, *Iconografia creștină ca studiu și cercetare*, în «Studii Teologice», nr. 5—6, 1962, p. 328 ș.u. E. Braniște, *Teologia icoanelor*, în «Studii Teologice» nr. 34, 1952. D. Ichim, *Invățătura ortodoxă despre Slintele icoane* în «Studii teologice» nr. 5—6, 1970, p. 444 ș.u.

NAȘTEREA DOMNULUI — Meditație —

Cînd împăratul roman Augustus, nepotul renumitului Iulius Cezar, s-a trezit din somn în dimineața acelei nopți, în care, într-un staul din Vifleem, s-a născut un copil, el nu bănuia că prin această naștere numele său va fi introdus în cea mai mult citită carte din lume — Biblia — și astfel va ajunge la o anumită glorie. De atunci, de la recensămîntul populației ordonat de împăratul Augustus și cu care e în legătură istoria Nașterii Mîntuitorului, numele împăratului e menționat de milioane de creștini de pe mapamond cînd citesc istoria Nașterii lui Iisus relatată în Evanghelia după Luca cap. II. Evident, acest împărat, care nu era lipsit de ambiție și egoism, își imaginase în alt chip răspîndirea gloriei sale decît prin propoziția simplă: «În zilele acelea, ieșit-a poruncă de la Cezarul August ca să se inscrie toată lumea» (Luca II, 1). Totuși, pentru un timp oarecare, i s-a împlinit nădejdea lui de glorie.

Pe la anul 1900 lucrări arheologice au aflat la marginea unei mici localități din Asia Mică o tablă de piatră cu inscripția: «Ziua aceasta a dat lumii întregi o nouă înfățișare, — ea ar fi decăzut dacă în cel născut acum n-ar fi apărut o fericire comună... Providența, care domină întreaga viață, a înzestrat pe acest bărbat spre mîntuirea oamenilor cu astfel de daruri încît l-a trimis ca mîntuitor nouă și generațiilor viitoare. Orice luptă va înceta și totul va străluci. În apariția lui s-au împlinit nădej-dile străbunilor noștri. El nu numai a întrecut toate binefacerile anterioare ale omenirii, ci acum este și imposibil ca să apară cineva superior lui. Ziua Nașterii lui Dumnezeu a adus lumii mesajul bucuriei».

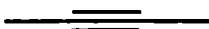
Citind această inscripție cu greu i s-ar putea da altă interpretare decît că ea se referă la ziua Nașterii lui Iisus Hristos. Și totuși adevărul este altul. S-a stabilit că inscripția datează din anul 9 înaintea lui Iisus Hristos și relatează despre nașterea împăratului roman August, pe care-l menționează evangelistul Luca la începutul relatării sale despre Nașterea Mîntuitorului (cap. II). Lumea romană de atunci îl diviniza pe împăratul August. Azi însă numele lui nu-i cunoscut de masa mare a populației lumii. Creștinii îl cunosc ca stăpînitorul care a ordonat să se facă recensămîntul supușilor săi în timpul Nașterii lui Iisus. Firește, îl cunosc bine istoricii, care profesional se ocupă de el și relatează că în timpul domniei sale Imperiul roman a înregistrat o epocă de înflorire culturală și economică. Împăratului August i-au dat supușii săi nimbul divinității; a fost totuși, numai un om, cu slăbiciunile posibile făpturii umane și neinteresante pentru lumea posteroară.

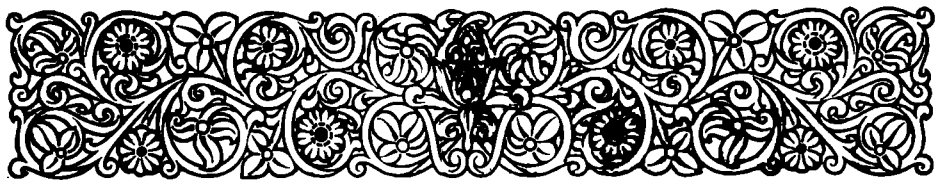
Dar în noaptea menționată, într-un modest staul din Vifleem s-a născut Mîntuitorul Iisus Hristos, și o iesle sărăcăcioasă nu un leagăn de aur i-a fost primul loc de odihnă. Și simpli păstori au fost primii Lui vizitatori, căci îndată ce îngerii le-au anunțat Nașterea lui Hristos în staulul din Vifleem cu cuvintele: «Vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, căci astăzi vouă s-a născut un Mîntuitor care este Hristos Domnul», — păstorii au alergat îndată la locul indicat de îngerii și «au aflat pe Maria și pe Iosif și pe prunc culcat în iesle» (Luca II, 16). Faptul anunțat păstorilor prin mesaj ceresc, și-a găsit confirmare în staulul din Vifleem, în Nașterea lui Hristos. Și evangelistul notează că pe temeiul cuvîntului divin păstorii au recunoscut însemnătatea Nașterii din staulul din Vifleem și îndată au început să vestească celor din cercul lor mesajul de bucurie primit. Scrie evangelistul: «Iar după ce l-au văzut (pe cel născut) au destăinuit cuvîntul grăit lor despre acest copil» (Luca II, 17). Iar răspîndirea cuvîntului despre Iisus Hristos ca despre Mîntuitorul lumii este datorită cea mai mare și permanentă a Bisericii. Este funcția ei misionară.

Dar Fiul lui Dumnezeu nu s-a născut pentru a ne împărtăși informații lipsite de importanță pentru realitatea vieții noastre. Viața, propovăduirea și faptele Sale privesc mântuirea noastră veșnică, viața de dincolo. Iar viața veșnică, după conceptul creștin, nu începe abia «dincolo», ci începe să fie eficientă aici pe pământ, în sensul că se pregătește aici prin trăirea vieții pământești după cuvântul și fapta Mântuitorului, eliberându-ne din întunecimea păcatului și trezindu-ne spre viața veșnică. Astfel mesajul Nașterii Domnului este un mesaj și pentru dimensiunile pământești ale vieții noastre, voind să ne dea curaj pentru a ne-o face pe aceasta mai bogată, mai frumoasă, mai plină și voioasă.

«Pe pământ pace, între oameni bunăvoie» a cântat corul îngerilor la Nașterea Mântuitorului. Și Mântuitorul pace a adus, împăcînd omul cu Dumnezeu prin jertfa Sa de bunăvoie pe sfînta cruce. Pace care trebuie să determine și relațiile dintre oameni, dintre popoare, — pace imprimată de conținutul dreptății, și, evident, în conceptul creștin, ancorată în cuprinsul cântării îngerilor: «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu» (Luca II, 14).

O. B.

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

FAPTE ȘI ACȚIUNI ÎN SLUJBA PATRIEI ȘI A PĂCII

Prima lună a noului anolimp a înregistrat o multitudine de momente și evenimente de seamă în viața patriei noastre, care pun în evidență consecvența și fermitatea cu care acționează Conducerea țării pentru dezvoltarea continuă a societății noastre.

La loc de frunte consemnăm *constătuirea de lucru sub președinția Domnului Nicolae Ceaușescu, cu conducătorii județelor, miniștri, alți conducători de organe centrale de stat*, dedicată analizei modului în care se realizează planul de dezvoltare economico-socială pe acest an. Cuvîntarea rostită cu acest prilej de Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, a reliefat realizările obținute, unele deficiențe care mai persistă, direcțiile în care trebuie acționat în continuare, constituindu-se astfel într-un program/cuprinzător, concret și mobilizator pentru perfecționarea întregii activități economice.

*

Și în această lună a continuat *dialogul viu, direct, al Președintelui Republicii cu țara: vizitele de lucru în județele Vrancea, Brăila, Galați, Caraș-Severin, Cluj*. Vizitele au constituit cadrul unor ample analize, al unui dialog rodnic cu producătorii bunurilor materiale — accentul fiind pus în fiecare unitate pe acele aspecte specifice, dar care au un rol decisiv în îmbunătățirea activității, în creșterea calitativă a producției. Primirea de care s-a bucurat Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, în județele vizitate, atestă, încă o dată, stima de care se bucură conducătorul țării noastre, dragostea cu care este înconjurat de toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate.

*

Consemnăm că în cursul acestei luni au fost luate noi măsuri de către Conducerea țării care ne vizează și pe noi, slujitorii Bisericii: *accelerarea lucrărilor de inventariere și bună administrare a valorilor cultural-artistice aparținînd patrimoniului cultural național*. Aceste măsuri sînt menite să contribuie la evitarea oricărei înstrăinări sau deteriorări, la conservarea, valorificarea științifică și punerea în circuitul public a unei avuții inestimabile.

*

Ziarele, posturile de radio și televiziune au adus vești din toate colțurile țării în ultimele zile ale lunii încheiate despre obținerea unor importante succese în îndeplinirea sarcinilor economice. Colective de oameni ai muncii din numeroase județe și întreprinderi industriale au raportat realizarea înainte de termen a sarcinilor de plan pe 9 luni ale anului. Aceste succese, adăugate la cele obținute în cei doi ani anteriori ai cincinalului, progresele realizate pe linia sporirii eficienței economice, modernizării producției, reducerii cheltuielilor materiale, demonstrează că economia României socialiste dispune de forța materială și tehnică, de capacitatea de creație necesare realizării în întregime a planului cincinal, ca și programul suplimentar de dezvoltare economico-socială a patriei.

Pe ogoare, muncile de toamnă sînt în toi. *Strîngerea recoltei, a tuturor produselor agricole în cel mai scurt timp, transportul și înmagazinarea lor, concomitent cu însămînțările de toamnă, constituie și în aceste zile obiective centrale ale activității în agricultură.* Și în acest an, Dumnezeu a binecuvîntat munca celor care scot din pămînt pîinea cea de toate zilele și roade de multe feluri. Se cuvine ca în aceste zile de strîngere a roadelor și de însămînțare a celor viitoare, *preoțimea noastră să sprijine, să îndemne cu cuvîntul și cu iapta pe enoriași întru împlinirea acestor munci de toamnă binecuvîntate.*

*

Ca fii ai aceluiași Părinte ceresc, noi propovăduim și sprijinim orice acțiune pusă în slujba păcii, a bunei înțelegeri între oameni și popoare promovată de Conducerea țării noastre. Dar, în același timp, subscriem pentru întărirea continuă a capacității de apărare a patriei. Aceasta și-a găsit o vie expresie în *participarea Președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu, la ședința cu activul de bază din armată și prin prezența sa la exerciții și aplicații militare demonstrative cu tragere de luptă în zona Brăila-Galați.* Cu acest prilej, Președintele Republicii a evocat bogatele tradiții ale luptei poporului român pentru apărarea ființei sale naționale, a gliei strămoșești și a subliniat că armata noastră nu și-a propus nici un fel de scopuri agresive, ea avînd exclusiv misiunea de a asigura munca pașnică a poporului, integritatea și libertatea patriei, bogățiile sale, că în nici o împrejurare poporul nu va participa la un război îndreptat împotriva altui popor, ci numai la un război de apărare împotriva unei agresiuni. *Cuvîntarea Președintelui Republicii a constituit o înaltă lecție de patriotism, de atașament la cauza independenței și suveranității, a păcii și colaborării între națiuni.*

*

Mijlocul lunii septembrie înseamnă pentru copiii și tinerii patriei noastre sunetul clopoțelului care vestește *deschiderea unui nou an școlar în învățămîntul de toate gradele.*

Prețuirea, atenția cu care este înconjurată în societatea noastră școala, ca principal factor de instruire și educare a tinerei generații a fost evidențiată de participarea Președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu la deschiderea noului an de învățămînt în municipiul Cluj-Napoca. În cuvîntarea rostită cu acest prilej, Președintele Republicii a subliniat necesitatea de a se asigura aplicarea în cele mai bune condiții a măsurilor stabilite cu privire la organizarea pe baze noi a învățămîntului. Din ansamblul orientărilor privind perfecționarea învățămîntului în etapa actuală, s-a detașat în mod deo-

sebit accentul pe care Președintele Republicii l-a pus pe politehnizarea învățămîntului liceal și a învățămîntului universitar, — atît tehnic cît și de științe sociale — incît fiecare tînăr, indiferent de specializarea aleasă, să cunoască bine științele fundamentale — matematica, fizica, chimia, biologia, să-și însușească cunoștințe largi, multilaterale, pentru a se putea adapta cu ușurință cerințelor dezvoltării forțelor de producție, progresului economic rapid al patriei.

*

În această perioadă la care ne referim a avut loc un remarcabil eveniment științific: *Congresul național de chimie*. În cuvîntul rîstît la deschiderea congresului, D-na acad. dr. ing. Elena Ceaușescu a subliniat răspunderile care revin cercetării în domeniul chimiei în etapa actuală: valorificarea superioară a resurselor naturale de care dispune țara noastră prin realizarea unor produse cu un grad înalt de prelucrare, obținerea unei valori maxime pe unitatea de produs, crearea de noi materii prime și materiale cu caracteristici superioare necesare industriei și producției bunurilor de consum, creșterea aportului la sporirea eficienței din agricultură.

Participarea la congres a unui mare număr de specialiști străini a conferit evenimentul și o dimensiune internațională, înscriindu-l ca un important moment de conlucrare între specialiști aparținînd mai multor națiuni, de afirmare a cercetătorilor din țara noastră, a științei românești.

*

În sprijinul principiilor politicii externe a țării noastre, a fost evidentă și în această lună *extinderea și aprofundarea raporturilor de prietenie, colaborare multilaterală și solidaritate cu toate țările socialiste*. Dovezi grăitoare în acest sens le reprezintă primirea de către Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, a secretarului federal pentru afacerile externe a R. S. F. Iugoslavia, precum și a delegației de activiști politici ai Armatei populare coreene. În același context, consemnăm și schimbul de mesaje dintre Președintele Nicolae Ceaușescu și Președintele Hua Kuo-fen, prilejuit de primirea la Pekin a primului ministru al guvernului român, schimbul de mesaje cu Kim Ir-Sen, președintele R. D. P. Coreene, și cu Erich Honecker, președintele Consiliului de Stat al R. D. Germane.

Pe aceeași linie se înscriu și vizita delegației Marii Adunări Naționale din R. S. Cehoslovacă, și încheierea unui document privind colaborarea tehnico-științifică, convorbiri economice româno-ungare, întîlniri româno-bulgare privind cooperarea în domeniul industriei construcțiilor de mașini.

*

Ca țară socialistă, și, în același timp, în curs de dezvoltare, membră a Grupului «celor 77», *România dezvoltă larg relațiile cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate, cu statele mici și mijlocii*. În acest sens consemnăm întîlnirea Președintelui Nicolae Ceaușescu cu Președintele Republicii Democratice Madagascar, Didier Ratsiraka, primirea de către Președintele Nicolae Ceaușescu a ministrului afacerilor externe al Thailandei, a ministrului comerțului, aprovizionării civile și cooperării din India, a consilierului politic al guvernului zairez, a președintelui Băncii N.I.S.R. din Egipt.

*

Consemnăm, de asemenea, fapte care atestă dezvoltarea continuă a relațiilor României cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea socială, în spiritul coexistenței pașnice, participarea activă a țării noastre la diviziunea internațională a muncii. Acestei preocupări i se circumscriu primirea de către președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, a președintelui Consiliului Național și a președintelui Consiliului Statelor Adunării Federale a Confederației Elvețiene, precum și a ministrului finanțelor al Olandei. Ilustrări în această direcție sînt, de asemenea, primirea de către președintele Nicolae Ceaușescu și d-na Elena Ceaușescu a directorului Institutului pentru cercetări sociale din Londra și primirea de către d-na Elena Ceaușescu a rectorului Institutului Politehnic din Londra centrală. În același cadru, au avut loc vizita prim-viceprim-ministrului guvernului român la Paris și convorbirile prilejuite de primirea de către șeful executivului francez, vizita delegației M.A.N. în R. F. Germania și primirea ei de către președintele Bundestagului.

*

Și luna octombrie a înscris numeroase și importante manifestări în viața politică, economică și socială a țării.

Rodnica activitate a celor ce muncesc pe ogoare, și-a găsit încununarea prin sărbătorirea «Zilei recoltei» și cuvîntarea rostită cu acest prilej de Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară din Pitești.

Apreciînd că în acest an, în pofida unor condiții climatice mai puțin favorabile, s-a obținut o producție agricolă satisfăcătoare, cuvîntarea președintelui Republicii a evidențiat rezultatele deosebite ale unităților agricole fruntașe — de stat și cooperatiste — a reliefat necesitatea dezvoltării unei agriculturi intensive de înalt randament, pe calea mecanizării, chimizării, aplicării largi a cuceririlor științei și tehnicii adică tocmai acea cale menită să ducă în perspectivă la transformarea muncii din agricultură într-o variantă a activității industriale. Președintele Republicii a subliniat în cuvîntarea sa că există toate condițiile necesare pentru a se intensifica ritmul de creștere a producției agricole, asigurîndu-se astfel sporirea contribuției acestei ramuri a economiei la dezvoltarea generală a patriei, la ridicarea bunăstării poporului.

✱

În cursul acestei luni a avut loc inaugurarea de către Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu și d-na Elena Ceaușescu a Tîrgului Internațional București. Actuala ediție a Tîrgului avînd ca deviză «Comerț, cooperare, dezvoltare», a reliefat și reflectat roadele procesului intens de industrializare a țării, creșterea nivelului tehnic al industriei, ca și potențialul cercetării științifice românești, capacitatea sporită a țării noastre de a participa tot mai activ la diviziunea internațională a muncii, la intensificarea cooperării internaționale.

*

Președintele Republicii, Nicolae Ceaușescu, a avut un rodnic dialog cu cei ce muncesc pe platforma industrială Militari din Capitală, care a prilejuit examinarea unor soluții noi și stabilirea unor direcții prioritare privind stimularea progresului tehnic și creșterea eficienței în domeniul construcțiilor. Este vorba de extinderea mecanizării, folosirea unor materiale noi și elemente prefabricate rezistente, ușoare, reducerea consumurilor de materii prime, ridicarea gradului de funcționalitate și confort al construcțiilor.

✱

Sub președinția Domnului Nicolae Ceaușescu a avut loc ședința Biroului Executiv al Consiliului Național al F.U.S. Indicațiile și recomandările care au fost făcute cu acest prilej au privit deopotrivă sfera activității economice, a muncii educative, intensificarea și creșterea eficienței controlului maselor populare, dezvoltarea unei puternice opinii împotriva neajunsurilor, a abaterilor de la normele eticii și echității socialiste, sporirea gradului de receptivitate a cadrelor de conducere din unitățile economice și social-culturale față de sesizările echipelor de control. Toate acestea converg tocmai spre sporirea în continuare a rolului și contribuției consiliului Frontului Unității Socialiste pentru înfăptuirea marilor obiective ale actualei etape de dezvoltare a țării.

*

Pe planul vieții internaționale, în cadrul legăturilor de prietenie, solidaritate și colaborare cu toate țările socialiste, menționăm în luna octombrie, primirea de către Președintele Nicolae Ceaușescu a delegației Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, condusă de Andrei Gromlko, ministrul afacerilor externe, care a prilejuit reafirmarea dorinței comune de a extinde și în viitor conlucrarea, solidaritatea și prietenia dintre țările noastre.

Tot în acest context se înscriu și schimburile de mesaje dintre Președinții Nicolae Ceaușescu și Hua-Kuo-fen, prilejuită de vizita la București a miniștrilor finanțelor și industriei construcțiilor din R. P. Chineză și de vizita unei delegații române la Pekin. De asemenea, tot prin intermediul vizitelor efectuate de delegații din R. P. Ungaria și R. P. D. Coreeană, au avut loc schimburi de mesaje între Președintele Nicolae Ceaușescu, Todor Jivkov și Kim Ir Sen.

*

În cadrul relațiilor pe care țara noastră le are cu țările în curs de dezvoltare, subliniem vizita oficială a Președintelui Republicii Populare Bangladesh, Ziaur Rahman și a doamnei Ziaur Rahman în țara noastră. Această vizită a fost apreciată ca un moment de o deosebită importanță în cronică legăturilor de colaborare dintre cele două țări.

În acest context, consemnăm și primirea de către Președintele Nicolae Ceaușescu a vicepreședintelui Republicii Arabe Egipt, a președintelui Senatului Malayeziei, a ministrului afacerilor externe al Republicii Socialiste a Uniunii Birmane, a ministrului oțelului și minelor al Indiei.

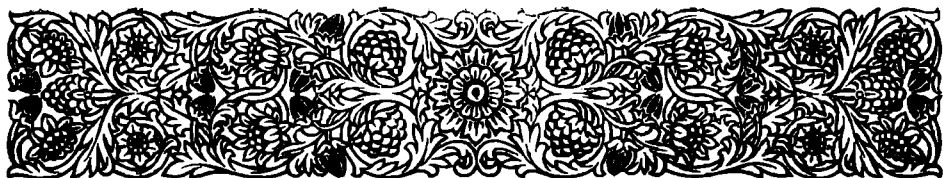
*

Cultivarea largă a relațiilor politice, economice și tehnico-științifice cu toate statele lumii indiferent de orânduirea lor socială și-a găsit noi confirmări și în luna octombrie prin primirea de către Președintele Nicolae Ceaușescu a delegației parlamentare finlandeze, a ministrului energiei, minelor și resurselor al Canadei și a președintelui consiliului de administrație al agenției pentru energie atomică a aceleiași țări, a ministrului apărării al Italiei, precum și a unor oameni de afaceri din S.U.A. și Spania. Pe aceeași linie se înscriu vizita oficială pe care a făcut-o în Italia ministrul de externe al României și lucrările Comisiei mixte guvernamentale româno-austriece de colaborare și cooperare industrială și tehnică.

*

În cursul lunii octombrie, în cadrul sesiunii *Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite* s-au încheiat dezbaterile de politică generală, cea de a doua parte a sesiunii fiind consacrată abordării concrete, în diferite comitete și în plenară, a punctelor înscrise pe ordinea de zi. Pornind de la realitatea înrăutățirii situației internaționale, de la tendințele unor state și grupări de state spre o nouă reimpărțire a lumii, a zonelor și sferelor de influență, majoritatea covârșitoare a delegaților au pus în evidență, în luările lor de poziție, acuitatea unor probleme care frământă omenirea: dezarmarea generală și totală și în primul rînd cea nucleară, lichidarea decalajelor economice și instituirea unei noi ordini economice internaționale, eliminarea ultimelor rămășițe ale colonialismului, eradicarea apartheidului și discriminării rasiale, rezolvarea pe cale pașnică a situațiilor conflictuale. Găsirea unor soluții viabile în toate aceste chestiuni de interes vital pentru viitorul omenirii nu este posibilă, așa cum s-a relevat din nou la recenta sesiune, fără efortul și contribuția tuturor statelor, indiferent de mărime și potențial, ceea ce impune creșterea continuă a rolului și eficienței O.N.U. în viața internațională.

Pr. GH. BOGDAPROSTE

ȘTIRI ECUMENICE

— Comitetul de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace (C.C.P.) s-a întrunit la Academia evanghelică din Arnoldsheim (Hessen-Nassau R.F.G.). Din partea Bisericii noastre au participat I. P. S. Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului și P. C. Pr. Ilie Georgescu, Consilier la Arhiepiscopia Bucureștilor. Tema principală a sesiunii a fost: «De la confruntare la cooperare. Ce pot face creștinii». (ref. Dr. Walther Kreck, facultatea teologică evanghelică Bonn). S-au prezentat referate privind activitatea diferitelor comisii, s-a discutat planul de activitate pe 1978 și îndeosebi, pregătirile pentru a V-a Adunare Generală pancreștină pentru pace (Iunie 1978). S-au făcut și propuneri de modificări în statutul C.C.P., s-a discutat situația financiară, activitatea editorială ș.a. Cu privire la Adunarea Generală s-a stabilit numărul de participanți pe Biserici și țări, tema principală și sub-temele, cu numele referenților, textele biblice pentru predicile de la serviciile religioase ș.a. Între vorbitori va fi și Pr. Prof. Dr. Ioan Ică de la Institutul teologic Universitar din Sibiu. Subliniem că reprezentanții Bisericii noastre, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și Pr. Ilie Georgescu, consilier, au intervenit de multe ori în dezbateri, contribuind prin amendamente și observații la definitivarea textelor tuturor documentelor sesiunii.

— La împlinirea centenarului de la înființare, «Alianța mondială reformată» a organizat la St. Andrews (Scoția) a «una sută consultație» cu tema: «Măreția lui Dumnezeu și viitorul omului». În discuțiile urmate s-a stăruit pentru continuarea discuțiilor cu alte comunități creștine și pentru continuarea colaborării la activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Din discuții mai reținem afirmațiile că libertatea unei persoane nu poate fi realizată dacă nu există posibilitatea socială pentru muncă și că demnitatea omului trebuie totdeauna apărată. (Potsdamer Kirche 41/77).

— Richard Egenter, profesor de teologie morală (romano-catolic) de la München, s-a declarat împotriva celibatului obligatoriu al clerului, căci «o viață bună de familie nu-i un impediment în pastorație, pe când celibatul obligatoriu poate duce la o selecție negativă de preoți». (Heider Korrespondenz 10/77).

— Locuitorii insulei Taiwan au sărbătorit 2527 ani de la nașterea «întemeietorului de religie» Confucius. Confucianismul oferă aderenților săi «o conducere spirituală practică și posibilitatea de relații bune între oameni» (Welt, Kirche, Aktuell 118/77).

— La editura «Pustet» din Regensburg a apărut primul număr al unei noi reviste liturgice «Liturgie konkret», care se ocupă de meditații religioase, predici — model și diferite probleme în legătură cu serviciile divine. («Aktueller Dienst Kultur» 249/77 — Bonn).

— În Madagascar s-a ținut o conferință la care au participat credincioși hinduși, musulmini și creștini, discutându-se, îndeosebi, problema păcii. — Deci discuțiile ecumenice se intensifică («Alt-Katholische Kirchenzeitung», nr. 10/977 — Bonn).

— La Tokio ființează din 1973 o Universitate a «Națiunilor Unite», — ca centru de cercetare a problemelor foamei și dezvoltării (Welt, Kirche, Aktuell 123/977 — Bonn).

— În Anglia și Franța mohamedanismul a ajuns, în ce privește numărul credincioșilor, a doua comunitate religioasă, întrecind cu mult protestantismul (Welt, Kirche, Aktuell 123/977 — Bonn).

— În ultimul timp în cercuri clericale ale Bisericii Ruse se discută cu insistență înlocuirea la serviciile divine a limbii slavone cu limba rusă. Îndeosebi e discutată problema de către preoțimea de la Leningrad, unde-și avea sediul Mitropolitului Nicodim. În legătură cu problema aceasta, arhiepiscopul de la Leningrad, Vasile Stoikov, publică în revista «Stimme der Orthodoxie» — organul Patriarhiei Ruse pentru Europa Centrală —, un articol intitulat: «Propovăduirea Împărăției lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă Rusă». Aici scrie, între altele: «Astăzi nu-i o problemă neînsemnată introducerea la serviciile divine citirea din Sfânta Scriptură în limba rusă. Problema nu-i de însemnătate numai liturgică. Limba slavonă nu-i înțeleasă de toți. Dar sensul a tot ce se săvârșește în biserică trebuie să fie înțeles de toți, pentru ca serviciul divin să poată înregistra o măsură mai mare de zidire și eficiență spirituală asupra rugătorilor. Aceasta privește în primul rând Sfânta Scriptură: Predicatorul trebuie să repete în limba rusă pericopa citită, ceea ce ar fi de prisos, dacă Sfânta Scriptură ar fi citită într-o limbă înțeleasă de toți. De aci decurg o serie de dificultăți, — una dintre ele constă în faptul că această idee însemnată, care pe la finea epocii sinodale era bine cunoscută în cercuri bisericești ortodoxe, a fost ulterior discreditată (Ökumenische Information 22/978).

— În muzeul israelian din Ierusalim s-au expus piese, datînd din timpul biblic, dezgropate lângă cetatea Kuntillet Ajrud, pe vechiul drum al caravelor care lega Ierusalimul de localitatea de azi Eiloth la Marea Roșie. E vorba de haine utilizate de preoți la serviciile divine, inscripții pe cioburi de ceramică, pe lemn, d.p. «Dumnezeu să-l binecuvînteze pe Obadia, fiul lui Adnah». E vorba de profetul Obadia din Vechiul Testament. Pe un ciob de ceramică este prezentat și regele David, cîntînd din liră (Aktueller Dienst Kultur 124/978).

— Jurnaliștii romano-catolici, vechi-catolici și evanghelicici au înființat la Stuttgart (R.F.G.) «Clubul presei ecumenice», urmărind să sporească și adîncească contactul personal și schimbul de informații între jurnaliștii presei bisericești precum și să înlesnească legătura lor cu personalități ale Bisericilor, ale vieții publice, culturii, științei și economiei (Aktueller Dienst, Kultur 123/978).

-- Bisericile creștine din Suedia au proiectat publicarea în comun a unei «cărți de cîntare ecumenică» (Welt, Kirche, Aktuell 60/978).

— Academia romano-catolică din Aachen și Academia evanghelică din Hessen Nassau (R. F. Germania) au organizat o întîlnire între catolici, protestanți și iudei (teologi și mireni) cu tema: «Liturgia iudaică — istorie, structură, natură». S-a prezentat o serie de referate amplu discutate, constatîndu-se existența de elemente paralele între religia iudaică și religia creștină, precum și o anumită dependență între ele, dar și elemente deosebitoare, exclusiv proprii fiecărei religii.

Din seria referatelor menționăm: «Templu și sinagogă», în care sînt prezentate cele două forme ale serviciului divin iudaic timpuriu, menționîndu-se că și înainte de exil se săvârșeau servicii divine în afara sanctuarului central (templu), în case particulare (sinagogă). Serviciile divine în templu, cu aducerea jertfei erau săvârșite numai de clasa preoțească, popoului fiindu-i rezervată numai situația de privitor. Li-

turgia din sinagogă era serviciu divin săvârșit și de mireni. Dacă se adunau zece bărbați și știa careva citi și rugăciuni, se săvârșeau serviciile divine. Iar după dărîmarea templului în anul 70 sinagoga a luat tot mai mult locul templului, în schimb rolul mirenilor la serviciile divine scădea mereu. Alt referat s-a ocupat de «moștenirea biblică în serviciul divin din sinagogă», constatîndu-se existența, atît în liturghia creștină cît și în cea iudaică, multor elemente biblice ca: citiri de psalmi, rostirea de trei ori «sfinte», predica ș.a. Alt referat tratează despre: «Istoria liturghiei iudaice». Ca element liturgic însemnat s-a subliniat: rugăciunea spontană practică la începuturile formării liturghiei, — rugăciune transmisă altei generații, devenind apoi permanentă. Au apărut apoi în decursul timpului diferite rituale, ca și în creștinism. Alt referat s-a ocupat de «cîntarea liturgică iudaică». În referatul «Serviciul divin iudaic azi» s-a arătat că azi sînt trei forme de liturghie: 1) ortodoxă, 2) conservativă și 3) reformată. Prima refuză orice inovație, a treia este progresistă și deschisă inovațiilor socotite necesare cerințelor timpului, — limba țării, eliminarea repetărilor de rugăciuni ș.a. —, iar a doua păstrează o linie mijlocie între celelalte două. În referatul final «Liturghia iudaică și Bisericele creștine», se menționează că serviciul divin creștin este în ființă, structura și multe detalii ale sale, confirmarea rugăciunii iudaice. Evident, în toate discuțiile nu s-a ignorat nici existența multor deosebiri între cele două servicii divine. Pe lîngă citirea și discutarea referatelor, participanții la această conferință au fost prezenți și la diferite servicii divine iudaice și ale confesiunilor creștine, unde s-au dat diferite explicații.

În orice caz, conferința aceasta a arătat că sînt utile și necesare nu numai întîlnirile *interconfesionale-ecumenice*, ci și întîlnirile religioase, ducînd la o mai bună cunoaștere reciprocă, la cultivarea păcii și buneii înțelegeri între credincioșii diferitelor religii (Bibel und Liturgie 2/978).

— Lîngă localitatea Hibbus Kissufim (Gaza — Israel) săpături au descoperit un *mozaic bizantin*, aparținînd unei biserici din veacul VI, probabil din timpul împăratului Iustinian. Cu ocazia renovării «Bisericii mormintului» pe dealul Golgota se fac cercetări arheologice (Bibel und Liturgie 2/978).

— *Xavier Léon-Dulour*. Dictionnaire du Nouveau Testament, 1975. Trad. în limba germană, München 1977, p. 470.

E un ghid în care cititorul Noului Testament găsește răspuns la problemele ce-l preocupă: date istorice privind Noul Testament, date geografice, date despre curentele religioase existente la apariția creștinismului și în primele sale timpuri, interpretări de texte, interpretări de cuvinte (cca. 1000 din cele cca. 5000 cuvinte grecești ale Noului Testament), hărți geografice ș.a.

— *A. Graber — Haider*. Praktisches Bibellexikon. Herder — Freiburg, 1977. Cuprinde întreaga Biblie. Explică noțiunile biblice și cuvintele teologice biblice pentru corecția înțelegere a Bibliei. Lucrarea nu se limitează la simpla prezentare a gândirii și noțiunilor biblice, ci voinște să lege lumea credinței biblice cu lumea gândirii și vieții de azi.

Utilitatea ambelor lexicoane este evidentă, întrucît oferă o sumă de cunoștințe care înlesnesc înțelegerea Bibliei, a timpului și culturii autorilor biblici (Bibel und Liturgie 2/978).

— *Eliade Mircea*: Geschihte der religiösen Ideen. 3 vol. fiecare cca 400 p. Volumul I. Din epoca de piatră pînă la misteriiile din Eleusis, 1978; II. De la Buddha pînă la biruința creștinismului, 1979. III. De la Mohammed pînă la «teologiile fără Dumnezeu» contemporane, 1980. (Ökumenische Information 22/978).

— Biserica Ortodoxă din Grecia a pus la dispoziția Patriarhatelor Ortodoxe din Constantinopol, Alexandria și Ierusalim preoți — pe timp limitat sau permanent — pentru parohiile lor vacante. Ajutor pastoral («Ökumenische Information» 12-12/978).

— Sub un zid al Mănăstirii Ortodoxe «Sfânta Ecaterina» din peninsula Sinai s-au descoperit mai multe icoane și 47 lăzi cu manuscrise biblice, lucrări de ale Sf. Părinți și alte scrieri din primele timpuri ale creștinismului. Se știe că tot în această Mănăstire teologul Constantin Tischendorf a descoperit renumitul Codex Vaticanus din secolul IV. Opt pagini lipsă din acest Codex au fost aflate acum (Evangelische Information 15/978).

— Mult apreciată de credincioși este «Seria biblică» (în sensul unui roman cu «va urma») publicată de ziarul «Hamburger Abendblatt», cuprinzând texte și comentarii biblice (Evangelische Information 15/978).

— Arheologi ai Universității din Ierusalim cred că au descoperit în Valea Sorek rămășițe ale orașului biblic Timna, menționat în Vechiul Testament în legătură cu judecătorul Samson și războaiele cu Filistenii (Judecătorii XIV, 1 urm.). S-au descoperit obiecte din ceramică din veacul X — VII î.e.n. (Aktueller Dienst Kultur 69/978).

— «Biserica și mărturisirile ei» este tema generală a unei serii de conferințe organizate de «Institutul pentru istoria europeană» din Mainz (R. F. Germania), la 450 ani de la apariția mărturisirii «Confessio Augustana». Mitropolitul ortodox Damaschin Papandreu tratează despre «Mărturisirile de credință ale Bisericii Ortodoxe». (Ökumenische Information 15/978).

— La Kurhessen — Waldeck (R. F. Germania) s-a înființat o asociație pentru «cultivarea studiilor biblice, îndeosebi neotestamentare» (Evangelische Information 15/978).

— La Windhoek s-a înființat un «consiliu pentru unitatea Bisericilor din Namibia» (Bisericile: Romano-Catolică, Anglicană, Luterană și Metodistă). — Ecumenism (Ökumenische Information 15/978).

— La Cairo (Egipt) s-a întrunit pentru a patra oară comisia mixtă romano-catolică și ortodoxă-coptă. (I întâlnire — 1974; II 1975 — Cairo; III 1976 — Viena). Comisia a fost înființată la întâlnirea dintre Papa Paul VI și Patriarhul copt Shenouda III la Roma în 1973.

— În săpături făcute la Ierusalim, arheologii au aflat și un teasc din timpul Vechiului Testament. — Vinul e vechi (Ausland 84/978).

— În vizită la Damasc, Cardinalul König din Viena a fost invitat de Marele Muftiu al Republicii Siria, Scheich Achmed Koftoro, să asiste la serviciile divine și predici ținute în moschei. Urmind invitației, Cardinalul a asistat și la o predică ținută de Scheich Ahmed cu subiectul «Iisus Hristos și Maria în Coran». În legătură cu acest subiect a luat cuvîntul și Cardinalul König (prima predică ținută de un episcop romano-catolică într-o moschee), vorbind despre «datoria comună a creștinilor și musulmanilor care cred în Dumnezeu cel Unul, ca să-i aducă pe necredincioși la credință». (Korrespondenzbericht 93/78).

— În Anglia și Franța mohamedanismul este a doua comunitate religioasă după numărul credincioșilor, în Anglia luînd locul romano-catolicismul, iar în Franța protestantismul (Ökumenische Information 12/13/978).

— «Liturgia iudaică: istoria, structura și filnța ei» a fost tema unui simpozion organizat de Academia Teologică romano-catolică din Aachen în colaborare cu Academia Teologică evanghelică din Arnoldshain, urmărind constatarea elementelor comune între serviciile divine iudaice și cele creștine (Ökumenische Information 12/13/978).

voi însă ați fost unși cu mir și ați ajuns părtași lui Hristos»²². «...Și să nu-ți inchipui — spune sfântul Chiril mai departe — că mirul acesta este simplu mir...; ...după invocare ... el este un dar al lui Hristos și al Sfântului Duh».

În ritualul ungerii, se observă aceeași semnificație bivalentă în cuvintele ce însoțesc gestul. Sfântul Chiril explică în continuare ce înseamnă ungerea fiecărui mădular: «Mai întâi ați fost unși pe frunte, ca să fiți slobozi de rușinea pe care primul om călcător de poruncă o purta pretutindenea ... Apoi ... ați fost unși la urechi, ca să dobândiți urechi în stare să audă tainele dumnezeiești ... Apoi ați fost unși la nări, ca să spuneți... : *printre cei ce se mintuiesc, sîntem în Dumnezeu buna mireasmă a lui Hristos*. După aceea pe piept, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului, după ce ați îmbrăcat platoșa dreptății... Căci după ce ați fost botezați și ați fost unși cu sfântul Mir, îmbrăcați fiind cu toată armura Sfântului Duh, stați împotriva puterii celei protivnice și o biruiți zicînd : Toate le pot în Hristos, care mă întărește»²³.

Deci efectele celei de a doua Taine sînt nu numai terapeutice ci și profilactice : botezarea vindecă rănile păcatului și așează natura noastră în situația anterioară păcatului adamic — minus moartea și slăbiciunile firii. Dar la plusul de slăbiciuni, datorită tristei experiențe, era nevoie de un plus de revărsare harică. Așezarea lui în Hristos și armele Duhului asigură noului creștin biruința împotriva răului. Dar totodată, atingerea materială a untdelemnului sfințitor aduce trupului spiritualizarea de care are el nevoie, cum și implicarea trupului în procesul mîntuirii. «Prin ungerea mădularelor principale și a organelor simțurilor se arată importanța ce o acordă Biserica trupului omeresc... Nu poate exista o sfințire a omului fără o sfințire a trupului lui»²⁴. Fiecare gest al ritualului este purtător de semnificație ; dar odată cu sensul pe care-l are, gestul este și vehicol al harurilor lui Dumnezeu, Care pentru acest contact direct cu omul a lăsat Bisericii practicarea sfințelor Taine.

După rugăciunile ce completează ritualul ungerii și îl încheie, urmează spălarea corpului de untdelemn, ceea ce arată că nu însăși substanța uleiului are importanță în sfințire, ci ceea ce e nevăzut prezent în el. Uleiul este spălat cu burete curat și lăsat în apa din colimvitră, iar harul pe care-l purta s-a impregnat în primitorul Tainei.

Efectele acestei Taine sînt corespunzătoare scopului ei. Subiectul a intrat într-o nouă zonă de respirație, în ceea ce P. Evdokimov numea «eonul euharistic». El este de acum purtător al unor daruri speciale — chiar dacă sînt din aceeași categorie cu ale celorlalți — cu un colorit special al persoanei primitoare și amplificîndu-l aceluși specific. Căci «darurile sînt felurite, dar același Duh ; ... că unuia i se dă prin Duhul Sfînt cuvînt de înțelepciune, iar altuia, după același Duh, cuvîntul cunoștinței. Și unuia i se dă intru același Duh credință, iar altuia darurile vindecărilor, intru același Duh ; unuia, faceri de minuni, iar altuia, feluri de limbi și altuia, tîlmăcirea limbilor. Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțînd fiecăruia deosebi, după cum voiește» (I Cor. 12, 4—11). Iar felurimea darurilor, felurimea purtătorilor lor, constituie trupul lui Hristos, în care fiecare din purtători este «parte» (I Cor. 12, 27). Deci felurimea adusă și susținută în purtător de Duhul, corespunde tocmai ideii de unitate a trupului hristic, această unitate fiind slujită de multiplicitatea organelor în sinteza lor²⁵.

22. *Catehezele*, trad. cit., vol. II, p. 556—557.

23. *Op. cit.*, vol. III, p. 558.

24. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 68.

25. Din acest punct de vedere este justificată poziția teologiei lui Homiakov sau a lui Moehler în ecleziologie, a căror concepție subliniază rolul Sfântului Duh în Biserică. Teologul catolic Dom Emanuel

Prin botez, cel asimilat naturii umane preluate de Hristos este «parte» din ea, component al trupului hristic. Dar fiecare este «mădular» în parte, adică o funcție organică; însă nu numai atât, ci o funcție liberă și cugetătoare, constituită ca un întreg, după «chipul» întregului, cu capacitatea și dreptul de preferință în formarea vieții sale. Capacitatea de preferință a fost vindecată de viciul negării, de negarea lui Dumnezeu, și a fost consolidată de prezența naturii divine prin *inhabitație*. Botezul persoanei înseamnă tocmai individualizarea darului general oferit de Cuvîntul întrupat.

Înainte de botezare, natura noastră — deși răscumpărată — nu beneficiază de răscumpărare; despre aceasta s-ar putea spune că stă în «depozitul» Bisericii, la dispoziția celor care o solicită. Căci beneficiul restaurării noastre, al iertării păcatului adamic, al împăcării și înfierii, nu ne revine automat, cu toate că el rezidă în natura părinților noștri botezați. La nașterea sa, fișcare însă are vocație la marea moștenire a împărăției cerurilor, este destinatarul ei. Dar accesul la ea se dobîndește prin expresă cerere a fiecăruia de a beneficia de acest bun (în speță — prin părinți și nași).

Botezul, în acest sens, este înscrierea noastră în «Cartea lui Dumnezeu, revindicarea dreptului la «înțiere» acordat de Tatăl, prin Fiul, tuturor fiilor risipitori. Prin actualizarea vocației — act al persoanei asupra naturii — și prin săvîrșirea Tainei botezului, persoana se rînduiește ca hristofor, în corpul hristic. Dar apartenența hristoforului la trupul hristic nu are un caracter static și nici ireversibil. Chiar ca membru al Bisericii, cel ce nu se integrează mereu în viața ei, sau nu vrea să rămîină, se autoizolează, se exclude. Iar puterea de a voi să rămîină în Biserică este întreținută de invizibila Persoană a Duhului, Cel care nu a avut nici un chip vizibil, nefiind «antropofor», cum este Logosul.

Cu toate acestea, energiile divine, complexitatea harului prin care lucrează Dumnezeu în lume, sînt ale divinității, nu ale Persoanelor divine; ale firii dumnezeiești, nu ale Ipostasurilor. Deci, ele — fie că sînt activate prin Fiul, fie prin Duhul, sînt aceleași. Numai că direcționarea energiilor o face cu specială privire, cînd Cuvîntul, cînd Mîngîietorul — ele luînd astfel cînd caracter creator, re-creator, restaurator, cînd unul sfințitor, desăvîrșitor, chiar dacă și aceste atribute sînt inter-apartenente.

Lanne, în lucrarea «*Le mystère de l'Église dans la perspective de la Théologie Orthodoxe*» (art. în *rev. «Tréikon», XXXV, nr. 2/1962, p. 171-212*) crede că, pentru teologul ortodox Florovsky, «teologia Bisericii nu este decît un capitol — și un capitol capital — al hristologiei» (p. 179). Preferința lui Florovsky pentru concepția hristologică față de cea pnevmatologică despre Biserică, face pe E. Lanne să considere: că cealaltă — a lui Homiakov și a lui Moehler — reprezintă minoritatea în ecleziologia ortodoxă. Teologul catolic spune că Biserica, în totalitatea ei, își are centrul personal numai în Hristos; ea nu este întruparea Sfințului Duh, ci este chiar Trupul lui Hristos Domnul, întrupat. Aceasta ne salvează de impersonalism, fără să ne abandoneze unei personificări umaniste oarecare. Hristos Domnul, este singurul Stăpîn, și «Cap al Bisericii. De aceea, nota specifică a Bisericii este cea a unității, încheie el (p. 181). Numai că această ecleziologie nu este reprezentativă pentru Ortodoxie, în ceea ce ea exagerează. Este suficient citatul care se află în același articol, al aceluiași autor, pentru a remarca ponderea ecleziologică a teologiei ortodoxe: «*VI. Lossky: «L'unité du corps se rapporte à la nature, qui apparait comme L'homme unique dans le Christ; la plénitude du Saint-Esprit se rapporte aux personnes, à la multiplicité des hypostases humaines, dont chacune représente un tout et non seulement une partie... L'Église étant l'oeuvre du Christ et du Saint-Esprit, l'ecclésiologie a un double fondement — elle est enracinée à la fois dans la christologie». «L'Église a a en même temps un caractère organique et un caractère personnel, un accent de nécessité et de liberté, d'objectif et de subjectif, elle est une réalité stable et définie mais aussi une réalité en devenir» (p. 177).*

De aici, dificultatea de a înțelege eclesiologia ortodoxă, de aici confundarea ce apare uneori între cele două Taine ale inițierii, de aici minimalizarea rolului Sfântului Duh în opera de mântuire și diminuarea importanței Sfintei Taine a mirungerii în anumite zone ale creștinătății.

Este firesc ca acestea să se petreacă atât când se vorbește despre Biserică — în încercările de a o defini, sau în raportul membru-comunitate —, cât și când se consideră raportul între Sfintele Taine, ele însele, ori raportul credinciosului cu Taina. Și aceasta, fiindcă Taina se acordă în și de Biserică. Pentru Ortodoxie, acesta este un adevăr esențial: orice Taină este săvârșită de Biserică, prin slujitorul ei, preotul sau arhiereul. Acesta este și sensul exprimării textelor noastre cultice, când preotul anunță: «se botează...» sau «se cunună» și nu «eu te botez» sau «eu te cunun», cum se pronunță în cultul altor Biserici. În fiecare Taină, Biserica este cea care acordă, prin slujitorul ei, harurile sale; Biserica este cea care primește pe solicitant și își ia răspunderea pentru viitorul lui, ea, comunitatea de persoane — trup al lui Hristos și locaș al Duhului Sfânt^{25 bis}.

Dar spre deosebire de celelalte Taine, Tainele inițierii așează pe ins înlăuntrul cel mai dens al Bisericii, impregnându-l de substanța ei. Fiecare Taină din cele șapte acordă primitorului harul special pentru care a fost instituită; dar unele din ele oferă numai «darul» Sfântului Duh, numai energiile necreate ale dumnezeirii. Pe când în triumphiul inițial — botez, mirungere și Euharistie — se ia contact direct cu dumnezeirea.

Ele sînt *Tainele majore* în existența omului, întrucît prin ele omul este angajat solemn și personal în raport cu veșnicia lui. Celelalte patru taine privesc reglementarea vieții lui în comunitatea în care-și duce existența, într-o viață pe care și-o vrea mai curată și asigurată de prezența harului divin. Pe cînd Tainele «inițierii» sînt cele ce privesc viața lui de dincolo, saltul peste cea de aici. Ele sînt tainele îndumnezeirii omului, cele în care este prezentă Sfînta Treime, și nu numai asigurată legătura cu Dumnezeu. Este ceea ce face pe teologul P. Evdokimov să prezinte în «Ortodoxia» sa²⁶, la capitolul tratînd despre Sfintele Taine, mai întîi Euharistia, ca depășind caracterul de Taină a Bisericii întrucît ea este Biserica. «Orice Taină se referă la Euharistie, este inclusă ..., de aceea, în Biserica primară orice Taină era o parte organică a liturghiei euharistice și se perfecta în Cina Domnului»²⁷.

Este însă judicioasă orînduirea clasică a teologiei tradiționale, cînd enumeră Tainele începînd cu botezul, ca și rînduiala cărților de cult, dat fiind cronologia lor în viața noastră și nevoia de a pregăti pe noul născut — sau pe cel matur — pentru primirea aîncului de slavă din trupul jertfit și glorificat al Domnului. După cum, este judicioasă și practica ritualului «Botez-Mirungere» deodată cu menținerea teologic-distinctă a celor două momente, ca două Taine distincte, cu specificul lor.

25 bis. Această exprimare a unei concepții eclesiologice ce s-a întărit în și de Tradiția bisericească răsăriteană este atestată și explicată bogat de sfîntul Ioan Gură de Aur, în catehezele sale. Vezi A. Wenger, *Huit catéchèses baptismales inédites*, Ed. du Cerf, Paris, 1957, p. 97.

26. *L'Orthodoxie*, Neuchâtel, 1965, p. 264–266. El continuă ideea spunînd că e o greșală a unor manuale teologice să considere Euharistia printre Taine, iar preoția — ca «mama» tuturor Tainelor; căci dacă ar fi așa, «Pontiful Romei ar prima asupra Euharistiei». Dar «Euharistia nu este cea mai importantă Taină, sau Taina centrală, ci în ea Biserica se desăvîrșește și se manifestă și orice Taină operează prin puterea ei, care e cea a Bisericii» (p. 266).

27. *Ibidem*.

Credem că motivarea acestei distincții în cadrul unicității slujbei celor două Taine trebuie relaționată cu problema unității (unicității) firii divine în pluralitatea Ipostasurilor.

Într-adevăr în opera de mântuire a omului, Treimea Sfântă lucrează ca una, ca și la crearea lumii. Acțiunea este a «Dumnezeirii în trei străluciri» și nu se poate determina cui aparține acțiunea, intrucît — conform teologiei sfântului Maxim Mărturisitorul și a lui Leonțiu de Bizanț — lucrarea este efectul esenței, al naturii. Dar prin felul acțiunii, în «momentul» cînd ea se exercită, Dumnezeu se limitează, se temporalizează, intră în istorie, așa cum știm. Istoric vorbind, pe Hristos-Logosul L-am cunoscut într-un anume timp, anterior celui în care ia contact sensibil cu lumea Duhul-Mîngietorul.

Acțiunea care a revenit Fiului, de mîntuire și de împăcare, a avut un caracter anume și a precedat în timp pe cea care a revenit Duhului, spre mîntuire și sfințire. Dar ambele spre mîntuire, spre sfințire. Dacă este «un singur Domn, un singur botez» și dacă este «un singur Duh-Domnul», în unica Lor sfințire ne mîntuim, după voia Tatălui. Caracterul de unitate a Bisericii este menținut și de Duhul cel Unul, căci multiplicitatea este a darurilor Lui. În lucrarea Fiului, este prezent Duhul și Tatăl; în lucrarea Duhului e prezent Fiul și Tatăl, iar Tatăl lucrează prin «mîinile Lui» — Fiul și Duhul.

Teologia vorbește despre un caracter obiectiv al mîntuirii și altul subiectiv sau despre un caracter static al Bisericii și altul dinamic, — desigur nuanțînd noțiunile după subțirimea subiectului pe care-l are în vedere. Aceste nuanțe se disting și în acțiunea de înglobare a celui ce se aduce la poarta mîntuirii: el este botezat în moartea și Învierea lui Hristos. Dar, ca apoi să-și «moară sie», cum spune sfîntul apostol Pavel, este condus permanent de Duhul.

Și după cum pentru mîntuirea tuturor Logosul a coborît *personal* la Întrupare, așa pentru menținerea mîntuirii fiecăruia, Mîngietorul coboară *personal* la «întruparea» cea de a doua, la constituirea trupului — Bisericii lui Hristos.

Sînt două Taine ale inițierii, Botezul și Mirungerea, și nu una singură, pentru că două sînt Persoanele care acționează în lume, trimise în acest scop, pe rînd, de Tatăl.

Este însă un singur act — ritualul, pentru că Persoanele sînt de o singură esență și în lucrarea Uneia este mai invizibilă, dar totuși prezentă, și cealaltă Persoană trimisă în lume. În Hristos ne botezăm: e Taina morții și Învierii Fiului, care nu se transmit nouă. Darurile cele multe ale Duhului ni se dau prin pecetea Lui, pentru activarea tuturor potențelor depuse în noi prin botez.

Sînt două Taine pentru că în două feluri sîntem mîntuiți: întii ca neam, apoi ca persoană. Și sîntem în două feluri mîntuiți, pentru că și perechea adamică în două feluri a păcătuit: ca persoană și ca neam asupra căruia s-a pronunțat blestemul. Iar dacă Cuvîntul o dată s-a coborît din cer în neamul omenesc, și a sintetizat în Sine toată omnia și apoi se dă fiecăruia la botez, Mîngietorul se dă o dată tuturor urmașilor din neamul celui de al doilea Adam la Cincizecime, și apoi separat, fiecăruia, ca să păstreze acțiunea de convergență a acestora către centrul vieții create — Hristos.

Sînt două Taine, Botezul și Mirungerea, pentru că două sînt Persoanele che-nnotice care se împletesc în acțiunea lor variată. Căci dacă Hristos este cel ce L-a trimis de la Tatăl pe Mîngietorul, Duhul este cel prin care Cuvîntul a venit în lume, la Întrupare. Din trupul răstignit al lui Hristos, în Joia Mare, se strîng în

sfântul Mîr puterile de viață făcătoare ale Celui ce a fost, ca «Viață» pus în mor-mint. Din acest trup răscumpărător, din Jertfa Lui, iau naștere puterile de viață făcătoare ale Duhului Său, care L-a și înviat.

Dar saltul calitativ se petrece în acest moment și datorită rugăciunilor adunate ale tuturor Bisericilor prezente prin întîistătătorii lor, realizînd sobornicitatea Bisericii. P. Evdokimov subliniază că «rugăciunea făcută asupra mirului este analogă cu epicleza euharistică», iar după sfîntul Chiril al Ierusalimului, «așa cum pînea euharistică, după epicleză nu mai este o pîine obișnuită, ci trupul lui Hristos, tot așa, sfîntul Mîr nu mai este un ulei oarecare (Cat. Myst. XVIII, 3)»²⁸.

Unul prin celălalt, Fiul și Duhul sînt activi în preluarea omului pe drumul Învierii și Înălțării. Dar fiecare se prezintă în maniera care-L caracterizează. În procesul de mîntuire, determinantă este iubirea, deschiderea omului către om, către lume, către creație. Identitatea naturii noastre este baza indispensabilă înțelegerii noastre, comunicării noastre; fraternitatea noastră rezidă în plămada comună din care sintem întrețesuți. Ea stabilește și mersul comun înainte și într-ajutorarea. Dar o masă informă, fără proeminențe, nu este capabilă de realizarea unor chemări și răspunsuri, de un dialog, de iubire. Proeminențele naturii noastre — spre deosebire de cea animală — sînt persoane, iar după păcat persoanele au devenit divergente. Convergența lor este asigurată de Duhul iubirii.

Baza eclesiologică în Ortodoxie este Treimea Persoanelor perihoretice, nu unitatea ființei divine.

Polivalența — bivalența — acțiunii mintuitoare în lume este asigurată de bivalența Persoanelor agente ale mîntuirii, prezente în viața credinciosului prin contactul cu apa botezului și cu Mirul ungerii, elemente devenite altceva, prin acea *mutatio in melio* datorită rugăciunii comunitare.

Dar dacă cele două Taine nu sînt una, ele nu sînt nici separabile. Ar fi greșit să considerăm că ele se completează, căci nu putem spune că se completează Fiul prin Duhul, după cum nu putem gîndi că Mîngietorul desăvîrșește pe Cuvîntul sau invers. O teologie care nu pornește de la esența fiecărui act al vieții bisericești riscă să piardă funcția *cuvîntului*, prin alterarea ideii sau alterînd-o pe aceasta.

Cele două Taine sînt inseparabile, se întrepătrund, sînt perihoretice²⁹. Dar nu putem atribui niciuneia ideea de incomplet sau de nedesăvîrșit. Botezul este în el

28. *L'Esprit Saint dans la tradition Orthodoxe*, Cerf, Paris, p. 98. În traducerea românească a Catehezelor, găsim insistența sfîntului Chiril: «Să nu-ți inchipui că mirul acela este simplu mir... dimpotrivă, este un dar al lui Hristos și al Sfîntului Duh și lucrează prin prezența dumnezeirii lui» (*op. cit.*, p. 557). De aceea teologia noastră consideră că slujba mirungerii își are începutul acum, la sfințirea mirului; iar în cadrul săvîrșirii botezului ea doar se continuă (vezi la Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, paginile citate anterior).

29. Întrepătrunderea celor două Taine în esența lor este bine marcată în ritualul slujbei săvîrșite de Biserica Ortodoxă Siriană. Această Biserică a simțit nevoia reprezentării epiclezei baptismale prin aceea că, în timp ce cîntarea diaconului arată «cît de înfricoșătoare este această clipă...» și îndeamnă pe credincioși la mare atenție, preotul «clatină (flutură) miinile deasupra apei (închipuind pogorirea Sfîntului Duh peste apa botezului), citînd în taină rugăciunea de invocare a Sfîntului Duh». Iar la sfîrșitul rugăciunii, «preotul ia sticla cu Sfîntul Mir în mină și face de trei ori cu ea semnul crucii deasupra apei, și după alte cîteva cîntări, «preotul toarnă Sfîntul Mir în apă în semnul sfintei cruci, rostînd: «Noi turnăm Sfîntul Mir în apa aceasta, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, pentru a reinnoi și a schimba pe omul cîl vechi prin această apă» (La Drd. Diac. Aruppala Geevarghis, «*Slujba Botezului și a Mirungerii în Biserica Ortodoxă Siriană din India, în comparație cu cea din ritul bizantin*», în rev. «*Orthodoxia*», nr. 1/1971, p. 65).

desăvârșirea lui. Este desăvârșit intrucît cel botezat este mintuit, bucurîndu-se de împărăția lui Dumnezeu, căci ne-a curățit de păcatul originar și nu mai sîntem nedesăvârșiți; nedesăvârșită este capacitatea noastră de a rămîne împărăția lui Dumnezeu, căci ne-a curățit de păcatul originar și nu mai sîntem dependenți de el.

Dar capacitatea de a rămîne în curăția cîpătată nu este asigurată pentru ins decît de permanența rămîinerii în Hristos, ceea ce presupune lupta lui personală contra tentațiilor ce urmează. În aceasta îl ajută chipul (pecetea) Duhului întipărit în el, prezența Mîngietorului. Prezența ipostatică a Duhului are rolul să dinamizeze pe fiecare subiect uman pentru a se autodepăși, pentru a se personaliza din ce în ce mai mult, spre desăvârșire.

*

*   *   *

Anumite opinii teologice foarte secularizate nu mai cunosc în chipul lui Hristos din Nazaret, din Cana, din Ghetsimani, decît chipul văzut al dumnezeirii, uitînd după aceea că El este chipul văzut al Tatălui, dar că nu este unicul «chip al Tatălui». Accentuarea exagerată a hristologiei în eclesiologie riscă să aplatizeze persoana, în favoarea comunității. Accentuarea exagerată a pnevmatologiei în eclesiologie riscă să disjunga comunitatea în favoarea individului.

Echilibrarea hristologicului prin pnevmatic este ceea ce conduce la o justă înțelegere a sensului vieții comunitare creștine, a pliromei pauline, atît de des pomenite în ecumenismul modern.

În final, spune Vladimir Lossky, «îndumnezeirea noastră nu poate fi exprimată numai pe bază hristologică, ci reclamă o dezvoltare pnevmatologică»³⁰. Uniformitatea de dragul unei false ordini, pentru o falsă automulțumire, merge paralel cu minimalizarea spiritului creator al omului, a capacităților sale înnăscute, diferite și îmbogățitoare ale mediului în care trăiește. Sfințenia în Ortodoxie nu înseamnă un conformism la niște reguli seci și mecanizante; ci luminarea notei de originală frumusețe a spiritului omenesc, făcut să crească în atmosfera de respect al omului față de celălalt și față de creația dăruită lui de Tatăl Creator. «În casa Tatălui Meu, multe locașuri sînt» spune Fiul Lui. Nu ne obligă Hristos — Cel al unității noastre — să fim identici ca persoane. Ajunge identitatea naturii noastre. Însăși parabola fiului risipitor arată cît de insuficientă poate fi chiar identitatea de natură, față de variația aspirațiilor personale ale aceleiași naturi, aparținînd diferitor persoane.

Cîte persoane omenesci sînt, spune Lossky, atîtea feluri de unire cu Dumnezeu sînt, «fiecare din ele presupunînd un raport unic cu divinitatea; și tot atîtea sfințenii posibile sînt în ceruri, pe cîte destine personale sînt pe pămînt»³¹. Iar toate aceste variante ale aceleiași naturi sînt rezultanta acțiunii sfințitoare a Duhului, realizată pe plămada sfințită a unei naturi îndumnezeite prin Logos.

*

*   *   *

30. Vl. Lossky, *A l'image et à la ressemblance de Dieu*, Aubier-Montaigne, Paris, 1967, p. 101.

31. Idem, *ibidem*, p. 103. Și continuă: «...Le mystère de la Pentecôte est aussi important que celui de la Rédemption. L'oeuvre rédemptrice du Christ est une condition indispensable de l'oeuvre déifiatrice du Saint Esprit». «Considéré du point de vue de notre déchéance, ce but de l'économie divine s'appelle salut ou rédemption... Considérée du point de vue de la vocation dernière des êtres créés, elle s'appelle déification».

Spre aceasta ne cheamă Duhul primit de noi la Mîrungere. Aceasta este Taina prin care ni se dă a doua Persoană a Sfintei Treimi; ni se dă El, Mîngietorul, sau ne ia sub diriguirea Lui. Sesizarea Persoanei Duhului este cu mult mai greu de realizat; mai greu însă decît le-a fost contemporanilor lui Iisus de a sesiza partea Lui de Dumnezeu, natura Lui spirituală, nevăzută. Este însăși rațiunea pentru care Dumnezeu — Care este Duh — s-a făcut asemenea nouă, adică trup: ca să-L putem sesiza și, prin aceasta, să ne conducă spre înduhovnicire.

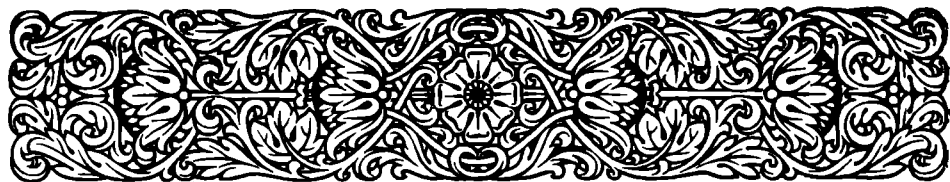
De aceea chenoza Duhului este încă mai puternică decît a Fiului, mai deplină, mai insesizabilă. Dacă Fiul poate fi — și este pentru noi un *Tu*, Duhul devine aproape confundabil cu Eu-ul nostru³², spune teologia ortodoxă, urmînd teologiei pauline. Într-adevăr, El strigă către Dumnezeu, cu și pentru noi «Abba, Părinte», și El se roagă în noi «cu suspinuri negrăite» (Rom. VIII, 26).

Ca și Taina Botezului, Taina Mîrungerii este nerepetabilă, prin însăși natura ei, fiind introducerea primitorului în Biserică, unde, în fața altarului, așteaptă ca Porțile Împărătești să se deschidă spre a i se împărtăși și cea mai mare Taină — Taina însăși a Bisericii — Dumnezeiasca Euharistie.

Drd. ANCA MANOLACHE

32. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, vol. II, p. 309.

DOCUMENTARE

---

130 DE ANI DE LA REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN 1848

Frământările cu conținut revoluționar au continuat, după 1821, aproape fără întrerupere în Principatele Române. La baza acestora stăteau fie nemulțumirile țărănimii, care se ridica adesea împotriva asupritorilor, fie încercările unor elemente înaintate, ieșite din rîndurile burgheziei în formare, de a pune în practică unele proiecte de reformă, menite să vină în sprijinul intereselor ei politice și economice.

În anul 1840 au fost puse bazele unei societăți secrete. Scopul societății era răsturnarea ordinii sociale existente și instaurarea unei noi orînduiri. Printre membrii societății se aflau Nicolae Bălcescu, D. Macedonschi, fost participant la mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu, Eftimie Murgu și alții. Societatea își propusese să atingă mai multe obiective social-politice, care imprimeau acesteia un caracter revoluționar: independența țării, eliberarea și împroprietărirea clăcașilor, anularea tuturor privilegiilor feudale, libertatea și egalitatea în fața legilor, republică democratică și constituirea unei armate revoluționare. Aceste obiective urmau să fie realizate cu ajutorul unei răscoale armate, care să izbucnească în momentul în care condițiile externe ar fi fost favorabile.

Insuficienta legătură cu masele, împrejurările externe nefavorabile, precum și pătrunderea în rîndurile membrilor societății a unor elemente trădătoare au împiedicat trecerea la realizarea programului. Acuzați de «complot criminal» împotriva țării, membrii societății au fost arestați și condamnați la ani grei de ocnă. Nicolae Bălcescu, care era minor, a fost internat la mînăstirea Marghineni, iar ceilalți la mînăstirea Snagov.

Trei ani mai tîrziu, în 1843, Nicolae Bălcescu, împreună cu Ion Ghica, Christian Tell au pus bazele unei alte societăți secrete, cunoscută sub numele de «Frăția», care urmărea aceleași scopuri revoluționare.

În Moldova, opoziția împotriva domniei lui Mihail Sturdza a reușit să strîngă în jurul asociației patriotice un număr important de reprezentanți ai intelectualității progresiste moldovene: T. Râșcanu, D. Marinescu, Al. I. Cuza și alții. Asociația, al cărei centru era la Vaslui, avea ramificații în toate orașele Moldovei. Membrii asociației își propuneau să lupte pentru egalitatea juridică și dezrobirea țărănimii.

În Transilvania, problemele economice și sociale erau agravate de implicațiile factorilor de ordin național; țărănimea covîrșitoare a populației era de naționalitate română, iar nobilimea era de altă naționalitate. Majoritatea iobagilor și jelerilor o

formau românii, în timp ce marea majoritate a nobilimii era alcătuită din elemente maghiare. Gheorghe Barițiu vedea în legea reacționară votată de Dieta Transilvaniei, în anul 1847, — care încuviința răpirea pământului iobăgesc de către aristocrația maghiară — prilejul izbucnirii unei noi «horiade». Avram Iancu, purtătorul de cuvânt al țărănimii transilvănene, avea să exclame cu acest prilej, că «nu cu argumente filozofice și umanitare veți putea convinge pe tirani, ci cu lancea, ca Horia».

Lipsiți de drepturi politice, țărani români din Transilvania au fost obligați să presteze un volum de muncă superior celui efectuat de clăcașii din Moldova sau Muntenia. Din punct de vedere național, statisticile timpului, deși tendențioase, fiind emanații ale unei autorități străine de neam, dovedesc că marea majoritate a populației din Transilvania o formau românii. Pentru înțelegerea modului în care această populație era supusă dublului jug al exploatării sociale și al asupririi naționale, este necesar să reținem că în Transilvania, însăși exploatarea socială era mai accentuată decât în Ungaria sau în Austria. Afirmarea crescândă a ideii naționale s-a dovedit însă a fi o puternică forță antifeudală. Conștiința națională a românilor din Transilvania — formată în decursul întregii epoci istorice anterioare, pe baza situației social-economice, demografice și politice, era întărită de ideile despre originea și unitatea poporului și a limbii române.

În anii premergători revoluției, a avut loc o intensificare a legăturilor între tinerii patrioți din cele trei Țări Române. Prezența lui Ion Ghica la Iași, călătoria lui Nicolae Bălcescu în Transilvania și a lui Gh. Barițiu în Țara Românească sînt doar cîteva exemple care atestă această intensificare, pentru declanșarea revoluției pe pămîntul românesc. Mișcările cu caracter revoluționar din Țările Române, în perioada premergătoare anului 1848, au fost forme de manifestare a luptei pentru înfăptuirea unității de stat a poporului român, pentru înlăturarea orînduirii feudale, pentru revendicări cu caracter burghezo-democratic. Forțele sociale care s-au înfruntat în zilele revoluției de la 1848 au fost țărănimea, marea boierime, forțele reunite ale boierimii mici, mijlocii și burghezia. Țărănimea era dornică să scape de asuprirea boierească. Marea boierime milita pentru păstrarea privilegiilor ei de clasă; forțele reunite ale boierimii mici și mijlocii erau gata de orice compromis, pentru a obține o parte din privilegiile marii boierimii; burghezia lupta pentru cîștigarea unor poziții economice și politice din mina marii boierimi.

Revoluția burghezo-democratică din anii 1848—1849, a înscris pe frontispiciul său și un mare deziderat al neamului românesc: dezideratul unității tuturor românilor și al unității politice. Odată cu procesul de formare a națiunii române și cu dezvoltarea conștiinței naționale se dezvoltă și mai mult mișcarea de eliberare în cele trei Țări Române pentru înființarea unui Stat unitar și independent. În anul 1843, Mihail Kogălniceanu dăduse glas acestei conștiințe a unității naționale, prin cuvintele: «Eu privesc ca Patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește», și «ca istorie națională, istoria Moldaviei..., a Valahiei și a fraților din Transilvania» (Cuvîntul de deschidere a cursului de Istorie națională, la Academia Mihăileană, în nov. 1843). Această conștiință națională însușea întreaga generație pașoptistă revoluționară.

Generată de cauze obiective și condiții interne specifice, Revoluția democratică a românilor a fost parte componentă a mișcărilor revoluționare europene. Nicolae Bălcescu nota că revoluția din Țările Române a fost determinată de cauze interne «adînc înrădăcinate în cele 18 veacuri de trude și suferințe ale poporului». Cu toate acestea, ea face parte organică din evenimentele revoluționare europene, care au fost — numai «ocazia revoluției române». Participarea maselor țărănești la susținerea

propriilor lor revendicări și la apărarea revoluției de la 1848 au dat acesteia un caracter democratic.

O privire succintă asupra desfășurării Revoluției în cele trei Principate Române se impune pentru o cunoaștere a evenimentelor de la 1848.

Mișcarea revoluționară din Moldova

În conducerea mișcării revoluționare din Moldova distingem două grupuri politice: una, de orientare liberal-democratică, care urmărea înlocuirea imediată a regimului feudal cu un regim burghez, și alta care susținea schimbarea treptată a societății pe calea reformelor. Grupul revoluționar român de la Paris, din care făceau parte și Costache Negri, Vasile Mălinescu, Iancu Alecsandri, Teodor Râșcanu etc., hotărâseră să dea revoluției din Moldova și Țara Românească o organizare unitară, pe baza unui program comun.

În cuvîntul citorva fruntași ai mișcării — Lascăr Rosetti, Al. I. Cuza, Vasile Ghica, participanții la Adunarea de la hotelul Petersburg din Iași, întruniți în ziua de 27 martie 1848, au atacat vehement regimul patronat de Mihail Sturdza. Comitetul acestei Adunări a alcătuit o petiție, redactată sub forma ei finală de Vasile Alecsandri, pe care a înaintat-o domnitorului. În cele 35 de articole ale acestui Program moderat burghezo-liberal, se prevedea printre altele și constituirea unei Adunări, care să fie «adevărata reprezentatie a nației» și «grabnica îmbunătățire a stării locuitorilor săteni». Fără o bază de masă și fără o pregătire temeinică, mișcarea revoluționară din Moldova a fost repede reprimată.

Înfrîngerea mișcării din Martie n-a însemnat însă sfîrșitul luptei revoluționare din Moldova. Aceasta va continua sub forma răscoalelor țărănești și a programelor elaborate de fruntașii refugiați în Transilvania și Bucovina. Revoluționarii moldoveni aflați în Transilvania au elaborat la Brașov, în 12 mai 1848, un nou Program, intitulat «Prințipiile noastre pentru reformarea Patriei», în care au înscris, ca o revendicare de bază, improprietărea locuitorilor săteni, «fără nici o răscumpărare din partea lor». În Programul de la Brașov apărea pentru prima dată concretizată și ideea unirii și independenței naționale, formulată astfel: «Unirea Moldovei și Valahiei într-un singur stat neatîrnat, românesc». Imprejurările externe nefavorabile, nu permiteau, deocamdată, și unirea cu Transilvania.

Programul revoluției moldovene, intitulat «Dorințele partidei naționale din Moldova», elaborat în august 1848 de M. Kogălniceanu, prevedea ca toți oamenii să fie egali în fața legilor, improprietărea clăcașilor prin despăgubire etc. În același timp se aprecia că unirea Moldovei cu Țara Românească trebuia să fie «cheia de boltă» a viitorului edificiu național.

Revoluția din Țara Românească

Un rol deosebit în pregătirea revoluției din Țara Românească l-a avut societatea secretă «Frăția». În cadrul unor întrîniri secrete, ținute la București în luna aprilie, a fost elaborat planul politico-militar al revoluției. În luna mai, 1848, Comitetul revoluționar formulează programul, care sintetiza obiectivele și sarcinile revoluției în 22 de articole. La loc de frunte se înscrisa independența «administrativă și legislativă», prin înlăturarea protectoratului străin și întărirea autonomiei Statului. Articolul 13 al programului prevedea emanciparea clăcașilor și improprietărea lor.

Înfăptuirea acestui punct din program însemna înlăturarea relațiilor de producție feudale, schimbarea radicală a fizionomiei sociale și economice a societății.

Comitetul democrat-revoluționar, în frunte cu Nicolae Bălcescu a reprezentat punctul de vedere cel mai înaintat în revoluție. Marele patriot și revoluționar Nicolae Bălcescu, scria că pregătirea ideologică a revoluției din 1848 a început de fapt cu însăși Mișcarea de la 1821. Revoluția din 1848, nota Bălcescu, se cuprinde pe de-a întregul în acest articol al treisprezecelea.

Revoluția a început la Islaz, la 9 iunie 1848. La chemarea preotului Radu Șapcă din Celei, preot, care se bucura de o mare popularitate în rîndul maselor țărănești, a lui Ioan Heliade și a altor fruntași revoluționari, sute de săteni și țîrgoveți s-au strîns într-o mare adunare populară pe cîmpia de lingă Islaz. În fața mulțimii entuziaste și hotărîte de a lupta pentru eliberarea socială și națională, Ioan Heliade a expus programul revoluției, care va intra în istorie sub numele de «Proclamația de la Islaz». «Frați români — se adresa Ioan Heliade Adunării — ...străbunii noștri ne-au lăsat acest tricolor mîndru, cu prețul singelui lor. Străbunii străbunilor noștri ne-au lăsat o Patrie niciodată îngenuncheată în fața vrăjmașilor, cu prețul vieții lor. Noi trebuie să lăsăm copiilor noștri o moștenire măreață».

Guvernul provizoriu, constituit și proclamat la Islaz, era format din Ioan Heliade, Ștefan Golescu, maiorul Christian Tell, căpitanul N. Pleșoianu și Popa Șapcă. El va dura pînă la formarea Guvernului provizoriu din București, cu care se va contopi la 14 iunie.

În sunetul clopotului Mitropoliei, grupuri mari de bucureșteni și săteni din împrejurimi s-au îndreptat în ziua de 11 iunie spre Palatul domnesc. Sub presiunea mulțimii și lipsit de sprijinul armatei, domnitorul Gh. Bibescu a fost silit să semneze Constituția și să recunoască noul Guvern. Nicolae Bălcescu avea să scrie mai tîrziu că «revoluția de la 11 iunie a fost cea mai frumoasă ce s-a întîmplat vreodată la un popor».

Marea Adunare populară din 15 iunie, ținută pe cîmpul de la Filaret, numit de atunci Cîmpia Libertății, a aclamat guvernul, a recunoscut Constituția și și-a exprimat întreaga azeziune la cauza revoluției. Printr-o suită de decrete s-a hotărît înființarea steagului național: albastru, galben și roșu, pe care era trecută deviza: «Dreptate, frăție». Prevederile programatice ale revoluției nu au putut fi însă aplicate datorită comploturilor puse la cale de burghezii și boierimea liberală și din cauza intervenției armatei străine, a Turciei și Rusiei țariste.

Referindu-se la acest important moment din istoria Patriei noastre, Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, spunea: «Revoluția de la 1848 a fost înfrîntă printre altele datorită intervenției forțelor străine, care nu se puteau împăca cu eliberarea poporului român, cu formarea unui puternic stat național român, în care vedeau un pericol pentru regimurile feudale din această parte a lumii».

Formarea Statului național unitar român a fost un obiectiv comun al revoluționarilor. Deși nu a fost exprimată întotdeauna în concret în Program, pentru a nu stîrni protestele Turciei și ale Rusiei țariste, ideea unirii principatelor a fost prezentă continuu în conștiința poporului și în concepția revoluționară.

La 13 iulie, gazeta «Pruncul Român» publica un articol manifest intitulat «Către frații noștri din Moldova», în care moldovenii erau îndemnați să răstoarne tirania, pentru «ca toată nația română să fie liberă, ca toată nația română să alcătuiască un stat, un singur popor de frați». În august 1848, Vasile Alecsandri scria lui N. Bălcescu și celorlalți revoluționari din Muntenia că «...dorul cel mai înfocat al unei mari Partide

din Moldova» este unirea acesteia cu «Valahia sub un singur Guvern și sub aceeași Constituție». Această conștiință națională n-a convenit așadar forțelor străine care au și intervenit la oprimarea ei. Deși înfrântă, Revoluția de la 1848, din Țara Românească reușise ca pentru o perioadă de trei luni să înlocuiască regimul feudal cu un regim nou, și să dea țărilor un program constituțional. În timpul revoluției s-a manifestat cu putere năzuința poporului spre libertăți democratice, spre independența și unitatea statului român.

Revoluția din Transilvania

Determinată de aceleași cauze generale, ca întreaga revoluție română de la 1848, revoluția burghezo-democratică din Transilvania s-a desfășurat totuși în condiții istorice speciale. Marea Adunare Populară de la Blaj, din 3—5 mai 1848, la care au participat în jur de 40.000 de țărani, avînd în frunte pe intelectualii revoluționari români, a marcat prima manifestare de amploare a revoluției din Transilvania. Acolo, la Blaj, sub faldurile tricolorului, inimile de la București și Iași au bătut mai puternic, s-au strîns și mai mult legăturile între români, s-au stabilit noi proiecte care urmăreau generalizarea revoluției. Nu întîmplător, la 11 iunie, cînd revoluția triumfa la București, se desfășura la Iași manifestația celor peste 1000 de oameni, în frunte cu mitropolitul Meletie al Moldovei.

Problema anexării Transilvaniei la Ungaria, presiunile și amenințările în acest sens au contribuit la adoptarea de către masele populare din Transilvania, a ideilor lui Simion Bărnuțiu, care cerea în primul rînd recunoașterea politică a națiunii române. La 2 mai, Simion Bărnuțiu a rostit istoricul discurs în catedrala de la Blaj, în care a afirmat ideea că libertatea unui popor este în primul rînd națională. «...Națiunea română, — menționa Simion Bărnuțiu — declară sărbătorește că de aici înainte se va ține datoare cu ascultare numai dregătorilor aleși din sinul său; ...Dă de știre națiunilor conlocuitoare că voind a se constitui și organiza pe temei național, n-are cuget dușman în contra altor națiuni, și cunoaște același drept pentru toate, voiește a-l respecta cu sinceritate».

Evocarea gloriei străbune, arborarea devizei «Virtus romana rediviva», discursurile însuflețite ale numeroșilor oratori au avut darul de a spori încrederea de sine a poporului, de a mobiliza conștiințele în spiritul continuității acestor nemuritoare tradiții ale neamului. Imnul mișcării de eliberare națională a tuturor românilor «Deșteaptă-te, române», compus de poetul Andrei Mureșanu, a contribuit și mai mult la întărirea conștiinței naționale românești, a reluării ideii formării statului unitar român. La Adunarea de la Lugoj — 3—5 mai — și la Congresul bisericesc de la Timișoara, reprezentanții românilor din Banat au formulat revendicări asemănătoare cu cele de la Blaj, în vederea ridicării sociale și a participării românilor în viața publică.

La 29 mai 1848, Dieta reacționară de la Cluj încuviința anexarea Transilvaniei la Ungaria, sfidînd voința și hotărîrea reprezentanților celei mai numeroase și celei mai vechi națiuni, întruniți pe Cîmpia Libertății. Intervenția trupelor habsburgice și țariste a marcat înfrîngerea revoluției prin Armistițiul de la Siria, din 13 august 1848.

•

Pentru noi, oamenii Bisericii, este interesant și vrednic de cunoscut contribuția clerului român la evenimentele din anul 1848. Desigur, dorim să cunoaștem în ce măsură înaintașii noștri, preoții și teologii Bisericii Ortodoxe Române au participat

la revendicările maselor populare și la ideile de libertate și unitate națională înscrise de revoluționari în programul lor de luptă.

După cum se știe, de-a lungul istoriei Bisericii noastre, majoritatea preoților ortodocși au fost fii de țărani. Ei nu s-au deosebit de păstoriții lor decât prin chemarea și datorită slujirii lui Dumnezeu și a oamenilor. Cei care n-au uitat această chemare și datorită sfântă au rămas adevărați păstori ai credincioșilor lor și stegari ai acestora pentru o viață mai bună și unitatea neamului românesc. Traiul, portul și graiul lor a fost aidoma semenilor lor. Nicolae Iorga spunea despre preoții ortodocși că în decursul istoriei, aceștia n-au fost «decît țărani», trăind viața obișnuită a țărănilor.

În trecutul nostru, atunci cînd a fost vorba de biruri, dări, clăci, corvezi sau alte angarale, preotul a fost socotit, de cele mai multe ori, întocmai ca și țărani, al căror păstor era. Această stare i-a înfrățit și mai mult cu poporul și oricînd acesta și-a revendicat drepturile, preoții ortodocși nu au lipsit. Mulți dintre preoții ortodocși au fost stegarii luptei pentru dezrobirea celor oropsiți. Preoții și episcopii ortodocși nu numai că au cuvîntat pentru cei care nu cuvînta nimeni — după cum mărturisea Șaguna —, dar au și acționat întotdeauna împreună cu ei în chestiunile naționale. Documentele vremii ne vorbesc nu numai de sprijinul efectiv dat de marea majoritate a preoțimii române, care împărțeau aceeași soartă a țaranului, dar și de participarea activă a acestora la puternica mișcare a maselor țărănești. Clericii ortodocși români s-au încadrat așadar total în viața poporului și unii dintre ei s-au angajat cu jertfelnicie, în luptele pe care conducătorii aleși de popor în diferite momente din viața lui le-au purtat pentru îndeplinirea idealului de libertate socială și de unitate națională.

În preajma Revoluției de la 1848, preotul Dinu din Cloșani (Mehedinți) a fost arestat și surghiunit la minăstirea Tismana, sub motiv că instiga masele populare. Revoluția de la 1848 avea însă să cunoască din plin această participare activă a clericilor ortodocși. Un străin, contemporan evenimentelor, nota că «acest amestec al lucrurilor religioase cu cele pămîntești este una din trăsăturile caracteristice ale țaranului român. El trage din Evanghelie teorii sociale și glasul preoților săi îl în-tărită și îl modelează».

Amintirea citorva nume de clerici participanți la Revoluția din 1848 din cele trei Principate are darul de a evoca nu numai participarea activă a clerului român, ci și de a rămîne un îndemn pentru preoțimea tuturor veacurilor de a fi alături de popor și aspirațiile lui, de a avea o conștiință cetățenească, potrivit cerințelor vremii în care trăiesc.

După cum se știe, revoluția română din anul 1848 nu prea «... a fost studiată ... sub aspect religios»¹, deși participarea unor clerici și creștini ortodocși, de pe cele două laturi ale Carpaților, este consemnată de mărturiile vremii. Despre unii dintre aceștia, istoricii neamului vorbesc cu admirație și respect, pentru că lupta preoților și a monahilor alături de popor «...nu a fost numai cu vorba și îndemnul, ci și cu făpta pecetluită cu dăruirea vieții lor»². Multe nume de preoți și oameni ai Bisericii, ale căror aspirații și idealuri de luptă s-au identificat cu ale fraților de mir, au rămas însă înscrise doar în memoria pămîntului și a oamenilor.

1. Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *O latură necercetată a revoluției române din 1848*, Sibiu, 1948, p. 5.

2. Manolache N., *Contenarul revoluției de la 1848*, în «B.O.R.», an. LXVI (1948), p. 363.

O cercetare atentă a participării clericilor români din cele trei provincii istorice la revoluția din anul 1848, are darul să ne prezinte câțiva eroi ai neamului, care au știut să slujească Altarului și semenilor lor, plătind această slujire chiar cu prețul vieții.

În Moldova, preoțimea și ierarhii ei au fost alături de poporul care-și cerea în anul 1848 drepturile sale legitime. Astfel, petiția adresată domnitorului Mihail Sturdza, de Adunarea de la hotelul Petersburg era «subscrisă de căpeteniile bisericești»³, în frunte cu mitropolitul Moldovei, Meletie. Această participare i-a adus mitropolitului Moldovei elogii entuziaste din partea fruntașilor bucovineni. Într-o epistolă deschisă, în care se dă expresie înaltelor simțăminte românești, fruntașii revoluționari bucovineni își exprimau admirația și respectul față de patriotismul, bărbăția și jertfirea de care mitropolitul Meletie a dat dovadă în revoluția de la 1848. În această epistolă, se spunea, printre altele: «Înalt Prea Sfinția Voastră ați rădicat puternicul glas. Arhipăstoresc împotriva unei tiranii..., ați descoperit abuzuri..., ați protestat împotriva cruntelor prigoniri a patrioților, ați cerut de a se introduce... cinstea, dreptatea, legalitatea și umanitatea în ocîrmuirea nenorocitei noastre sori Moldova, ... Sfințitul glas al Înalt Prea Sfinției Voastre a răsunat în toată Europa; și au însuflețit pretutindeni mîngiere și nădejde despre frumosul principat ... închinînd Înalt Preasfinției Voastre, tributul admirării, a dragostei și a respectului nostru celui mai adînc, ce au deșteptat în inimile noastre patriotismul, bărbăția și jertfirea Înalt Preasfinției Voastre în lupta cea măreață ce ați întreprins în fața lumii împreună cu cei mei vrednici și mărinimoși bărbați din tagma Bisericii..., veți fi purure slăviți ca adevărați părinți ai patriei și binecuvîntatele nume a voastre vor străluci în Istoria României de astăzi precum luminează niște stele mînglietoare pe orizontul întunecos»⁴.

Dintre cei mai vrednici, mărinimoși bărbați din tagma bisericească, care strălucesc pe firmamentul istoriei revoluției de la 1848, rămîne și preotul Bodescu din Bîrlad, arestat de ispravnicul ținutului pentru dîrzenia și cuvîntarea sa înflăcărată în favoarea celor asupriți în primăvara anului 1848. Cu acel prilej, vrednicul depomenire, preot, Gheorghe Bodescu, a rostit memorabile cuvinte: «...Sîntem toți frați după trup și duh! Sculați-vă dar zic, frații mei! Uniți-vă, toți să ne facem un trup și un suflet și să strigăm împreună cu acei buni patrioți, care au venit la cunoștința adevărului...»⁵. Predica preotului Gh. Bodescu rămîne așadar cea mai elocventă expresie a gîndurilor și simțămîntelor adevăratei preoții moldovene de la 1848.

Revoluția din Moldova, ca de altfel din toate cele trei provincii românești, a fost și a Bisericii Ortodoxe, întrucît printre revendicările ei întîlnim și unele care privesc situația Bisericii. Articolul 15 din petiția-proclamație a revoluționarilor din Moldova, prevedea printre altele «ridicarea morală și socială a clerului»⁶.

În Țara Românească, șirul clericilor care s-au identificat cu crezul revoluției este mult mai mare. Majoritatea preoților de la orașe și sate au stat în zilele mișcării alături de frații lor țărani și de tîrgoveții de prin orașe. Mulți dintre ei au fost trimiși ca delegați în fiecare județ, «pentru a difuza principiile constituției de la Islaz și a lămuri poporul». Un martor ocular la cele petrecute în București în anul 1848, colonelul Lăcusteanu, mărturisește că «Preoții Sfințelor Altare erau călări pe tunurii».

3. C. Colescu-Vartic, *Zile revoluționare*, București, 1898, p. 122.

4. Scrisoare deschisă adresată de români din Bucovina, mitropolitului Meletie al Moldovei, — în posesia Bibliotecii Academiei R.S.R. — F. V. XVII — 53.

5. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente*, vol. I, București, 1902, p. 413—414.

6. *Anul revoluționar 1848, I, în Moldova*. Sub redacția Acad. M.R., ed. stat, București, 1950, p. 110.

Această mărturie rămâne o dovadă grăitoare a luptei preoților în agoraua cetății și pe câmpul de luptă, alături de popor, pentru o viață mai bună. Nume de preoți și monahi ca: Popa Radu Șapcă din Celebul Romanaiilor, Arhim. Ioasaț Snagoveanu, preotul Neagu Benescu, ierom. Ambrozie, zis Popa Tun, arhim. Ghenadie Pirvulescu, etc. sînt și vor fi pomenite cu admirație și respect de fiii neamului nostru.

În ziua de 9 iunie 1848, în fața a citorva mii de țărani și ȋlrgoveți, preotul Radu Șapcă rostea o rugăciune profetică, dar și patriotică, în care implora pe Bunul Dumnezeu să sfărme cătușele ȋmpilărilor și nedreptăților sociale în care era ținut poporul. «Privește poporul Tău ingenuchiat înaintea Evangheliei și a Crucii Tale, — implora pe Bunul Dumnezeu vrednicul de pomenire slujitor al lui Hristos și al oamenilor — el nu cere decît dreptatea Ta dumnezeiască ... izbăvește-l de abuzul clăcei, de ticăloasa iobăgie, de podvada drumurilor și a șoselelor, de aceste munci ale țaraonilor, de orice prigonire, de orice silnicie și de toată nedreptatea...»⁷.

În proclamația de la Islaz se prevedeau «...niște legi pe temeiul Evangheliei, și de aceea cuvioșii egumeni, protopoșii și preoții sînt cei dinții chemați să le sprijine, pentru că ei țin locul Apostolilor»⁸. Era firesc deci ca această proclamație de la Islaz să aibă un ecou fericit în inimile clericilor. Cea mai mare parte dintre slujitorii Altarelor din Muntenia s-au dovedit a fi nu numai cei dinții chemați să sprijine programul revoluției, dar și «preoți ai constituției» care s-au identificat cu străduințele spre mai bine ale poporului.

Documentele revoluției muntene de la 1848 ne pun la dispoziție numeroase mărturii privind rolul preoțimii ortodoxe în materializarea programului revoluției. Participarea activă a preoțimii ortodoxe o mărturisea însuși guvernul provizoriu revoluționar, care a adresat cuvinte de mulțumire și admirație preotului Ambrozie de la Sf. Arhiepiscopie a Buzăului (Popa Tun) «și tuturor preoților și ieromonahilor, ce în capul poporului cu pieptele goale se puse înaintea tunurilor și le smulse din mîna inamicilor nedreptății...»⁹.

Preotul Neagu Benescu, ridicat din rîndul poporului și suflet din sufletul neamului lui, și-a scris și el numele în cartea veșniciei ca exponent al țărănimii muntene în revendicarea drepturilor ei legitime. În calitatea sa de șef al deputaților țărani în comisia proprietății, preotul Neagu Benescu spunea: «...nici s-ar putea tăgădui că o țară ca a noastră, după cursul vremurilor, nu și-ar fi putut păstra ființa sa ... cu toate drepturile de nație, fără să fi făcut jertfe însemnate atît în apărarea ei din afară, cît și în întîmpinarea trebuințelor dinlăuntru ... fără ... de noi sătenii! căci de s-au cerut ostași, dorobanși, coordonași, potecași și orice altfel de slujbași în urnirea poverilor, cine altul a dat decît noi, pe noi și pe fiii noștri? fără să fim nădăjduiți la vreo mîngiere decît la aceea a birului și a biciului stăpînirii. De s-au cerut bani, produse, nutrețuri, vite, podvezi, cine le-a ȋmplinit? decît iarăși noi din sărăcia noastră, lăsîndu-ne adesea ori lipsiți și chiar de ȋmbucătura de la gura noastră și a copiilor noștri ... apoi, după acest fel de jertfe făcute cu singele și sudorile noastre, oare n-ar fi păcat înaintea lumii și înaintea lui Dumnezeu, ca tocmai noi ... să nu ne putem bucura de un petic de pămînt care să ne fie de mîngiere hranei?»¹⁰.

În unele dosare din vechea arhivă a Sfintei Arhiepiscopii, un profesor care a avut zăbava cronicarului și pasiunea cercetătorului, Pr. Dr. Nicolae Șerbănescu, a dat la iveală noi mărturii privind participarea activă a preoțimii ortodoxe la revoluția:

7. Anul 1848 în Principatele Române..., p. 489—490.

8. *Idem*, p. 490—491.

9. Anul 1848..., vol. II, p. 434.

10. *Idem*, vol. III, p. 471.

din 1848. Într-un decret emis de autoritatea de stat la 21 septembrie 1848 se arăta că «un mare număr de preoți și călugări au luat parte activă la cele din urmă tulburări «au invitat norodul a se scula» și au propovăduit în vileag prințipurile cele mai exagerate și mai răsunătoare împotriva datoririlor de liniște și de împăciuire ce le sint puse asupra». Întrucât «un asemenea scandal nu poate rămânea nepedepsit, fără a atrage după sine și urmări vătămătoare», se menționa în decret — se cerea autorității bisericești să întreprindă «fără cîtuși de puțin zăbavă asupra acestor preoți și călugări științele cele mai lămurite și mai nepărtinitoare», mărginind «pe cei vino-vați la deosebite chinovii sau minăstiri unde să poată sub supraveghere necurmată și printr-o pocăință adevărată să se îndrepteze...». Mulți dintre acești preoți și monahi menționați de acest decret au fost arestați, schingiuți și deportați. Unii dintre ei și-au pierdut viața, atestînd prin jertfelnicia lor participarea entuziastă a clerului român din cele trei principate la această revoluție, care a însemnat o treaptă nouă în lupta poporului român pentru libertate și unitate.

După înăbușirea revoluției, zeci de preoți au primit mucenicia doar pentru singurul, dar măreț și justificatul ideal — de a fi alături de popor în lupta sa sfîntă, «de a fi amestecați în mișcare, după cum ne glăsuiesc documentele vremii, încă de la începutul revoluției». Umilințele și prigoanele la care a fost pusă preoțimea ortodoxă au mers pînă acolo încît «s-a interzis chiar și tragerea clopotelor, pentru că izbucnirea revoluției și toate momentele ei principale au fost vestite poporului prin tragerea «în dungă» a tuturor clopotelor bisericilor, începînd cu marele clopot al Mitropoliei»¹¹.

În afară de țărănime, elementul principal, revoluția din Transilvania nu s-a putut bizui decît pe «popi, profesori și cîțiva negustori»¹². Proclamația întocmită de profesorul cleric, Aron Pumnul, a fost răspîndită pe ascuns pe toate plaiurile Transilvaniei de către studenții teologi de la Blaj, care împărtășeau cu toată ființa lor crezul revoluției. «Cînd se duceau băieții de la Blaj, de Paști — relata marele nostru istoric Nicolae Iorga — luau circularile acestea de la Sibiu și Oșorheiu, cu poruncă hotărîtă să strecoare hîrtia în traista cu cărțile și acasă să o dea părintelui din sat, care să o arate și domnului învățător pentru ca să indemne un cît mai mare număr de oameni a veni la Blaj...»¹³. A. Papiu Ilarian ne mărturisește că circulele au ajuns în mîinile preoților și românii au alergat la Blaj «din părțile cele mai depărtate ale țării, cu merindea în spate, cu pieptul aprins de dorul libertății, cu tinerii conducători în frunte, în frunte cu preoții cei mulți, care erau adevărați părinți și păstori ai poporului...»¹⁴.

Desigur, nu putem vorbi despre participarea clerului român din Transilvania la revoluția din 1848 fără să amintim de contribuția mitropolitului Șaguna, la întrunirea adunării de la Blaj, în conducerea dezbaterilor, și în susținerea intereselor naționale ale românilor. În fruntea unei deputațiuni de 30 de membri, mitropolitul Șaguna¹⁵ a prezentat Curții din Viena hotărîrile și dorințele națiunii române, exprimate la Marea Adunare Națională de pe Cîmpia de la Blaj, în 3—15 mai 1848. Contribuția mitropolitului Șaguna a rămas fixată adînc în conștiința poporului. Desființarea treptată a iobăgiei a fost considerată de popor ca o vrednicie personală a vrednicului mitropolit. Circulara dată din Sibiu, 23 nov. 1848, prin care ruga pe credincioși să ajute cu bani

11. Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *op. cit.*, p. 20.

12. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IX, p. 1132.

13. Idem, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, București, 1915, p. 153.

14. *Istoria Românilor din Dacia superioară*, vol. II, ed. II, Viena, 1852, p. 201.

15. Vezi Asist. Dr. Mircea Păcurariu, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, în «*Mitropolia Ardealului*», an. XXIII (1968), nr. 11—12, p. 868.

— «Info» este titlul unei noi reviste bisericești ce va apare tot după două luni, cu caracter omiletic-pastoral. Apare la Königstein (R. F. Germania). («Aktueller Dienst Kultur» 71/978).

— În discuțiile în legătură cu celibatul preoților romano-catolici, teologul romano-catolic Adrian Hastings, profesor la Universitatea din Aberdeen (Anglia) scrie: «După multă meditație și rugăciune am ajuns la convingerea că, eu, ca preot romano-catolic sint liber să mă căsătoresc». Totuși el nu contestă valoarea celibatului de bună voie în viața religioasă («Welt, Kirche, Aktuelle» 36/978).

— De peste un veac activează în Japonia misionari ai tuturor confesiunilor creștine. Aproape două milioane japonezi sint creștini. Iar de la înființarea Societății biblice japoneze în anul 1875, s-au difuzat în țară peste 150 milioane de Biblii. S-au făcut și «Casete biblice pentru orbi» («Katholische Korrespondenz» 14/978).

— Voind să săvârșim Sfânta Euharistie nu-i suficient să fim noi liberi de păcate personale, ci trebuie să practicăm acea iubire, iertare, slujire și dăruire de sine, de care ne-a oferit exemple atât de minunate Iisus Hristos. Sfânta Euharistie este simbol al unității Bisericii, înlăturînd orice deosebiri sociale sau de rasă («Vatikan» 72/978).

— O delegație de la Vatican a discutat la Cairo cu reprezentanți ai Universalității mohamedane Al-Azhar despre posibilitatea stabilirii unui «umanism comun creștin-islamic». E vorba de o unire axată pe credința comună în Dumnezeu, ca fundament de ordin social și juridic («Aktueller Dienst Vatikan» 85/978).

— Un grup de trappiști (călugări romano-catolici) a trecut la Biserica Ortodoxă, așezîndu-se în Mănăstirile din Athos («Begegnung», 2/1978).

— Dezgropări arheologice au aflat la marginea pustului Sinai o bucată de argilă cu inscripția: «Obadia, fiul lui Adnah, Dumnezeu să te binecuvînteze». E vorba de profetul Obadia din Vechiul Testament. S-a mai aflat și un vas de lut pe care-i reprezentat regele David cîntînd din liră («Evangelische Kommentare» 7/78).

— Cele trei facultăți teologice din Iugoslavia (2 romano-catolice la Laibach și Agram și 1 ortodoxă la Belgrad) au convenit să organizeze «simpozioane ecumenice». Primul, organizat de facultatea teologică romano-catolică de la Laibach, s-a ținut la Merburg în anul 1974; al doilea simpozion, organizat la Lovrin de facultatea de la Agram s-a ținut în anul 1975 cu tema: «Evangelizare în spațiul și timpul nostru»; al treilea simpozion a fost organizat la Belgrad de facultatea teologică ortodoxă. Tema discutată: «Temeiurile ecumenismului», «Teologia Bisericilor necatolice», «Teologia dialogului» ș.a. La discuții participă profesori și studenți în teologie («Herder Korrespondenz» 6/978).

— «Cine nu-i azi ecumenist, nu-i nici creștin» s-a spus la seminarul teologic sud-est-european, ținut la Sibenik (Iugoslavia). S-a mai accentuat că dialogul interconfesional între ortodocși, romano-catolici și protestanți este o necesitate pentru creștinism («Evangelische Information» 38/978).

— Bisericile protestante din America latină au decis să se organizeze într-o asociație după pilda «Conferinței Bisericilor Europene» și «Conferința Bisericilor Africane» («Evangelische Information» 38/978).

— «Spes unica» este numele unei «acțiuni conservatoare», inițiată de preotul romano-catolic Hans Milch (R. F. Germania), urmărind să readucă Biserica Romano-Catolică la situația din anul 1958, deci înainte de Conciliul Vatican II («Evangelische Information» 43/978).

— Prof. Dr. Iohannes Divjak de la Universitatea din Viena a descoperit într-o bibliotecă franceză un manuscris din sec. XV, cuprinzând 26 copii ale unor scrieri necunoscute pînă acum aparținînd Fer. Augustin (354—430). Noua descoperire contribuie la o mai bună cunoaștere a Bisericii nord-africane din sec. IV și V («Universitas» 8/1978).

— «A trăi în spiritul comunității» a fost lozincă «zilei de rugăciune mondiale» a femeilor din anul acesta («Universitas» 8/1978).

— Autoritatea Bisericii presbiteriene din S.U.A. a refuzat hirotonia unor tineri. Motivul? Sînt adversari intransigenți ai hirotonei femeilor («Junge Kirche» 8/978).

— Facultatea teologică hosită din Praga a conferit titlul de «doctor honoris causa» Mitropolitului Ortodox bulgar Pancratie («Junge Kirche» 8/978).

— În localitatea Pușkin — 20 km. distanță de Leningrad — s-a deschis o nouă biserică luterană, în care serviciile divine vor fi săvîrșite în limbile: finlandeză, estonă, rusească și germană («Junge Kirche» 1/978).

— Prof. Karl Herz (Columbus — Ohio S.U.A.) este noul director al Institutului ecumenic din Bossey (Elveția) unde urmează și studenți români («Junge Kirche» 3/978).

— Ierusalimul este orașul sfînt al celor trei mari religii: creștinism, iudaism și mahomedanism. Arabii numesc Ierusalimul «El Guds»: sfîntul. Pentru iudei este Ierusalimul unicul oraș sfînt: orașul lui David, care înainte de 3000 ani a unit Israelul. Este orașul primului și celui de al doilea templu, care au fost dărîmate, și va fi — după iudei — orașul celui de al treilea templu «cînd va veni Mesia». Ortodocșii și romano-catolicii mai au și alte orașe sfînte: Bizanțul și Roma, care însă nu sînt mai sfînte decît Ierusalimul. Din Ierusalim a răsunat mesajul de pace al lui Hristos, — în acest oraș a intrat El glorios, fiind primit cu «stîlpări» (Duminea Floriilor) și tot de aci a fost dus la crucificare. Multe evenimente din viața și suferințele Mîntuitorului s-au întîmplat în Ierusalim și în împrejurimile acestuia: Vitleem, unde s-a născut, Grădina Gethsimani unde a fost prins, apoi Via Dolorosa, pe care și-a purtat crucea și Golgotha, unde a murit pe cruce. «Biserica Mormîntului» (din sec. IV) și-o împart întreolaltă șase confesiuni. Deasupra mormîntului Mîntuitorului ard 43 candelă: cîte 13 aparținînd ortodocșilor, romano-catolicilor și armenilor și 4 coșților. Pentru musulmani, Ierusalimul este al treilea oraș sfînt — după Mecca și Medina. Este orașul lui Avraam, care în raionul templului iudaic de mai tîrziu, pe o rocă, a voit să-l jertfească pe fiul său Isaac. De pe această rocă, susțin musulmanii, s-a înălțat Mohamed la cer. Pe acest loc au ridicat ei o moschee, a cărei cupolă, cu cele zece mii de plăci de cupru aurit, domină orașul sfînt («Bunte» 12/977).

— «Conferința Episcopilor romano-catolici germani» a aprobat textul unitar al Bibliei, care din 1979 va fi obligator în «Biserica Romano-Catolică» («Evangelische Kommentare» 3/978).

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

ARTICOLE ȘI STUDII

PAPIRUSUL BODMER II

Se pare că sursele istoriei sînt într-adevăr inepuizabile și că istoria nu se va putea niciodată considera ca fiind definitiv și complet scrisă. Descoperirile din ce în ce mai numeroase de documente scrise, de piese de tot felul, de așezări omenеști necunoscute sau abia amintite, de biblioteci întregi chiar, provenind fie din șirul de secole trecute ale erei noastre, fie de pe tărîmul îndepărtat, de mult uitat și intrat în legendă sau într-un domeniu accesibil exclusiv presupunerilor și ipotezelor logico-fanteziste, toate acestea fac din istorie o știință pe cît de puternică, tot pe atît și de slabă. Puternică pentru că operează cu fapte, cu documente și slabă pentru că mereu trebuie să se păstreze deschisă altor fapte și altor documente, pe care nu se poate ști ce întîmplare le poate oferi de acum încolo. Și dacă alături de întîmplare vom mai socoti și o știință arheologică din ce în ce mai utilată cu metode științifice și cu mijloace practice de sondare în trecut, știință animată de o adevărată pasiune, ne vom da seama cît este de adevărat că istoria prezintă surprize nu numai în viitor, ci și în trecut. Afirmația e valabilă pentru toate formele vieții istorice, inclusiv deci și pentru formele religioase. An de an noi descoperiri au luminat epoci întregi, au umplut goluri, au prilejuit noi și noi semnificații ale unor fapte singulare și ne semnificative pînă acum în conștiința istoricilor bisericești. E de ajuns să ilustrăm afirmația prin recente descoperiri de la Qumran.

Cititorii noștri știu desigur că acum zece ani, cîțiva ciobani palestinieni au descoperit într-o grotă de lîngă Marea Moartă, niște vase de lut pline cu manuscrise. De la această descoperire au trecut zece ani, între timp s-au explorat toate grottele din jur și s-a descoperit o întregă bibliotecă aparținînd unei minăstiri a esenienilor, dar noutatea va fi «nouă» încă o sută de ani de acum încolo, după părerea specialiștilor, pînă se vor descifra toate aceste cărți și se vor stabili toate noutățile și implicațiile istorice pe care le conțin.

Istoria esenienilor pînă acum nu prea departe de o legendă oarecare, capătă un loc nebănuit în istoria vieții religioase a evreilor, în urma acestor descoperiri. Figura de mulți socotită incompletă după Evanghelia a Sfîntului Ioan Botezătorul capătă și ea o fizionomie precisă, integrată în această mișcare eseniană care a produs-o.

Însăși persoana istorică a Mîntuitorului, contestată și Ea după cum se știe de critica mitologică, capătă un contur istoric incontestabil. Arheologul Saleh a declarat într-o comunicare științifică la Manchester : „Că Hristos a fost o persoană istorică și că a vizitat o dată această minăstire (de la Qumran), nu mai poate fi nici o îndoială». Și apoi nu e prețios oare faptul că s-a descoperit și întreaga Scriptură a Vechiului Testament, afară de cartea Esterei, și că această Scriptură — devenită dintr-o dată cel mai vechi text cunoscut azi — este după părerea specialiștilor identică cu aceea pe care o avem și noi în Canonul biblic ?

Și nu e prețios de asemenea, faptul că textele eseniene revelează o terminologie foarte apropiată de aceea a Evangheliei Sfîntului Ioan, ceea ce răstoarnă dintr-o dată atîtea discuții despre caracterul de inspirație păgîn a acestei Evanghelii ? Odată cu aceste descoperiri, Evanghelia a patra devine chiar mai evreiască decît cele sinoptice. Desigur, odată cu determinarea locului precis al esenienilor în viața religioasă evreiască, se va putea reconsidera mai precis și raportul dintre iudaism și creștinism în perspectiva pe care o deschide doctrina, cultul și întreaga teologie eseniană mesianică, pe care Mesia o umple cu un conținut evident nou, dar nu-i repudiază cu totul terminologia și elementele cultice (botez, un fel de împărțășanie cu piine și vin etc.).

În afară de aceste descoperiri însă, care interesează perioada Vechiului Testament, vrem să semnalăm de data aceasta și o noutate care interesează numai perioada creștină, și în special pe exegeții, pe criticii și editorii textului Noului Testament. Este vorba de descoperirea unui nou manuscris al Evangheliei Sfîntului Ioan, datînd din secolul al II-lea și aflat actualmente în colecția papirologică din importanta bibliotecă instalată de Martin Bodmer la Colokny, lângă Geneva. Manuscrisul — un codice de mărime potrivită — provine din Egipt și a fost publicat cu o introducere, de către Victor Martin, la sfîrșitul anului 1956, sub titlul *Papyrus Bodmer II*¹.

Papirusul conține cam două treimi din Evanghelia a patra, avînd pe 108 pagini primele patrusprezece capitole ale Evangheliei Sfîntului Ioan, pînă la versetul 26. Lipsesc numai paginile de la 35 la 38, corespunzînd versetelor 11 pînă la 35 din capitolul VI. Ulterior publicării de către Victor Martin a Papirusului Bodmer II, s-au mai găsit încă unele fragmente mici din același papirus, cu texte din ultimele capitole, care au fost publicate într-un apendice.

Exemplarul este păstrat în foarte bună stare. Marginile, reparate în vechime, sînt încă intacte, iar cerneala e foarte puțin decolorată. Scrisul indică drept dată a copierii circa anul 200 sau foarte puțin posterior, în orice caz anterior cu cîteva decenii faimosului Papirus *Ghester Beatty I*, care de altfel nu contribuie la Evanghelia Sfîntului Ioan decît cu 70 de versete din cap. X și XI. Primele manuscrise pe pergament zise *mar*

1. V. Martin, *Papyrus Bodmer II*, Geneva, 1956, I, vol. în 8, 154, p. cu 3 planșe în afară de text. Biblioteca Bodmeriana. O dare de seamă asupra manuscrisului și cărții semnează Françoise Lasserre, în «Revue de Théologie et Philosophie», Lausanne, 1975, I, p. 45—57, de unde și culegem aceste informații).

unciale, Sinaiticus și Vaticanus 1209, sînt mai tîrzii cu aproape un secol. Cel mai vechi papirus asupra Evangheliei a patra — tot codice, nu rulou — este însă *Papirusul Rylands 457*, datînd din primele decenii ale secolului II, sau poate mai vechi, și conținînd ceva din cap. XVIII. Acesta se păstrează în Biblioteca Rylands din Manchester. *Papirusul Rylands 457* este de fapt cea mai veche mărturie nu numai asupra Evangheliei a IV-a ci asupra întregului Nou Testament. Cu toate acestea, noul manuscris Bodmer II, atît prin dimensiunile lui, cît și prin calitatea conservării și desigur și prin vechimea lui, e tot atît de prețios ca și *Rylands 457*.

Manuscrisul editat de V. Martin are o scriere literară, frumoasă, ceea ce dovedește cultura proprietarului sau copistului. Nu s-ar putea însă trage de aici concluzia că în sec. III creștinismul ar fi cuprins o societate mai ridicată decît în sec. II. Gnosticii cunoscuți pe la jumătatea secolului II în Alexandria erau îmbibați de cultura și filosofia atît cea grecească, cît și cea a Orientului din care proveneau ei. În epoca în care a fost copiat Bodmer II Biserica din Alexandria avea deja un episcop și o școală catehetică, avînd în frunte pe Clement și Origen între 195—230. Nu e exclus ca strălucirea creștinismului alexandrin de sub episcopatul lui Demetrius (190—203) să se reflecte în acest papirus care nu economisește locul, și care se resimte de evidente artificii grafice estetizante.

Cîteva observațiuni asupra textului. — Faptul că manuscrisul are totuși multe greșeli de ortografie, denotă că a fost scris sub dictat și că greșelile aparțin, fie copistului, fie celui care a dictat. Astfel, în mai multe locuri se găsește $\mu\psi\alpha\nu\tau\omicron\varsigma$ în loc de $\pi\epsilon\mu\psi\alpha\nu\tau\omicron\varsigma$ (de la verbul a trimite). Se citează cap. VII, 18, VII, 34 (în edițiile românești cuvîntul e în cap. VII, 33), XIII, 21 (în edițiile noastre XIII, 20). Greșeala s-ar putea datora în cazul acesta, fiindcă se repetă mai degrabă unei greșite pronunțări (la dictare) decît unei identice și repetate greșeli la copist. În cap. III, 8 copistul scrie $\pi\epsilon\nu\epsilon\upsilon$ apoi șterge $\epsilon\upsilon$ și adaugă α aducîndu-și aminte ulterior că $\pi\epsilon\nu\epsilon\upsilon\alpha$ trebuie scris cu abreviațiunea zisă sacră. Copistul se vede a fi fost foarte grijuliu. După ce a terminat de scris, a revăzut textul și l-a completat și l-a corectat, fie scriind printre rînduri, fie alături, pe margine, fie ștergînd și scriind din nou. Corectura e o veritabilă diortosire. Ar fi interesant de știut dacă îndreptările s-au făcut la întîmplare, sau după modelul care i-a servit la dictare. Faptul că foarte multe greșeli au rămas neîndreptate, face pe cercetători să creadă că îndreptarea s-a făcut după un alt exemplar decît cel care a servit la dictare, și în aceasta stă de fapt interesul corecturilor. Ele descopăr trei redacții diferite, deodată : modelul după care s-a dictat, Bodmer II, și Modelul după care s-a corectat. Înseamnă că modelul după care s-a făcut corectura se bucura de o autoritate mai mare. Dovadă că e așa e faptul că uneori corectările sînt foarte mici. Spre exemplu în cap. VII, 37 $\xi\kappa\rho\alpha\zeta\epsilon\nu$ (varianta din Sinaiticus) devine $\xi\kappa\rho\alpha\zeta\epsilon\nu$ (varianta din Vaticanus); în cap VI, 10 $\chi\acute{\iota}\lambda\iota\omicron\iota$ (varianta corectă din Sinaiticus), devine $\chi\epsilon\acute{\iota}\lambda\iota\omicron\iota$ (varianta incorectă din Vaticanus); în XI, 29 δ' înaintea vocalei devine $\delta\epsilon$ în II, 12 corectura respectă ortografia gre-

șită a modelului după care se corectează, astfel : ἐπειὼν devie ἐπειταῖν, în loc de ἐπειτεν. Cuvintele rămase neschimbate înseamnă că erau aceleași în ambele modele. Dar, comentatorii atrag atenția și asupra acestui lucru, că nu trebuie să ne încredem prea mult nici în infailibilitatea scrisului.

Ce concluzii ar mai putea determina analiza textului ? Că această copie s-a putut face după un manuscris din oficina scribului, și că a fost corectată după un exemplar socotit mai autentic, dintr-o bibliotecă. Operațiunile au putut avea loc în imediată apropiere a școlii din Alexandria, fără să fie exclusă cu totul și provincia. Victor Martin crede că operațiunea s-a putut face într-un Scriptorium de la vreo mînăstire, dar observația lui François Lasserre că la aceasta se opun unele observații de ordin cronologic, ne pare destul de plauzibilă. Eremitismul se pare a se fi ivit în Palestina la începutul sec. III, iar în Egipt abia după anul 250. Ceea ce e sigur în urma comparării textului Bodmer II cu celelalte manuscrise de sursă alexandrină, e că acest manuscris e tot din această sursă.

În ceea ce privește raportul dintre Vaticanus 1209 și Sinaiticus (pe de o parte), amîndouă de la începutul sec. IV și Bodmer II pe de altă parte, critica arată că Vaticanus e mult mai aproape de Bodmer II, decît Sinaiticus, lucru confirmat și de fragmentele din cap. XVIII (vers. 31—33 și 37—38) din Papirusul Rylands 457, cu un secol mai nou ca Bodmer II, care seamănă mai mult cu Vaticanus decît cu Sinaiticus. Noutățile pe care le aduce Bodmer II față de celelalte texte, deși numeroase (cca. 165 locuri inedite sau probabil inedite), nu sînt totuși esențiale : ele se referă numai la inversări de cuvinte, la prezența sau absența unui articol facultativ, și la alegerea particulelor de legătură. Sensul în general nu e alterat.

Se pot cita doar trei cazuri unde exprimarea din Bodmer II ar putea antrena o modificare a traducerilor obișnuite, dacă se preferă textul tradițional. François Lasserre se ocupă atent de aceste nepotriviri, dar lasă exegeților să se pronunțe asupra valorii lor. Primul text se găsește în I, 27 și abia nuanțează versiunea tradițională, care va rămîne : «Eu nu sînt vrednic să-i dezleg cureaua încălțămintelor lui». În loc de ἀξιός (vrednic, demn), care ar fi în acordul unanım al tuturor redacțiilor manuscriselor, Bodmer II produce (ἰκανός (în stare, capabil). Textul, în Bodmer II, a suferit o corectură, dar ea a constat în adăugarea unui ἐγώ care îl face să treacă de la redacția lui Sinaiticus la aceea a lui Vaticanus, ceea ce înseamnă că ἰκανός era identic în amîndouă modelele copistului. E evident că nepotrivirea nu merge pînă la contradicție, dar ea este totuși interesantă, pentru că restituie declarația Sfintului Ioan Botezătorul, expresia exactă a Evangheliilor sinoptice pentru același pasaj (Matei III, 11 ; Marcu I, 7 ; Luca III, 16 ; οὐ οὐκ ἐπιίκανός).

Semnificația faptului rămîne în seama exegeților. Fr. Lasserre schițează cîteva eventualități, dar cu rezerve îndreptățite. El se întreabă : Să fie o reminiscență involuntară (din celelalte Evanghelii) ? Tendința de armonizare ? Redacție autentică ? Recuperarea textului unui protoevan-

ghelion cum a presupus T. C. Skeat pentru redacția primitivă a lui Sinaiticus în ceea ce privește Matei VI, 28 ?².

Al doilea text nou pune o problemă mai delicată pentru că se referă la un verset aparent denaturat în toate manuscrisele. În cap. VIII, 25—26 la întrebarea evreilor : «Cine ești tu, îl întreabă ei ?» se citește peste tot răspunsul : εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὁ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. Πολλὰ ἔχω πρὸς ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν adică «Iisus le-a răspuns : Ceea ce v-am spus de la început. Multe am de spus și de judecat despre voi». Îndreptînd după cel de al doilea manuscris model, scribul a înserat la începutul răspunsului un εἶπον ὑμῖν care dă acest sens răspunsului lui Iisus : «Eu v-am spus la început că vă vorbesc de asemenea pentru că Eu am (εἶχω) în loc de ἔχω) multe lucruri de spus și de judecat despre voi». Trecutul εἶπον se acordă desigur mai bine cu τὴν ἀρχὴν decît prezentul λαλῶ aceasta e marea sa calitate. El face în orice caz superflue coniecturile εἶτι (Torrey) și οὐκ ἔχω ὅτι (Holwerda), care au trebuit să înlocuiască pe ὅτι sau ὁ τι a manuscriselor. Această redacțiune inedită se apropie ca sens vechii traduceri siro-sinaitice, făcută totuși pe textul original : «Cel dinții lucru pe care vi-l voi spune, e că am multe lucruri de spus și de judecat despre voi»³.

Pentru a ajunge la un text mai potrivit Lasserre sugerează o mutare a punctului înainte de καὶ λαλῶ : «V-am spus de la început — ceea ce sînt — (se subînțelege) καὶ λαλῶ și să vorbesc pentru că am multe lucruri de spus despre voi...» dar aceasta ar însemna să se introducă în text și un εἶμι : εἶπον ὑμῖν τὴν ἀρχὴν ὁ τι «εἶμι». În orice caz exegeții sînt chemați să lămurească ce înseamnă acest interesant εἶπον ὑμῖν, pentru că deocamdată, așa cum reiese din traducere, se pare că Iisus nu răspunde întrebării preopinților, și din această cauză nici versiunea siriacă nu poate fi reținută.

Al treilea text, și ultimul, ridică o problemă de doctrină. Ezițările semnificative ale manuscriselor în această privință atestă că problema era deja agitată în primele Biserici. În cap. XII, 47, Iisus zice : «Dacă cineva ascultă cuvintele Mele și nu le păzește Eu nu-l judec...» (Acesta e textul tradițional bazat pe Sinaiticus, Vaticanus, Alexandrinus etc. Dar Manuscrisul Freer din Washington (sec. V), dublează negația : «Dacă cineva nu ascultă cuvintele Mele și nu le păzește...» Copistul lui Bodmer II a copiat de la început textul obișnuit : «Dacă cineva ascultă cuvintele Mele și nu le păzește» ...dar la corectură, sub influența celui de al doilea manuscris, a suprimat negația, ceea ce i-a dat «Dacă cineva ascultă cuvintele Mele și le păzește Eu nu-l judec...». Ori aceasta e redacția din Vetus Latina : Si quis audierit verba mea et custodierit (după textul reconstruit de H. J. Vogels⁴).

Prin urmare nu e vorba de o inadvertență, ci de o variantă mai veche, poate și una de sens, care a căutat să se acorde cu contextul și să-l justifice : «Eu nu-l judec, pentru că Eu am venit nu ca să judec lu-

2. In *The Lilies of the Field*, în «Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft» 36, 1937, p. 211—214.

3. A. Merx, *Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte*, I, Berlin, 1897, cf. Fr. Lasserre, *loc. cit.*, p. 52—54.

4. H. J. Vogels, *Vulgatastudien*, Münster, 1928, p. 320, cf. Lasserre, *op. cit.*, p. 55.

mea, ci ca să mîntuiesc lumea». Se pare totuși că și versetul 48 se acordă mai bine ca sens cu textul clasic, pentru că acolo Mîntuitorul se referă la «Cel ce se leapădă» și la «cel ce nu primește cuvîntul Lui». François Lasserre e înclinat spre redacția lui Bodmer II, fără negație (p. 56), dar e destul de elastic, atunci cînd nu-și asumă opinia decît ca pe o opțiune nemotivată, și cînd lasă pe seama teologilor să se precizeze atît asupra textului, cît și asupra consecințelor dogmatice pe care le-ar putea angaja una sau alta din redacții.

În orice caz el e sigur că textul a fost obiectul unei controverse teologice și că e posibil ca modificările să se fi făcut de către unele Biserici tinere, ca să se doteze cu o armă scripturistică în lupta cu ereziile, ceea ce ar însemna totuși că Lasserre înclină către interpolațiunea negației. Exegeții vor fi în măsură să dezlege problema și să restituie sensul original, dar numai după ce vor confrunta în prealabil un număr mult mai mare de manuscrise, colaționînd redacțiile atît din punct de vedere cantitativ, cît și în funcție de calitatea lor sub raportul vechimii, locului, Bisericii din care provin.

François Lasserre încearcă la sfîrșitul prezentării sale o privire de ansamblu asupra mărturiilor pe care le aduce Papirusul Bodmer II. Deocamdată, are grijă s-o spună mereu ca să nu se angajeze față de alți cercetători care se vor ocupa mai îndeaproape de acest manuscris, concluziile sale sînt provizorii, și cam următoarele :

Faptul că manuscrisul e un codice și nu un rulou, cum obișnuiau să scrie comunitățile evreiești din Egipt, și faptul că Evanghelia Sf. Marcu, prezumată a fi scrisă la Roma către anul 90, se bănuiește că ar fi fost tot un codice, cum era obiceiul la Roma, face pe François Lasserre să presupună că Egiptul ar fi fost creștinat de o misiune pornită din Roma și condusă de Sf. Marcu, de unde va fi rămas acolo obiceiul scrierii pe tablete, pe ceea ce se numește în termen consacrat *codice*.

Manuscrisul nu introduce în textul celei de a patra Evanghelii nici un element totalmente necunoscut pînă acum.

El confirmă învățăturile scoase din descoperirile papirologiei biblice a ultimilor cincizeci de ani, anume că textul Noului Testament este solid fixat încă din prima jumătate a secolului II, și că micile variații nu trec niciodată limitele unei interpretări controlate îndeaproape prin învățătura tradițională a Bisericii. Bodmer II confirmă de asemenea siguranța că orice nouă descoperire nu va prezenta surpriza despre care un nou Guignebert să poate zice că ne va face «să tremurăm»⁵.

Bodmer II mai atestă și faptul că diferite versiuni ale Evangheliei care circulau în timpurile imediat post-apostolice erau cu grijă controlate, pînă și în ceea ce privește literele, nu numai conținutul propriu-zis. Creștinii erau animați de grija de a rămîne fideli cuvîntului lui Dumnezeu și de a păstra astfel unitatea Bisericii Ecumenice.

† Dr. ANTONIE PLĂMADEALĂ
Episcop-vicar patriarhal

5. In *Jesus*, Paris, 1933, p. 44, cf. Lasserre, p. 57.

SFÎNTA TAINĂ A MIRUNGERII

În considerațiile pe care sfântul Marcu Ascetul le face despre Taina botezului găsim ideea că actul de Răscumpărare oferit nouă de Hristos, mintuirea noastră s-a făcut oarecum cu «silă». Explicația este că în preluarea naturii umane și repunerea ei în condițiile purității și vredniciei — mai mult decât la cele primare — nici un om nu a fost întrebat, nimeni dintre noi nu a consimțit cu voia proprie la acest act, cu atât mai puțin, natura umană¹. Dumnezeu ne împacă cu Sine din voia Sa, prin activitatea Sa, spre binele nostru.

Această «silă» — cuvânt prin care se înțelege valul dăruirii dumnezeiești care ne cuprinde pe cei după chipul Treimii, revărsarea copleșitoare de iubire ce a fost reținută din necomunicarea cu noi tot timpul cât L-am respins, pornirea fără întoarcere spre actul de regenerare a neamului omenesc deci, această desfășurare de forțe binefăcătoare din inițiativa divină — a produs o revoluție pe linia de coboriș a existenței umane. Neamul omenesc a fost întors din drumul lui de cădere. Oprit din povârnișul nestăvilit. În oprirea produsă de Întrupare și pînă la Înălțare, s-a copt procesul de re-întoarcere a noastră, din cădere, spre ridicare. Din povârnire, spre Înălțare.

Dar după Înălțarea naturii noastre în Hristos, mai sigur, după Cincizecime, în interiorul ei se produce permanent bifurcarea între drumul ascendent realizat de polii primitivi ai Înălțării și drumul coborîtor al celor care o refuză. Căci pentru cel ce colaborează acceptînd moartea, învierea și Înălțarea Domnului — în botez — ascendența este asigurată, în acel moment. Dar la prima ocazie în care îi va fi pusă la încercare libertatea de a alege între bine-efort și rău-satisfacție, nu e sigur că va alege efortul.

De aici încolo, Dumnezeu nu ne mai menține cu acea «silă» pe calea de urcare, ci ne ajută să urcăm, dacă preferința noastră a ales liber aceasta. Alegerea nu e a naturii noastre, ci a persoanei. Cu natura noastră a lucrat cu precădere și lucrează Logosul — Persoana a doua a Sfintei Treimi. Cu persoana fiecăruia din noi lucrează cu precădere Mîngietorul — cea de a treia Persoană a Sfintei Treimi. În răspunderea Logosului este mintuirea globală a Trupului — Biserica, ce include pe fiecare creștin. În răspunderea Mîngietorului este mintuirea fiecăruia din cei ce se află în Trup, El însuși fiind în Trup, Cel ce a și sculat din morți trupul Domnului.

Aceasta este o pagină din «inițierea» spre care este purtat cel botezat, care urmează a primi prin sfînta Taină a mirungerii și armele necesare ca să poată con-

1. Cf. P. Evdokimov, *Sacrament de l'Amour*, Ed. de l'Épi, Paris, 1962, p. 47 urm. Pavel Evdokimov crede că un consimțămînt global l-a dat Fecioara Maria prin acceptarea ei: «Fie mie după cuvîntul tău». El aplică aici cu intuiția proprie a teologului paralelismul introdus în teologia creștină de Apostolul neamurilor. Căci, spune el, așa cum printr-o nesupunere perechea edenică a consimțit la păcat și a atras cu sine moartea tuturor urmașilor, tot așa — paralel cu această acțiune — acel «Fiat» spus de Fecioara, ca supunere la anunțul Arhanghelului Gavriil, a reprezentat consimțămîntul omenesc. Astfel ea a fost primul *Hristofor* al neamului omenesc, Maria, Maică și Fecioară — purtătoare a lui Hristos și plămădă a Lui, Cel ce din ea și-a luat firea noastră.

simți, colabora și participa personal la sușul spre zona de lumină a Casei lui Dumnezeu, spre acel locaș ce-i este pregătit lui.

Considerentele de mai sus motivează și faptul că *Taina Mirungerii* sau *Ungerea*, sau *Confirmarea* sau *Întărirea* este corelată intim cu *Taina* botezului. Ea este definită, în chipul cel mai succint ca «*Taina prin care se dau celui nou botezat darurile Sfântului Duh, ca să sporească și să se întărească în viață duhovnicească*»². În unele locuri din literatura teologică ea este considerată drept o «*completare sau desăvîrșire a botezului*»³; în altele, ea se consideră «ca un fel de *continuare a botezului*», fiind atât de strins legată de el⁴.

Interpretînd slujba bisericească a acestor Taine, Pr. Prof. Stăniloae consideră că *Taina mirungerii* ar putea fi înțeleasă ca formînd împreună cu Botezul «un singur tot, din două părți distincte ... de aceea nu se începe slujba cu o introducere deosebită de celelalte Taine, ci, după botezarea și îmbrăcarea celui ce a primit botezul, preotul citește în continuare o rugăciune ca să i se dăruiască ... și pecetea darului Sfântului Duh». Totdeauna, după ungere se reia cîntarea botezului: cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat, pe lingă faptul că nu se mai rostește numele celui ce se unge, — ca la celelalte Taine — «socotindu-se că s-a rostit acest nume la scufundarea lui în apă»⁵.

Biserica Ortodoxă a menținut practica veche tradițională a concomitenței săvîrșirii acestor două Taine. Cronologic și causal premerge *Taina botezului*, care este întreagă, completă, desăvîrșită în ea însăși; dar consecința ei asupra subiectului primitor se păstrează prin *Taina mirungerii*. Insistența Teologiei ortodoxe în a explica relația strînsă a acestor Taine este motivată de practica diferită în alte zone ale creștinătății, unde *Taina mirungerii* a fost decalată cu ani de zile față de săvîrșirea celei a botezului⁶.

Tradiția liturgică și patristică constituie însă un puternic temel pentru menținerea concomitenței acestor Taine. În adevăr, din texte patristice ca cele ce urmează rezultă judicioasă aplicare a sfintei Taine a mirungerii în cadrul aceluiași ceremonial al *Tainei botezului*, ele fiind legate substanțial. «După ce am ieșit din baia Botezului, ne ungem cu ungere sfîntă, după ritualul vechi, precum și la preotie se ungeau cu untdelemn din corn. Ungerea ni se face material, dar ea poartă roade duhovnicești, după cum și la Botez afundarea este un act material, dar roadele sînt

2. Răspuns la întrebarea 501, *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 154.

3. *Liturgica Teoretică*, Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Arhim. Prof. Gh. Nișolu, Pr. Prof. Gh. Neda, București, 1978, p. 229. La pag. 230 se continuă următoarea explicație: «Ungerea cu Sfîntul Mir este taina prin care noul botezat primește pecetea darurilor Duhului Sfînt, necesare pentru creșterea și întărirea în viața religioasă. Romano-catolicii numesc această taină *confirmare*, adică pecetluirea sau întărirea botezului».

4—5. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, curs întocmit de Pr. Prof. D. Stăniloae, București, 1978, vol. III, p. 65.

6. În practica Bisericilor apusene, Confirmarea se dă copilului la vîrsta de 12 ani, sau de 7 ani, pe considerentul — fără temel tradițional — al necesității unei conștiințe de sine a celui botezat (vezi Andrușos, *Simbolică*, trad. de Prof. Iustin Molescu, București, 1955, p. 271—273).

duhovnicești, că sîntem curățiți de păcate... Apoi vine punerea mîinilor, cu care unindu-se binecuvîntarea, se cheamă și se coboară Sfîntul Duh»⁷.

Concomitența săvîrșirii lor însă nu presupune confundarea uneia, cu cealaltă Taină. Fiecare din ele are caracterul ei propriu, eficiența și consecințele ei, înțelesul și simbolistica ei. Nevoia de a accentua importanța sfintei Taine a mirungerii a făcut pe teologul ortodox Al. Schmemmann să afirme că ea nu ar fi propriu-zis o altă Taină decît botezul. «A doua Taină a inițierii, cum numim noi Ungerea (sau *Întărirea*) a fost în Biserica Ortodoxă dintotdeauna o parte esențială a rînduiei Botezului — spune el. Mirungerea nu e propriu zis o altă Taină, ci mai degrabă împlinirea (completarea) Botezului, «întărirea» prin Sfîntul Duh. Ea poate fi deosebită de Botez numai în sensul în care se deosebește viața de naștere... Astfel, mirungerea este Cincizecimea personală a omului, intrarea lui în viața Duhului Sfînt, adică în viața adevărată a Bisericii. În această Taină el e consacrat ca om deplin. Căci a aparține Împărăției lui Dumnezeu înseamnă numaidecît a fi om întreg și deplin, în maturitatea lui»⁸.

Dar afirmația că mirungerea nu este propriu-zis o altă Taină este gratuită.

Sfinții părinți și tradiția Bisericii nu merg atît de departe. Sfîntul Chiril al Ierusalimului spune într-adevăr că «înainte de a fi învredniciți de acest har, propriu-zis nu erați vrednici de acest nume, ci erați doar pe cale de a ajunge creștini»⁹ — afirmație care ar părea că acordă o pondere specială celei de a doua Taine a inițierii, față de prima. Dar această afirmație trebuie înțeleasă în sensul explicării lui Sergiu Bulgakov, cînd spune că numai după Ungerea cu sfîntul Mir «creștinii care vin la Ortodoxie după ce au fost membrii confesiunilor lipsite de un sacerdoțiu recunoscut» pot participa la celelalte taine¹⁰, ceea ce înseamnă că botezul nu e suficient pentru a se intra în Biserică, deși limbajul figurat al scriitorilor bisericești ni-l înfățișează ca «ușă prin care» se intră în Biserică.

În realitate ambivalența acestor afirmații, că botezul și mirungerea sînt un tot și că ele constituie două Taine, depline fiecare din ele și desăvîrșite, fiecare constituind o treaptă în introducerea postulăntului în Biserică, demonstrează variația planurilor de pe care se abordează tema. Deocamdată, ceea ce e sigur e că aceste două Taine se conferă în cadrul aceleiași slujbe, că ele au aceeași importanță, fiecare, în pregătirea omului pentru accesul la marea Taină a Bisericii și deci și la cea de a treia Taină a inițierii, dumnezeiasca Euharistie.

Însă pe planul semnificației intime a fiecăreia, privind deci scopul și efectele lor asupra primitorului, ele sînt diferite, Taina botezului fiind condiția de acces la primirea Duhului, dar odată intrat în Biserică, efectul curățitor al botezului asupra primitorului nu se menține fără acțiunea directă a Duhului, care este primit cu mirungerea.

Considerațiile și precizările ce s-au impus își au — firește — sorginea în însăși întemeierea scripturistică și în practicarea apostolică a Tainei «confirmării», cum și în practica ulterioară păstrată în slujba bisericească a Ortodoxiei. Acestea atestă corelația strînsă a celor două momente de transmitere a harului, chiar înainte de a apăra speculațiile teologice cu privire la caracterul lor de Taină. În acest sens se vorbește

7. Tertulian, *Despre Botez*, cap. 8, cit. în *Invățătura de Credință Ortodoxă* (f. a.), extras din rev. «Mitropolia Banatului», an. XXI (1971), nr. 1-3, p. 58.

8. La Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, cit. p. 66.

9. *Cateheza a III-a Mistagogică*, în trad. Pr. Prof. D. Fecloru, București, 1945, vol. II, p. 558.

10. *Dogmatica*, trad. rom. de I. Grosu, Buc., 1943, p. 143.

în Faptele Apostolilor (VIII, 14—17; II, 17—18; IV, 27—31), în Evanghelia (Luca XXIV, 49), în Epistolele (II Cor. I, 21—22; Efes. IV, 30 și I, 13; I Ioan II, 27) texte care reproduc fie efectuarea lucrării sfințitoare, fie explicația ei, fie interpretarea simbolului pe care-l constituie.

Așa de pildă, în primul text se povestește cum «apostolii din Ierusalim auzind că Samaria a primit cuvîntul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru și pe Ioan, care coborînd, s-au rugat pentru ei, ca să primească Duh Sfînt, căci nu se pogorise încă peste nici unul dintre ei, ci erau numai botezați în numele Domnului Iisus. Atunci își puneau mîinile peste ei și *Te Iuau Duh Sfînt*». Despre aceasta vorbește Apostolul Pavel efesenilor, spunînd: «...auzind cuvîntul adevărului, Evanghelia mîntuirii noastre, crezînd în El, ați fost pecetluiți cu Sfîntul Duh al făgăduinței și «să nu întristați Duhul cel sfînt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluiți pentru ziua rîscum-părării». Aspectul de pecete (*straghis*) în întărirea făgăduinței lui Dumnezeu — pe care îl are ungera cu Mir — ca și sensul de *arvună* a Împărăției lui Dumnezeu apar și în a doua scrisoare adresată corintenilor, cînd vorbește sfîntul Pavel despre «făgă-duințele lui Dumnezeu» care sînt în Iisus Hristos; «iar Cel care ne întărește pe noi împreună cu voi, în Hristos, și ne-a uns pe noi, este Dumnezeu, Care ne-a și pecet-luit pe noi și a dat arvuna Duhului în inimile noastre».

Importanța prezenței Duhului, adus în acest mod în inima botezului, este întărită și prin anunțarea acestui eveniment încă din perioada vechi-testamentară, cum se amintește în Faptele Apostolilor (II, 16—18): «Ci aceasta este ceea ce s-a spus prin proorocul Ioil: Iar în zilele de pe urmă, zice Dumnezeu, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul și fiii voștri și fiicele voastre vor prooroci și cei mai tineri ai voștri vor vedea vedenii și bătrînii voștri vise vor visa».

Cum se vede, epistolele vorbesc despre «pecetluirea» cu Duhul Sfînt ca despre o practică ce nu se mai cerea explicată, după ce în Faptele Apostolilor, ea este atestată cu explicația necesității «punerii mîinilor», dat fiind că cei din Samaria primiseră numai botezul.

Aceeași practică, împămîntenită mai tîrziu, este indicată și de sfîntul Ciprian, în Scrisoarea 73, 9, cînd spune: «Aceasta se face și acum la noi, anume ca cei ce sînt botezați în Biserică să fie înfățișați căpeteniilor Bisericii și prin rugăciunea și punerea mîinilor noastre să primească Duhul Sfînt și, prin semnul Duhului, să primească desăvîrșirea»¹¹.

Cu specificitatea punerii mîinilor și a primirii Duhului Sfînt se aduce în lumină înțelesul bogat al «întăririi» și al «Ungerii», cele două manifestări prin care omul botezat primea «arvuna Duhului», adică atît punerea mîinilor de către episcopii următori apostolilor cît și pecetluirea cu sfîntul și marele Mir. Ambele aduc în imagine preoția universală a creștinului. Despre această semnificație vorbește sfîntul

11. Migne, P.L., III, col. 1115, în *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, p. 155. În Apus, se practică și azi punerea mîinilor, de către episcop. În Răsărit, taina mirungerii se practică în această dublă formă de Biserică coaptă. Ca și în Ortodoxie, doctrina coaptă consideră că «Mirungerea este taina prin care ni se dă Duhul Sfînt cu abundența darurilor Sale, pentru a ne face creștini perfecți». Dar ritualul s-a păstrat ca în vremea apostolică: după ungera cu sfîntul mir, preotul pune mîinile pe capul celui uns, și suflă peste fața lui zicînd: «Primește Duhul Sfînt și fii vas curat prin harul lui Hristos...». Cf. Pr. Nicolae Necula, *Doctrina religioasă a Bisericii Copte reflectată în textele ei liturgice (rugăciuni și imne)*, în «Ortodoxia», nr. 3—4/1976, p. 560.

Macarie Egipteanul, în Omilia 16, 1: «Oamenii sfințiți prin Ungere devin creștini pentru a fi împărați, preoți și prooroci ai Tainelor cerești»^{11 bis}. În istoria Bisericii primare ideea preoției generale a fiecărui creștin era imprimată adinc în viața comunitară. Însăși convingerea unei apropiate parusii, care a dominat o vreme creștinătatea primară, favoriza predispoziția la jertfire și la propovăduire a tuturor membrilor Bisericii, la conștiința unei viețuiri altele, în pregătirea vieții veșnice pe care o așteptau cu intensitate. Or, impunerea mâinilor de către arhierue, cum și ungerea cu Mirul sfințit tot în slujba arhieruească, la cea mai înaltă treaptă, arată importanța Tainei celei de a doua și deci, și cât de necesară era aplicarea ei imediată.

Cu timpul însă Taina prin excelență a induhovnicirii și-a restrâns practicarea la pecetluirea cu untdelemnul sfințit¹². «Înmulțindu-se comunitățile creștine și nemai-putând ajunge apostolii la toate, s-a generalizat ungerea. După apostoli, Taina mirului a rămas s-o împărtășească continuatorii lucrării ei, episcopii și preoții hirotoniți de ei».

Dar, fie în ritualul prelungit cu punerea mâinilor, fie în cel simplu al «pecetluirii», sfința Taină a mirungerii se distinge net de cea a botezului, oricât de strâns legate sînt între ele prin ceremonialul lor. Încă din secolul IV «la ieșirea din apa botezului, noul creștin este uns cu ulei parfumat și primește în același timp punerea mâinilor»; dar oricum se adăuga imediat după slujba botezului și mirungerea «cu sau fără punerea mâinilor», pentru ca «pe lângă Hristos, botezatul să primească și pe Sfîntul Duh»¹³.

Ambele aceste practici, punerea mâinilor și ungerea cu Sfîntul Mir constituie implicarea elementului vizibil, purtător de semnificație, așa cum întreaga lume văzută este purtătoare a unor semnificații nevăzute, Creatorul fiind deopotrivă tată al nostru și al întregului univers.

Ca și la Taina botezului, unde se pronunță recunoașterea din partea primitorului a provenienței sale prin mâinile lui Dumnezeu («Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit») și în Taina Întăririi cele două elemente materiale, mîna episcopului și untdelemnul sfințit arată nevoia de a se accentua inserarea ordinii văzute în cea nevăzută și imprimarea uneia în cealaltă. Caracterul simbolic al punerii mâinilor arată această apartenență a creștinului la ordinea creată direct de Tatăl, și intervenția Lui permanentă în viața fiilor Lui, ca și în natura necugetătoare.

Dar, cum am mai pomenit, punerea mâinilor arată și caracterul de transmitere a harului Sfîntului Duh, cu alt specific decît al preoției speciale. Ea conferă acea preoție generală care a rămas valabilă și este recunoscută de toată creștinătatea, pînă azi. Or, tocmai acest caracter sacrificial este amintit și de al doilea ritual al săvîrșirii confirmării, Mirungerea, în care Ortodoxia noastră vede cu precădere transferul suflării divine în noul centru de existență umană, deci, atît prin untdelemnul sfințit, cît și prin acțiunea însăși de ungere.

Simbolul de curățire prin untdelemn¹⁴ are o veche tradiție în religiile revelate; prin darul lui de a pătrunde în toate țesăturile foarte fine ale pielii, el și-a căpătat

11 bis. La Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, vol. III, p. 67.

12. *Învățătura Creștină Ortodoxă*, cit. p. 58. Actualmente, caracterul episcopal al acestei Taine rezidă în sfințirea mirului. Este de remarcat distanțarea între nivelul la care se află săvîrșitorul Tainei botezului, care poate fi și un laic, și strictețea inițială în practicarea Tainei mirungerii.

13. J. Kelly, *Initiation à la doctrine des Pères de l'Eglise*, Paris, 1968, p. 442-443.

14. În parabola Samariteanului milostiv, în acțiunea de spălare a rănilor este indicat uleiul și nu apa. Tocmai din cauza acestei subtilități insinuante a lui, uleiul era sfințit și în epoca Vechiului Testament și era folosit cu sensuri spirituale similare celor preluate și îmbogățite apoi de creștinism. «Ungerea»

semnificația de vindecare prin înmuierea durităților exterioare ale trupului bolnav. Acțiunea de vindecare a trupului a adus cu sine și ideea de vindecare sufletească, pe care untdelemnul o poartă mereu în ritualul nostru. De aceea și sfânta Taină a maslului îl folosește — ea fiind îndeplinită tot pentru «tămăduirea trupului și a sufletului».

Dar în Taina «Întăririi», acțiunea ungerii cu sfântul Mir are caracterul relației imediate a noului născut cu Duhul Sfânt, fiind vorba nu numai de partea văzută, untdelemnul care a fost sfințit în mod special, ci și de rugăciunile de invocare făcute de Biserică pentru ca primitorul să poată intra în Trupul cel veșnic al lui Hristos. Prin Ungerea cu sfântul mir «se închipuiește mai adecvat întipărirea Duhului Sfânt în fiecare mădular și organ trupesc al omului în parte și persistența acestei întipăriti. Dar, în rolul ce se acordă de Biserică Ortodoxă episcopatului ca corp în această Taină, se arată faptul că Duhul Sfânt ce se comunică fiecăruia este Duhul Bisericii, pogorit prin invocarea întregului episcopat»¹⁵, acțiune prin care primitorul este înglobat, preluat în viața de taină a Bisericii. Pr. Prof. Stăniloae face remarcă binevenită că prin ungerea cu sfântul Mir, Sfântul Duh «promovează caracterul distinctiv personal al fiecăruia», dar că în același timp și în aceeași măsură îi conferă ambianța necesară dezvoltării personalității lui, care este comunitatea Bisericii tradiționale, cea care a păstrat atât Taina aceasta, cât și pe celelalte — izvoritoare de haruri¹⁶.

În felul acesta, fiecare *uns* este părtaș al trupului hristic, membru și beneficiar. «Hristos a fost una cu untdelemnul bucuriei, adică cu Sfântul Duh, Care este numit untdelemnul bucuriei, pentru motivul că El este pricinuitorul bucuriei duhovnicești; voi însă ați fost unși cu mir și ați ajuns părtași ai lui Hristos...», spune sfântul Chiril al Ierusalimului¹⁷, fiind noi înșine *Hristoși*, care înseamnă *unși*¹⁸.

Așadar eficiența acestei Taine provine atât din participarea elementelor materiale la actul sfințitor — uleiul sfințit și, mai înainte, punerea mâinilor — cât și din ceremonialul de acte și invocări statonice de Biserică pentru a realiza intervenția personală a Duhului, în viața noului născut.

Din punct de vedere al *administrării* sfintei Taine a mirungerii, am putea distinge câteva elemente rituale care au importanța lor privind atât partea văzută a Tainei cât și cea nevăzută. În acest sens, am menționat caracterul istoric al punerii mâinilor, care azi — datorită extinderii geografice cât și necesității de a se păstra acest specific Tainei preoției — s-a redus la aplicarea Mirului, sfințit fiind acesta de întistătătorul Bisericii autocefale. Sfințirea lui se face în Săptămâna Patimilor, în liturgia din Jota Mare, moment care semnifică și poartă cu sine jertfa preoțească a lui Hristos, prin care Tatăl ne-a trimis toată iertarea Sa.

La administrarea Tainei trebuie să se țină seama de elementele ei componente distinctive, privind: persoana care primește Taina, persoana care o săvârșește și modul în care se săvârșește.

aceasta era mijlocul de comunicare a unor haruri dumnezeiești, care dădeau puteri neobișnuite primitorului. Era vechea ungere a celor deosebiți — regi, profeți, preoți — prin care Dumnezeu conducea poporul ales, el fiind mai deosebit aleși, ca *unși* ai Lui.

15. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, București, 1978, vol. III, p. 80.

16. Idem, *ibidem* și urm.

17. *Cateheza a III-a mistagogică*, în trad. Pr. D. Fecioru, Buc., 1945, vol. II, p. 557.

18. A se vedea și sinteza dogmatică a Sfântului Ioan Damaschin, care leagă mirungerea de uleiul de măsline, zicând: «ungerea ne face Hristoși (= unși) și ne făgăduiește prin Duhul Sfânt mila lui Dumnezeu pentru că porumbelul a dus o ramură de măsline celor care au fost izbăviți de potop (Facere VIII, 11)», *Dogmatica*, în trad. Pr. D. Fecioru, Buc., 1945, p. 297.

Subiectul Tainei sau primitorul este în Ortodoxie copilul nou-născut, de îndată ce a fost botezat. Ca și botezul, ea a fost administrată inițial oamenilor maturi ce se converteau și cereau botezarea. Azi însă aplicarea ei se impune de îndată celui botezat, dat fiind legătura organică a acestor două Taine, și importanța lor pentru viața copilului.

Celelalte Biserici, din Apus, au modificat rolul esențial al mirungerii, plasînd-o în viața de mai târziu a copilului, la 12 ani, și numai în mod excepțional acordîndu-se la 7 ani. Ea poate fi săvîrșită imediat după botez, dar «folosește puțin, deoarece copiii nu pot încă face uz de rațiunea lor. De aceea este bine să se amine la vîrsta de 12 ani, sau la nevoie, la 7 ani, deoarece confirmarea nu a fost rînduită ca necesară pentru mîntuire, ci prin ea, să ne pregătăm bine ca să luptăm pentru credința în Hristos»¹⁹, spune doctrina romano-catolică.

În structura teologiei apusene, confirmarea nu mai apare indispensabilă, intrucît în domeniul mîntuirii subiective (personale) apusenii cred că insul nu beneficiază de prezența reală a dumnezeirii — în prelungirea ei harică — așa cum crede ortodoxul, ci prin grația creată, depozitată în Biserică. De asemenea, rolul redus al Duhului în raporturile de viață comunitară explică diminuarea importanței acestei Taine și de aici, și înțelesul ei minor de «completare» a botezului, și încă numai atunci cînd insul va putea raționa și lupta pentru credința sa²⁰.

Ortodoxia a păstrat însă practica atestată în Sfînta Scriptură și continuată chiar în perioadele dificile ale vieții comunităților creștine. Atît scrierile Părinților bisericești, cît și hotărîrile sinodale și explicațiile teologilor mai vechi sau recenți, impun continuarea Tainei botezului cu cea a mirungerii. Aceasta, fiindcă aminarea confirmării privează pe creștin de puterile necesare formării lui în sensul voit de Dumnezeu pentru el; iar implicarea lui în procesul comunitar al modelării unuia prin și pentru altul este înăbușită.

Primitorul acestei sfinte Taine este deci cel botezat după toată rînduiala. În situația copilului botezat în caz de urgență numai de laic, ori dacă i s-a oficiat numai rînduiala scurtă a botezului, Biserica noastră cere completarea slujbei botezului și apoi săvîrșirea celei de a doua Taine.

În ceea ce privește săvîrșitorul mirungerii, am văzut deja că el este neapărat preotul și nu, ca la Botez, numai un laic. După cum în Taina botezului Biserica a făcut pogorămînt, pentru cazuri de maximă urgență, ca săvîrșitorul să poată fi un laic — acesta avînd în Ortodoxie deplinul sacerdoțiu general prin mirungere — tot în acest fel din motivul extinderii geografice a creștinismului, ea a considerat că administrarea Tainei mirungerii se poate face nu neapărat de episcopi, ci și numai de preoți, aceștia fiind cu mult mai numeroși decît episcopii și prezenți pretutindeni unde este nevoie. Taina rămîne însă episcopală prin aceea că preotul distribuie la

19. *Catehismul Roman*, II, 3, 17, la Hr. Andrusos, *Simbolica*, în trad. Prof. Iustin Moisescu, București, 1955, p. 272—273.

20. Teologia ortodoxă consideră primejdioasă minimalizarea acestei practici, prin aceea că progresul în cunoaștere și înțelegere a copilului nu va fi favorizat de lipsa harului, ci dimpotrivă. Prezența Duhului asigură climatul necesar modelării sufletești a tinărului, căci Duhul este cel care îi roagă înăuntrul nostru cu noi, iar îndemnul la faptă bună, Lui se datorește. Pr. Prof. D. Stăniloae adaugă și argumentul că nimic nu poate stabili dacă vîrsta de 7—12 ani este cea mai potrivită în dezvoltarea aftei de varietate a copilului, al cărui raționament poate fi bogat la o vîrstă mai fragedă chiar, după cum, dimpotrivă nici o vîrstă depășînd 12 ani nu-l asigură (op. cit., vol. III, p. 83—85).

mirungere acel untdelemn sfințit în condiții deosebite — în momentul excepțional al Joi Mari și de către Patriarhul Bisericii — considerându-se suficient acest mir impregnat de har, ca vehicol de atribuire a Duhului invocat de preot și comunitate.

Ritualul prin care se conferă cea de a doua Taină a inițierii este cuprins în miezul primei Taine. Momentul de demarcație este citirea psalmului 31 (*«Fericiți cei cărora s-au iertat lărdădelegile și cărora s-au acoperit păcatele...»*) și cântarea *«Dă-mi mie haină luminoasă...»*. După acestea se citește rugăciunea prin care se cere lui Dumnezeu să dăruiască *«și pecetea darului»* Sfântului Duh, alături de *«cuminecarea sîntului Trup și a scumpului Sînge...»*.

În rînduiala acestei cereri se observă grija pentru cel botezat, ca el să primească toată arvuna împărăției cerești și toate puterile de luptă împotriva forțelor răului: *«Păzește-l pe dînsul întru sfințenia Ta, se roagă preotul. Întărește-l în credința ortodoxă. Izbăvește-l de cel rău și de toate unelțirile lui. Și păzește sufletul lui în frica Ta cea mîntuitoare, în curăție și în dreptate, ca, în tot lucrul și cuvîntul bineplăcut Ție, să se facă și moștenitor cereștii Tale împărății...»*²¹. La încheierea rugăciunii urmează ungerea-propriu-zisă cu Sfîntul Mir *«în chipul crucii: la frunte, la ochi, la nări, la gură, la amîndouă urechile, pe piept, pe spate, la mîini și la picioare, zicînd: Pecetea darului Sfîntului Duh, Amin»* — după care se trece la cîntarea *«Oliți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat»* și în curînd Apostolul cu textul hristologic din Romani (VI, 3—11), secundat de citirea din Evanghelia după Matei (XXVIII, 16—20) a locului în care se instituie Taina Botezului.

După aceste reveniri la Taina Botezului, se pune din nou accentul pe cea de a doua Taină în ceea ce cărțile de cult numesc *«Rugăciunile de spălarea pruncului»*. Rugăciunea amintește de ambele momente de taină; preotul se roagă, între altele: *«păzește într-însul nespurcată și neîntinată haina nesticăciunii cu care s-a îmbrăcat, (indicîndu-se botezul) păstrînd într-însul, cu harul Tău, nesticată pecetea cea duhovnicească...»* (indicîndu-se mirungerea).

După cîteva rugăciuni, ritualul prevede ștergerea la locurile unde a fost miruit copilul, pentru a nu fi atinse de vreo necurăție, — și tunderea din părul capului lui, dar după cîteva ectenii, se revine din nou la tema hristologică: *«Cel ce în Iordan, de la Ioan a binevoit a se boteza...»*, încheindu-se slujba cu împărtășirea.

Această țesătură organică — ce se remarcă în maniera de a se cere pe rînd sfințirea elementelor văzute de către Duhul dumnezeiesc și apoi păzirea și păstrarea sfințeniei primitivului tot de către Dumnezeu — arată incapacitatea omului de a lucra, chiar și spiritual, altfel decît legat de condiția *«timp»* și *«spațiu»*. Dar în aceeași măsură și concomitent cu aceste considerente se afirmă ambivalența ceremonialului slujbei botezului, ca invocare și primire a celor două Persoane lucrătoare în lume — trimise de Dumnezeu-Tatăl. Întrepătrunderea de esență a celor două Taine rezultă din însuși faptul că apa pregătită pentru botezarea *«în Hristos»* se sfințește de către Duhul. Iar sfîntul Chiril al Ierusalimului adaugă semnificația: *«Hristos nu a fost uns de oameni cu untdelemn sau cu mir material, ci Tatăl, care L-a hotărît mai dinainte Mîntuitor al întregii lumi, L-a uns prin Sfîntul Duh, după cum zice Petru: «Pe Iisus cel din Nazaret, pe care L-a uns Dumnezeu prin Duhul Sfînt». Și mai încolo: «Hristos a fost uns cu untdelemnul spiritual al bucuriei, adică cu Duhul Sfînt, care este numit untdelemnul bucuriei, pentru motivul că el este pricinuitorul bucuriei duhovnicești;*

21. Rînduiala Sfîntului botez, în *Aghiazmatar*, București, ediția a treia, 1976.

sau cu bucate pe românii sinistrați ai revoluției, rămîne o mărturie elocventă a contribuției sale practice la împlinirea și materializarea crezului revoluției de la 1848. Adresîndu-se iubiților săi fii în Hristos, mitropolitul Andrei Șaguna spunea: «De vrea cineva să facă vreun bine, de vrea cineva să aducă vreo jertfă pe altarul omenirii; de vrea să ajute pe confundații în lipse, timpul cel mai potrivit e de față, minutul cel mai binecuvîntat a sosit!

Eu cred că pușini, ba mai nici unul nu se va afla între voi, fiii mei sufletești! Care să nu fi auzit și să nu fi înțeles că ... s-au prădat nenumărate sate ale fraților noștri români din Ardeal, dar încă pînă în temelii s-au nimicit acele prin flacăra focului, cît astăzi se află mai multe mii dintre frații noștri, care au rămas cu miorile și cu pruncii lor împreună fără masă, fără casă, împinși în ghiarele ticăloșiei și a temerii de a se lupta între chinuri mîine poimîine cu foamea ... să-i ajutăm, fiilor mei, ... că sînt vrednici de ajutorul nostru pentru că nu ca vinovați ci ca aceia care au apărat... naționalitatea noastră pătînesc amarul acesta... Bucate eu nu am, dară bani dau spre scopul acesta sfînt, 500 florini în argint din care astăzi s-au și cumpărat vreo cîteva gălete de bucate... Vă fac cunoscută jertfa aceasta a mea ca să vă dau pildă, ... să deie fiecare cît va putea și ce va putea, bani au bucate. Mila aceasta o vor aduna preoții împreună cu mădularii obștilor, ... pe toată ceata preoțească o rog și o poftesc ca să dea exemplu bun în toată privința lucrului acesta...»¹⁶.

În Transilvania preoții au făcut parte și din detașamentul de frunte al luptărilor pentru libertate și drepturi egale cu celelalte naționalități conlocuitoare. În timpul revoluției, mulți preoți au primit rolul «de prefecti, de tribuni, de centurioni și de decurioni», și «schimbînd crucea cu spada», și-au dus cetele de lăncieri cu succes asupra asupritorilor. Impresionat de dîrzenia și de eroismul preoților ortodocși români, contele maghiar K. Farkas, rostea disperat după înfrîngerea de la Abrud: «Diavolul să se mai bată cu popii valahi!»

Mulți dintre clericii ortodocși din Transilvania, care purtaseră steagul eliberării: sociale naționale și fuseseră apostoli ai eliberării neamului lor în revoluția de la 1848, au suferit aprige prigoane și chinuri barbare, sfîrșindu-și viața în temnițe și spînzurători, alături de miile de țărani, care împărtășiseră aceeași soartă de mucenici. Dintr-acești martiri ai neamului amintim pe preotul Iosif Cazan din Mesteacăn, căruia «i s-au smuls unghiile, i s-au scos dinții din gură, i s-a ars barba și apoi a fost omorât»; Preotul Mihai Oprișa din Tebea a fost împușcat; Preotul Ioan Gombes, căpitan în armata Iancului, a fost rănit în luptele de la Abrud și Zlatna; Protopopul Turcu a fost spînzurat la Cluj; protopopul Ștefan Moldovan a fost măcelărit la M. Oșorheiu; Pr. I. Papiu spînzurat la Turda; Pr. Alpinii împușcat la Maniradia, Pr. Gregorian, tatăl tribunului, împușcat deodată cu feciorul său în Sibiu, Pr. Țirlea împușcat în Gherla în prezența celor 7 fii ai săi. În comitatul Zarandului au fost spînzurați 6 preoți. Pe Cimpia Libertății au fost omorîți 40 de preoți, și alții al căror număr nu încapă în calendarul confesiunilor din care au făcut parte ucigașii acestor mucenici ai neamului românesc.

Numele clericilor care au participat la revoluția din anul 1848 sau al celor care au plătit cu viața această participare sînt multe și ele pot fi încă adăugate, dar un singur adevăr rămîne scris în marea carte a istoriei naționale, și anume participarea numeroasă și contribuția activă a preoților ortodocși la revoluția din 1848. Preoțimea

16. Circulara trimisă de Andrei Șaguna, din 11/23 noiembrie, Sibiu, 1848, în posesia Academiei R.S.R. — F.V. XXVIII — 24.

română a fost sufletul mișcării revoluționare de la 1848. N. Bălcescu avea să scrie despre lupta armată condusă de Avram Iancu: «Generalii acestei obști țărănești erau niște preoți și niște tineri abia ieșiți din școala de teologie, de filozofie și de jurisprudență. Ei puseră mâna pe arme și nevoia îi sili a se face generali și a câștiga bălții».

Însemnătatea istorică a revoluției de la 1848

Revoluția burghez-democratică de la 1848 a ridicat probleme sociale și naționale asemănătoare în toate cele trei principate române: înlăturarea iobăgiei, dezvoltarea noilor forțe sociale, asigurarea libertății naționale, a independenței și libertății neamului. «Soarta națiunii române se va hotări în București și în Iași, iar nu... în Buda» — arăta pe bună dreptate încă în luna iunie 1848 Gh. Barițiu în gazeta «Transilvania».

Revoluționarii democrați de la 1848 din cele trei țări române, au fost animați de aceeași dorință sfântă de a sluji patria și poporul. «Unicul dor al vieții mele — mărturisese Avram Iancu — e să-mi văd națiunea fericită, pentru care după puteri am luptat pînă acum» (Din testamentul lui Avram Iancu, 1850).

Dezideratele comune ale revoluționarilor din Moldova, Muntenia și Transilvania sînt expresia simțirii comune și a revendicărilor naționale și sociale. Cu revoluția de la 1848 începe istoria modernă a românilor. Ea a marcat trecerea de la orînduirea feudală la cea burgheză, fiind rezultatul firesc al unei îndelungate evoluții istorice. După expresia lui N. Bălcescu, revoluția din 1848 «n-a fost un fenomen... efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decît voința întâmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției românești. Cauza ei se pierde în zilele veacului. Uneltitorii ei sînt 18 veacuri de trudă, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși».

Revoluția de la 1848 rămîne pentru noi românii o expresie a afirmării intereselor și aspirațiilor aceleiași națiuni care au putut fi stăvilite doar vremelnic. În cuvîntarea ținută la 10 iunie a.c., cu ocazia aniversării a 130 de ani de la revoluția din 1848, Președintele țării, D-l Nicolae Ceaușescu arăta că această revoluție a urmărit progresul economico-social și formarea națiunii și a statului național unitar. «După cum este bine cunoscut — afirma președintele țării — masele populare s-au ridicat în 1848 pentru realizarea unor profunde transformări care să deschidă calea progresului economico-social, îmbunătățirii condițiilor lor de viață, să asigure realizarea unității naționale, formarea națiunii și a statului național unitar, idealuri revoluționare care oglindeau cerințele obiective ale afirmării poporului român ca un popor liber în rîndul marii familii a popoarelor lumii» (Scînteia, anul XLVII (1978), nr. 11137 din 11 iunie).

Pentru noi oamenii Bisericii, revoluția de la 1848, ne aduce aminte și de participarea și contribuția clerului român ortodox. Starea socială a clerului de mir, care nu depășea nivelul stării materiale specifice țărănimii de la 1848, angajarea sa pleneră pentru materializarea prevederilor înscrise în programul revoluției de la 1848, rămîn o confirmare de nedezmînt pentru identificarea preoțimii ortodoxe cu aspirațiile poporului din care făcea parte. Atitudinea clerului ortodox în perioada revoluției de la 1848 nu apărea ca o noutate, pentru că Biserica Ortodoxă și oamenii ei se dovedise a fi alături de popor de-a lungul întregii sale istorii, așa după cum Întîistătătorul Bisericii noastre, Părintele Patriarh Iustin declara în 1974, cu ocazia primului congres al Frontului Unității Socialiste, din 23/24 mai. «În tot cursul istoriei noastre naționale — spunea Prea Fericirea Sa — Biserica Ortodoxă s-a simțit inte-

grată în viața poporului nostru. Identificându-și misiunea cu slujirea credincioșilor ei, ea nu s-a lăsat niciodată ispitită de ideea de a domina poporul, nici n-a căzut în greșeala de a se izola de lume, refugiindu-se oarecum în sfera contemplației sau în zona noțiunilor abstracte. Pe lângă împlinirea lucrării sale proprii religioase, ea a urmărit fără încetare întărirea dragostei de glia străbună și a împărțit cu poporul amărăciunea zilelor haine și bucuria zilelor frumoase»¹⁷.

Programul revoluției de la 1848 a fost așadar și al preoțimii ortodoxe din acea vreme, pentru că preoții și călugării și-au lăsat bisericuțele dintre răzoare și meta-niile din chilii și «...au luat parte lucrătoare și au umblat cu propaganda în vremea revoluției»¹⁸. Pentru preoțimea ortodoxă din Transilvania revoluția însemna «independența Bisericii române fără deosebire de confesiune și egalitatea în drepturi cu celelalte Biserici»¹⁹.

Aniversarea celor 130 de ani de la revoluția din 1848 aduce cu sine evocarea unor fapte istorice demne de cinstire și pomenire, a unora dintre cei mai de seamă fii ai neamului și Bisericii noastre.

Pr. Aslst. NICOLAE DURĂ

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ

- Nicolae Ceaușescu, *120 de ani de la Revoluția din 1848*, București, 1968. *Istoria României* — Compendiu — Ediția a II-a, revăzută și adăugită sub redacția Prof. Univ. Miron Constantinescu, București, 1971.
- Pr. Nicolae Șerbănescu, *Atitudinea preoțimii ortodoxe față de dreptele năzuințe ale poporului*, în «B.O.R.», an. LXXV (1957), nr. 3-4, p. 220-243. — *Istoria României* — III-IV, — Ed. Acad. R.P.R. București, 1964.
- N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902.
- *Cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu România: contribuția clerului român la luptele poporului român pentru libertate națională și unitate*, în «B.O.R.», an. LXXXVI (1968), nr. 11-12, p. 1312—1320.
- Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională 1834—1849*, București, 1957.
- Karl Marx — Fr. Engels, *Opere*, vol. VIII, Ed. Politică, București, 1960.
- Prof. Dr. Gh. Platon, *Puternică expresie a aspirațiilor de libertate și progres ale poporului român*, în «Era Socialistă», an. VIII, 1978, nr. 8.

LOCALIZAREA CHILIEI BIZANTINE ȘI ÎMPREJURĂRILE ÎN CARE S-A ÎNFIINȚAT MITROPOLIA ȚĂRII ROMANEȘTI

Fixarea pe teren a locului unde se înalța odinioară vechea cetate bizantină a Chiliei, port însemnat dunărean în cadrul vieții economice a întregului spațiu sud-est european, a constituit o problemă însemnată de geografie istorică, rămasă încă deschisă.

Chilia Veche (jud. Tulcea), în actuala ei așezare, a luat ființă, cum se cunoaște, numai spre mijlocul secolului trecut.

17. *Biserica Ortodoxă Română în Frontul Unității Socialiste în Republica Socialistă România*, București, 1974, p. 12.

18. *Istoria Bisericii Române*, Manual pentru Institutetele teologice, vol. II, București, 1958, p. 472.

19. *Istoria României*, vol. IV, ed. Academiei R.P.R., 1964, p. 136.

Imprejurarea a făcut ca în anul 1973 să intre în colecția Muzeului Deltei Dunării din Tulcea un număr de cinci monede bizantine descoperite independent, însă în aceeași zonă, la punctul numit «Girfa Tatanir», pe malul drept al brațului Tătaru, la circa 3—4 km sud-vest de actuala așezare Chilia-Veche, care se încadrează în perioada domniei lui Roman al III-lea (1028—1034), a lui Constantin al IX-lea (1042—1055), Ioan al II-lea (1118—1143) și Manuel I (1143—1180). Două monede sînt deci din mijlocul secolului al XI-lea și trei monede din mijlocul secolului al XII-lea. Coroborate și cu fragmente ceramice prezente în zona respectivă ar confirma reinstalarea stăpînirii bizantine la gurile Dunării, începînd cu domnia lui Ioan I Tzimiskes (969—976)¹, care a repurtat victoria asupra principelui Sviatoslav al Chievelui (957—972), ce se instalase cu armata sa în cetatea Dorostolon-Driștra (Silistra). Bulgaria de Răsărit a intrat în componența Imperiului bizantin, ale cărui hotare se întindeau din nou pînă la gurile Dunării «și făcea din Dobrogea thema Paristrionului (Paradunavon), restaurînd autoritatea imperială pe o parte a teritoriului românesc»^{1a}.

Descoperirile monetare au meritul să aducă o lumină nouă, atît asupra stabilității vechimii Chiliei bizantine, cît și asupra localizării ei datorită contribuției numismatice și precizărilor de ordin geografic-istoric formulate de Octavian Iliescu².

Izvoarele literare bizantine din secolele XII—XIII menționează o așezare cu numele $\chi\lambda\eta\lambda$ (ἐς τῆς $\chi\lambda\eta\lambda$; εἰς τὴν $\chi\lambda\eta\lambda$; Ἐν τῇ $\chi\lambda\eta\lambda$), interpretate de N. Iorga ca referindu-se la Chilia insulară de la Dunăre³. N. Bănescu le consideră că se referă la Chele din Bithynia⁴. Constantin C. Giurescu⁵ indică trei așezări cu numele de Hili sau Chili în Imperiul bizantin: una în apropiere de Constantinopol, pe coasta europeană a Mării Negre, imediat la vest de intrarea în Bosfor, lîngă Rumili Fener; turcii îi zic azi «Kilia»; a doua pe coasta asiatică (bitinică) a Mării Negre, tot în apropiere de Constantinopol, la est de intrarea în Bosfor, 40 de km spre răsărit de Anadolu Fener; e numită azi și Schile și Kilia. Cea de a treia, la gurile Dunării, pe un grind, de origine continentală, nu aluvionară, aproape de vărsarea în mare a brațului nordic, braț care și-a și luat numele de la această cetate bizantină. Așezată în extremitatea nordică a stăpînirii bizantine, această cetate devenise și un loc de exil pentru cei indezirabili din Constantinopol. În istorisirea pe care o face despre evenimentele raportate la trimiterea în exil a lui Alexis, fiul lui Manuel I Comnen (1143—1180), Nichita Choniates menționează că a fost condus ἐς τῆς $\chi\lambda\eta\lambda$ ὄπερ ὄριον εἶθησι... ... (la Chele, în afară de frontieră; acest mic oraș (πολιχίων) este situat nu departe de mare, aproape de Gura Pontului, unde se găsește un mic castel construit special pentru detenția lui Alexis)⁶.

1. Ion Barnea, *Din istoria Dobrogei*, III, București, 1971.

1 a. Fl. Constantiniu, *Geneza feudalismului românesc: încadrare tipologică*, în «Revista de Istorie», 7, tom. 31, 1978, p. 1222; Milan Šesan, *Les Thèmes byzantins à l'époque des Comnènes et des Anges*, în «Revue des études Sud-Est européennes», tom. XVI, 1978, nr. 1, p. 45—55.

2. Octavian Iliescu, *Contribuții numismatice la localizarea Chiliei bizantine*, în «Studii și Cercetări de Istorie veche și arheologie», 2, tom. 29, 1978, p. 203—213; idem, *A la recherche de Kilia byzantine*, în «Revue des études Sud-Est européennes», tome XVI (1978), Nr. 2, p. 229—238.

3. N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*, București, 1899 (1900), p. 32—33; idem, *Istoria poporului românesc*, I, p. 250 și urm.; idem, în «Revue Historique du Sud-Est Européen», Bucarest, VI, 1929, p. 189; idem, *Les Châteaux occidentaux en Roumanie*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», XXII (1929); idem, *Elemente economice în cultura românească, în Conferințe și prelegeri*, București, 1943.

4. N. Bănescu, în «Byzantinische Zeitschrift», München, XXVIII, p. 68 și urm.

5. Constantin C. Giurescu, *Tirguri sau orașe și cetăți moldovenești*, București, 1967, p. 207.

6. Petre Diaconu, *Les Coumans au Bas-Danube aux XI-e et XII-e siècles*, Editura Academiei R. S. România, 1978, p. 108 cit., Nichita Choniates, p. 401, 22—402, 1—3 (nota 518).

Aici este trimis și patriarhul Iosif, după ce fusese silit să-și dea demisia, la 11 ianuarie și după ce stătuse, citva timp, într-un loc mai aproape, la mănăstirea de lângă Anapkus. Cronicarul bizantin G. Pachymerès, relatînd aceste fapte arată că ultimul loc de exil al înaltului ierarh a fost «la Hili» (ἐν τῇ Χηλῆ) «care este un castel într-o mică insulă la extremitatea Mării Negre.

Acesta este un bun loc de petrecut vara, dar foarte rău pentru iarnă, căci vîntul de nord (crivă[ul]) bate peste insulă și suflă toată amărăciunea frigului»⁷.

Pentru moment, afirmă Octavian Iliescu, nu știm ce s-a întîmplat la Chilia după domnia lui Manuel I Comnenul⁸, și consideră că primul izvor literar care o menționează cu certitudine este lista posesiunilor patriarhiei de Constantinopol, redactată în timpul lui Andronic al II-lea Paleologul, pe la 1318—1324⁹.

În lista posesiunilor Patriarhiei de Constantinopol din Dobrogea se menționează: «Castelele patriarhale din părțile Varnei Cavarna-Caranaea. Chilia sau Licostomul (τὰ κελλία ἤτοι τὸ λοκοστόμιον), Gerania. Dristra (Siliștra). Kalliakra».

Analizînd alăturarea celor două toponime, legate prin vocabula ἤτοι, tradus de regulă prin *sau*, adică care ar putea fi interpretată ca un argument în favoarea identității Chilia — Licostomo, ca o dublă denumire pentru aceeași așezare, după cum s-a crezut multă vreme, Octavian Iliescu arată că ar mai exista și o altă explicație în sensul că redactorul acestei liste nu știa exact unde se găsea castelul patriarhiei de Constantinopol, la Chilia sau la Licostomo, localități pe care le cunoștea ca fiind foarte apropiate una de alta. S-a mai propus pentru ἤτοι și un sens copulativ, cu o nuanță care îl obliga pe autorul aceleiași liste să nu întrebunțeze conjuncția obișnuită καί. Oricare ar fi interpretarea ce se acordă sensului ἤτοι din lista amintită, potrivit mărturiei indirecte a notarului genovez Antonio di Ponzò, Chilia și Licostomo erau două localități distincte, fapt atestat și de unele documente cartografice din secolul XV-XVI. Localizarea celui de al doilea toponim — Licostomo — la Periprava de astăzi, propusă cu același prilej, a fost ulterior confirmată în urma unei cercetări arheologice la fața locului¹⁰. În legătură cu explicarea conjuncției ἤτοι considerăm că poate fi vorba în realitate de o singură administrație, de o singură conducere pentru amîndouă localitățile apropiate: Chilia-

7. Georgis Pachymeris, *De Michaele et Andronico Palaeologis*, rec. Immanuel Bekkerus, I, Bonn, 1835, p. 419, 1—5, la N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*, p. 34; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 207; Petre Diaconu, *op. cit.*, p. 112, nota 541, care justifică afirmația lui N. Iorga, neînșușindu-și obiecțiunile aduse de N. Bănescu.

8. Octavian Iliescu, *Contribuții numismatice la localizarea Chiliei bizantine*, p. 206.

9. Fr. Miklosich — Jos. Müller, *Acta et diplomata graeca mediae aevi sacra et profana*, I, Viena, 1860, p. 95, nr. LII; documentul respectiv este datat circa 1320 la Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XIV/1, p. 1, nr. 1, și în *Documente privind istoria României*, Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Românească (1247—1500), București, 1953, p. 11, nr. 5; Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 206, nota 20 afirmă: «Nu este sigur, după părerea noastră, că localitatea Kilia pe care o menționează un izvor persan din 1350/1311 ca fiind cucerită de tătarii lui Kadan în 1242, împreună cu Timovo, este una și aceeași cu Chilia dunăreană, așa cum s-a susținut de Aurel Decei în «Revue Roumaine d'Histoire», București, 12, 1973, p. 120—121. În cazul în care identificarea propusă de Decei s-ar confirma, acest izvor persan ar fi cea mai veche mențiune scrisă privitoare la Chilia. În documentele genoveze, Chilia noastră este menționată sub forma *Chili* și nu *Chilean*. După documentarea lui Petre Diaconu, *op. cit.*, cap.: «Premières mentions littéraires sur Chilia» (p. 108—113), cea mai veche mențiune este din vremea lui Andronic I Comnen, din 1183. Vezi și V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel VIII Paléologue*, în «Revue Historique du Sud-Est Européen», an. XXII (1945), p. 184—198.

10. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 206—207.

Licostomo, care a dus la interpretarea identității lor, ca o dublă denumire pentru aceeași așezare, care în realitate erau două așezări cu o singură conducere administrativă.

Octavian Iliescu se oprește și asupra explicării formei sub care e redat numele cetății insulare: τὰ κελλία, un nominativ plural neutru de la sing. ὁ κελλίον, la rîndul lui, diminutiv de la ἡ κέλλα, lat. *cella*, cămară, magazie, hambar, cameră mică, chilioară, celulă de fagure, κελλίον, cu sensul de cămăruță, a devenit în limba română *chilie*¹¹.

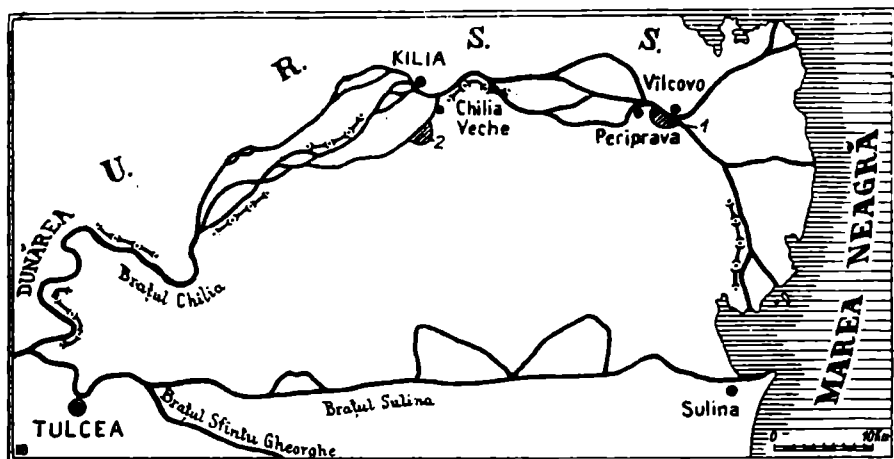

Fig. 1. — Harta parțială a deltei Dunării; zona nr. 1, localizarea probabilă a cetății Licostomo; zona nr. 2, localizarea probabilă a cetății bizantine Chilia. ✕

Κελλίον, rostit în graiul popular fără terminația de neutru, ceea ce a dus la forma *Chilia* din actele notarului genovez Antonio di Ponzò, însemna și încăpere în care se depozitează mărfuri (sens principal al substantivului latinesc *cella*, de la care derivă grecescul κελλίον). În actele aceluiași notar, sînt amintite asemenea depozite de mărfuri, pentru vin sau grîne, sub termenul de *magasenum*, *magassenum*. Avîndu-se în vedere că Lykostomion bizantin era un *castrum*, un castel întărit pe o mică insulă în mijlocul Dunării la gura brațului Chilia, era necesar, afirmă Octavian Iliescu, să ființeze în apropiere o bază de aprovizionare, care s-a dezvoltat ulterior într-un port cu trafic comercial foarte intens. Această bază și port comercial, cu numeroase antrepozite de mărfuri, — ceea ce explică pluralul κελλία — era Chilia, la numai 20 km în amonte de Lykostomion, așezarea avînd deci inițial un caracter civil, fiind apărată de flota de la Lykostomion, al cărei protospatar și arhonte, Toma, apare într-o mențiune încă din a doua jumătate a secolului al IX-lea¹².

11. Prin intermediul slavului Kelija, v. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, București, 1975, p. 146 = Odăită din cuprinsul unei mănăstiri, în care locuiește un călugăr sau o călugăriță; prin extensiune (fam.) cameră mică de locuit; cămăruță.

12. Hélène Arhweiller, *Byzance et la Mer. La marine de guerre. La politique et les institutions maritimes de Byzance aux VII-e—XV-e siècles*, Paris, 1966, p. 57 și urm., Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 208, nota 37.

* Reproducere după Octavian Iliescu, *op. cit.*

Față de argumentarea lui Octavian Iliescu, în legătură cu Chilia că a avut «inițial un caracter civil», facem următoarea rezervă: $\chi\eta\lambda\eta$ din 1183, unde a fost exilat Alexis de Andronic I Comnen, ca și cea din 1185, unde ajunge, după ce este detronat la 12 septembrie 1185 Andronic I Comnen ($\epsilon\iota\varsigma\ \tau\eta\nu\ \chi\eta\lambda\eta\nu$), ca și ($\kappa\acute{\alpha}\nu\ \tau\eta\ \chi\eta\lambda\eta$) unde a fost exilat la 11 ianuarie 1274 patriarhul Iosif al Constantinopolului, după documentarea lui Petre Diaconu se poate considera că este Chilia dunăreană — și este la forma singularului pentru care trebuie căutată altă explicație. N. Iorga a intuit de la început că numele de Chilia înseamnă *chilie* («chilie de călugăr») ¹³, explicație acceptată și de V. Bogrea ¹⁴. Iorgu Iordan afirmă că «trebuie să admitem pentru explicarea acestui toponimic, o etimologie populară: $\chi\eta\lambda\eta$, atît de asemănător cu apelativul *chilie*, sub raportul fonetic, a fost înlocuit, cu timpul, prin paronimul lui românesc» ¹⁵.

Ca toponimic, *Chilia*, atît la singular, cît și la plural, este foarte răspîdit pe teritoriul țării noastre, indicat de Iorgu Iordan ¹⁶, dintre care menționăm: *Chilia Călugărului* (jud. Neamț); *La Chilie* (jud. Neamț); *Chilii(ile)* (Bacău, Olt, București etc.); *Gruicul Chiliilor* (jud. Vâlcea); *Vîrful Chiliilor* etc., toponime care au un caracter ecleziastic și nu civil. În limbajul minăstiresc *chilie* nu înseamnă numai o «odăiță din cuprinsul unei minăstiri» ci și o odăiță sau odăițe departe de minăstire, în locuri mai retrase, în care-și duc viața în pustnicie călugării ¹⁷. În același timp *chilie* este și o bisericuță (mai mică decît un schit), în locuri retrase de lume, deservită de un preot-călugăr (ieromonah), în jurul căreia trăiește într-o căsuță sau «*chilioară*», sau *chilia* (bisericuța) face corp comun cu odăița (chilioara). Asemenea *chilii* avem pînă astăzi la Muntele Athos, unde se întîlnesc *minăstiri*, *schituri* și *chilii*, și cum, de fapt, am avut și noi în jurul marilor minăstiri, ca la Tismana, Putna sau Neamț etc. ¹⁸.

Ținînd seama că protospatarul și arhontele Toma de la Lykostomion apare menționat încă din a doua jumătate a secolului al IX-lea, însemnează că aici sau în apropiere, va fi trebuit să existe și o așezare ecleziastică pentru nevoile religioase ale celor din castru. Cum în 1183 la « $\chi\eta\lambda\eta$ » fost trimis în exil Alexis, unde se găsea «un mic castel construit special pentru el», deducem că nu putea fi lipsit de asistența religioasă și trebuie să fi existat, cel puțin o «*chilie*» minăstirească. La

13. N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei...*, p. 31–32; N. Bănescu, *Chilia (Licostomo)...*, p. 72, susținea că numele Chiliei vine de la Chele, care după Suidas înseamnă «dig de piatră». Pentru explicațiile date de Gh. Năstase. Const.-Mircea Ștefănescu, C. Brătescu, a se vedea Petre Diaconu, *op. cit.*, p. 113, care nu mai pot fi reținute.

14. Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, Edit. Acad., 1965, p. 233, nr. 5.

15. *Ibidem*. 16. *Ibidem*.

17. Să ne amintim numai de *Chilia lui Daniil Sisastru* — și lucrurile se înțeleg.

18. Personal am constatat acest lucru în luna septembrie 1976, cu prilejul participării la cel de al XV-lea Congres internațional de bizantinologie de la Atena, cînd am avut prilejul să vizitez și Muntele Athos, unde am constatat în jurul Schitului Prodromul românesc și citeva *chilii*, mici bisericuțe, cu cite o căsuță alături, iar altele făceau corp comun, bisericuța și chilia călugărului, unde trăia și slujea preotul-călugăr în singurătatea lui, chiliile fiind dependente de Schit; alte chilii erau dependente de minăstiri.

În orașul Vatra Dornei, unul din cele cinci cimitire ortodoxe de aici se numește «*Chilia*», iar drumul care duce la el «*drumul* sau *strada Chiliei*». Preoții slujitori din oraș, ca și enoriașii întrebaji (în vara anului 1977), mi-au spus că acolo a fost cîndva, în pustnicie, o bisericuță de lemn în care slujea un călugăr (ieromonah) și care avea o «*chilioară*» lîngă «*Chilie*». Cu timpul, locul începînd să fie populat cu așezări civile, case de gospodari, Chilia era și biserica la care mergeau și ei, iar în jurul bisericuței de lemn, a luat naștere cimitirul, care este și astăzi, căci orașul a cuprins în raza sa și partea de nord, care este un cartier nou unde se află cimitirul. Biserica «*Chilia*» și căsuța călugărului «*chilioara*» au dispărut de mult, dar oamenii poartă prin tradiția locului, tot numele de «*Chilia*».

11 ianuarie 1274 când a fost trimis aici în exil patriarhul Iosif al Constantinopolului, nu se poate concepe ca aici să nu fi fost și o așezare mănăstirească și unde, de data aceasta, nu va fi fost numai un singur călugăr, căci va fi venit însoțit aici de cel puțin câțiva călugări, care-și vor fi clădit locuințele în jurul «*Chiliei mănăstirești*». Cele expuse ne conduc spre concluzia existenței unei așezări mănăstirești ortodoxe la «*Chilia*», cu deducția din secolul al IX-lea. Cu timpul, în jurul «*micului castel*» de la Chilia se va fi dezvoltat portul Chilia, cu «*magasenum, magasinum*» — antrepozite de cereale, cu bănci de schimb monetar, cu ateliere, cu prăvălii de ceară, de miere, de vinuri, de pește, măcelării etc. Actele genoveze redactate la Chilia în 1360—1361, precum și cele înregistrate la Licostomo în 1373 și în 1383—1384, ne vorbesc de aspecte urbanistice ale portului Chilia, cu o viață economică prosperă¹⁹.

Lista posesiunilor patriarhiei de Constantinopol din 1318—1324, cu numele cetății insulare τὰ κίλλια — se referea la numele (la plural) ce-l purta atunci dar care provenea de la o realitate mult mai veche (cu numele de la singular), ceea ce este foarte important pentru istoria bisericească, fiindcă ne înlesnește presupunerea unei așezări mănăstirești la Chilia cel puțin din secolul al IX-lea. Odată ce portul Chilia se va fi dezvoltat e posibil ca viața mănăstirească de aici să se fi mutat într-un alt loc mai propice retras de viața civilă aglomerată a portului, rămânând însă *chiliile* să fie folosite acum pentru nevoi civile, comerciale, iar biserica, poate mărită, să fi devenit biserică de mir, pentru populația ortodoxă a portului. În actele notarului Antonio di Podenzolo (sau di Ponzò), care datează de la 27 noiembrie 1360 până la 12 mai 1361 — cu însemnări marginale din septembrie 1360 până la 9 iunie 1361, se vorbește despre existența unei biserici, *Sfântul Ion*, de rit ortodox («*ecclesia quedam sancti Johannis Graecharum*»)²⁰. În 1345, pentru populația catolică, negustorii italieni din Chilia și «desigur, și pentru scopuri de propagandă în rândurile populației ortodoxe, s-a întemeiat aici o mănăstire franciscană»²¹, căutând să înlocuiască, poate, tocmai mănăstirea ortodoxă.

Decăderea puterii militare a Imperiului bizantin, «ca urmare a politicii greșite a lui Andronic al II-lea de retragere a cheltuielilor necesare întreținerii flotei și a celor două războaie civile — primul între Andronic al III-lea și bunicul său omonim (1321—1328), al doilea între Ioan al VI-lea Cantacuzino și Ioan al V-lea Paleologul (1341—1352) — a avut drept rezultat firesc abandonarea pozițiilor militare și comerciale de la gurile Dunării. În aceste condiții Vicina, Chilia și Licostomo au trecut de la bizantini sub administrație genoveză, probabil după 1340, când, în urma unui conflict cu Ioan al VI-lea Cantacuzino, genovezii zdrobesc ceea ce mai rămăsese din vechea flotă imperială bizantină»²². Această schimbare, menționează Octavian Iliescu, s-a făcut sigur înainte de 1358, când Ludovic I de Anjou eliberează cunoscutul său privilegiu pentru negustorii brașoveni, deschizându-le drumul

19. Octavian Iliescu, *Chilia în veacul al XIV-lea*, în «Pence» VI, «Studii și comunicări de istorie și arheologie susținute la cel de-al doilea Colocviu — Tulcea, 2-5 iunie, 1974», p. 243-246; Șerban Papacostea, *De Vicina à Kilia; Byzantins et Génois aux bouches du Danube au XIV-e siècle*, «Revue des études Sud-Est européennes», tom. 16 (1978), Nr. 1, p. 65-79. 20. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 246.

21. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 213; Diac. Gh. I. Moisescu, *Catolicismul în Moldova pînă la sfîrșitul veacului XIV*, București, 1942, p. 87; Ungaria și acțiunea catolică în Orient, în «Revista istorică română», București, XIV (1944), p. 180-197.

22. Octavian Iliescu, *Contribuții la localizarea Chiliei bizantine*, p. 208-209, cit. Georges Ostrogorsky, *Histoire de l'Etat byzantin, trad. française* de Y. Gouillard Payot, Paris, 1966, p. 505, 520-555; Hélène Arhweiler, *op. cit.*, p. 376-381, 385.

pină la Brăila²³. În 1359, genovezii, stăpîni la Licostomo, împiedicau pe venețieni să mai încarce grîne la gurile Dunării. În 1361 se constată existența consulilor genovezi la Vicina și la Chilia, ceea ce denotă o administrație bine organizată²⁴.

Acestea au fost noile realități, care au sfîrșit prin a smulge, în 1359, afirmă Șerban Papacostea²⁵, instanțelor supreme ale Imperiului bizantin o decizie, care consacra nu numai un deces al unui scaun mitropolitan, dar însuși sfîrșitul rolului istoric al Bizanțului la Dunărea de Jos, odată cu strămutarea mitropolitului Iachint la Curtea de Argeș.

În aceste împrejurări are loc decăderea rolului jucat de Vicina și ridicarea Chiliei în locul ei, și nu datorită conflictului bizantino-tătar, cum s-a considerat de Gh. Brătianu²⁶ și V. Laurent²⁷, care a fost un episod local și trecător în cadrul crizei generale, al cărei punct culminant a fost în primăvara anului 1341. Cu toate ostilitățile ivite Vicina a reușit să iasă din această criză și să-și reia rolul ei comercial principal.

După alungarea latinilor din Constantinopol (1261), stăpînirea bizantină a revenit la gurile Dunării în 1262—1263 sub Mihail al VIII-lea²⁸. Sub protecția tratatului de la Nymphaion din 13 martie 1261, dintre Mihail al VIII-lea Paleologul și Genova, în schimbul ajutorului militar dat de genovezi, împăratul le-a acordat scutire de taxe și impozite în întreg imperiul. La 25 iulie 1261, sub conducerea lui Alexios Strategopulos, grecii au recucerit Constantinopolul, folosindu-se de absența flotei venețiene, luînd astfel sfîrșit Imperiul latin de Constantinopol. În 1267 Mihail al VIII-lea Paleologul le-a acordat genovezilor Galata, o suburbie a Constantinopolului. Genovezii deveniseră principallii beneficiari ai comerțului bizantin, instalîndu-se la Vicina, cum făcuseră și la Pera și în întregul bazin al Mării Negre.

După restaurația bizantină la gurile Dunării și pînă la dispariția ei în 1359, scaunul mitropolitan al Vicinei a jucat un rol important, căuțînd să păstreze caracterul de centru bizantin autonom sub autoritatea Constantinopolului mai întîi — și apoi sub cea a Hoardei de Aur. În tot acest interval «mitropolitul Vicinei a fost reprezentantul suprem al autorității politice și eclesiastice a Bizanțului la Dunărea de Jos»²⁹. Funcția politică cu care era investit mitropolitul Vicinei reiese și din rolul de intermediar pe care și-l asuma, în 1302, mitropolitul Luca pe lângă împărat, intervenînd pentru aprobarea strămutării celor șaisprezece mii de alani nord-dunăreni, care fugiseră de sub dominația tătară, pentru a se stabili pe teritoriul Imperiului bizantin³⁰.

23. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 209 și nota 43 cu bibliografia, la care adăugăm *Documenta Romaniae Historica. D. Relațiile între Țările Române*, vol. I, București, 1977, p. 20—21, unde documentul respectiv este publicat. 24. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 209, cu bibliografia în notele: 44 și 45.

25. Șerban Papacostea, *op. cit.*, (nota 19), p. 68.

26. Gh. Brătianu, *Récherches sur Vicina et Cetatea-Albă*, Bucarest, 1935.

27. V. Laurent, *Le métropole de Vicina Maccaire et la prise de la ville par les Tatars*, «Revue historique du Sud-Est européen», 23, 1946, p. 225—232.

28. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, III, 1975, p. 455 : «S-au bucurat de tine că le ești împărat și multe insule paristriene au renunțat la răscoala plănuită și și-au dat seama că au fost supuse și asuprite de stăpîni fără drepturi legitime... pămîntul nemărginit al dacilor e plin de faima biruințelor tale» — După V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube*, «Revue historique du Sud-Est européen», 22, 1945, p. 189, 192, 193; insulele paristriene sînt și grindurile de la gurile Dunării. Redobîndînd această parte a vechiului Paristrion de la tătari, împăratul își consolidează stăpînirea în zonă prin alianța matrimonială cu Nogai. (1272).

29. Șerban Papacostea, *op. cit.*, (nota n. 19), p. 66.

30. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, III, p. 451... : «În neamul mărinimos al alaniilor, numărînd ca la șaisprezece mii de oameni, din care peste jumătate erau buni să lupte, după ce au scăpat de Nogai și de

Începutul decăderii Vicinei se datorește războiului purtat timp de un an, din mai 1351 pînă în mai 1352, de către împăratul Ioan al VI-lea Cantacuzino, aliat cu venețienii³¹, pe care-l pierd³², bizantinii fiind nevoiți să capituleze în fața genovezilor³³, marcînd sfîrșitul dominației bizantine și instaurarea controlului genovez în Marea Neagră și la gurile Dunării. În 1351 genovezii interzic accesul navelor străine, bizantine și venețiene în Marea Neagră și împiedică comerțul cu tătarii de la nord de Dunăre³⁴. Între anii 1351—1359 avu loc transferul centrului principal de activitate comercială la Dunăre al Vicinei către Chilia. Vechii funcționari a Vicinei, care lega schimburile comerciale cu Pera și Constantinopol, Chilia îi adăugă o funcție nouă, aceea de centru regulator al traficului între Orientul asiatic și interiorul continentului european pe calea Dunării deschisă de genovezi de la Marea Neagră la Marea Adriatică, în cooperare cu regele Ludovic de Anjou al Ungariei împotriva venețienilor, folosind și drumurile de trafic ale Moldovei și Țării Românești. Această nouă poziție comercială asigură Chiliei o mare prosperitate, dar făcu în același timp să devină un obiectiv principal de poftă și lupte politice și militare din regiune³⁵. Rolul Vicinei de acum era apăsător, ca și al Bizanțului la Gurile Dunării, care făcea față cu greu, atît frămîntărilor interne³⁶, cit și atacurilor din afară. În 1359 turcii își făceau prima apariție sub zidurile cetății Constantinopolului. În aceste împrejurări, înțelegem strămutarea mitropolitului Iachint de la Vicina (1359—1372) în capitala Țării Românești, stat consolidat liber și independent, care se afirma cu autoritatea puterii sale politice și militare în sud-estul european. Interesele bizantine erau în primul rînd să aibă un asemenea aliat la Dunăre, unde spera să-și redobîndească posesiunile pierdute, ca și împotriva pericolului otoman, dar erau și interesele Țării Românești, avînd în coastă regatul catolic ungar și în sudul Dunării prezența armatelor otomane, care au dus spre stabilirea unor relații stabile, atît bisericești, cit și politice cu Constantinopolul, sediul autorității supreme bisericești ortodoxe și autorității imperiale consacrate.

Actul din mai 1359, cum afirma Constantin C. Giurescu, a fost de folos atît Munteniei cit și Patriarhiei ecumenice și împărăției bizantine. *Au coincis interesele. «condiție necesară și permanentă a realizărilor durabile»*³⁷.

robia lui, fiindcă acesta a pierit în război (n. cu hanul Tohta) căutau să treacă la împărat (n. Andronic al II-lea Paleologul) și, mergînd la ierarhul Vicinei, se rugau ca, prin mijlocirea sa, să-î primească împăratul...».

31. Războiul între genovezi și venețieni începe în anul 1350 (cf. Ostrogorsky, *Geschichte*, p. 435—436, cit. *Fontes Historiae Daco-Romanae* III, p. 515, nota 55). 32. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 72.

33. Războiul «de la Galata» între bizantini și genovezi s-a terminat prin distrugerea flotei bizantine construită de Ioan al VI-lea Cantacuzino, la 5 martie 1349, în Bosfor. Războiul a fost provocat de tentativa bizantinilor de a-și construi o flotă, pentru a-și reface comerțul maritim. Cele două puteri rivale, Veneția și Genova, încercau să-și atragă fiecare de partea sa Bizanțul, «marea victimă a acestui conflict» (*Fontes Historiae...*, cit., p. 515, nota 56).

34. *Fontes Historiae...*, cit., p. 515—517.

35. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 79.

36. În 1341, octombrie 26, izbucnește războiul I civil, în urma proclamării ca împărat a marelui domestic Ioan (al VI-lea) Cantacuzino; 1341—1351 — are loc *Controversa hesychastă*, doctrina Sfîntului Grigore Pălama, recunoscută în acest timp de un sinod ținut la Constantinopol, dar împărăteasa Ana și patriarhul Ioan Calecas se declară împotriva hesychaștilor, al căror sprijin îl obține Ioan Cantacuzino, proclamîndu-se împărat.

37. Const. C. Giurescu, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul LXXVII (1959), Nr. 7—10, p. 688.

Rolul de mediator pentru statornicirea acestor relații bisericești și politice dintre Țara Românească și Constantinopol, și-l ia mitropolitul Iachint, imputernicitul autorității bisericești și politice bizantine la Dunărea de Jos, care vine în capitala Țării Românești, la Curtea de Argeș, fiind «chemat cu ceva timp înainte» de voievodul Nicolae-Alexandru Basarab (1352—1364), unde-și va fi aflat adăpost în împrejurările arătate, și-l va fi îndemnat pe voievod să se alieze politicii Imperiului bizantin și să intervină în același timp ca să-i ceară aprobarea oficială a mutării sale de la Vicina la Curtea de Argeș patriarhului ecumenic Calist I (1355—1363), sinodului patriarhal și împăratului Ioan al V-lea Paleologul (1341—1376) și (1379—1391). Deducem cele afirmate din scrisoarea mitropolitului Iachint adresată patriarhului ecumenic în 1370, prin care se disculpă de acuzațiile care i le aduceau răuvoitorii săi, că nu venise să ia parte la Constantinopol la nici o ședință a sinodului încă din 1359, din care reținem: «...Ci mi-a venit iarăși și iarăși altă slăbiciune și mai mare decât dînsa, slaba considerație a Marii Tale Sfinții, și am această săgeată în inimă și-mi roade sufletul cu totul și nu știu cum a hotărît Marea Ta Sfinție aceasta către noi, căci știu bine că te-au ațîțat anume oameni pe Marea Ta Sfinție asupra mea, și Dumnezeu să li ierte păcatul. Căci se va părea și se va socoti o adevărată minune (καύχμα γὰρ θέλει φαεῖν καὶ δοξεῖν) — se va părea și se va socoti o adevărată laudă (τὸ καύχμα, — ατος laudă, mîndrie), că o dată am adus prin vorbele mele pe Marele-Voievod la învoirea și la prietenia Marii Tale Sfinții. Și pentru aceasta sufăr și sînt batjocorit acum în urmă la bătrînețele mele, de Sfînta lui Dumnezeu Biserică, ca un călcător și disprețuitor al ei...»³⁸.

Aprobarea strămutării mitropolitului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeș, care s-a făcut «cu învoirea și a preaputernicului și sfîntului împărat» a durat timp, insistență din partea voievodului Nicolae-Alexandru Basarab, schimb de scrisori, angajament luat în scris sub jurămint de voievod, că va îndeplini condițiile stipulate în actul confirmării cererii sale, ca «preasfințitul mitropolit de Vicina... chir Iachint... să fie strămutat în fruntea Bisericii Țării Românești», «la Biserica a toată Ungrovlahia», urmînd ca după moartea lui, «să se aleagă altul» și hirotonindu-se de către Patriarhie, să se trimită la Constantinopol, «ca păstor și arhieru legiuit a toată Ungrovlahia» «Mitropolit a toată Ungrovlahia». Aceasta va trebui «să se păstreze și pe urmă... neschimbat», cel ce ar îndrăzni s-o schimbe fiind amenințat «cu afurisenie prea grea a Sinodului»³⁹.

Desigur, aceste precauțiuni erau îndreptățite pentru Patriarhia din Constantinopol, ca Mitropolia Țării Românești să rămînă dependentă de Patriarhie și să nu treacă la «autonomie», ca în cazul Bisericilor bulgară și sîrbă, care rupsesse legăturile cu Patriarhia ecumenică sub patriarhul Calist (1350—1354 și 1355—1363), provocînd ruptura prin proclamarea mitropolitului de Peč, ca patriarh (1346). Împăcarea va avea loc în 1375.

În același timp Țara Românească urma să rămînă fidelă alianței cu Imperiul bizantin.

38. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XIV/VI, p. 7—8 «*Pitac* al Mitropoliei Iachint al Țării Românești către Patriarhie, despre suferințele sale și pîrile ce a îndurat la Domn.

39. Ibidem, XIV/1, p. 1—4, «*Hoiđrte sinodală constatînd măsura prin care se așează ca exarh patriarhal în Țara Românească Mitropolitul de Vicina, Iachint*»; XIV/IV, p. 4—6, «*Scrisoarea Patriarhului către Alexandru Vodă, Domnul Țării Românești, despre strămutarea Mitropolitului de Vicina la Scazul acelei țări.*

Analiza și documentarea acestor două acte, a se vedea la Constantin C. Giurescu, în «*Biserica Ortodoxă Română*», anul LXXVII (1959), Nr. 7—10, p. 637—697, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*.

Pentru înțelegerea acestui important act în viața Țării Românești, petrecut în 1359 trebuie reținută aprecierea adusă și de *Tratatul de Istoria României*, II.

Inițierea mitropoliei și organizarea unei ierarhii bisericești chiar în anul 1359 pot fi puse în legătură cu un proiect de coaliție balcanică antiotomană. Așezarea turcilor pe continentul european în 1354, însemna o mare primejdie nu numai pentru popoarele din Peninsula Balcanică ci și pentru cele de la nordul Dunării. Această primejdie a produs o reacție a feodalilor din aceste părți, care, sub conducerea țarilor bulgari, mai întâi, sub îndrumarea patriarhului din Constantinopol după aceea, își unesc eforturile pentru a determina pe împăratul Bizanțului la organizarea unei acțiuni comune împotriva turcilor. *La această acțiune din 1359 a luat parte și Nicolae-Alexandru, domnul Țării Românești...* (sublinierea n.), care avea legături politice și de rudenie cu casele domnitoare din sud-estul Europei: o fiică a sa era căsătorită cu Stratimir, țarul bulgar de la Vidin, alta cu Ștefan Uroș cneazul srbilor, iar a treia cu ducele Ladislau de Opolia, ruda regelui și palatinul Ungariei. Legăturile de rudenie având în acea vreme o semnificație politică, rezultă din aceste înrudiri locul deosebit de important pe care ajunsese să-l ocupe, la mijlocul secolului al XIV-lea Țara Românească în cadrul relațiilor internaționale din sud-estul Europei⁴⁰.

În fața pericolului turcesc, împăratul Ioan al V-lea Paleologul (1341—1376 și 1379—1391) căuta să-și găsească aliați, pentru care se îndreptase și spre Roma, proclamând în octombrie 1369, unirea cu Biserica catolică, — unire care n-a avut însă urmări. În Balcani, îndeosebi, avea tot interesul să aibă prieteni și aliați și îndeosebi cu tînăra Țară Românească ce se afirmase pe arena europeană ca un stat liber și independent. Pericolul turcesc impunea popoarelor balcanice să se unească în jurul Constantinopolului, ca să poată supraviețui. Astfel, înțelegerea cu Țara Românească, adversara de mai înainte, era binevenită. Se cunoaște că în 1323 Basarab trimisese un contingent de oaste ca să ajute pe Mihail, țarul bulgarilor, în lupta cu Bizanțul. De aici, deducem că nici raporturile cu Patriarhia ecumenică nu erau normale. Astfel se înțelege amânarea și condițiile stipulate în cele două acte ale confirmării «strămutării» mitropolitului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeș.

Cum menționa acad. Constantin C. Giurescu, «*Actul din 1359 are deci și o latură politică, latură care n-a lipsit, de altfel, niciodată, în marile hotărâri privind Biserica, nu numai în Evul Mediu, dar, în general, în toate timpurile*»⁴¹.

Actul din 1359, considerăm că mai prezintă și o altă latură politică, care nu a fost reținută sau remarcată până acum, după cite cunoaștem noi.

Cum am arătat, mitropolitul Vicinei fusese reprezentantul suprem al autorității patriarhale, dar și al autorității politice a împăratului Bizanțului în ținutul autonom de la Dunărea de Jos⁴². Prin «strămutarea» mitropolitului Iachint de la Vicina la

40. *Istoria României* II, Editura Academiei, București, 1962, p. 157—158.

41. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, (supra nota 39), p. 687.

42. Vezi nota noastră Nr. 29; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea Ortodoxiei în ținuturile românești*, în «*De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*», Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1977, p. 155, citind pe Ion Barnea și Ștefan Ștefănescu, afirmă că «după alungarea latinilor din Constantinopol (1261) și revenirea stăpînirii bizantinilor la gurile Dunării (1262), autoritatea arhiepiscopului Vicinei a fost dublată de un guvernator Κεφαλῆ al cetății, ca reprezentant al împăratului bizantin». Vorbind despre rolul mitropolitului Luca în 1302, căruia i se adresează cei 16.000 de alani, rugîndu-l ca prin mijlocirea sa să-și primească împăratul Andronic al II-lea Paleologul (1282—1328) pe teritoriul Imperiului bizantin, consideră că intervenția s-a făcut «că arhiepiscopul Luca al Vicinei avea legături politice cu împăratul Bizanțului Andronic al II-lea Paleologul...».

Curtea de Argeș, care s-a făcut cu «chibzuirea și incuviințarea puternicului și a sfințului împărat», după cum arată N. Iorga, era investit «Mitropolit a toată Ungrovlahia», dar fără specificarea locului de reședință, fără crearea unui nou scaun mitropolitan, unei noi diecese. Mitropolit de Vicina, poate și cu drepturi străvechi asupra teritoriilor ce stăteau acum sub oblăduirea lui Alexandru, el rămânea cu drepturile sale de pînă atunci și situația sa anterioară în ierarhia Orientului, dar el căpătă, după stăruința unui nou Domn ortodox și drepturi metropolitane pe o întindere de pămînt mare...»⁴³.

Drepturile de ierarh în fosta sa eparhie a Vicinei îi rămăneau în continuare lui Iachint, nefiind numit de Patriarhia ecumenică alt mitropolit în locul său, dar drepturile sale politice cu care fusese investit de împăratul bizantin în fosta eparhie a Vicinei, cu jurisdicția pînă la gurile Dunării, cuprinzînd și Chilia și Licostomo, treceau acum de drept voievodatului de la Curtea de Argeș, care patrona Mitropolia Ungrovlahiei, prin drepturile conferite de actul de la 1359. Așa căutăm să înțelegem prezența Voievodatului Țării Românești și a voievozilor ei cu drepturile de patronaj asupra formațiunilor politice din Dobrogea, ca sub Mircea cel Bătrîn să se ajungă efectiv și la stăpînirea ei administrativă și politică, cu toate drepturile și insignele rangului ce-i reveneau de drept, ca urmaș al stăpînirii bizantine aici⁴⁴.

Aspectul politic al actului de la 1359 are o importanță și mai mare, decît cea care a fost reținută pînă acum.

Se consideră «că și în lunga domnie a lui Basarab Vodă întemeietorul (c. 1310—1352) trebuie să fi fost neapărat un mitropolit în capitala țării, date fiind nevoile legate într-un stat ortodox cum era Țara Românească de un asemenea domnitor bisericesc»⁴⁵.

Constantin C. Giurescu, vorbind despre recunoașterea de către Patriarhia de Constantinopol a Mitropoliei Țării Românești, afirma că: «actul din 1359, considerat atîta vreme ca începutul acestei ierarhii, apare într-o altă lumină. El e un act de recunoaștere a unei stări existente, iar nu unul de creare a ei. Recunoaștere care aduce după sine stabilirea unei legături și a unor obligații față de Patriarhia de Constantinopol, precum și înscrierea ierarhului muntean printre membrii sinodului patriarhicesc»⁴⁶. «Cînd urmașul voievodului Seneslau, cel amintit în diploma Ioaniților, a devenit «mare voievod» și și-a întins autoritatea asupra tuturor celorlalte formațiuni, ocupînd și posesiunile coroanei ungare de dincoace de Carpați, vlădica de lîngă el

(p. 156). Întrebarea se pune: pentru ce alianți nu s-au adresat, cum ar fi fost firesc guvernatorului Κεφαλή cetății, «ca reprezentant al împăratului bizantin», fiind reprezentantul autorității politice? — și s-au adresat mitropolitului? Mitropolitul avea mai multă trecere pe lîngă împărat decît reprezentantul său? Cel mult ar fi trebuit să vină împreună să intervină pe lîngă împărat.

De aici, deducem, așa cum a arătat Șerban Papacostea (nota noastră 29), că mitropolitul Vicinei era reprezentantul, în același timp, și al autorității politice, adică al Împăratului bizantin la Dunărea de Jos.

43. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a, vol. I, 1929, p. 33.

44. Ca documentare mai nouă, a se vedea: Petre Diaconu, *O formațiune statală la Dundrea de Jos la sfîrșitul secolului al XIV-lea necunoscută pînă în prezent*, în «Studii și cercetări de istorie veche și arheologie», 2, tom. 29, 1978, p. 185—201.

45. Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mitropoliții Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul LXXVII (1959) nr. 7—10, p. 730.

46. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, (nota noastră 37), p. 678.

s-a înălțat, la rîndu-i, cu o treaptă și a ajuns căpetenia bisericească a țării, noi zicem: mitropolit»⁴⁷.

Pentru înțelegerea problemei trebuie avut în vedere faptul că, pentru toată Ortodoxia nu exista decît un împărat, «cel de la Dumnezeu prea puternic și sfînt autocrat», împăratul Bizanțului, și nici un patriarh, decît cel ecumenic din Constantinopol. Bizanțul n-a aprobat țaratul bulgar sau sîrb și nici titlurile Bisericilor lor de patriarhi din Ohrida, Tîrnova sau Peci⁴⁸.

Orice întemeiere de Mitropolie nouă însemna și un act politic, adică recunoașterea statului în care se înființa⁴⁹.

Constantin C. Giurescu consideră că, așa cum s-au petrecut lucrurile în Bulgaria, cînd paralel cu recunoașterea în 1204 a lui Ioniță ca «rege al bulgarilor și al valahilor» a avut loc și recunoașterea capului Bisericii ca «primat», cum s-au petrecut și în Serbia, după ce marele jipan Ștefan a devenit rege (1217), a urmat, la scurt timp (în 1219), recunoașterea fratelui său Sava ca arhiepiscop, așa s-a întîmplat și la noi, cînd urmașul voievodului Seneslau a devenit «mare voievod și vlădica de lîngă el a ajuns căpetenia bisericească a țării: mitropolit»⁵⁰.

În susținerea acestei afirmații nu ne vine în sprijin însă informația documentelor timpului, cum ne vine pentru Bisericile Bulgariei și Serbiei, iar realitățile politico-istorice din Țara Românească s-au petrecut în alte condiții, decît în cele două țări. Existența unei mitropolii și a unui mitropolit la Curtea de Argeș pînă la 1359 nu putea să nu fie menționată și reținută în actele patriarhiei de Constantinopol, așa cum s-au reținut informațiile pentru Bisericile Bulgariei și Serbiei.

După obținerea victoriei la 1330 de la Posada, cînd Țara Românească își dobîndise independența și suveranitatea ca stat liber, de sine stătător, oștile tătărăști ale hanului Uzbek încep după anul 1335 să atace și să prade Țara Românească. În această situație se reiau legăturile cu Ludovic I, regele Ungariei, fiul lui Carol Robert (mort la 1342) pentru o politică antimongolă. În 1344, fiul lui Basarab, asociatul său la domnie Nicolae Alexandru se întîlnește cu regele Ungariei, recunoaște autoritatea regelui maghiar în lupta împotriva tătarilor, iar regele, la rîndul său, recunoaște existența statului românesc dintre Carpați și Dunăre. În baza acestei înțelegeri, oștile din Țara Românească participă după 1345 la ofensiva împotriva tătarilor, inițiată de Ludovic pe teritoriul Moldovei. În stăpînirea voievodului Nicolae-Alexandru Basarab se găseau din nou Severinul și teritoriile de la Răsărit ale «Cumaniei», cucerite de la tătari. Încă din timpul lui Basarab întemeietorul, Țara Românească se întindea pe toată Dunărea maritimă, pînă la gurile Dunării, la Chilia. *Abul-eda*, geograf și călător arab, în lucrarea sa geografică din 1321 menționa că «Isaccea

47. *Ibidem*, p. 676; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit.*, (nota noastră 52) afirmă: «Basarab I cel Mare a avut, desigur, vreun episcop sau mitropolit în Țara Românească...»; *Istoria Bisericii române. Manual pentru Institututele teologice*, vol. I, București, 1957, p. 145; «...este cu neputință să credem că Marele Basarab, făuritorul statului muntean și ctitorul bisericilor domnești din Cîmpulung și Curtea de Argeș, să nu fi avut pe lîngă sine, la curtea domnească, și o față bisericească mai înaltă, vreun arhieru sau vlădică... Încă de pe vremea lui Basarab trebuie să fi fost un vlădică în Țara Românească. Se înțelege, însă, că o ierarhie strict organizată și mai ales recunoscută de Patriarhia din Constantinopol, nu era pe atunci. Abia fiul și urmașul său la tron, Nicolae-Alexandru Basarab, năzui să aibă în țara sa un scaun de mitropolit și pe care socoti nimerit să-l așeze lîngă Curtea domnească de la Argeș. Dar el nu putea să întemeieze această mitropolie decît cu învoirea și cu binecuvîntarea Patriarhiei de Constantinopol».

48. *Istoria Bisericii române. Manual pentru Institututele teologice*, vol. I, p. 147.

49. *Ibidem*, p. 150.

50. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, (nota 37), p. 676.

este un oraș din țara valahilor (Aboualac) și în dependență de Constantinopol...»⁵¹. Un alt izvor, care este *Cronica în versuri* a expediției begului anatolian Bahaeddin Umur bei, emir de Efes, spune pentru anul 1337 sau 1388 că *Chilia «era la granița Valahiei (Țării Românești)»*⁵². Partea sudică a teritoriului de la nordul Dunării, dintre Prut și Nistru, s-a numit Basarabia, confirmând stăpînirea Țării Românești de la început la gurile Dunării. Este posibil, după opinia lui Constantin C. Giurescu, să fi încetat stăpînirea lui Basarab I la gurile Dunării, cînd el și fiul său Nicolae-Alexandru, asociatul la tron al său, să fi schimbat orientarea politică a țării după 1342, cînd se aliază cu Ludovic cel Mare (1342—1382) al Ungariei în lupta acestuia împotriva tătarilor. Fapt este că, în 1359, cînd Iachint este «strămutat» la Curtea de Argeș, este numit în actul patriarhal «*vecin cu el*», adică vecin cu domnul Țării Românești Nicolae-Alexandru Basarab⁵³.

Vicina era în acel timp centrul principal comercial, politic și religios la Dunărea de Jos al Imperiului bizantin, care avea legături strînse cu Țara Românească. Legăturile Vicinei cu Țara Românească vor fi fost și bisericești și, după întuiția marelui istoric N. Iorga, mitropolitul Vicinei era și «cu drepturi străvechi asupra teritoriilor ce stăteau acum sub oblăduirea lui Alexandru»⁵⁴. Legăturile mitropolitului Vicinei cu marele voievod Basarab, ca și cu fiul său, Nicolae-Alexandru, asociatul său la domnie și urmașul său, prezența unui mitropolit de la Vicina pe lîngă acești voievozi la Curtea de Argeș sau la Cîmpulung este explicabilă și nu vedem justificarea unui scaun mitropolitan la Curtea de Argeș și a unui alt mitropolit înainte de 1359, decît cel al Vicinei, care era după rînduiala canonică a Patriarhiei de Constantinopol.

Documentul din mai 1359 ne arată că la acea dată, mitropolitul Iachint al Vicinei se afla deja de «cîtva timp», care nu este precizat, în capitala Țării Românești, unde fusese «chemat cu cîtva timp înainte» de Nicolae-Alexandru Basarab și unde era «foarte bine primit». Ori, canonic, el nu putea să-și părăsească eparhia și să vină într-o altă eparhie ce nu-i aparținea. Se găsea, adică de fapt, pe teritoriul eparhiei sale. Documentul din mai 1359 nu face decît ca patriarhul și sinodul să ratifice un fapt deja implinit. În felul acesta se poate primi afirmația că actul din 1359 «e un act de recunoaștere a unei stări existente»⁵⁵, adică se aprobă «strămutarea» scaunului mitropolitan și a titularului lui, mitropolitul Iachint, de la Vicina la Curtea de Argeș, la «Biserica a toată Ungrovlahia», mitropolitul păstrîndu-și teritoriul eparhial al Vicinei, care căpăta acum, după afirmația lui N. Iorga drepturi metropolitane pe o întindere de pămînt și mai mare, devenind «păstorul legiuit a toată Ungrovlahia», adică «*Prea Sfințitul Mitropolit a toată Ungrovlahia*».

51. C. C. Giurescu, *Știri noi despre străromâni din Dobrogea*, în «Tomis», 1967, p. 4; D. C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV și XV*, Buc., 1973, p. 41, 46; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit.*, p. 161.

52. Constantin C. Giurescu, în «Biserica Ortodoxă Română», cit., p. 684, nota 92, din care reținem textul turc al cronicii în traducere: «Pașa (emirul!) în fruntea a 300 de vase, pornește pe Marea Neagră...»; oamenii lui «ajunseră la Chilia, la granița Vlahiei și prădară țara. Cînd creștinii văzură sosirea lor, își dădură de știre unii altora, prin mijlocul ierburilor aprinse («sfară în țară») I. Bi sosiră, strîngînd mulți ostași, dar în lupta care avu loc, creștinii fură învinși și cei ce căzură prizonieri, fură ucși cu toții»: V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel Paléologue*, «Revue Historique du Sud-Est Européen», Bucarest, XXII (1945), p. 197; M. Alexandrescu-Dersca, *L'expédition d'Umur beg aux bouches du Danube (1337-ou 1338)*, în «Studia et Acta Orientalis», t. II (1960), p. 3—23; M. Guboglu și M. Mehmet, *Cronici turcești privind țările române*, București, 1966, tom. I, p. 36.

53. Constantin C. Giurescu, în «Bis. Ort. Rom.», cit., p. 685.

54. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești*, I, cit., p. 35.

55. Const. C. Giurescu, în «Bis. Ort. Rom.», cit., p. 62.

Prezența mitropolitului Iachint «de câțva timp» în capitala Țării Românești și chemarea lui de către Nicolae-Alexandru Basarab poate fi explicată, așa cum afirmă Constantin C. Giurescu, prin devenirea scaunului vlădicesc de la Argeș vacant⁵⁶. Evenimentele istorice care vorbesc despre venirea «de câțva timp» și chemarea mitropolitului Iachint de către Nicolae-Alexandru la Curtea de Argeș, oglindesc altă realitate.

Către anul 1355, cea mai mare parte a teritoriilor românești ocupate de puterea mongolă, fu degajată prin ofensiva puterilor creștine. Către anul 1355 linia Dunării fusese liberată de dominația tătară⁵⁷.

Cu toate consecințele cuceririi Vicinei de către tătari în 1341⁵⁸ ea reuși să-și păstreze caracterul de centru bizantin autonom, iar mitropolitul ei să rămână reprezentantul suprem al autorității politice și eclesiastice a Bizanțului la Dunărea de Jos. Marele avantaj comercial al Vicinei a făcut-o să fie principalul intermediar de schimburi între Bizanț și Dunărea de Jos și Țara Românească⁵⁹.

Decăderea rolului politic, economic și eclesiastic al Vicinei «nu poate fi atribuit conflictului bizantino-tătar și ocupației orașului de trupele Hoardei de Aur»⁶⁰.

Cupiditatea ungară a regelui Ludovic de Anjou nu încetează să se întindă asupra teritoriilor emancipate de sub dominația Hoardei de Aur. Ungurii lui Ludovic I, cu care genevezii întrețineau relații amicale, le permisă și li ajutară să se reinstaleze la Vicina «la o dată cuprinsă între 1345 și 1351»⁶¹. Conflictul dintre genezezi și bizantini susținuți de venețieni avea să se declanșeze, începând din 1350, care a dus la înfrângerea bizantinilor și a venețienilor și la eliminarea lor din bazinul Mării Negre și de la Gurile Dunării. În aceste condiții, rolul Vicinei începea să apună, iar mitropolitul ei nu-și mai putea avea rolul politic și ierarhic de odinioară și nici nu mai putea fi agreeat de noii stăpînitori. În aceste condiții, mitropolitul de Vicina își va fi găsit adăpost și sprijin la voievodii Țării Românești ca, în cele din urmă, rolul Vicinei apunînd definitiv prin acțiunea genevezilor, transferindu-l Chilieii, în 1359 și scaunul său mitropolitan să fie «strămutat», cu demnitatea și atribuțiile canonice avute, la Curtea de Argeș, recunoscut oficial de Patriarhia din Constantinopol în mai 1359, unde mitropolitul Iachint se afla deja de mai înainte «de câțva timp»

Pentru Țara Românească, Vicina era centrul vital comercial în relațiile cu Bizanțul și cu Orientul. În noile condițiuni create, interesele Țării Românești și ale Bizanțului corespundeau reciproc. Pe de o parte, interesele comerciale, pe de alta, *propaganda catolică în Țara Românească și extinderea hegemoniei ungare, în sudul Dunării, pericolul turcesc, făceau să apropie Țara Românească de Constantinopol, iar rolul de mediator în acest act politic important îl jucă mitropolitul Iachint, după cum am arătat mai sus, pentru care Domnul «în chip neclintit ține la strămutarea mitropolitului Vicinei și deocamdată nu pentru vreun altul, ci pentru acesta cere cu mare rugăminte această cîrmuire arhierescă»*⁶².

56. *Ibidem*, p. 679.

57. Șerban Papacostea, *De Vicina à Kilia...*, cit., p. 77.

58. V. Laurent, *L'assaut avorté de la Horde d'Or contre l'Empire byzantin*, în «Revue des Etudes Byzantines», XVIII (1960), p. 145—162; idem, *Le métropolit de Vicina Macarie et le prise de la ville par les Tatares*, în «Revue Historique du Sud-Est Européen», Bucarest, XXIII (1946), p. 224—232; Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 67.

59. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 66—67.

60. *Ibidem*, p. 70.

61. Michel Balard, *Les Génois dans l'Ouest de la Mer Noire, au XIV, siècle*, în «Actes du XIV-e Congrès International des Etudes Byzantines», Bucarest, 6—12 septembrie 1971; Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975, p. 26.

62. Hurmuzaki, *Documente*, XIV, 1, p. 3, 14.

Urmare a consolidării Țării Românești ca stat suveran și independent, în 1359 și Biserica Țării Românești ajunge la o organizare ierarhică de sine stătătoare, prin «strămutarea» mitropoliei Vicinei bizantine și a titularului ei, mitropolitul Iachint la Curtea de Argeș, care este «o dovadă în plus și a consolidării domniei în Țara Românească»⁶³, recunoscută acum oficial și de Patriarhia din Constantinopol și de împăratul bizantin, în împrejurările arătate.

Cu acestea, considerăm conturate împrejurările politico-istorice în care a luat ființă Mitropolia Țării Românești, cu primul sediu la Curtea de Argeș, în mai 1359.

Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei în mai 1359 și a Moldovei în iulie 1401 este considerată de bizantinologul V. Laurent ca «Cea mai frumoasă cucerire pe care a făcut-o Biserica bizantină în secolul al XIV-lea»⁶⁴.

Conflictul dintre Țara Românească și Ungaria avea să se declanșeze sub fiul lui Nicolae-Alexandru Basarab, Vladislav I sau Vlaicu Vodă (1364—1377), când oastea maghiară este distrusă în 1368, după 13 octombrie, ca odinioară la Posada în 1330, de Dragomir pircălabul cetății Dimbovița (cetatea București). Vlaicu căută să dezvolte viața comercială a țării, a cărei arteră principală era Dunărea și gurile ei. El emite cei dintâi *bani* românești și la 20 ianuarie 1368 acordă privilegiul de comerț brașovenilor, stabilind vămile pe care le vor plăti în țara sa, scutindu-i de vama domnească din Slatina. «Iar când acești negustori purced cu mărfurile lor pe

63. *Istoria României*, II, cit., p. 156.

64. V. Laurent, *Contributions à l'histoire des relations de l'Église byzantine avec l'Église roumaine au début du XVe siècle*, în «Bulletin historique de l'Académie roumaine», tom. XXVI (1945), p. 165; Alexandru Elian, *Moldova și Bizanțul în secolul al XV-lea*, în «Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare», Culegere de studii îngrijită de M. Berza, Editura Academiei, 1964, p. 97—179 — cel mai documentat studiu pe care îl avem, privind și înființarea Mitropoliei Moldovei.

Că pe teritoriul țării noastre, înainte de înființarea legal-canonice a celor două Mitropolii, a Țării Românești și a Moldovei, au existat și episcopi ortodocși, a arătat-o N. Iorga, *Études byzantine*, vol. II, București, 1940, p. 201—210. În regiuni naturale protejate — pe văi de ape, în depresiuni, la adăpostul corărilor — s-au constituit mici unități cu o anumită organizare politică, sub conducerea unor căpetenii laice sau eclesiastice — formațiuni de felul «*Romaniilor*» populare, care se aflau în relații cu Imperiul romano-bizantin sau păstrarea conștiinței apartenenței lor la acest imperiu. Legătura dintre populația romanică din nordul Dunării și Imperiu, care a încercat și a izbutit în anumite perioade să dețină controlul Dunării cu ajutorul flotei și prin ocuparea unor puncte pe malul stîng al fluviului, este pusă în lumină și de Ioan Mauropus, care, în secolul al XI-lea, sublinia că față de românicii apoi românii nord-dunăreni, împărații romano-bizantini «din vechime nu și-au preocupat grija» (*Fontes Historiae Daco-Romanae*, vol. III, București, 1975, p. 5; Fl. Constantiniu, *op. cit.*, p. 1220—1221). Procesul de formare a statelor feudale se desfășoară unitar pe tot teritoriul românesc.

Dovezi despre existența episcopilor ortodocși din epoca cnezatelor și voievodatelor, le cuprinde, în-deosebi, scrisoarea papei Grigore IX, din 14 noiembrie 1234, adresată viitorului rege Bela IV, în care-l sfătuiește să-i readucă pe români sub ascultarea episcopului catolic al Cumaniei, fiindcă românii (Walathi) din Episcopia cumanilor refuză să recunoască pe episcopul catolic și primesc toate tainele bisericesti «de la niște pseudo-episcopi, care țin ritul grecilor, iar unii, aftî unguri cit și teutonii, împreună cu alți dreptcredincioși din regatul Ungariei, trec la dinșii ca să locuiască acolo și astfel, alcătuiind un singur popor cu pomeniții români...» (*Documenta Romaniae Historica. D. Relații între Țările Române*, vol. I, Ed. Acad. R. Socialiste România, București, 1977, p. 20—21; Din datele consemnate într-un registru monahal al călugărilor premonstratensi, pus în valoare relativ recent, rezultă că o parte din Episcopia cumanilor se întindea și în Țara Blșei. Românii (Walathi) la care treceau ungurii și teutonii «din regatul Ungariei» se găseau pe versanții răsăriteni și sudici ai Carpaților. (Victor Spinei, *Informațiile istorice despre populația românească de est de Carpați în secolele XI—XIV*, în «Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, «A. D. Xenopol», XIV, Edit. Acad. R. Socialiste România, Iași, 1977, p. 5). A se vedea și: Aurelian Sacerdoțeanu, *Organizarea Bisericii Ortodoxe Române în secolele al IX-lea — al XIII-lea*, în «Studii Teologice», anul XX (1968), Nr. 3—4, p. 242, 257; A. A. Bolșacov-Ghimpu, *Episcopi ortodocși din Țările Române în secolul al XIII-lea*, în *Glasul Bisericii*, XXX (1971), Nr. 1—2, p. 118—129; Șt. Ștefănescu, *Les premières formations étatique, de la Roumanie*, în «Dacoromania», München, 1, 1973, p. 104—113.

pomenita cale a Brăilei, spre țări străine, vor fi datori să ne plătească numai o dată tricesima, la Cîmpulung, nu la ducere, ci la întoarcere»⁶⁵. De data aceasta, conform unui document genevez recent publicat, Chilia intrase sub stăpînirea Țării Românești în timpul lui Vlaicu Vodă. La Licostomo e semnalat la 1373 alături de consulul genevez, Pietro Embrono, și un guvernator militar — *gubernator insulle Licostomi* —, cu numele de Luciano de Nigro. După Octavian Iliescu este vorba de transferarea consulului, în 1372, sau la o dată anterioară, de la Chilia la Licostomo. Transferarea acestui magistrat a fost determinată de abandonarea Chiliei de către administrația geneveză, care s-a retras sub protecția flotei militare și a guvernatorului militar la Licostomo (sau a fost obligată — adăugăm noi —), ultimul punct de sprijin al activității geneveze la gurile Dunării. Și după cum, de curînd s-a documentat că Dobrotici, despotul de la Caliacra, nu și-a extins niciodată stăpînirea asupra cetăților dunărene⁶⁶, cum s-a susținut într-o vreme de unii istorici români, această schimbare politică nu a putut avea loc la Chilia decît în favoarea Țării Românești, care s-a petrecut încă înainte de 20 ianuarie 1368, data eliberării privilegiului comercial acordat de către Vlaicu Vodă negustorilor brașoveni⁶⁷. Cum Vicina, Chilia și Licostomo făcuseră parte din Mitropolia Vicinei, și de data aceasta, cetățile maritime făceau parte, «ca administrație bisericească» din Mitropolia Țării Românești, dar autoritatea politică revenise voievodului Țării Românești, o dată cu înființarea Mitropoliei.

Cu privire la localizarea Vicinei de unde a fost «strămutat» Iachint și o dată cu el Mitropolia la Curtea de Argeș, este o problemă încă deschisă.

Cei mai mulți cercetători consideră că Vicina s-a aflat pe locul unde este astăzi Isaccea⁶⁸. S-a emis ipoteza existenței Vicinei și la Samova, aproape de Tulcea, în nordul Dobrogei, pe triunghiul Samova, Parcheș Sarica⁶⁹, iar după altă ipoteză s-ar fi aflat între Silistra și Licostomo (Periprava de astăzi), identificată cu Malvexin (Vexin, Xexina, Vicina)⁷⁰. Arheologul Petre Diaconu localizează Vicina la Păciul lui Soare⁷¹.

65. *Documenta Romaniae Historica. D. Relații între Țările române*, vol. I, Editura Academiei R. S. România, 1977, p. 87 (doc. 46).

66. Octavian Iliescu, în «Pontica», 4, 1971, p. 371—376.

67. Octavian Iliescu, *Contribuții la localizarea Chiliei bizantine*, p. 209—210.

68. Studiile mai noi cu bibliografia: Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *op. cit.*, p. 154; Const. C. Giureanu, *Probleme controversate în istoriografia română*. București, 1977, p. 148.

69. Mircea Lerian, *În legătură cu ipoteza Vicina-Samova. Cîteva observații pe marginea unor fotografii ale zonei Samova*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCI (1975), nr. 3—5, p. 471—473; Idem, *Și dacă totuși: e... Vicina*, în «România literară», (1972), nr. 33, 10 august, p. 27.

70. Octavian Iliescu, *Cu privire la o hartă a Sud-Estului Europei, datînd din preajma bătăliei de la Nicopole (1396)*, în «Studii și materiale de istorie medie», IX (1977), p. 196.

71. Petre Diaconu, *Despre localizarea Vicinei*, în «Pontica», III (1970), p. 275—295; Idem, *Cetatea bizantină din insula Păciul lui Soare*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», XL (1971), Nr. 1, p. 15—17; Petre Diaconu și Dumitru Vilceanu, *Păciul lui Soare. Cetatea bizantină*, I, București, 1972; Petre Diaconu, *Păciul lui Soare — Vicina*, în «Byzantina», Tesalonica, tom. 806 (1976), p. 409—447; Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *Păciul lui Soare. Așezare medievală*, II, București, 1977; Petre Diaconu, *O formațiune statală la Dundrea de Jos la sfîrșitul secolului al XIV-lea necunoscută pînă în prezent*, în «SCIVA», 2, tom. 29, 1978, p. 185—201: Se documentează că teritoriul în care se aflau orașele Păciul lui Soare și Silistra era organizat în a doua jumătate a secolului al XIV-lea într-o formațiune statală de coloratură bizantină, cu o populație în care rolul proeminent l-au avut românii. În 1386, Mircea cel Bătrîn, la urcarea sa pe tron, este posibil să-și fi extins autoritatea sa asupra acestui despotat. În 1389, în mod sigur, Mircea cel Bătrîn este singurul stăpînitor al Dristei, ceea ce ar explica și semnificația motivului vulturului bicefal de pe chausés-elle sale, ca și relația dintre motivul vulturului bicefal, de o parte, și titlul său de despot (bibliografia problemei în nota 17).

Istoricii bulgari sînt în curs să publice un portulan contemporan, în care sînt arătate distanțele dintre orașele de la Dunăre⁷². Se pare că teza arheologului Petre Diaconu, este cea mai îndreptățită, fiind confirmată de data aceasta și de mărturiile «literare».

Între anii 1392—1394, este foarte probabil, afirmă Octavian Iliescu, ca Mircea cel Bătrîn să-și fi extins stăpînirea de la Chilia la Licostomo, în vederea rezistenței împotriva înaintării forțelor otomane. În secolul al XV-lea Chilia a devenit un obiectiv strategic de prim ordin pe plan internațional⁷³.

Pentru a asigura apărarea Dunării și, implicit, a Moldovei împotriva turcilor, Ștefan cel Mare încearcă în 1462 și reușește în 1465 să cucerească de la Țara Românească vechea cetate insulară a Chiliei, apoi, în 1479, între 22 iunie și 16 iulie, zidî pe malul stîng al Dunării cetatea de la Chilia Nouă, cu «opt sute de zidari și șaptesprezece mii de ajutoare». Materialul de construcție nu a putut fi obținut decît prin demolarea Chiliei insulare și a castelului Licostomo, cetăți care nu mai aveau rost acum pentru Moldova⁷⁴.

În vara anului 1484, cînd flota turcească a cucerit Cetatea Albă și Chilia, obiectivul de la gurile Dunării era acum de data aceasta Chilia Nouă, cetatea și orașul de pe malul stîng al brațului Chilia. După cucerire, Baiazid al II-lea a obligat pe locuitorii să refacă zidurile vechiului castel Licostomo din mijlocul Dunării⁷⁵.

Deși ar părea paradoxal, afirmă Octavian Iliescu, Chilia Veche de astăzi este mai nouă decît Chilia Nouă de peste Dunăre, fiind întemeiată abia în secolul al XIX-lea. A biruit însă tradiția și această modestă așezare și-a reluat vechiul nume, în amintirea cetății insulare, care s-a bucurat, vreme de peste un veac, de o mare înflorire economică, avînd o deosebită importanță strategică⁷⁶.

Ca tradiția să biruiască, ceea ce este o realitate vie, istorică, a trebuit ca aici să existe o populație românească autohtonă, care a viețuit neîntrerupt, păstrătoare a civilizației romano-bizantine.

Pr. Prof. I IONESCU

72. Maria Holban, *Pe marginea unor probleme controversate în istoriografia română. Cîteva observații, îndeosebi despre politica lui Basarab și o lămurire necesară în chestiunea identificării «satului Cozial»*, în «Revista de Istorie», 6, tom. 31, 1978, p. 1076.

73. Octavian Iliescu, *Contribuții la localizarea Chiliei bizantine*, p. 210; a se vedea și: P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone în secolul XV și problema Chiliei*, «Romanoslavica», III, 1958, p. 99—101; Fr. Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara în Țara Românească și Moldova în anii 1447—1448*, în «Studii». Revista de istorie, XVI, 1963, nr. 5, p. 1049—1072; idem, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chiliei și problema ajutorării Bizanțului*, în «Studii». Revista de istorie, 18, 1965, nr. 3, p. 620; Șerban Papacostea, *Kilia et la politique orientale de Sigismund de Luxembourg*, «Revue Roumaine d'Histoire», 1976, nr. 3, p. 421—436.

74. Constantin C. Giurescu, *Tirguri sau orașe și cetăți moldovenești*, p. 211; Octavian Iliescu, *Contribuții la localizarea Chiliei bizantine*, p. 210.

75. Andrei Antalffy, *Două documente din Biblioteca egipteană de la Cairo despre cucerirea Chiliei și Cetății-Albe în 1484*, în «Revista istorică», anul XX (1934), nr. 1—3, p. 33—42; N. Iorga, *Noi știri bizantine despre istoria românilor*, în aceeași revistă, an și număr, p. 45—47; idem, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, III, București, 1897, p. 85; Constantin C. Giurescu, *Tirguri sau orașe și cetăți moldovenești*, p. 208; Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 210—211.

76. Octavian Iliescu, *op. cit.*, p. 211; Cercetările arheologice din ultimul timp pe teritoriul Moldovei, dintre care amintim: Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI e.n. Contribuții arheologice și istorice la problema formării poporului român*, Editura Junimea, Iași, 1978, p. 111—112, au descoperit în regiunile est-carpactice ale României un număr destul de mare de monede, care ne arată că relațiile comerciale ale imperiului bizantin cu teritoriile de la nordul Dunării de Jos au fost peste tot deosebit de active, în perioada secolelor X—XI e.n.

DATE DESPRE SITUAȚIA BISERICILOR ROMÂNEȘTI DIN JUDEȚUL TULCEA ÎN PRIMII ANI DUPĂ REINTEGRAREA DOBROGEI LA ȚARĂ

Viața religioasă a românilor din Dobrogea în timpul stăpînirii otomane este încă departe de a fi suficient cunoscută. Eforturile pe care le-am întreprins pînă acum în acest sens nu pot fi considerate decît ca începutul unei acțiuni ce trebuie neapărat continuată. Aceeași imagine incompletă se păstrează și pentru situația bisericii românești dobrogene în momentul reîntrării provinciei pontice la România și în anii imediat următori. Lucrările ulterioare care cùprind referiri în această privință¹ nu oferă decît date parțiale și, din păcate, nu întotdeauna exacte, nefiind bazate, de regulă, pe surse documentare sigure.

La Direcția generală a Arhivelor Statului se păstrează însă un dosar în care se află un document ce aduce lumini neașteptate și deosebit de binevenite asupra situației bisericilor românești din județul Tulcea la 1881, reflectînd totodată și unele aspecte din ultimii ani ai stăpînirii otomane². Dosarul respectiv este rezultatul circularei nr. 5673 din 10 aprilie 1881 a ministrului de interne, prin care se cereau prefecturilor date despre epitropiile bisericilor din fiecare județ și despre fondurile de care dispuneau acestea³. Din păcate, dosarul nu conține toate răspunsurile și, în ceea ce ne privește, regretăm îndeosebi lipsa datelor pentru județul Constanța, care ar fi completat în chip fericit imaginea de ansamblu asupra bisericii românești din Dobrogea în acea vreme.

În răspunsul prefecturii județului Tulcea, redactat la 8 octombrie 1881, se arată, printre altele, că o parte din fondurile bisericilor din acel județ era adunată «încă din timpul precedentului guvern otoman». Unele sume fuseseră însă împrumutate «pe la locuitori, cu acte în regulă⁴, un fapt de profundă rezonanță umană, dacă ne gîndim la situația deosebit de grea în care se găsea atunci populația Dobrogei, consecință directă a Războiului din 1877—1878⁵. Pentru orașul Tulcea nu se putuseră trimite datele cerute, deoarece nu se constituise încă epitropia⁶. Au fost omise însă și alte biserici, dar fără a se menționa din ce motiv.

Din tabelele înaintate de prefectură rezultă că unele biserici dispuneau de sume însemnate pentru vremea aceea. Așa era biserica din Calica⁷, cu 7501, 20 lei, urmată de bisericile din Niculițel (3785,30 lei), Sarighel (3349,00 lei — toate în plasa

1. Vezi îndeosebi M. D. Ionescu [-Dobrogeanu], *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București, 1904, p. 642 și urm.; G. V. Niculescu, *Protopopia județului Tulcea. Dare de seamă...*, București, 1906, passim; G. Elioniș, *Culte în Dobrogea*, în *Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească*, București, 1928, p. 585 și urm.

2. Mulțumim și pe această cale colegului Marcel-Dumitru Ciucă pentru bunăvoința de a ne fi semnalat acest dosar.

3. «Monitorul oficial al României», nr. 11 din 12 (24) aprilie 1881, p. 418—419.

4. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Divizia comunală, dosar 177/1881, f. 67.

5. Pentru această situație vezi mai ales Teodor T. Burada, *O căldătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, p. 4; V. Mihordea, *Cîteva date privitoare la situația țărănimii din Dobrogea în 1878*, în «Studii. Revistă de istorie», X (1957), nr. 3, p. 203—206.

6. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Divizia comunală, dosar 177/1881, f. 67.

7. La 1850, Ion Ionescu de la Brad aprecia în mod deosebit starea materială înfloritoare a satului Calica (Victor Slăvescu, *Correspondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874, publicată de...*, București, 1943, p. 106).

Tulcea — și de cea din Luncavița, plasa Măcin (2421,15 lei)⁸. Se dau și alte informații interesante. Astfel, se spune despre biserica din Cioumpunar, ca și despre cea din Pisica, ambele în plasa Măcin, că era «abia începută și neterminată». Cît despre biserica din satul Cîrjelari, se arată că era la origine o geamie, adaptată de cîrînd cultului ortodox⁹, știre confirmată și de alte surse¹⁰.

Deosebit de interesantă este lista preoților și epitropilor, din care, după nume, ne putem da seama, fără nici un dubiu, de preponderența numerică a bisericilor românești și, implicit, de cea a populației românești din județul Tulcea. Totodată, prin faptul că aceste epitropii erau bine constituite și că unele dețineau fonduri dinainte de 1877, rezultă că, cele mai multe datau, în chip sigur, încă din timpul stăpînirii otomane. De regulă, epitropiile erau formate din trei membri: un contabil (funcție îndeplinită de preotul bisericii), un încasator al veniturilor și un verificator¹¹.

Redăm în continuare, în extras¹², lista membrilor epitropiilor de la bisericile românești¹³ din județul Tulcea, cu observația că, la data aceea, limitele acestui județ difereau de cele de astăzi¹⁴, unele sate din sud, și mai ales din sud-vest, fiind înglobate pe atunci la județul Constanța. La transcrierea numelor au fost aplicate normele ortografiei actuale.

Plasa Tulcea¹⁵: *Agighiol* — Grigori Chirilă (preot), Pricopie Pericleanu, Ipatie Vasile, Ștefan Chilug (membri); *Sabangia* — Toma Țurcanu (preot), Ștefan Poștaru, Dobre Stoian (membri); *Mahmudia* — Ion Lungu, Simion Retea, Sidor Ignatenco (membri); *Satu Nou* — Tihon Joseanu (preot), Pavel Carp, Ștefan Grigori (membri); *Beștepe* — D. Popescu (preot), Gavril Ivanov, Neculai Gheorghe (membri); *Murighiol* — Teodor Simion (preot), Hariton Condrat, Ștefan Nechifor (membri); *Dunavățu de Jos* — Ștefan Crustalev (preot), Gavrilă Visterneanu, Gheorghe Dobre (membri); *Sarinasuf* — V. Filipov (preot), Gheorghe Buga, Timofte V. Barbu (membri); *Malcoci* — Ioan Ciobanu (preot), Constantin Cornei (preot), Vasile Danilu (membru); *Sarighiol* — Ștefan (preot), Moisei Gheorghe, Afteni Gheorghe (membri); *Calica* — Nicolai Golescu (preot), Ion Ioniță, Nechifor Vasile (membri); *Cataloi* — Damian Vasiliev (preot), Neculai Ștefan, Radu Vilcov, Gheorghe Manea, Vasile Butuc (membri); *Meidanchioi* — Gheorghe Chimpu (preot), Ion Dorachi, Sava Martă (membri); *Niculitel* — Gheorghe Dimitrie (preot), Petcu Lazaref, Gheorghe Atanasiu (membri); *Somova* — Andrei Onofrei (preot) Vasile Dumitru, Dumitru Ștefan (membri); *Cișla* — Paraschiv Apostol, Vitcu Gheorghe, Mitu Todor (membri); *Parcheș* — Ioan Burcă (preot), Ioan Constantin, Echim Terente (membri).

Plasa Babadag¹⁶: *Armutlia* — Luca Ștefănescu (preot), Mitiu Peniof, Matei Neucef (membri); orașul *Babadag* — Hagi Matei Simion (preot), Niță Tănăsescu, Gheorghe Dima (membri); *Beidaud* — Neculai Roznovanu (preot), Gheorghe Hagiolu,

8. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Divizia comunală, dosar 177/1881, f. 68.

9. *Ibidem*, f. 69, 71.

10. Apostol D. Culea, *Cît trebuie să știe oricine despre Dobrogea*, București, 1928, p. 139–140.

11. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Divizia comunală, dosar 177/1881, f. 72.

12. Raportul cuprinde date și despre bisericile ortodoxe ale celorlalte grupuri etnice ale județului Tulcea; numărul lor era însă în mod considerabil mai redus decît cel al bisericilor românești.

13. Aici se includ și bisericile localităților cu populație amestecată, în care erau prezenți însă și români.

14. Despre limitele județului Tulcea în acea vreme vezi Gh. Dumitrașcu, *Un document privitor la «Situția județului Tulcea în anul 1879*, în «Peuce», IV (1973–1975), Tulcea, 1975, p. 275.

15. Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Divizia comunală, dosar 177/1881, f. 72.

16. *Ibidem*, f. 73–74.

Ioancu Duacof (membri); *Clucurova* — Ioan Theodorof (preot), Anton Simion, Trifon Dănilă (membri); *Casimcea* — N. Bostan (preot), Echim Ivanof, Malciu Ivanof (membri); *Canlı Bugeac* — Gheorghî Vlahu (preot), Andrei Gulisof, Gheorghî Andrei (membri); *Cogealac* — Gheorghî Boiciu (preot), Gheorghe Nicola, Peiu Dumitru (membri); *Satu Nou* — Neculai Teodorescu (preot), Iftode Chiriac, Pavel Moişe (membri); *Enisala* — Nicolae Avram (preot), Ignat Arhip, Ivan Mitachi (membri); *Visterna* — Gheorghî Pricopie (preot), Gheorghe Conţ, Constantin Pavel (membri); *Nalbant* — Gheorghî Dumitru (preot), Timov Rusi, Vasile Niţă (membri); *Ortachioi* — Leonti Sucurov (preot), Gheorghî Pipirigeanu, Minciu Zvetcov (membri); *Sariurt* — Chirilă Gheorghe (preot), Petre Marcu, Stoian Draganof (membri); *Zebil* — Theodosie Ioan (preot), Enachi Caramilea, Ioan Parfeni (membri).

Plasa Măcin¹⁷: *Greci* — George Grigorescu (preot), Radu Țăranu, Stanciu Voicu (membri); *Luncavişa* — Radu Mihăilescu (preot), Ivan Stoian, Paraschiv Matei (membri); *Rachel* — Isidor Ionescu (preot), Ene Gavrilă, Chiru Mogoş (membri); *Satu Nou* — Constantin Burghilea (preot), Ştefan Teodor, Rainu Gheorghe (membri); *Balabancea* — Doniţa Donea, Grigore Halcu (membri); *Islam-Geaterca* — Gavril Bunescu (preot), Vasile Puşcaşu, Vasile Eluţa (membri); *Garvân* — Dumitru Gavrilă (preot), Tănase Doraşcu, Mihalcea Burugiu (membri); *Cîrjelari* — Ioan Moraru (preot), Gheorghî Nicola, Andrei Moraru (membri); *Turcoaia* — Samoil Ioan (preot), Sava Melca, Nicolai Cuzin (membri); *Jijila* — Petre Mihai (preot), Iosif Ioan, Gheorghe Ioan (membri); *Pisica* — Zaharia Ionescu (preot), Ioan Popa, Iordache Leca (membri); *Azaclău* — Ilie Palade (preot), Ioan Birlădeanu, Tănase Ştefan (membri); *Văcăreni* — Gheorghe Roşca (preot), Marin Gavrilă, Marincea Vidu (membri); oraşul *Isaccea* — Biserica Sf. Gheorghe: Policarp Vasile (preot), Martin V. Burol, Ioan Grama (membri); Biserica Sf. Nicolae: Scarlat Poale-Lungi (preot), Iona Anton, Radu Cristea (membri); oraşul *Măcin* — Dumitru Ionescu (preot) Jeles Gheorghî, Mincu Corof (membri).

Plasa Sulina¹⁸: oraşul *Sulina* — Dumitru Pocora (preot), Eftim Jalbă, Clim Reus (membri); *Chilia Veche* — Ieremia Trofimescu (preot), Gavriil Fudul, Mihail Gheba (membri); *Satu Nou* — Doroftei Crihana (preot), Constantin Roşca, Ioan Colomet (membri); *Letea* — Mihail Tarasov (preot), Hama Chisilev, Manea Bucur (membri).

*

Informațiile pe care le oferă acest document prezintă interes nu numai pentru reconstituirea trecutului Bisericii române din Dobrogea, ci și, pentru demonstrarea preponderenței numerice a populației românești¹⁹. Numele celor mai mulți dintre preoți și epitropi, în cea mai mare parte comune întregului spațiu românesc, constituie în acest sens o dovadă de necontestat.

TUDOR MATEESCU

17. *Ibidem*, f. 74-75.

18. *Ibidem*, f. 75.

19. Potrivit statisticii din 1880, românii dețineau în Dobrogea, ca număr, primul loc dintre toate grupurile etnice ale provinciei (Ioan N. Roman, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea*, Constanța, 1907, p. 79, în notă)

CARTEA ROMÂNEASCĂ ÎN DOBROGEA ÎNAINTE DE 1877

Cartea românească a constituit, mai cu seamă după introducerea tiparului în limba poporului, un mijloc neprețuit pentru cultivarea conștiinței de neam, contribuind, datorită circulației sale în toate ținuturile locuite de români, la consolidarea ideii unității naționale¹.

Cum era firesc, cartea românească a circulat intens și în Dobrogea, în ciuda vicisitudinilor unei îndelungate ocupații otomane, pentru că, românii de aici, cei mai numeroși între populațiile nemusulmane au manifestat o neostoită dorință pentru luminare spirituală, împlinită cu mari sacrificii, prin înființare de biserici și școli, cu mult înaintea Războiului de independență.

Între factorii care au contribuit la răspândirea cărții românești în Dobrogea, Biserica ocupă un loc important. Instituție spirituală de tradiție milenară în această veche provincie românească, Biserica Ortodoxă va fi nevoită, după intrarea Dobrogei între fruntariile Imperiului Otoman, să activeze în condiții cu totul precare. Totuși, de-a lungul secolelor, domnitorii Țărilor Române au sprijinit în permanență Biserica de aici. Astfel, este cunoscut că Mitropolia Dîrstei sau Siliștei, de care depindea Ortodoxia din centrul și sudul Dobrogei, a primit însemnate privilegii de la

1. Contribuții la studiul acestei probleme: V. P. Arbore, *Insemnări culese pe marginea cărților bisericești din orașul Focșani*, în «Milcovia», vol. II, 1931, p. 237—247; vol. III, 1932, p. 33—66; vol. 4, 1933, p. 54—64; I. Birlea, *Insemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909; V. Brătulescu, *Inscripții și insemnări din biserici*, în «Glasul Bisericii», nr. 7—8, 1966; p. 623—668; Idem, *Insemnări din cărțile vechi aflate în biblioteca Patriarhiei*, în «Glasul Bisericii», nr. 3—4, 1960, p. 297—304; Idem, *Insemnări și date istorice culese de la bisericile din raionul Ricov — Ploiești*, în «Glasul Bisericii», nr. 7—8, 1960, p. 647—660; C. Em. Bucescu, *Dimitrie Jarca și trecutul cărții vechi românești*, în «Glasul Bisericii», nr. 1—2, 1972, p. 117—125; T. S. Bulat, *Tipografia Mitropoliei București (1810—1864)*, în «Glasul Bisericii», nr. 5—6, 1972, p. 583—500; *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București*, București, 1972; I. C. Chișimia, *Din vechea răspândire a cărții românești*, în «Mitropolia Olteniei», nr. 5—6, 1970, p. 534; Gh. Ciulei, *Date istorice din registre și de pe cărți bisericești*, în «Mitropolia Banatului», nr. 11—12, 1963, p. 507—512. D. Coravu, *Aspecte ale activității de tipărire și răspândire a cărților bisericești în sec. XVIII*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 11—12, 1968, p. 1218—1228; I. Corfus, *Insemnări de demult*, Iași, Junimea, 1975; L. Cosma, *Cărțile și revistele bisericii «Sfinții împărați» din Galați, după vechime (1776—1938), cu toate datele și însemnările de pe ele*, Galați, Tip. Munca, 1938; Gh. Cotoșman, *Inscripții și însemnări din bisericile Mitropoliei Banatului*, în «Mitropolia Banatului», nr. 9—10, 1964, p. 592—608; I. Cristache-Panait, *Cărți vechi cu însemnări din bisericile Mitropoliei Banatului*, în «Mitropolia Banatului», nr. 4—6, 1969, p. 254—271; M. M. Fănescu, *Din istoria comerțului cu carte, 1775—1821*, în «Studia bibliologica», vol. 3, 1969, p. 161—175; G. Hâncu, *Cartea românească veche*, Galați, 1965; A. Ilieș, *Insemnări de pe cărțile vechi ale bisericii Sf. Arhangheli din Brdila (azi la biserica Sfântul Spiridon*, în «Buletinul comisiei istorice a României», nr. 9, 1930, p. 141—146; Idem, *Inscripții din bisericile României*, vol. I—II, București, Socer, 1908 (vezi «Studii și documente», vol. XV, 1—2); G. T. Kirileanu, *Insemnări istorice pe cărți vechi bisericești din Buhuși — Neamt*, în «Convorbiri literare», nr. 1, 1923, p. 44—52; Gh. Lîjciu, *Contribuții la studiul circulației vechilor cărți bisericești*, în «Mitropolia Banatului», nr. 7—9, 1968, p. 461—472; N. Liu, *Cartea cu însemnări manuscrise*, în «Studii și cercetări de documentare și bibliologice», nr. 2—3, 1967, p. 305—313; P. P. Panaiteșcu, *Insemnări din cărțile bisericii românești din Timișoara*, în «Revista istorică», 1928, p. 201—202; D. Pop, *Mărturiile strămoșești. Note paleografice pe margini de cărți bisericești sătmărene*, Satu Mare, 1940; Gh. Popp, *Cartea românească medievală în slujba unității naționale*, în «Probleme de bibliologie», 1970, p. 23—49; D. Răpă-Buciliu, *Cartea românească veche cu însemnări*, în «Danubius», vol. VI—VII, 1972—1973, p. 163—170; T. I. Roșu, *Insemnări și inscripții bihorene*, vol. I, Beiuș, 1941; D. Simonescu și V. Petrescu, *Tirgoviștea — vechi centru tipografic românesc*, Tirgoviște, 1972; Barbu Theodorescu, *Circulația vechii cărți bisericești*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 1—2, 1961, p. 169—194; Idem, *Circulația vechii cărți bisericești de București*, în «Glasul Bisericii», nr. 9—10, 1961, p. 879—921. M. Tomescu, *Istoria cărții românești (1508—1918)*, București, Editura științifică, 1968; V. A. Urechia, *Pe file de ceaslov*, în «Analele Academiei Române». Mem. Sect. istorice, S. II, tom. X, 1889.

domnii munteni din sec. al XVII-lea, reînnoite, în mai multe rânduri, prin hrisoave, până în sec. al XIX-lea². De asemenea, importante danii au primit bisericile din Babadag și Cernavodă³. Greutățile de care se izbea Biserica Ortodoxă din dreapta Dunării erau însă foarte mari, fiind determinate de mai mulți factori: continua ostilitate otomană, abuzurile administrației, dezastrelor provocate de războaiele ruso-turce, lipsa preoților etc. În plus, Biserica românească suferea de pe urma rivalității dintre episcopii greci și bulgari.

Ridicarea unei biserici creștine în Dobrogea era o chestiune aproape insurmontabilă, iar când, după enorme cheltuieli și numeroase demersuri, acest lucru totuși se realiza, noul lăcaș de cult cădea, de regulă, pradă trupelor neregulate turcești⁴. Starea multor biserici era deplorabilă, ele fiind «construite din nuiele și vâlătuci, nereparate de mult timp, lipsite de cele necesare pentru serviciu și desgrădite»⁵. Niși situația clerului nu era mai bună: la 1878 «nici un cleric nu posedă titlu de absolvire a unui seminar; numai câțiva preoți au făcut câte o clasă, două și trei în seminariile din România»⁶. În Dobrogea, preoții creștini nu se bucurau de înlesniri, situația lor socială nedeosebindu-se cu mult de a celorlalți coreligionari. Doctorul C. Allard, aflat în 1855 la Rasova, cu prilejul unei misiuni tehnice, a fost impresionat de precaritatea condiției sociale a preoților ortodocși de aici: «...le pape, qui souvent, lui-même est plus ignorant et plus grossier que ses parossiens. Le soin de sa famille et les durs travaux auxquels il est soumis comme ouvrier ou comme marchand ne permettent pas au prêtre schismatique de s'occuper du cult. Nous avons vu pendant quelque temps deux papes au milieu des ouvriers terrassiers; ils travaillaient au même prix que les autres (deux francs par jour)»⁷. Cu toate acestea, datorită consolidării economice a populației românești din ținutul dintre Dunăre și Mare, Biserica Ortodoxă va, cunoaște o dezvoltare apreciabilă. Potrivit unei statistici, la 1878, au fost înregistrate în Dobrogea 117 biserici, cu 151 preoți, 4 diaconi și 117 cîntăreți (districtul Constanța — 2 biserici și 2 preoți; districtul Medgidia — 7 biserici și 7 preoți; Silistra Nouă — 10 biserici și 9 preoți; Hirșova — 7 biserici și 11 preoți; Tulcea — 28 biserici și 40 de preoți; Măcin — 18 biserici și 27 preoți; Babadag — 27 biserici și 33 preoți; Sulina — 8 biserici și 11 preoți)⁸.

La 1850, în timpul voiajului său dobrogean, Ion Ionescu de la Brad a găsit biserică la Seimenii Mari, «popă și biserică la Cochirleni», iar «la Rasova, sătenii au făcut o biserică de piatră, ce au costat peste 60.000 lei, însă n-au sfințit-o, și-au adus și popă, tot român»⁹. O biserică bună s-a construit la Dăieni «cu 50.000 lei turcești»; fiind mare, arătoasă, oamenii o comparau cu o minăstire¹⁰. Din 1833 datează

2. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. 10, p. 238.

3. V. A. Urechia, *idem*, p. 139.

4. «Skazanie o stranstvii i putešestvii po Rusii, Moldovii, Turzii i Sviatoi zemlia, posrujenika svitija gorl Atonskila Inoka Parteniie», Moskva, 1850, vol. I, p. 37—38: «Încă și turcii pe aici sînt tare răi și sălbatici; mereu ne asupresc și ne ruinează; bisericile ni le ard; la care găsec argint îl fură; icoanele le nimicesc și la nimeni nu ne putem jelui»; Vezi și T. Mateescu, *Arhivele din Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, în «Revista arhivelor», vol. 86, nr. 1—2, 1974, p. 230—245.

5. I. Grigorescu, *Biserica Dobrogei după 50 de ani*, în «Tomis» «pentru popor», nr. 10, oct. 1928, p. 2—10.

6. *Ibidem*.

7. C. Allard, *La Bulgarie Orientale*, Paris, Adrien le Clerc — C. Dillet, 1864, p. 125.

8. Al. P. Arbore, *La culture roumaine en Dobroudja*, în «La Dobroudja», București, 1938, p. 675; Vezi și I. Grigorescu, *op. cit.*

9. *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874*, București, Imprimeria națională, 1943, p. 69—70.

10. I. Grigorescu, *op. cit.*

frumoasa ctitorie a Cocoşului, mult apreciată de Ion Ionescu de la Brad, care a vizitat-o în 1850. Tot atunci revoluţionarul paşoptist a putut cunoaşte minăstirea Taiţa «tot românească»¹¹. Comunitatea română din Tulcea a reuşit chiar să obţină autorizaţie de la autorităţile otomane pentru a construi biserică cu turle. Lăcaşul a fost început la 1862. În 1867, principele Carol, aflat în vizită la Tulcea, dăruieşte bisericii 100 de galbeni, pentru terminarea construcţiei¹². Ctitoria tulceană ar fi fost «Cea mai frumoasă din toate bisericile, nu numai din Tulcea, dar în toată Dobrogea şi Bulgaria; ar face faţă chiar şi în Bucureşti»¹³.

La Babadag «biserica a fost zidită de români în 1828 şi apoi rezidită în 1856. Pe atunci Babadagul avea o populaţie foarte mică şi mai cu seamă română»¹⁴. Biserica din Măcin a fost construită pe ruinele unei biserici româneşti, care exista pe la 1839¹⁵. Biserici bune au existat şi la Beştepe, Mahmudia, Somova, Văcăreni, Jijila, Greci, Meidanchioi, Groapa Ciobanului, Hirşova, Oltina, Ostrov, Satu Nou, Bugeac etc.

Deşi, cum am văzut, starea clerului era grea, în Dobrogea au activat şi clerici luminaţi, iubitori de neam şi ostenitori pentru propăşirea spirituală a românilor din dreapta Dunării. Unul dintre aceştia a fost şi fondatorul minăstirii Cocoş, despre care Ionescu de la Brad scria: «Părintele Visarion, român din Făgăraş, fiind de 17 ani, au trecut în Moldova la rubedeniile din Vărătic şi din Neamţ. În astă de pe urmă a trăit 30 de ani tipograf. El a tipărit şi Geografia lui Cantemir, lucru ce l-au făcut ştiutor de originea şi de nevoile tuturor românilor»¹⁶.

Prin stăruinţele depuse pentru înfiinţarea de şcoli în Dobrogea s-a remarcat Nifon Bălăşescu, călugăr la Căldăruşani, profesor, autor de dicţionare şi alte lucrări ştiinţifice. Studiul «Românii din Turcia», publicat în Ardeal, îl situează pe Nifon Bălăşescu printre cei mai competenţi cunoscători ai românilor din Dobrogea¹⁷.

Un cleric luminat a fost şi popa Iancu din Niculiţel, de vreme ce, potrivit relatărilor lui Ionescu de la Brad, «au făcut şi ţine şcoală românească; în casa lui se găseşte proclamaţia Ţării Româneşti»¹⁸. În sfârşit, preotul Dimitrie Chirescu, originar din Rasova, s-a remarcat mai ales prin eforturile depuse pentru fondarea de biserici şi şcoli în Dobrogea¹⁹.

Cu toate că în unele localităţi dobrogene românii ajunseseră la o stare materială prosperă, acestora le lipsea «plînea sufletească», adică ştiinţa de carte²⁰. Dar şcoala în limba română îşi va face drum în Dobrogea, cu multă greutate, datorită instabilităţii vremurilor şi dispreţului otoman faţă de starea culturală a supuşilor nemahomedani.

11. *Correspondenţa...*, p. 101.

12. Brutus Cotovu, *Biserica Sfintul Nicolae, catedrala oraşului Tulcea*, în «Analele Dobrogei», 1926, p. 1—12; *Vezi şi Documente privind istoria Dobrogei*, Bucureşti, 1973, p. 267—268; Registrul de venituri şi cheltuieli al bisericii Sf. Nicolae din Tulcea, aflat în arhiva bisericii.

13. Nifon Bălăşescu, *Românii din Turcia*, în «Cărţile săteanului român», III, 1978, p. 127.

14. C. P. Scheletti, *Dobrogea*, Tulcea, 1879, p. 14—15.

15. Al. T. Dumitrescu, *Arhiepiscopia şi Mitropolia din Măcin*, Bucureşti, 1904, p. 31.

16. *Correspondenţa...*, p. 102.

17. Despre Nifon Bălăşescu vezi şi Alex. Băleanu, *O scrisoare din anul 1853 a profesorului Nifon Bălăşescu către Grigore Ghica, domnul Moldovei*, în «Revista arhivelor», 1924—1926, nr. 1—3, p. 105—108; Gh. Nicolăiasa, *Cîteva date despre Nifon Bălăşescu*, în «Revista arh.», 1924—1926, nr. 1—3, p. 138; *Scrisori din anul 1850 către I. Popa Nicolae Bălăşescu*, în «Convorbiri literare», nr. 3, 15 noiembrie 1899, p. 193—198.

18. *Correspondenţa...*, p. 153.

19. I. Muşat, *Istoricul oraşului Cernavodă*, Bucureşti, Tipografia «Viaţa Literară», 1938.

20. I. Ionescu de la Brad, *Românii în Dobrogea*, în «România literară», nr. 2, 8 ian. 1855, p. 13—15.

La început și aici, ca în celelalte țări românești, învățămîntul de carte se făcea în jurul bisericilor, pe baza ceaslovului și psaltirii. Apoi, treptat, prin grija și cu cheltuiala locuitorilor, se înființează școli în majoritatea așezărilor românești. Învățători erau, de regulă, dascălii bisericești, care predau după manuale aduse de peste Dunăre.

Se pare că cea mai veche școală românească din ținuturile pontice a fost aceea din Turtucaia, înființată la 1774. De la această școală s-a păstrat lista completă a învățătorilor (1774: Rusu Saru; 1775: Mitroc; 1790—1856: Gavrilă Brănescu din Cîmpina; 1856—1860: Petre Florea; 1860—1864: Ștefan Nicolae; 1864—1868: Gheorghe Zărna; 1868—1870: Nicolae Lăcătuș; 1871—1875: Ion Crețulescu; 1875—1877: Dumitru D. Popescu)²¹. Despre școala din această localitate, Ionescu de la Brad nota: «Însă lucru de care în adevăr ne bucurăm este că românii din Turtucaia (peste 400 de case) s-au dus în Valahia și au furat (c'est leur expression) pe dascălul Ștefanache cu familie cu tot, l-au dus la Turtucaia și acolo cîntă duminică la biserică și peste săptămîină învață copiii românește în casă făcută de sat...»²².

În deceniul al cincilea al secolului trecut, dascălul Petre Mihai îngrijea de școala din Siliștra, care se pare că a fost înființată mai înainte. Fiul acestuia, Costache Petrescu, va prelua conducerea școlii silistrene, va fonda în 1870, «Societatea română de cultură și limbă», cu un program cultural larg, iar un an mai târziu va pune bazele unei școli pentru adulți. Sub îndemnarea lui Costache Petrescu s-au înființat școli și la Ostrov, Bugeac, Alimanu, Oltina, Parachioi, Hirșova²³. Înimosul dascăl a tipărit, la Rusciuc, în 1874, și un «Abecedar turco-român» la a cărei prefață a adăugat un frumos motto: «Omulu trebuie să fie utilu semenilor săi și să lucreze, cătu pôte, pentru îmbunătățirea soartei lor»²⁴.

Prin 1840, dascălul Chirea Iorga, venit de prin părțile Ialomiței, înființează școală românească la Rasova²⁵. În 1862, fiul său, Dimitrie Chirescu înființează școala din Alimanu; după doi ani acesta lasă aici învățător pe Nicolae Breban (peste alți cîțiva ani îl înțîlnim învățător la Alimanu pe dascălul Néculai Negoescu²⁶) și vine la școala din Rasova pentru a-l înlocui pe tatăl său. Tot Dimitrie Chirescu va deschide școală la Seimenii Mari (învățător Dinu Petculescu) și la Topalu. În calitate de învățător, Chirescu era și un fel de inspector delegat al Societății din Siliștra pentru școlile din dreapta Dunării. Se hirotonește apoi preot la biserica Sfîntul Nicolae din Cernavodă. Aici va înființa o școală pe care o va găzdui în casa parohială, construită de el (pe frontispiciul acesteia a scris: «Stuđiul Român — 1875») ²⁷.

21. Al. P. Arbore, *op. cit.*, p. 682.

22. *Correspondența*, p. 76—77.

23. I. N. Roman, *Pagini din istoria culturii românești în Dobrogea înainte de 1877*, în «Analele Dobrogei», nr. 3, 1920, p. 355—398; vezi și S. Carp, *Școala românească din Dobrogea în lumina documentelor înainte de 1877*, în «Pontica», nr. 14, 1940, p. 55—60; M. V. Codrescu, *Istoricul școalelor române din Turcia, Sofia și Turtucaia din Bulgaria și al seminariilor de limbă română din Lipsca, Viena și Berlin, București, F. Göbl*, 1906, anexele 15—18; *Documente privind istoria Dobrogei*, p. 266—268.

24. N. Cartoian, *Un document privitor la istoria culturii românești în Dobrogea*, în «Arhiva Dobrogei», vol. 3, nr. 1, p. 72—76.

25. I. Mușat, *op. cit.*

26. *Idem.*

27. *Ibidem.*

La 1874 a înființat școală la Cochirleni dascălul Mitu, cu o leață de o liră turcească pe lună de fiecare elev. Căracul său, Dimitrie Nițescu, care va fi și el învățător în Cochirleni, își amintea în însemnările sale de «metodele pedagogice» ale dascălului Mitu: «Mare lucru nu făcea dascălul Mitu. Se plimba toată ziua în oada (în clasă) cu mâinile la spate, iar noi biziam: citeam pe bucoavne. Când obosea, se așeza pe pătuțul acoperit cu rogojini din colțul clasei. Cite o dată chema cite un școlar la dînsul, lingă pătuț: Ia vin, măi țică, să vedem știi ceva? De nu știa, îl punea în circă la un alt băiat și dă-i cu... Sfîntul Nicolae din cui...»²⁸.

Pe la jumătatea veacului trecut, la Dăieni, un Cosma avea școală de dascăli, ai cărei absolvenți ajungeau preoți în satele dobrogene²⁹. Școala primară din Oltina a luat ființă în 1864 avînd ca învățători pe dascălul Tudor Stănescu și Cercel Haği Neagu, tineri din sat și foști elevi ai lui Costache Petrescu³⁰. Între 1860 și 1877 a existat școală și la Cocargea, cu învățător grec³¹.

Un centru didactic important a fost Tulcea, mai cu seamă datorită activității lui Nifon Bălășescu. În orașul de reședință al guvernatorilor provinciei, ia ființă în urma stăruințelor comunității românești în frunte cu Manea Giuglea, o școală primară. Bălășescu primește sprijin de la Ismail Bei, guvernatorul Dobrogei, pentru îngrijirea de școli românești în toată provincia. La 13 ianuarie 1871, Ismail Bei îl confirmă pe Bălășescu «directore alu școlilor romane din Dobrogea» și îi dă un «buiuruldu» în mîna în vederea înființării de școli în toate comunele ținutului. La Hîrșova este ajutat de viceconsulul Nicolae Țircă: «Bravulu nostru compatriotu Nicolae Czirca de aici mi-dete multu ajutoru în funcțiunea mea, și unde am făcut 6 școle în 6 comune romane. De la Hârșova trecui la districtul Măcinului, unde organizaiu 12 școle în 12 comune romane, în Isaccea și în Niculițeu unde se face vinulu celui bunu peste totu, 21 școle și ași fi pututu înființa și mai multe, potu se dice, în tôte 72 de comune romane din Dobrogea, dacă nu mi-ar fi lipsitu cărțile didactice (abecedarele)...»³². Nifon Bălășescu a înființat școli în localitățile: Tulcea, Niculițel, Isaccea, Hîrșova, Groapa Ciobanului, Gîrliciu, Dăeni, Ostrov, Topalu, Măcin, Greci, Satu Nou, Turcoaia, Jijila, Peceneaga, Azaclău, Pisica, Garvăn, Văcăreni, Luncavița, Castelu. Institutorii din aceste 21 de școli primeau un salariu de 200 lei (două lire turcești) pe lună plătit de «conacul» fiecărui district³³.

În orașul Tulcea, copiii românilor au învățat carte de la Ion Filofteiu (cunoscut și sub numele de «Dascălul Ioniță»), C. Costescu — seminarist din Ismail, Constantin Andreian, seminarist din Brăila și Maria Gheorghiu, care conducea școala de fete. La școala din Tulcea a predat și Nifon Bălășescu³⁴. La Niculițel, în 1868, îl aflăm pe dascălul Ioan, din Măcin, care ținea școală în casa lui Penu Bouroș, tocmît cu 50 lei turcești de copil. Au urmat apoi călugării Serafim, Simion și Damaschin³⁵. Școala din Ostrov (Tulcea) a fost condusă de dascălul Chican (1855—1860), popa Martin (1860—1871), Stan Nicolae (1871—1874) și Lilipan Nichifor (1874—1879). La Parcheș, Dumitru Păduraș învăța copiii în locuința sa³⁶. Ioan Buzdugan

28. *Ibidem*. 29. A. D. Culea, *op. cit.*, p. 113.

30. *Ibidem*.

31. D. Sandu, *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946, p. 160.

32. Nifon Bălășescu, *op. cit.*, p. 127.

33. *Ibidem*.

34. V. Helgiu, *Școala românească de la înființare pînă la 1938*, Constanța «Albania», 1938, p. 65.

35. *Ibidem*, p. 64.

36. *Ibidem*.

era învățător, cu 12 galbeni de elev, pe an, la Pisica, prin 1860; cunoscând carte cu litere chirilice, acest dascăl s-a dus la Galați să învețe caracterele latine. Materialul didactic și-l procura tot din Galați³⁷.

Copiii din Cișlu, satul de naștere al geografului Constantin Brătescu, al cărui tată a fost învățător, erau deprinși cu scrisul și cu socotitul de către călugărul Ghedeon, om cu apucături tiranice³⁸.

La școala din Greci a funcționat Ion Moroianu, pînă la 1861, cînd a venit de la Brăila învățătorul de meserie Dumitru Orzesco³⁹; la 1870 îl găsim aici învățător pe un Drăghici⁴⁰. Cu 15—20 lei turcești leafă, preda la școala din Zebil dascălul Agachi (1860—1869), apoi dascălul Ștefan Constantinescu (pînă la 1875, cînd s-a hirotontit preot)⁴¹. Au mai existat școli înainte de 1877 la Peceneaga și Somova⁴². Apostol Teodorescu, autorul «Condiciei de la Azacław»⁴³, ținea școală la Alibechioi⁴⁴.

Cum am văzut, în localitățile românești din Dobrogea au existat biserici și școli cu mult înainte de războiul de independență. Firește, atît practica religioasă cît și nevoile de instruire au făcut necesară prezența cărții. Căile și mijloacele de pătrundere a cărții românești în Dobrogea au fost foarte diverse.

Este de presupus că daniile făcute bisericii din dreapta Dunării de către domnitorii români vor fi cuprins și cărți necesare serviciului religios. Danii de cărți au făcut, nu încupe îndoială, bisericii de aici, mînăstirile din țările românești, înalții ierarhi, precum și numeroșii preoți, dascăli și diaci care treceau în Dobrogea să servească biserica și școala, lucru atestat cu prisosință și de însemnările aflate pe cărțile de cult aflate în numeroase localități dobrogene. De altfel, cartea de cult în limba română a pătruns oriunde există o populație românească. Este semnificativ că Mitropolia Proilavei sau Brăilei (ce depindea direct de patriarhia din Constantinopol și avea sub jurisdicție raialele turcești de pe ambele maluri ale Dunării, sudul Basarabiei, Babadagul, o mahala a Galațiului și, din 1713, Hotinul⁴⁵ posedea o serie de cărți ca : «Apostol» (București, 1774), mineiele rîmnicele din 1776—1780, «Triod» (București, 1872), «Evanghelie» (Buda, 1799), «Penticostar» (Blaj, 1808)⁴⁶.

Învățămîntul didactic era, de asemenea, de neconceput fără manuale, care, cel mai adesea, proveneau din Țările Române. La școala din Siliștra, vizitată de Ionescu de la Brad în 1850, «tablile metodei mutual, dăruite de cineva din București, ornează pereții acestei școli, iar băieții învață pe cărți tipărite în București

37. Ioan Georgescu, *Învățămîntul public în Dobrogea*, în «Analele Dobrogei», 9 vol. 1, 1928, p. 641—698 (volumul cu titlul «Dobrogea : 50 de ani de viață românească»).

38. C. Coatu, *Licidrii culturale în Dobrogea înainte de 1878*, în «Curierul Tulcei», 7, nr. 239, 10 sept. 1928, p. 10. 39. Ioan Georgescu, *op. cit.*, 40. V. Helgiu, *op. cit.*, p. 64.

41. Ioan Georgescu, *op. cit.*

42. V. Cătună, *Monografia parohiei Somova din plasa și județul Tulcea*; Tulcea, Tip. Dobrogeană, 1911, p. 30.

43. N. Iorga, *La population de la Dobrogea vers la moitié du XIX-e siècle, d'après un manuscrit récemment découvert*, în «La Dobrogea Romaine», Bucarest, 1919, p. 166—174.

44. A. D. Culea, *op. cit.*, p. 114.

45. V. Popitan Ploieșteanul, *Istoria Mitropoliei Proilavei (Brăilei) și a vechii episcopii a Hotinului*, București, 1936.

46. N. Iorga, *Insemnări de pe cărțile vechi ale bisericii Sf. Arhangheli din Brăila*, în «Bul. Com. Ist. a Rom.», 1930, p. 141—146.

pentru școlile țării»⁴⁷. La 1865, Anton Adămescu, directorul «Buletinului Oficial» aducea școlii din Siliștra la cunoștință că a dat ordin Imprimeriei Statului să-i trimită câte 100 exemplare din orice carte didactică tipărită acolo. În 1870, Eforia Școlii Române din Siliștra se adresează Ministerului Instrucțiunii cu rugămintea de a-i trimite gratis 200 exemplare din abecedar, 200 de caligrafie, 100 de aritmetică pentru clasele a III-a și a IV-a, un rind de hărți geografice, precum și 50 de coale matricole pentru fiecare clasă. Tot în acel an, I. M. Rîureanu directorul liceului «Matei Basarab» dăruiește școlii din Siliștra 60 de exemplare din scrierile sale: 20 din «Istorioare pentru copii», 20 din «Datoriile copiilor către părinți» și 20 din «Cele două surori sau Frumoasa și urita»⁴⁸.

Prin adresa din 14 noiembrie 1867, Eforia confirmă Ministerului Instrucțiunii de la București că, potrivit apelului acestui minister «la patriotismul d(omnilor) autori și redactori de orice fel de cărți și jurnale», s-au primit «trei essemplare cărți: 1 ess(emplar) curs de declamațiune și 2 ess(emplare) cercetări despre românii din aceste părți»⁴⁹. O altă adresă, din 12 decembrie 1869, confirmă primirea la școala din Siliștra, în «pachetul nr. 14984, a 100 exemplare abecedare de D. Iarcu și 50 exemplare catichisme» și precizează distribuirea, gratis, a «orice cărți didactice ni s-au cerut pentru școalele filiale din urbea Hirșova, Rassova, cum și școalelor comunelor locuite de români: Ostrovu, Bugeacu, Parachioviu (sic!), Satu-Nou, Olțina, Belicu (sic!), Alımanu etc. cari sint în acest județ»⁵⁰.

Școala din Tulcea primea, din 1876, o subvenție anuală de la guvernul român, precum și cărți⁵¹. O circulație intensă prin Dobrogea trebuie să fi avut și «Abecedarul turco-român» (Rusciuc, 1874) al lui Costache Petrescu, amintit mai înainte, precum și «Statutele Societății de cultură și limbă și Regulamentul lor» (București, Tipografia C. Petrescu-Conduratu et I. G. Costescu, 1871), apărute într-un tiraj de o mie de exemplare⁵².

Un aport deosebit la răspindirea cărții românești în Dobrogea a fost adus de mocanii⁵³. Despre existența lor în acest ținut există indicii sigure încă din sec. al XVI-lea⁵⁴. Mocanii au cutreierat cu turmele întreaga provincie, contribuind, prin spiritul lor întreprinzător, la consolidarea elementului românesc din dreapta Dunării. Ion Ionescu de la Brad, Nicolae Bălcescu și Ion Ghica și-au făurit speranțe în atragerea mocanilor din Dobrogea în acțiunea de colonizare a provinciei și de transformare a acesteia într-un veritabil, avanpost al revoluției românești⁵⁵. Venind din Transilvania, unde, încă din secolul al XVII-lea, învățămîntul de carte s-a extins, din rațiuni religioase, și în rîndul populației românești majoritare (în 1699 se editează prima carte destinată școlilor românești: «Bucoavna de la Bălgrad») ⁵⁶ mocanii, — mulți știutori de carte —, aduceau cu ei sau cumpărau din Țările Române, cărți dintre cele mai diverse, pe care, nu de puține ori le donau bisericilor și șco-

47. *Correspondența*, p. 76.

48. I. N. Roman, *op. cit.*

49. *Documente din istoria Dobrogei*, p. 267-273.

50. M. V. Codrescu, *op. cit.*

51. N. Bălășescu, *op. cit.*

52. I. N. Roman, *op. cit.*

53. V. Helgiu, *op. cit.*, p. 39. I. Șandru, *op. cit.*

54. T. Mateescu, *Știri despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, în «Revista Arhivelor», 48, vol. 33, nr. 3, 1971, p. 391.

55. *Correspondența*, p. 56.

56. G. D. Iscu, *Date și considerații privind învățămîntul la sate în Țara Românească și Moldova pînă în 1878 (respectiv 1851)*, în «Rev. Arhivelor», 50, vol. 35, nr. 4, 1973, p. 517.

lilor⁵⁷. Unii făceau chiar negoț de carte⁵⁸. Printre cărțile purtate cu ei de mocani, cărțile populare ocupau un loc însemnat, ele fiind editate în numeroase ediții (erau păcurari care știau pe de rost povestea lui Arghir, în versiunea lui Ion Barac)⁵⁹.

Într-o bibliotecă particulară din Constanța a fost identificat un exemplar dintr-o veche ediție a «Alexandriei», care a circulat în Dobrogea⁶⁰.

Cercetările având în exclusivitate ca obiect circulația cărții românești în Dobrogea sînt foarte puține⁶¹; totuși, numeroși autori care au tratat diferitele chestiuni culturale dobrogene, au atins și această problemă. De asemenea, o serie de lucrări privind cartea românească în general aduc prețioase contribuții la studiul temei în discuție.

Cea mai veche știre despre circulația unei tipărituri românești în ținutul din tre Dunăre și mare a fost identificată pe foile unui exemplar din «Floarea darurilor» (Snagov, 1700), legat împreună cu «Învățătură creștinești». Pe fila albă de la început se află însemnat: «Eu mult păcătosul Eustatie diacul din satul Huși, scriu ce am fost cu Iamandi, capichehaia Moldovei la Baba, al Iusuf pasea Serascher și domnu au fost în Moldova Antiohie C(antemir) voevod a 2 domnie, v(al)(eat) 7215, diche(mvrie) 8 dni (1706)». Iar pe foaia albă de la sfîrșit, logofătul Soare notează: «...am scris aice ca să să știe de cîndu eram la Baba, la pașa Saraschierul, cu Sterie vel căp(itan), capichehae ot Baba. Si era domnu în Țara Muntenească Basaraba Brîncoveanu, fev(ruarie) 5, let 7215 (1707)»⁶².

Cineva din Tulcea cumpăra la 1821 «în vremea zarvei», «Evanghelia greco-română» (București, 1693)⁶³. O carte aflătoare la mînăstirea Cocoș, tipărită la 1801, conținea însemnări marginale privind evenimentele de la 1848 din Iași, o alta, imprimată la Buzău în 1742 și un «Apostol», tipărit la Iași, în 1850, s-ar fi găsit la biserica din Sarinasuf⁶⁴. Dintr-o lucrare dedicată Dobrogei aflăm că «cine cercetează bisericile din satele dunărene găsește în cărțile vechi, toate aduse de la tipografiile episcopiiilor din Țara Românească și chiar din Transilvania, însemnări care îți spun în românește, cu litere chirilice firește, că, în cutare an, la cutare sat, un oarecare s-a tocmît dascăl la biserică și la copii sau că un anume călugăr s-a tocmît preot»⁶⁵. Vasile Helgiu menționează existența la Măcin a unui «Triod» (Rîmnic, 1731), precum și a unor minee, precizînd totodată că «aceleași cărți se regăsesc la unii bătrîni din Rasova, Cochirleni etc.»⁶⁶.

Cel mai vechi letopisetz moldovenesc — «Letopisetzul de la Bistrița 1359—1506», cum îl numea Ioan Bogdan —, a fost găsit la Tulcea într-un codex miscellanous, scris undeva în Moldova pe la sfîrșitul sec. al XVI-lea și începutul sec. al XVII-lea⁶⁷.

N. Iorga a publicat pentru prima oară însemnări de pe cărțile unei biserici din Dobrogea. Este vorba de volumele aflate în biserica din Măcin, pe care marele savant a găsit însemnări de la 1838⁶⁸. Într-un articol publicat în «Analele Dobrogei»,

57. V. Helgiu, *op. cit.*, p. 39.

58. A. D. Culea, *op. cit.*, p. 92.

59. I. Turcu, *Viața și opera lui Ion Barac*, în «Transilvania», 1928, p. 559.

60. I. Sanda, *Drumetia unor cărți în slujba unității naționale*, în «Glasul Bisericii», 3—4, martie apr. 1974, p. 341—344.

61. C. Cioroiu și A. Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea*, în «Dobrogea nouă», 12 feb. 1922, p. 2—3; I. Sanda, *op. cit.*, M. Stanciu, *Bibliofili și cronicari*, în «Tomis», nr. 9, sept. 1970, p. 17.

62. I. Corfus, *op. cit.*, p. 2; vezi și M. Tomescu, *op. cit.*, p. 78.

63. D. Răpă-Buciu, *op. cit.*, p. 165.

64. Al. P. Arbore, *op. cit.*, p. 672.

65. I. Neicu, *Țara dintre Dunăre și mare*, Constanța, 1928, p. 22.

66. V. Helgiu, *op. cit.*, p. 39.

67. Ioan Bogdan, *Letopisetzul de la Biserica 1359—1506*, în «Scrieri alese», București, 1968, p. 375—393.

68. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, p. 340.

N. Iorga scria: «...cojanii sau mocanii, cu douăzeci de ani înainte (de 1877), dăruiau pentru biserica aceasta din Măcin, ale cărei cărți bisericești — de ce nu s-ar fi făcut o astfel de cercetare pentru toate bisericile de sate? — sunt mai toate românești»⁶⁹.

La Jijila, un cercetător a aflat, în biserică, volume «din veacul al XVII-lea, cu însemnări localnice din veacul al XVIII-lea»⁷⁰.

O cercetare recentă întreprinsă în mai multe localități din Dobrogea — din păcate nu au putut fi acoperite toate vechile așezări românești — ne-a relevat noi date despre viața spirituală a românilor din acest ținut, înainte de 1877. Numărul relativ mare de cărți românești tipărite înaintea războiului de independență existent încă în bisericile din Dobrogea în pofida vicisitudinilor istorice, relevă că circulația acestora în dreapta Dunării a fost foarte intensă și că nevoia de luminare spirituală a învins potrivnică vremurilor. La Ostrov (jud. Constanța), la Cocoșu, la Celic-Dere, la bisericile tulcene și în multe alte locuri există veritabile biblioteci de carte românească tipărită la București, Iași, Râmnic, Neamț, Blaj, Buzău, Buda sau în alte centre. La Ostrov, impune prin conservare și prin frumusețea legăturii, colecția mineielor rimnicene, imprimate între 1776—1780 în vestitul centru tipografic. Cărțile de la Ostrov ale căror însemnări marginale coboară pînă la 1820, aduc prețioase date privind istoria culturală a acestor meleaguri. Astfel, «Apostolul», tipărit la Sibiu în 1851, potrivit însemnărilor de pe foile sale a fost dăruit bisericii de către Iacob Craiu, mocan de vază în Dobrogea, amintit și de Ion Ionescu de la Brad: «Mocanii cei mai însemnați din Dobrogea sunt: (...) în Kazanul Kiustengei: Hagiu Poenaru, Zaharia Blebea, Jalea Duțul, Iacob Craiu»⁷¹. Tot pe acest exemplar al «Apostolului» sibian, însemnări făcute de Theodor Georgescu, «cîndu erea profesorul în Ostrovu», confirmă existența la 1867, a școlii în această localitate.

Pe un «Antologhion» (București, 1766), aflat la Negureni, institutorul Costache Petrescu transcrie o mai veche însemnare făcută la 1839 de «logofătul Drăgan sin: Popa Russe din comuna Garvăn», pentru a nu se pierde la legat. El semnează: «Directorulu Școléloru Romane din județulu Silistria».

Dimitrie Chirescu face pe «Cartea evangheliilor» (Sibiu, 1859), în limba ruscă, o însemnare ce are semnificația unei veritabile proclamații: «Toate națiunile să fie libere a practica datinile și cultele lor».

Insuși luminatul mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache a dăruit minăstirii Cocoșu, la 1841, un «Apostol» (Iași, 1835), aflat, din 1871, la biserica din Mahmudia. Tot acestei minăstiri dobrogene, Neonil, starețul de la Minăstirea Neamț dăruiește, la 1849, un «Triod» (Neamț, 1846).

La Beștepe, locuitorii Petre Marin, Pavel Carp, Petre Toma și alții dăruiesc bisericii, la 1862, un set de mineie sibiene, frumos legate, cumpărate cu 2 taleri exemplarul.

O «însemnare di cînd au fost profesorul în satulu Greci» face, pe un exemplar al «Cazaniilor», Dimitrie Ștefan Orzescu, la 1867, încă o confirmare a existenței școlii în această veche așezare românească, înainte de 1877.

Unele cărți se detașează fie prin vechime, fie prin importanța lor pentru cultura românească: «Carte de învățătură», Iași, 1643 (Celic-Dere), «Biblia» de la București, 1688 (Celic-Dere), «Evanghelie» (Buceag, 1697) etc.

69. N. Iorga, *Românii și bulgarii în Dobrogea*, în «Analele Dobrogei», vol. 1, 9, 1928, p. 260.

70. Al. T. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 33.

71. *Correspondența...*, p. 57.

Este în afară de orice îndoială că o cercetare exhaustivă a fondului de carte românească tipărită înainte de 1877, existent în localitățile dobrogene, ar scoate la iveală noi și prețioase date privind remarcabilul rol pe care l-a avut cartea în păstrarea unității culturii noastre, cu toată fărâmițarea teritorială impusă, de-a lungul secolelor, de vitregiile vremii.

C. CIOROIU și M. AUREL

*

* *

Publicăm, în continuare, catalogul selectiv al cărților românești, editate până la 1877, aflate în câteva localități dobrogene. Materialul a fost organizat astfel: cărți vechi (1508—1830), cu indicația poziției fiecărui titlu în «Bibliografia românească veche» tom. I—IV, de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu (București, Socec, 1903—1944) și cărți editate între 1831—1877, având însemnări marginale semnificative. Fișele cărților au fost grupate pe județe și pe localități, iar în cadrul acestora, cronologic.

I. JUDEȚUL CONSTANȚA

— BĂNEASA (fost Parachioi)

TRIOD, Sibiu, 1860

Pe foaia albă de la început, verso :

«Să se știe de cându amu venitu (dascălu la Parachiu la anulu 1868 Noemvție 8 dilie.

Eniu Marinescu».

«Iată am scris și eu aqi în/tr-a ęesta sfintă carte pentru / pomenire, să (se) știe de cându amu fostu și eu mai ęos scrisulu / într-a ęesta comună Parachiu / la anului 1876.

Danielu Popescu».

Pe foaia albă de la sfirșit :

«Să se știe de cindū amu venitu la Parachiu / dascălu la anului 1865 Apri-lie 20.

Gheorghe Dima».

— BUCEAG

EVANGHELIE, Snagov, 1697 (BRV, I—103, p. 343)

CAZANIE, București, 1768 (BRV, II—356, p. 177—179).

OCTOIH, Buda, 1811 (BRV, III—796, p. 47—50).

TRIOD, Buda 1816 (BRV, III—921, p. 157).

TYPICON, Iași, 1816 (BRV, III—923, p. 157—161).

— CERNAVODA

CARTEA EVANGHELIIOR, Sibiu, 1859.

Pe foaia albă de la sfirșit (în limba turcă, cu caractere latine) :

«Râbimis Teâlia sihihu heddretler (Patișahimidi), ve patișahi alim benâ Efendi (mîdi haddretlerini taci, ve tâth) Zillullahilerindi ebit, daim, ve kaim (Eilesiun! Amin!).

Ve Vekil, ve vukelâ. Ve vediru (vudirâ. Ve vali, ve kaimakalerini, (memuriëtterindâ istikamatî. Ve anlerin (dahî erû nemuratleri vârîsa, ęenabialah) cabul êllesiuun! Amin!

Ve Pațișâmidin giumble ibâdulah (hacînda merhamet, ve șefcat pațișâhi) lerini miudtath eilesiun! Amin!

Ve emmantulûh alân fucarasini, vè (kifesini, ve bahudud asakiri Nedamiti) miulukianelerini giumble, kaderlerindin (hivd, ve emin eilesiun! Amin!

Ve hir bir Miletin adit ve aine (berinin iddrasindî keder vèrmesiuun! Amin!

Ve bu devmidi Rabid hadretlerini (Euvem, te eavem Kabûl eilesiun! Amin!

1877, Ianuarie 6. Cernavoda

Preotulu Dimitrie Cyrescu».

(«Înalt Prea Înaltul și Stăpînul nostru Dumnezeu să țină în picioare și în ființă pe veci sub coroana și în umbra divină pe gloriosul nostru Pađișah, care este atît al nostru cît și al lumii eterne! Amin!

Marilor reprezentanți, înalților demnitari, precum și valiiilor și administratorilor, bunul Dumnezeu să faciliteze executarea funcțiunilor lor conștiincios, primindu-le și satisfăcîndu-le dorințele și aspirațiile. Amin!

Față de poporul lui Dumnezeu să sporească și să mărească sentimentele de milă și de dărnicie ale Pađișahului. Amin!

Sărăcimea ce reprezintă gajul și zălogul Domnului precum și alții de această natură, mai cu seamă armata regulată a Suveranității să fie ocolită de toate durerile și inconvenientele. Amin!

Toate națiunile să fie libere în a practica datinile și cultele lor. Amin!»).

— COCHIRLENI

APOSTOL (1)

Pe pagina 31 :

«1852 : sept(em)vrie

Acest apostol este alu bisericii din (satul Cochirleni și am scris eu) popa Ioan din Cochirleni anul 1852»

1) exemplare neidentificat (lipsește foaia de titlu).

PENTICOSTAR, Sibiu, 1841.

Pe foaia albă de la început, verso :

«Vii (Dobre David Dumitru Stelică Nicolae Constandin Mitu Dumitru Costea) cu totu neamu(1) lor.

Morți / Voinea Marina Dumitra Mitu Tudor/ și cu tot neamul loru 1863 Dece(m)vrie 5 zili

și am scris eu dascălul Dumitru /pentru ca să se pomenească/»

— DUNĂRENI (fost Mirleanu)

PENTICOSTAR, Rimnic, 1743 (BRV, II—233, p. 73—76)

Pe foaia albă de la început :

«Satul Cochirleni (scris-am eu Mitul / logofătul din / satul Cochirleni / 1857, maiu, zile 15»

«Această sfîntă și / Dumnedească carte / este a sfinti(i) biserici / dinu Mărlenu, dăruită / pentru ca să se pome/nească»

Pe foaia albă de la început, verso :

«Acest Penticostariu este a(1) lui / popa Dima din satu Răsunata¹ și am scris eu popa / Ioan sin popa Dimitrie pen/tru ca să se pomenească

1857 ianuarie în 4 zile».

Pe foaia (171) :

«Acestu apenticostariu (sic!) scrisu de Stamatu / Cyrescu

Anulu 1873 Maiu 11»

1) Rasova, jud. Constanța

«Această sfîntă și / dumnezească carte / e a bisericii din Răsunata. Cine o va găsi / are a-i spune că / (...)² sfînta scrisoare care / se află într-însa / scris-am eu golofātu (sic!) Mitu di(n) satul Cochirleni / în anului 1857 luna / lui maiu zile 7».

2) Indescifrabil

— *NEGURENI* (fost Caranlic)

ANTOLOGHION, București, 1766 (BRV, IV, 134, p. 80—82)

Pe foaia albă de la început, verso :

«N. B. Pe foile albe ale acestui Mineiu, / subsemnatului am cititu următoarea / inscripțiune cu litere vechi ciocoiesci : / «Această sântă carte este a lui logofătulu Drăgan sin Popa / Russe din comuna Garvăn din județului Silistria (Turcia), și / cîndu am scrisu era cursulu aniloru de la Adam 7347, iar de la / Christos 1839».

La anului 1875, d. Chr. subsemnatulu, / legîndu această carte pe care locuito/ rii din Garvăn le au vîndutu Bisericei din comuna Caramăcu județul / Silistrei, am credutu de cuvenință / de a nu se perde din memorie în/scripțiunea de mai susu, și de a/ceea am reproduc-o. / Silistria, 1875, Noembrie 4.

Directorulu școleroru Române din județului Silistria și Insti/tutoru allu Scolei Romane din Silistria Constantin Petrescu».

Pe foaia 102, verso :

«Să se știe de cînd au bătut muscal București(i) / noem(vrie) : 1 l(eat) 7278 (1770)».

Pe foaia 317, verso :

«Să se știe de cîndu m-amu popitu eu popa Ruse (la leat 1814 martie»

Pe foaia 369, verso :

«Să se știe de cîndu au bătut muscal Giurgiul fev(ruarie) 1 l(eat) 7278 (1770) într-o sfîntă vineri»

Pe foaia 410, verso :

«Să se știe de cîndu au eșit muscali den București și s-au dus la /țara lor, mai den 9 zile, 7278 (1770)».

— *ÖLTINA*

ANTOLOGHION, Rîmnic, 1786 (BRV, IV—196, p. 99—100).

— *OSTROV*

PENTICOSTAR, Rîmnic, 1743

ANTOLOGHION, Rîmnic, 1745 (BRV, II—237, p. 80—83).

MINEIUL PE IUNIE, tradus de Filaret, Rîmnic, 1780 (BRV, II—435, p. 260—262)¹ pe prima copertă, verso :

1) Biserica ortodoxă din Ostrov posedă 11 minee rîmnicene din prima ediție.

«Să se știe că de cînd au venit muscali în București / și au intrat întli cu cazaci pã la ceasuri nouă pã vremea tocii / și au mers la Sfînta Mitropol (...)²
 Constandin sin popa Marin Duh(o)v(nic) 828 : mart /.»

Pe foaia albă de la sfîrșit :

«La anul 1848 iunie 19 (s-au întimplat omor în Bucu)rești cu muscalii».

2) Șters.

MINEIUL PE SEPTEMBRIE, Rîmnic, 1780 (BRV, III—796, p. 47—50)

Pe foaia albă de la sfîrșit, verso :

«Să se știe de cînd au venit turci în București / în oct(omvrie) : 14 : 1848»

EVANGHELIE, Rîmnic, 1794 (BRV, II—376, p. 361)

Pe foaia albă de la început :

«Această Ivanghelie este a sfintei biserici ot Ostrov(ul) Mare. Și s-au legatu a do(ua) oară de robul lui Dumnezeu / Gheorghe. Mîna va putrezi, iar cine va ceti mă va / pomeni și va zice Dumnezeu să-l ierte. 1820 iulie 31».

Pe coperta a doua :

«Această sfîntă Ivanghelie este / a sfintii biserici / ot Ostrov(ul) Mare și s-au leg(a)tu / (al) doilea drept tal(eri) : 4 și s-au pletit de Paraschiva sinu Danciu și cine (va) citi mă (va) pomeni»

PSALTIRE, Brașov, 1810 (BRV, III—783, p. 28—29).

Pe pagina 129 :

«De cîndu au venitu Sultan născut la leat 1837».

Pe pagina 312 :

«Psaltirea lui Todor învăță(...)¹

1) Tăiat la legat.

OCTOIH, Buda, 1811

Pe foaia a patra nenumerotată de la început :

«Acest sfînt și dumnezeesc Otoic este al sfintei biserici ot Ostrovul /cel Mare și este cumpărat de Vasile a(l) lui Ștefan Micu din (...)¹ din oraș București, și cine se va ispiti ca să o fure (...) de sfînții părinți

la 1830 aprilie 22»

1) Tăiat la legat

CEASLOV MARE, București, 1830 (BRV, III—1840, p. 685—687)

ANTOLOGHION, Pesta, 1838

Pe foaia albă de la început, verso :

«Să se știe de cînd am adus această / sfîntă și dumnezeiască carte / anume Minei la satul ot / Ostrov, adecă Ostrovul ăl Mare, la sfînta dumnezeiască biserica a satului ot Ostrov / si cine va îndrăzni ca să o fure / să fie afurisit de sfînții părinți / Si amu (scris) să (se) știe că s-au adus la anul 846 februarie 26

și am scris eu / logofătul Mihail»

APOSTOL, Sibiu, 1851

Pe prima copertă, verso :

«Această Sfîntă și Dumneedeescu / Apostol l-am cumpăratu eu Iacob / craiu din Săliște, cu 5 fl. austriaci / Iarăși eu numitru, această carte o dăruiescu sfinte(i)

Beserici din satul(1) Ostrovu / căzao(a) Sălistrii din Sara turciască / spre viasnicha pomenire / Ianuarie 12 1864»

Pe foaia albă de la sfârșit :

«Anului 1867 septembrie 13 / (Aceas)tă sfință și Dumnezeasca carte / (...)¹ dăruită de Iacovu Craiu din / (...)¹ Această scrisoare este scrisă (...)¹ Teodoru Georgescu cîndu era / Profesoru în Ostrovu»

Pe foaia albă de la sfârșit, verso :

«Acestu sfințu și Dumnezeescu Apostol este al sfinți(i) biserici / a satului Ostrovu. și a fostu dăruitu de onu omu anumi Ecuvu Grau din monți. Și (a) fostu pocăitu acestu omu / anume Stefanu (...)² cînd era el ciorbagiu la satu / În zile(1e) lui au fostu acestu Apostu dăruitu. Și la sfința / biserică era preotu pări(n)tilei Vasile Sachelarie / sin popa Ștefanu. Acești omni au fostu de l-au / îndemnatu pe acest om de-a dăruit această carte.

1864 luna martie : 22 zili»

1) tăiat la legat

2) Șters

PENTICOSTAR, București, 1856

Pe foaia albă de la sfârșit, verso :

«Leatu 1869 la ghenarie 13 / este adusu la Sfînta biserică de aici la sîn Neculaiu / dinu satul ace(st)a cu îndemnarea noastră

E(u) preotul» ¹

1) Nu semnează

CAZANII?, București, 1856

Pe foaia albă de la început :

«Să se știe de cîndu m-amu făcutu eu preot / la satul Bugeacu de suptu mina arhiepiscopului Dionisi în orașul Silistra în 1864 / Martie 26. Și am scris eu mină de țărîină / mîna va putrezi iar slova va rămîne / și cine o va ceti mă va pomeni și va / zice Dum(nezeu să-l erte și să-l scurteze) din păcate

Preotul(l) Hristu»

— RASOVA

MINEIUL PE DECEMBRIE, Sibiu, 1856

Pe foaia albă de la început :

«Înfățișata carte Mineiu (pe) dechemvrie / este cumpărată de fericții intru adormire / vrednici de pomenire Ioanu Popa și Vasile / Moș Iorga și sântu dăruită sf(intei) biserici / din comuna Rasuvata¹ cu hramu Sfîntului / Nicolaiu și lăsată asupra sfîntului de / n-avea nimeni putere de a-lu lua sau a-lu / înstrăina din sf(inta) biserică și următorii / cei ce se vor servi cu dinsele² să pomenească / înfățișatele nume ca Dumnezeu să-i erte

1868, 8 noemvrie»

1) Rasova

2) Au fost donate 12 minee

— TOPALU

CAZANII, Buzău, 1834

Pe foaia albă, de la început, verso :

«Această sfință și dumneeească Cazanie / s-au cumpărat de Tihon din sat (...)¹
de la părintele Neftali arhimandritu(1) pentru besereca ce se află în satul nostru /
Adormirea Maicii Domnului ca să fie pome/niți în veaci. Tuturor celor ce au ajutat
cu prețu : 220 adică două sute două zeci

1840 : februarie : 6 zile»

«Scris-amu eu pop(a) Ilie din sat(ul) Topalu cu mină di țărână, iar / mina va
putrezi iar slova va / rămîne și cini va citi mă / va pomeni și va zice Dumnezeu /
să-l erte.

Eu popa Ilie (...) ² / Ștefanu 1853 (...) ²

1) Ruptă

2) Tăiat la legat

— VLAHI

ANTOLOGHION, București, 1877 (BRV, II—398, p. 218)

Pe foaia albă de la început :

«Această sfință carte s-au ajutat / de Bucur cu 60 lei. Bucur Paraschiv / Toader,
Maria»

Pe foaia albă de la început, verso :

«Această sfință carte este a bisericii / de la satul Topal

Popa Ilie 1853 d(echem)v(rie) 18»

Pe foaia albă de la sfârșit :

«Învată, învățăturile până a nu te însura. O/mul fără învățătură, ca o pe-
săre fără de aripi.

Nu iaste sărac cel ce n-ari tată și mamă / ci cela ci n-ari învățătură bună».

II. JUDEȚUL TULCEA

— AGIGHIOL

TRIOD, Buda, 1816, (BRV, III—921, p. 157)

— BESTEPE

MINEIUL PE IANUARIE, Sibiu, 1853

Pe foaia albă de la început :

«Această carte ce să numește Mineiu / luna lui ianuarie s-au plătit de robul
lui Dumnezeu / Petru Marin la satul Beștepe turcească (cu) hramul Sfântul Dumitru,
prețul 2 galbeni adecă 110 lei / la anul 1862 luna lui aprilie 29 zile».

MINEIUL PE APRILIE, Sibiu, 1854

Pe foaia albă de la început :

«Această sfință carte ce să numește Mineiu / luna lui Aprilie l-au cumpărat
de robul lui Dumnezeu / Pavel Carpu și soția lui, Frăsina și cu fiul lor ca să / le
fie de pomenire sufletele lor și-au dăruitu la / beserica din satul Beștepe turcească
(cu) hramul S(fintul) Dumitru (prețul 2 taleri împărătești adică 110 lei aprilie 19/1862
anul»

MINEIUL PE IUNIE, Sibiu, 1854

Pe foaia albă de la început :

«Această sf(intă) carte ce să numește Mineiu luna / lui Iun(ie) s-au plătitu de robul lui Dumnezeu Petre Toma / și soția lui Rusana și a fiilor lor. Și au dăruitu la sf(inta) beserică dinu satul Bește(pe) turcească cu hramul sf(intul) Dumitru / prețul 110 lei, 1862, anul aprilie 19 zile»

MINEIUL PE AUGUST, Sibiu, 1854

Pe foaia albă de la început, verso :

«Această sf(intă) carte ce să numește Mineiu este / a lu(i) Dima moș Necu și a fiilor lor ca să le fie pomenire. Și s-au dăruitu la sf(inta) biserică din satul Beștepe turcească (cu hramul Sfintul Dumitru 1862, anul, luna / lui aprilie 19 zile. Prețul 2 taleri adică 110 lei».

MINEIUL PE OCTOMBRIE, Sibiu, 1854

Pe foaia albă de la început, verso :

«Această carte ce să numește Mineiu (luna lui octombrie s-a plătitu de neinsurați / care au stră(n)su banii de la colinde de la Crăciunu. S-au plătitu 110 lei 1862 / luna lui aprilie) 24 zile».

MINEIUL PE DECEMBRIE, Sibiu, 1856

Pe foaia albă de la început, verso :

«Această S(fintă) carte ce să numește Mineiu lui Dechemvrie s-au plătitu de robul lui Dumnezeu / Ignatu Vasile și Soția lui Eftemia și a fiilor lor / și au dăruitu la Sf(inta) biserică cu Sf(intul) Dumitru / hramul, din satul Beștepe turcească, prețul / 110 lei, aprilie, 19, 1862, anul».

— MINĂSTIREA CILIC DERE

CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ, Iași, 1643 (BRV, I—65, p. 137—143)

Exemplar incomplet

BIBLIA, București, 1688 (BRV, I—86, p. 28—291)

Exemplar incomplet

SIMEON ARHIEPISCOPUL TESALONICULUI. *Voroavă de întrebări și răspunsuri intru Hristos*, București, 1765 (BRV, II—344, p. 166—170)

CEASLOV, Iași, 1797 (BRV, II—609, p. 393)

MINEI MARE (vol. I—XII), Buda, 1805 (BRV, II—681, p. 456—461).

VTEȚILE SFINȚILOR DIN LUNA LUI APRILIE, M-rea Neamț, 1813 (BRV, III—841, p. 92).

Pe coperta a doua :

«S-au cetit de mine păcătosul și ne/vrednicul intru diaconi Iacov D. și (s)pre știința celor ce vor ceti am insemnat / să zică pentru mine Dumnezeu a-l ierte și Doamne miluiește, in anul de la / Hristos 1853 aprilie 20.

Iakov D.»

AGHLASMATAR, Iași, 1843

Pe prima copertă :

«Acestu Aghiazmataru l-am cumpărat eu de la Iconomu / Costache din tirgu cu preț 16 lei și l-am legatu / eu de iznoavă 1846 : luna februarie.

Veniamin Duhovnic / la minăstirea Adam»

— MINĂSTIREA COCOȘU

TEODOR STUDITUL, *Cuvinte*, Rimnic, 1784 (BRV, II—481, p. 295—300).

TBOFILACT, *Tilcuire la cele patru evanghelii*, Iași, 1805 (BRV, II—688, p. 466—471)

VIETILE SFINȚILOR DIN LUNA SEPTEMBRIE, M-rea Neamț, 1807 (BRV, II—731 p. 507—519)

VIETILE SFINȚILOR DIN LUNA IANUARIE, M-rea Neamț, 1812 (BRV, III—817, p. 71).

ARATARE... PRE SCURT A DUMNEZEESTILOR DOGME, M-rea Neamțul (1816) BRV, III—818, p. 137—139).

Pe foaia albă de la început :

«Această carte este a Preacuvioșilor părinți din schitul Cocoșul și s-au scris de mine păcătoșul (...)»¹ 1842 : nov. 28».

1) Indescifrabil.

CEASLOV, Iași, 1817 (BRV III—936, p. 183—185)

PSALTIRE, M-rea Neamț, 1817 (BRV, III—946, p. 189)

EVANGHELIE, M-rea Neamț, 1821 (BRV, III—1120, p. 380)

EFREM SYRUM, *Cuvinte și învățături*, vol. III, M-rea Neamț, 1823 (BRV, III—991, p. 243—246)

IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvinte puține oarecare*, București, 1826 (BRV, III—1312, p. 536)

PROLOG, (decembrie—februarie) M-rea Neamț, 1855

Pe foile 1—8 :

«Aceste cărți ce se numesc proloage / s-au dăruit de către ^{br.} cuvioșia sa / sta-rețul și arhimandritul / sfințelor manștiri Neamțul și Secul / la sfinta manastire Cocoșul / de peste Dunăre din Turcia / ca să fie strămutate la biserica de acolo / 1857 : ianuarie 14».

— DĂIENI

EVHOLOGHION, București, 1808 (BRV, II—739, p. 530—531)

Pe foaia albă de la sfârșit :

«La anul 1823 noemvrie 30 zili / s-au născut Zoița noastră

La 1825 s-au născut Alecsandru fiul nostru / la luna octomvrie 8 zili

La 1829 septembrie 30 s-au născut fiul nostru Nicolaei

La 1836 iunie 17 s-au născut fiica / noastră Sultana

La 1820 ne-am cusutorit (sic!) noi la octomvrie / 2 zili.

La 1854 s-au cusutori (sic!) Sultana și s-au născut Maria»

MOLITVENIC, Brașov, 1811 (BRV, III—794, p. 45—47)

— GRECI

CAZANII, Buzău, 1834

Pe foaia albă de la sfârșit :

«Insemnare de cînd au fost / profesorul în satului Greci Dumnealu Dimitrie Ștefan Orzăscul. Scris-a cu a sa mînă spre vecini / ca pomemire

1867 aprilie 20»

EVANGHELIE, Neamț, 1855

Pe foaia albă de la început :

«Vii : /Sava Voicu / Morți : / Paraschiva Ioan și tot neamul lor»

Pe foaia albă de la început, verso :

«Această sfință Ivanghili(e) iasti a josu iscălitului Chenadie Ieromonahulu cumpăratu luat(sic!) (cu) șasii galbëni (...) ¹ de la Sfinția sa protopisaltu(l) Lațoni».

1) Fila tăiată

MINEIUL PE IANUARIE, Rîmnic, 1862

Pe foaia albă de la început :

«Preotu(l) George Grigorescu / di(n) comuna Greci

Anu(l) 1874 / Maiu 21 /

«Ionu Moroeanu»

MINEIUL PE SEPTEMBRIE, Rîmnic, 1862

Pe foaia albă de la început :

«Acestu Minei este al Bisericii /Sf(intul) Haralambie din satu(l) Greci. Scrisu de Radu Dimitrie

1871 Aug(ust) 29»

— LUNCAVIȚA

MINEIUL PE APRILIE, M-rea Neamț, 1846

Pe foaia albă de la început, verso :

«Acest mineiu este cu(m)păratu pi luna / lui aprilie cu 150 di lii bani / pintru Sfintul Dumitru otu / saul Lu(n)caviți cu hremul lu/i, di Gheorghî Sandu Bogdan / la anul 1848 aprilii în 1 și(i) eu Gheorghî am scris / di s(ă) vor scula cineva ca să-l o vinzi sau să o răscu(m)piri afuri(sătu să fie. Ferul să putreza(scă, pe(atra) să mucezască / lemnul să putrezască / dară trupul să nu mai putrezască».

MINEIUL PE MAI, M-rea Neamț, 1846

Pe foaia albă de la început, verso :

«Anul 1848 / Acest Menei ce să numești s-au cumpărat di Iorga / hotărită a lui (sic!) 100 lei, adică o (su)tă lei

Preotul Sachelarie

Vii : Iorga Neculai Ileana Morți : Stanca».

OCTOIH, București, 1854

Pe foaia albă de la început :

«Acestu sântu Octoih s-au cumpăratu / jumătate de mine Toma Ionescu și jumă(tate de George Parascu și incinatu Sântei / biserici a satului Luncavița cu patronul Sântul Dumitru spre eterna memorie / a familiei noastre și stricîndu-se s-au / legatu denu nou (cu) celtuiala mé suptuscîrșul / S-au cumpăratu la anul de la salvarea Lumii / 1858 Maiu 5 și s-au lega(t) la a(nul) 1871 Iunie 1.

T. Ionescu»

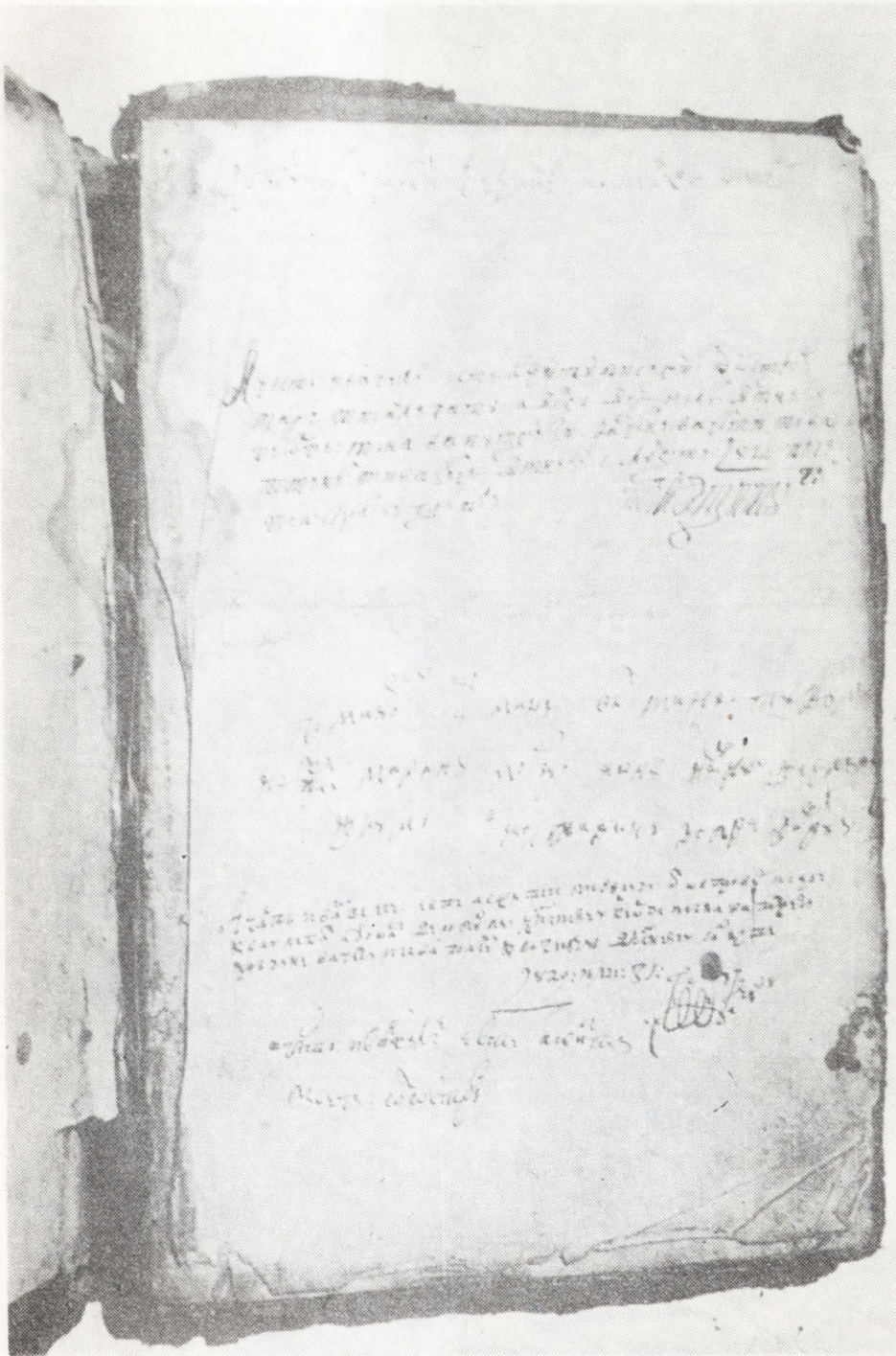
— MAHMUDIA

TRIOD, București, 1746 (BRV, II—93, p. 59—60)

APOSTOL, Iași, 1835

Pe foaia de titlu :

Аще кто не возлюбит брата своего
на котором написано аще кто не возлюбит
брата своего не может возлюбити бога
и отца своего иже с ним естъ
иже с ним естъ

Иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ

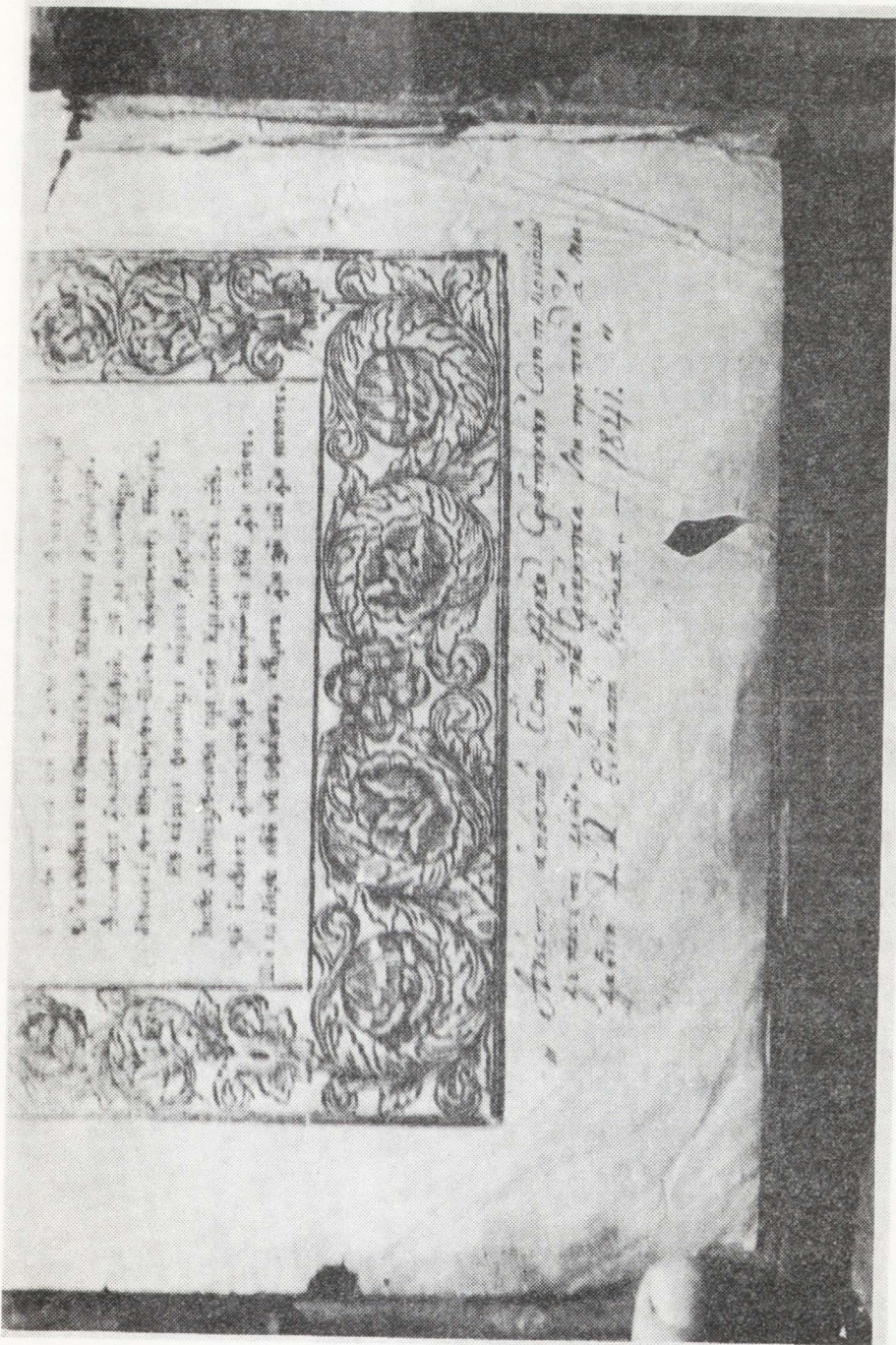
Иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ

иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ
иже с ним естъ иже с ним естъ

Evangelie, Rimnic, 1794 (Ostrov, jud. Constanta).

Evangelie — Rimnic, 1794 (Ostrov, jud. Constanța).

În ziua în care s-a scris
 în vechiul și demnitate
 de la Iași, în anul
 1841.

„Către înaltele Camere
 de la Iași, în anul
 1841.”

Apostol, Iași, 1835 (Mahmudia).

СЛУТЪ КЪМЪ СЪВЪЩЕНЫМЪ НА
 ДИВНА ДІВ КЪТЪ ДИ ДІВІАНИ
 ПИИТРЕСФЪИТЪ ДІВ МИТРЕСЪТЪ
 СЪТЪ ДІВ КЪВІАНИ КЪ ХРЪМЪ ДІВ
 И ДИТРЕСЪТЪ СЪАНАВЪ СЪТЪ ДІВ
 ДІВНА ДІВ 1848 АПРІЛІА ДІВ І
 ШЪВЪТРЕСЪТЪ ДІВ МІС КЪТЪ С ДІВ
 ДІВ СЪТЪ С КЪВІА ЧНЪ ВЪ КЪ СЪТЪ СЪТЪ
 И ДІВ СЪТЪ СЪТЪ С КЪ ПИИТРЕСЪТЪ
 СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ
 СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ
 КЪ ДІВ И ДІВ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ
 ДІВ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ
 ПЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ СЪТЪ

In fine...
 ...
 ...

«Minei pe aprilie», M-rea Neamț, 1846 (Luncavița).

Răzimir Reșalia Sămintei hărăzită
Patidăhimidi, ve patidăhimidi alina hărăzită
midă hărăzitălerini taci, ve taci taci
Zillullakileri taci, daim, ve daim
taci taci! Amin!

Ve taci, ve taci, ve taci, ve taci, ve
taci, ve taci, ve taci, ve taci, ve taci,
memuriteleri taci, ve taci,
daci ve taci, ve taci, ve taci, ve taci,
taci taci! Amin!

ve taci taci taci taci taci taci
hărăzită merhamidi, ve taci taci taci
taci taci taci taci taci taci! Amin!

ve taci taci taci taci taci taci
taci taci, ve taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci, ve taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci

ve taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci

ve taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci
taci taci taci taci taci taci taci taci

1859 Tomaric C. Tomaric
Sibiu Tomaric C. Tomaric

Cartea Evangheliilor, Sibiu, 1859 (Cernavoda).

Comparația în prețul
dai galbeni etc. 2 1/2

Comitului Sapa
de la Măgurele Galati
de la Curtea a pri
de la Curtea la Sfânta
biblioteca dramatur
de la Sfântul Nicolae
la Mahamudie
1874. Apud
1874.

Comitului Sapa
Bii

A. I. Mitre, cu f. 10000

ГЕОРГИ ПРВОУ
АЛЕКСАНДРА ПРИЗВИ
ПЕРА КУРОТ НЕА
МУДОВ

А ЧЕЛ
ТО
АРХИ
As. 10000

«Mărgăritare sau colecțiune de cuvinte alese...», București, 1872 (Mahmudia).

«Acest Apostol este dăruit Sfintului schit Cocoșu / de preste Dunăre de prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei D. D. Veniamin Costache — 1841»

Pe foaia albă de la sfârșit :

«Această carte ce se numește / Apostol este dăruită la Mahmu/diea la biserica cu hramul / Sfintului Nicolae 1871 — Iunie / Este scrisă de preotulu Ioan S. Găliu»

MINEI PE MARTIE ¹

«Acest minei este cumpă/rat cu bani(i) colindătorilor cu preț de 140 / lei turcești la anul 1873 Martie 1. Mahmudia».

1) Lipsește foaia de titlu

MĂRGĂRITARE SAU COLECȚIUNE DE CUVINTE ALESE A CELUI ÎNTRE SFINȚI PĂRINTELE NOSTRU IOAN HRISOSTOMUL... București, 1872

«Cumpărată cu prețul de / doi galbeni No 2 / de / Dimitraci Popa / de la orașul Galați / Această carte se pre/denteadă la Sfinta / biserică hramului / Sfintului Nicolae / La Mahmudia / 1874 Mai

. Dimitraci Popa»

«VII : Dimitrie și Floare. Morți : Gheorghii preot / Alicsandra Prizvi/tera cu tot neamul lor»

— MACIN

TRIOD, Rîmnic, 1731 (BRV, II—204, p. 42—45)

EVANGHELIE, Rîmnic, 1794

LITURGHIE, Iași, 1794 (BRV, II—578, p. 365—366)

MINEIUL PE NOIEMBRIE, Sibiu, 1856.

Pe foaia albă de la început, verso :

«1875 octomviri (sic!) 7

Acistu mineu s-au dăruitu di d-lui / Ghiorghii Munteanu la biserica cu / hramu(l) Sfintului Nicolae dinu Ma/cinu spre pomeniri

Ghiorghii Munteanu»

— PECENEAGA

ANTOLOGHION, București, 1777

Pe foaia albă de la început, verso :

«1874 februarie 17

Această sffintă carte ce să numești / mineatu este a comunei Peceneaga / cu hramulu Sf(inții) Voevozi / și s-au datu dinu lipsă la comuna / Ostrovu» ¹.

1) Ostrov, județul Tulcea

PENTICOSTAR, Rîmnic, 1785 (BRV, II—494, p. 309—310).

APOSTOL, Blaj, 1814 (BRV, III—845, p. 95)

URMARE ÎN DUMINECA PAȘTELUI ȘI SĂPTĂMÎNA LUMINATĂ, Iași, 1821 (BRV, III—1129, p. 385—386)

MINEIUL PE IUNIE, Sibiu, 1854

Pe foaia 1—2 :

«Această sfântă carte ce se cheamă minei / s-au cumpăratu de duhovnicul Chiru Nicolae / la anulul 1867 noiembrie. Dumnezeu să-i erte păcatele sale»

MINEIUL PE IULIE, Sibiu, 1854

Pe foaia albă de la început, verso :

«Pomelnicul lui Radu sin Radu Mocanu / Vii / Radu Anca / Dobrița Vasile / Morți : Radu Tudor Ioana / Simion Gligore Iordana / Andreiu și tot neamul lor 1867 noembrie din satul Peceneaga»

MINEIUL PE AUGUST, Sibiu, 1854

Pe foile 1—4 :

«Această sfântă și dumnezească carte ce se cheamă / Mineiu s-au cumpăratu de Dimitrie Diacul / cu prețul de lei 106 la anulul 1867 noiembrie 2. Dumnezeu să-l pomenească»

OCTOIH, Sibiu, 1861

Pe foaia 2 :

«James Jerry has brought this / Book for the service of the Church / of Petchenaga and delivers it to the / (...) ¹ church on the 6-th april 1868

Petchenaga»

(James Jerry a adus această carte în serviciul bisericii din Peceneaga și o dă bisericii... la 6 aprilie 1868. Peceneaga)

1) Indescirabil

OCTOIH MARE, București, 1792 (BRV, II—557, p. 349—350)

Pe prima copertă :

«1874 februarie 17

Această carte ce se numește / Octoihu este (a) bisericii satului Peceneaga cu hramu(l) Sfinți(i) Voievodi / și amu dat-o dinu lipsă la satulu / Ostrovu».

— TULCEA

Catedrala Sf. Nicolae

TRIOD, Buda, 1816

Biserica Sf. Împărați

CARTE FOLOSITOARE DE SUFLET, ed. II, București, 1800 (BRV, II—624, p. 416—417)

TRIOD, Buda, 1816

— VALEA NUCARILOR

OCTOIH, Buda, 1811

— VALEA TEILOR

ANTOLOGHION, Iași, 1755 (BRV, II—293, p. 126—130)

— VĂCĂRENI

APOSTOL, Iași, 1756 (BRV, II—296, p. 132—133)

MOLITVENIC, București, 1794 (BRV, II—579, p. 366—367)

MINEIUL PE IANUARIE, M-reă Neamț, 1830 (BRV, III—1488, p. 691—692)

Pe foaia albă de la început :

«Această carte este a robului lui **Dumnezeu / Dumitru sãn Cule și Ioan sãn Ioan / și dată (la) sfânta beserică la Văcă/reni»**

«Vii : / Dumitru Petru Mărgărita Mitu / Neculaiu Ioanu și tot neamul

Morți : / Cule Todiru Chira și tot neamul

Vii : Ioan Todericu Bița Nuța / și tot neamul

Morți : / Eni Stanca Sarica Vo(i)chița / Ioanu și tot neamul»

MINEIUL PE FEBRUARIE, M-rea Neamț, 1831

Pe foaia albă de la început :

«Acestu sfântă (sic) carte s-au dat / de la Moș Necula pisarul – 25 lei – pentru / pomenirea sufletelor

Vii : / Necula, Gheorghie Gherghina / Ștefanu Enache Vasile

Morți : / Gheorghită Safta Sanda Cristea Ștefanu / Tudora și tot neamul lor».

Această carte ce să (nume)ște mineiu s-au dat de Moș Necula / pisarul 25 lei spre a fi pomenire cu tot neamul lor»

«1869 (...) [†] satu(l) Văcăreni (...) [†] biserica (cu) hramu(l) Sf(intul) Neculaiu / Căzaa Tulcea»

1) Indescifrabil

MINEIUL PE MARTIE, M-rea Neamț, 1831

Pe prima foaie albă de la început, verso :

«Vii : / Iordana Gherghina / Mitu Sultana / și (cu tot neamul) Dragomiru Acse/niia Mărioara Tatia și... / Ioan Mariia și... / Eni și ... / Micu Vasăli Io/nița Radu Elica / Stanu și...»

Morți : Paraschiva Neaga Căli/na Ivanu Vasăli / Tudora Mitu Iona/chi Stanca Ghiorghii «și... / Șerban Mariia Ioana / Ionică Stoica Zămfira Mara și... «Iorga Drăghilă Petca / Năstăsachi Petrică Va/săli și... / Petcu Manta Stanu / Gherghina și... / Ioanu Manea Mihăilă / Bița Stanu Sta/vru și... / Tudora Vasăli Safta / Ioanu Ghiorghii Stoica Stanu Tudoru»

Pe a doua foaie albă de la început :

Vii : /To(a)der Ioana cu tot neamul / Paraschiva Rada Gavrilă / Dragu Nedele Tudora / Călin Sanda Despina / Toaderu Vasălică Gherghina / Dumitru Ionu / Anița Maranda și cu tot neamul / Costa(n)din, Ioana Andone Apostu Neculaiu Iord(a)na Neculaiu și... / Eni Oprina Chiru / Todoru și... / Gheorghii Nastasiia Ghi(o)rghi / Ioanu Adamachi Marinu / Nuța și... / Mihalachi Neaga Necula / Despina și... / Stanu Anghelina Petrana / Nastasiia Stancu și...»

Morți : / Vărvava Vasălică / Călina Iordache / Dița și cu tot neamul / Panaitu Chira / Petcu Dumitru / Radu Mușat Călina / și... Ioan, Maria Negru/ța Hristea și cu tot... / Ioana Anița și cu / tot neamul / Ioanu Mariia Ionu Ileana, Mar(n)da / și cu tot neamul / Ghiorghii Măriuța Ste/țcu Neaga Zmara(n)da / Cule și... / Constandinu Sara / Manoli Nițu și... / Panaitu Ioniță / Neața Stoiana / Stana și... / Radu Ghiorghii Ga/vrilă Marinu Arghiru și... / Ivana, Dumitru / Tudora și...»

Pe a doua foaie albă de la început, verso :

«Vii : / Sava Io(a)na / Radu și... / Stan / Constandin și... / Crăciunu Căsandra / Io(a)na Eni și... / Cербу Mihalce / Ionachi Ioana Ghiorghii / Catrina Vasăli / Iordachi Neculaiu / Paraschiv Rada Marinca / Panaitu Iordan / Stețcu Nedele /

Mitică Radu Ma/nole Dumitru Dana / Ghiorghii și... / Pavelu Ioana Safta / Pavel Mariia și... / Bița / Radu Tănăsă Anghe/lina Sanda Todor / Gheorghii / Toaderu Mi-halachi Hilie și...

Morți : / Sandu și... / Stan Ana Ioanu / Mariia Marina Vasăli / și cu tot nea-mul / Necula Ilinca și... / Ilici Bița Vladu Iordana / Tode Stana și... / Paraschiva Neaga Eni Ani/ța Rada Mariia Ionu Stan / cu și... / Martinu și... / Gligoraș Mă-riuța Pave(l) Ioanu Gafița Toader / Mitichi Mihaiu / Ioniță Ioan / Elica și Andone / Păvălachi Măriuța și... / Elica Ghiorghită Nasta/siia Tudora și... / Ioniță Mariia Iacov și...»

MINEIUL PE MAI, M-rea Neamț, 1831

Pe foaia albă de la început :

«Această sfință carte (...) ¹ luna lui mai la sfința biserică Văcăreni (cu) hra-m(ul) sfințu(l) Nicolae. 1836».

1) Indescifrabil

MINEIUL PE DECEMBRIE, M-rea Neamț, 1831

Pe foaia albă de la început :

«Acest minei s-au plătit de robul lui Dumnezeu Mitul / ca să fie în veci pomenit cu tot neamul lor»

«Să să știe di cîndu (...) ¹ eu dascălu(l) Ioan di la Galați (...) ¹ din anu(l) 1843 / fiind la satul Văcăreni fiind și în satul Garbănu ² și (am) slujit cu bună rînduială»

1) Indescifrabil

2) Gărvăn, județul Tulcea.

CONTRIBUȚIA GAZETEI TRANSILVANIEI LA RĂZBOIUL PENTRU CUCERIREA INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI

În istoriografia noastră problema participării românilor transilvăneni la acțiunile care au dus la cucerirea independenței de stat a României a fost tratată în numeroase lucrări ¹ care au evidențiat aportul Bășcovului și al Gazetei Transilvaniei, vechiul «organ al tuturor intereselor naționale». Cu această deviză, devenită tradițio-

1. Dintre lucrările speciale vom cita lucrările mai importante : A. P. Alessi și Massim Pop, *Războiul Oriental Ilustrat*, Graz, 1878 ; Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*, în «Războiul Neamului», 1877—1878, București, 1927, p. 187—220 ; Radu Rosetti, *Cîteva extrase din presa engleză 1877—1878*, în «Anuarul Institutului de Istorie Națională», IV 1926—1927, București, 1929, p. 365—389 ; N. Iorga, *A history of Anglo-Roumanian Relations*, București, 1931, p. 97—100 ; R. W. Seton Watston, *A history of the Roumanians*, Cambridge, 1934, p. 332—353 ; Valeriu Bologa, *Ajutorul Românilor Ardeleni pentru rînișii Războiului de Independență*, Sibiu, 1941. N. Adăniloaei și I. Cupșa, *Războiul pentru independență națională a României*, București, 1967 ; *Pașini din lupta poporului român pentru independența națională 1877—1878*, București, 1967 ; Dan Beridei, *Cucerirea Independenței României (1877—1878)*, București, 1967 ; Idem, *Cucerirea Independenței (1877—1878)*, București, 1977 ; V. Netea, *La guerre d'indépendance de 1877 expression de la solidarité du peuple Roumain*, în «Revue Roumaine d'Histoire», Tome nr. 4/1967, p. 605—628 ; Vasile Maciu, *Creerea României moderne. Înfrățirea statului național independent*, în «Studii și articole de istorie» XI, 1968, p. 163—135 ; Idem, *Partidele politice și atitudinea lor față de problema independenței României*, în «Studii» XII, 1968, p. 7—24 ; Vladimir Diclescu, *Războiul pentru independența României — prilej de ma-*

nală, ziarul brașovean va lua poziție de la începutul redeschiderii «chestiunii orientale», sesizând importanța politică pentru români a evenimentelor. În tematica ziarului sînt următoarele trei aspecte principale: desfășurarea evenimentelor politice și diplomatice europene, consecințele asupra politicii României și reflexul acestora asupra situației românilor din Transilvania².

Gazeta Transilvaniei, care susținuse cu entuziasm în coloanele sale Unirea Principatelor Române, anunța cu durere moartea lui Alexandru Ioan Cuza într-un articol necrolog: «Alexandru Ioan Cuza a avut fericirea a întruni coroanele eroilor români, a lui Mihai eroul și Ștefan marele, prin unirea țărilor surori Moldova și Țara Românească într-o Românie...»³. Cuza vodă rămăsese pentru românii transilvăneni simbolul unirii nu numai a Principatelor, dar și a unității statale în general. Astăzi știm că el avusese întîlniri secrete cu Iacob Mureșianu și că alocase fonduri pentru nevoile culturale ale brașovenilor din bugetul statului⁴.

Începînd din 9 septembrie 1850 Gazeta Transilvaniei⁵ apare sub redacția lui Iacob Mureșianu⁶ care, de acum înainte va duce singur această grea muncă. În 1875 mai colaborează un timp scurt ca ajutor al lui Iacob Mureșianu și studentul Simion C. Mărgineanu⁷. În decembrie 1875 Iacob Mureșianu încheie o înțelegere cu Gh. Barițiu care după 1850 a continuat să mai trimită ocazional articole pentru gazetă pentru o colaborare externă permanentă, reînnoită apoi în scris la 1 martie 1877. Totuși, datorită îmbolnăvirii lui Gh. Barițiu, Iacob Mureșianu este nevoit să cheme la 23 martie 1877 pe fiul său dr. Aurel Mureșianu de la Viena, de unde și pînă atunci acesta trimitea regulat articole pentru gazetă.

În perioada 1867—1877, Gazeta Transilvaniei își desfășoară activitatea în condițiile grele ale oprîmării naționalităților de către autoritățile imperiale, militînd consecvent împotriva asupririi sociale și naționale.

Mărturie a acestui fapt sînt cele două scrisori adresate în 1868 de către Iacob Mureșianu lui Timotei Cipariu, care se păstrează la arhivele statului din Blaj și al căror cuprins se referă la «Prononciamentum» al cărui text fusese publicat în «Gazeta Transilvaniei». În una din aceste scrisori, datată 28/8 mai 1868, Iacob Mureșianu,

nifestare a unității de conștiință națională la românii din Transilvania și Banat, în «Studii» XII, 1968, p. 28—30; Mircea Băltescu, și M. Tanasiu, *Ecoul războiului de independență în rîndul românilor din monarhia Austro-Ungară*, în «Aluta Sf. Gheorghe» 1971, p. 281—301; 130 de ani de la apariția Gazetei de Transilvania, 1838—1968, Brașov, 1969, sub redacția Mircea Băltescu; *Brașovul și Independența de stat a României*, Cumi-dava X, Brașov 1977; N. Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București, 1977.

2. Mircea Gherman, *Conflictul oriental și contribuția Gazetei Transilvaniei la desbaterile privind independența României*, în «Cumidava», X, Brașov, 1977, p. 33—34.

3. Gazeta Transilvaniei, nr. 36 din 21/9 mai 1873.

4. Ștefan Petraru, *Gazeta Transilvaniei, tribună de luptă pentru desăvîrșirea unității statale (1867—1877)* 106, în 130 de ani de la apariția Gazetei de Transilvania sub redacția Mircea Băltescu, Brașov, 1969.

5. Gazeta Transilvaniei, primul ziar politic al românilor din Transilvania întemeiată de Gh. Barițiu, a apărut la Brașov, la 12 martie 1838, sub titlul Gazeta de Transilvania. De la 3 ianuarie 1849 s-a numit Gazeta Transilvană, iar de la 1 decembrie 1849 Gazeta Transilvaniei. Între 1 ianuarie și 25 iunie 1838 a avut ca supliment *Foaia literară*, iar între 2 iulie 1838 și 24 februarie 1865 *Foaie pentru minte, inimă și literatură*.

6. Mircea Gherman, *Date și fapte privind activitatea lui Iacob Mureșianu la Gazeta Transilvaniei (1838—1877)*, în «130 de ani de la apariția Gazetei de Transilvania», sub redacția Mircea Băltescu, Brașov 1960, p. 75—87.

7. Simion Mărgineanu va mai reveni ca ajutor la redacția Gazetei în iunie-iulie (cf. Arhiva Mureșianilor, nr. 2466, 2467 și 11882).

recomandă blăjenilor «constanță și curaj», iar în încheiere scria: «Cu fruntea ridicată vom lupta și fără retragere, iasă unde va ieși, însă mai bine trebuie să fie decât azi pentru viitorul națiunii, și aceasta va ieși din această luptă «mai mult»⁸.

În urma procesului de presă intentat lui Iacob Mureșianu în anul 1877 pentru că a publicat documentul elaborat la Blaj în paginile ziarului «Gazeta Transilvaniei», și a plecării lui Gh. Barițiu la Sibiu, cu începere de la 1 ianuarie 1878 dr. Aurel Mureșianu preia redacția gazetei, Iacob Mureșianu rămânând director și editor.

După 1860 Gazeta Transilvaniei caută să polarizeze în jurul ei toată activitatea națională a românilor din Transilvania și în special al celor din Brașov și totodată este organul de legătură cu Bucureștiul. În această privință se stabilise o adevărată practică încă din timpul domniei lui Cuza. În 1868 ziarul publică petițiunea școlilor românești din Brașov către Ministerul Instrucțiunii Publice din București prin care se cer subvenții⁹. În același an ziarul publică știrea despre ajutorul material, care fusese trimis din București pentru profesorii din Blaj¹⁰.

În 1875 «Gazeta Transilvaniei» publică proiectul de lege prezentat de Titu Maiorescu în camera legislativă de la București, prin care se acordă gimnaziului românesc și bisericii Sf. Nicolai din Brașov o subvenție anuală de 15.000¹¹. În urma publicării acestui proiect de lege, Iacob Mureșianu, răspunzând unor atacuri, arată că un asemenea sprijin material a existat de mult și acest lucru se poate demonstra, «cu documentele în mână pînă la Petru Cercel Vodă și la alți domni și familii vechi românești»¹². Tot în acest articol se mai arată că asemenea subvenții s-au mai primit prin aceeași modalitate încă din 1868.

În 1876 ziarul publică o serie de articole care discută perspectivele care se deschid României pentru cucerirea independenței de stat. În 1877 și 1878 ziarul își va oferi în cea mai mare parte coloanele sale în sprijinul luptei pentru independența de stat a României, exprimînd totodată năzuința spre unitatea statală.

Cunoscînd lărga și constanta răspîndire a «Gazetei Transilvaniei» în România și prestigiul de care se bucură, putem considera că votul său, reprezentînd dealtfel voința unanimă și entuziastă a maselor, a cîntărit mult în determinarea importanțelor hotărîri pe care guvernul și camerele române le-au luat atunci¹³.

Față de aceste împrejurări Iacob Mureșianu consideră necesar să precizeze încă odată poziția-program a gazetei, publicînd articolul «În fața națiunii către publicul nostru binevoitor»¹⁴. Afirmînd ca principiu de bază în redactarea gazetei urmărirea conflictului orientat cu toate implicațiile sale, care domină coloanele ziarului, se subliniază din nou importanța momentului istoric pentru toți românii, ca apoi să desfășoare această activitate pe trei direcții: articole de fond, care să dezbată probleme politice acute, știri atent selecționate de pe front și din România, precum și sarcina de a respinge și înfrunta calomniile: «Noi cu durere profundă o spunem, în urmarea

8. Ștefan Petraru, *Gazeta Transilvaniei, tribună de luptă pentru desăvîrșirea unității statale (1867-1877)*, în -130 de ani de la apariția Gazetei Transilvaniei», sub redacția M. Băltescu, Brașov, 1969 p. 105.

9. *Gazeta Transilvaniei*, 47 din 1 iulie/14 iunie, 1868.

10. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 90 din 2 decembrie/20 noiembrie, 1868.

11. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 12 din 25/13 februarie 1875.

12. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 14 din 4 martie/20 februarie 1875.

13. Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal, în Războiul Neînfrîmării 1877-1878*, București, 1927, p. 195, Arhiva Mureșenilor, nr. 3757, 3765, 3221, 3768; Mircea Gherman, *op. cit.*, loc. cit., p. 47; numărul de abonamente este în permanență creștere, iar ziarul ajunge a se transmite din mină în mină chiar și în armată.

14. *Gazeta Transilvaniei* nr. 30 din 3 mai/21 aprilie 1877.

presiunii seculare, sub care gemuse și mai geme poporul nostru, încă nu-i putem promite ziare cotidiene. Ceea ce suntem în stare de a-i oferi în aceste zile mari, din prea modestele noastre mijloace, vor fi: știri din cîmpul singelui și din România, cît se poate mai bine așese, interesante, adevărate. Pozițiunea în vecinătatea teatrului belic și necurmata comunicațiune, în care se află Brașovul ca piață comercială cu piețele României, ne facilitează informațiuni mult mai sigure, decît spre exemplu legiunile de faime telegrafice, foarte adesea precipitate și false, ale ziarelor străine, care se desmint ele pe sineși adesea în aceeași foaie, amestînd capetele oamenilor. Precum pînă aici, cu atît mai virtos în această epocă fatală ne vom adopera să respîngem și confundăm calomniile, care cad ca după un plan sistematic asupra numelui românesc, cu scop de a ne compromite, înegri și a face de ură națiunea noastră în ochii Europei civilizate». Riscurile pe care le comportă acest ultim punct din program nu îl împiedică să țină piept atacurilor din ce în ce mai numeroase din presa turcofilă austro-ungară, opunîndu-le acestora pe lîngă argumentele faptelor reale și o aspră și mușcătoare ironie ¹⁵.

Gh. Barițiu ¹⁶ face o documentată critică în articolul «Neutralitatea» tezei potrivite căreia România trebuia să se decidă «pentru intrarea în acțiune... spre a combate alături de sirbi și bulgari». Sînt arătate aici diferențele esențiale față de Serbia și Bulgaria, justificate în acțiunea lor de «dreptul național de a scutura jugul lor tot cu sabia» față de situația României pe care «Turcii n-au subjugat-o niciodată cu sabia»... ci numai i-au călcat drepturile... dar acele drepturi li s-au stabilit și sancționat prin tratatul solemn și convențiunea încheiată «de către șapte puteri mari europene» ¹⁷. Subliniind că neutralitatea bazată pe garanția Marilor puteri, nu exclude dreptul de apărare a granițelor de orice încercare de a fi călcate, Gh. Barițiu sesizează și pericolul pe care l-ar fi declanșat o acțiune lezînd interesele tuturor Marilor Puteri urmată inevitabil de ocupația țării, intrarea flotei engleze în Marea Neagră, cu toate perspectivele unui «război universal» ¹⁸.

Tot pe aceeași temă, dar cu accentul pe paralelismul destinelor românilor transilvăneni cu al sirbilor luptînd pentru libertate și drepturi naționale, scrie Iacob Mureșianu comentariul «Brașov în 18/6 august 1876» ¹⁹, încheiat cu o simbolică adoptare a versurilor din «Răsunetul» lui Andrei Mureșianu, la amenințarea capitulării Serbiei: «murim mai bine în luptă cu toți decît să capitulăm pe vechiul nostru pămînt. Aceasta este «astăzi ferma deciziune a luptătorilor pentru libertatea națională» ²⁰.

În primul număr al anului 1877, Iacob Mureșianu scrie două articole: primul «În cauza noastră» ²¹ prin care dă un aspru răspuns insinuărilor presei maghiare care urmărea să compromită pe români, înlăturînd «acuzele» de pretinse acțiuni «subversive», «ilegale» și afirmă din nou, pe față revendicările legitime ale românilor cu precizări remarcabile: «Încît pentru realitățile noastre cu popoarele conlocuitoare în Transilvania... noi nu venim să ne certăm cu ele: Noi luptăm numai contra demagogilor, amăgitori de popoare, tirani mici, care falsifică instituții și legi, se străduiesc să împiedice civilizația cea adevărată, să omoare libertatea, încearcă să extermine limba noastră națională, prin urmare pe noi înșine» ²². În al doilea articol «Brașov 3/15 ia-

15. M. Gherman, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 47-57.

16. Gazeta Transilvaniei nr. 51 din 16/4 iulie 1876.

17. *Ibidem*, M. Gherman, *op. cit. loc. cit.*, p. 42.

18. Gazeta Transilvaniei, nr. 61 din 20/3 august 1876.

19. Gazeta Transilvaniei nr. 1 din 16/4 ianuarie 1877.

17. *Ibidem*.

20. *Ibidem*.

22. *Ibidem*.

nuarie 1877»²³, își reafirmă convingerea că în România se hotărăște acum și soarta românilor din Transilvania spunând: «Orizontul politic al Europei este așa de greu încărcat de nori de furtună încât de astăzi pînă mîine nu se știe dacă nu vor începe fulgerele și tunetele armelor de foc să descarce furtuna de gloanțe asupra cimpilor Europei orientale. De la rezultatele unei asemenea tempestăți va depinde mult și soarta noastră viitoare...» recomandînd însă o susținere activă din partea transilvănenilor prin, «perseverența... în lupta de existență de astăzi și... înțelepciunea și abnegația... în lupta decisivă de mîine»²⁴.

Gh. Barițiu prin o serie de articole publicate în «Gazeta Transilvaniei» va face lumină în problema raporturilor dintre români și ruși²⁵, va publica, în 6 numere ale gazetei un studiu monografic «Imperiul Rusiei»²⁶, și apoi articolul «Rusia și România»²⁷, în care, după o largă investigație istorică privind relațiile dintre aceste două popoare, conchide că «politica României, atît față de Rusia, cît și de toată lumea este dictată, formulată și impusă exclusiv de interesele proprii ale patriei și națiunii».

Gazeta din Brașov este la curent cu toate evenimentele din România; astfel «o știre de la București, din 24 aprilie, spune că 30.000 ruși au trecut Prutul, dintre care 15.000 au ajuns deja pînă la Barboși. România a mobilizat nu numai toată armata stabilă, cea teritorială și rezervele, ci și milițiile și gloatele sau garda civilă. Trupele române s-au concentrat în România mică și anume la Calafat, unde românii au vreo 70 tunuri «Krupp». «Neue Freie Presse» din Viena observă cu ironie că această concentrare a trupelor române nu va împiedeca pe turci de a trece Dunărea și de a alunga pe dorobanții și călărașii români pînă în Transilvania. Noi nu contestăm că așa ceva nu s-ar putea întîmpla, ba credem «că tot între marginile posibilității rămînem și atunci cînd admitem că dorobanții și călărașii români pot porni către Transilvania și fără să fie alungați de turci»²⁸. Replica este usturătoare dar în același timp plină de curaj și de îndemn.

Începerea ostilităților a dat naștere la scumpirea vieții cît și la o dereglare a comerțului de tranzit: «Cei practici cunosc miile de lipse și trebuințe ale armatelor și știu să aleagă obiectele de speculațiune. Pe cît va dura războiul la Dunăre, aceasta rămîne ca și închisă și abia concurența cea mai apăsătoare pentru comerțul nostru cu România, adecă a vapoarelor, va fi, dacă nu detot împedecată, în parte mare îngreunată, ear cea maritimă de la gurile Dunărei suspinsă. În cît pentru căile ferate, în legea despre requisitiuni stă limpede că orice transporturi de mărfi și obiecte private pe căile ferate sînt oprite strîns pe cît timp durează transporturile de trupe, munițiuni... Acestea însă, mai ales din partea Rusiei, pot ține cu lunile întregi, anume, de la Ungheni-Iași pînă înlăuntru României la Dunăre sau în Bulgaria: de aceea mărfurile, care vor veni de la Viena..., pe calea ferată galițiană, vor sta în Iași, de unde se vor putea înainta numai pe oșia la destinațiunea lor cu mari spese și chiar pericole. Este fapt pozitiv că comanda supremă rusească a și luat în potestatea sa

23. *Ibidem*. 24. *Ibidem*.

25. V. Netea, *La guerre d'indépendance de 1877 expression de la solidarité du peuple Roumain*, in «Revue Roumaine d'Histoire», Tom. IV, nr. 4/1967, p. 608.

26. Gazeta Transilvaniei nr. 37 din 27/15 mai, nr. 38 din 31/19 mai, nr. 40 din 7 iunie/26 mai, nr. 41 din 10 iunie/29 mai, nr. 42 din 14/2 iunie, nr. 43 din 17/5 iunie 1877.

27. Gazeta Transilvaniei nr. 47 din 1 iulie/19 iunie, nr. 49 din 8 iulie/26 iunie, nr. 50 din 12 iulie/30 iunie 1877.

28. Gazeta Transilvaniei, nr. 28 din 14/26 aprilie 1877.

calea ferată și dispune de ea cum îi place. Așa urmează ca una parte considerabilă a comerțului să-și caute calea sa iarăși pe la Brașov, ca și în alte epoce, când au fost războaie ruso-turcești»²⁹.

În articolul intitulat «Răzbelul»³⁰, gazeta anticipează intrarea în acțiune a României: «Deși pînă acum n-avem știre pozitivă despre aceea, că și România ar fi declarat răzbel Turciei, totuși din actele și faptele împlinite pînă acum, vor unii să conchidă că această declarație trebuie să urmeze neamînat. Și această acțiune a României se vede numai din convențiunea încheiată cu Rusia și din enunțaiunile guvernului, făcute în camera și senat cu casiuena esbaterii asupra acestor convențiuni, ci se vede și din măsurile de răzbel ale guvernului român. Însă pe de altă parte Turcia a și început inamiciiile contra României luîndu-î acesteia două vapoare de răzbel. Pentru aceea nu ne prinde mirarea cînd ni se spune că trupele române, cari se retrăseseră la Craiova ca să nu dea Turciei motiv de ostilitate, s-au dirigit iarăși spre Calafat; de asemenea nu ne surprinde nici știrea adusă de jurnalele străine, că România ar fi ajuns de a se proclama independentă de Turcia...».

Anticipînd declarația formală, dr. Aurel Mureșianu va prelua această problemă începînd cu articolul «Independența Statului Român»³¹ în care relevînd faptul că acesta «este astăzi unul din cele mai principale obiecte ce se discută în toată presa europeană», comentează votul Parlamentului român din 29 aprilie/11 mai 1877 atribuîndu-i calitatea unei expresii de voință a poporului român și sesizînd rolul important pe care Germania reușește să și-l impună în conernul Marilor Puteri, reproduce ca semnificativă opinia oficiosului «partidei domnitoare», prusiene «National Zeitung», care privea independența drept un fapt ca și împlinit.

Numărul următor al «Gazetei Transilvania» aduce vestea cea mare a proclamării independenței: «Mai multe știri electrice de la București anunță că în 10/22 mai atît camera deputaților, cît și senatul au primit cu unanimitate ordinea zilei, prin care s-a proclamat independența României, făcîndu-se totodată apel și la simțul de dreptate al puterilor garante. D-l Kogălniceanu, ministrul de externe, a declarat că națiunea română e liberă și independentă, însă se cere încă, ca proclamarea de independență a României să fie recunoscută și de Europa», iar mai departe «Independența absolută a României este oficial consacrată și proclamată, atît de camera deputaților, cît și de senat în 9/21 mai (Florariu). Totodată starea de răzbel a României față de Imperiul Otoman e oficial proclamată! Toți românii strigă: «Să trăiască România absolut independentă!!!», «Să trăiască domnitorul ei Carol!!!»³². În același număr în articolul de fond dr. Aurel Mureșianu ia poziție împotriva atacurilor din presa maghiară: «Agitatorii din Budapesta se tem de agitațiuni naționale românești. Tîrziu s-au deșteptat. Agitațiunile noastre în Transilvania și Ungaria contra tiraniei nu datează de la principele Carol I, ele sînt seculare și își află expresia însușită în adevăr în istoria țării, în legile ei în care Olah Natio e condamnată la servitute barbară, la întunecime perpetuă, la sălbăticie completă... Românii nu au nici un agitator renumit, nici un plan secret, nici un program de conspiratori. Conștiința misiunii lor ca popor latin, ideile culturii și civilizației moderne... spiritul epocii în care ne aflăm, neconținutul progres și triumfurile pe

29. Gazeta Transilvaniei, nr. 29 din 29/18 aprilie 1877.

30. Gazeta Transilvaniei, nr. 31 din 6 mai/14 aprilie 1877.

31. Gazeta Transilvaniei nr. 35 din 20/8 mai 1877.

32. Gazeta Transilvaniei, nr. 36 din 24/12 mai 1877.

care le cîștigă libertatea... iată agitatorii ce țin spiritele la noi pururea deșepte... pentru poporul românesc, drepturile lui naționale politice, agită Europa luminată întregă, fără pic de concurs al unui regat românesc»³³.

Proclamarea independenței și intrarea României în război au pus în fața Marilor Puteri, încă din luna aprilie 1877, o problemă nouă, determinată în direcționarea politicii lor. Agenții diplomați din București, cit și presa din străinătate dau o tot mai mare atenție evenimentelor din România, relatările lor scoțind în evidență adevăratele scopuri urmărite, dar și importanța politicii României în contextul general al conflictului.

În articolul «Brașov 30 iunie» este redat un lung extras din ziarul «Românul» din 12/24 iunie 1877, caracterizat de Iacob Mureșianu ca un: «articol scris cu o delicatețe și eleganță proprie românului, (în care) se arată absurditatea piramidală, nebunia de legat ce o comit ungarilor atunci cînd vin a se contrapune cu încăpăținare pentru conservarea dominației turcești, combătînd și insultînd pe cei ce tind spre distrugerea acestei dominații și la eliberarea popoarelor din robia ei»; iar pe de altă parte acest articol avea să deschidă ochii ungarilor ca să nu-și lege soarta de a turcilor pentru ca să nu ajungă și dinșii pe urma acestora»³⁴.

La începutul lunii iulie a anului 1877, cînd armata română era pe deplin pregătită pentru a întreprinde operații militare de mari proporții împotriva armatei turcești, «Gazeta Transilvaniei» publică importantul articol al lui Aurel Mureșianu intitulat «Acțiunea armatei române»³⁵ în care autorul declara: «ora intrării în acțiune a sunat... astăzi toată atenția, toată cugetarea și simțirea românească se concentrează într-un singur cuvînt: «Acțiune». A sosit momentul, cînd poporul trebuie să se bată pentru onoarea stindardului românesc care de 200 de ani plini de umilire și de jaf nu a mai filfuit victorios pe malurile dunărene». Exprimînd solidaritatea cu cauza românească a forțelor din provinciile aflate sub stăpînire străină care sperau că independența le va aduce și lor libertatea, autorul încheia: «Dorințele cele mai bune și fierbinți ale fraților noștri de dincolo de Carpați vă însotesc... «Să cînte libertatea pe maluri dunărene». Acest articol a făcut o impresie deosebită la București și a fost remarcat «și de presa străină, chiar și de cea din Viena»³⁶.

Ajunghînd pe linia Dunării, la 14 iunie, armata rusă protejată de artileria română dintre Calafat și Turnu-Măgurele care-și intensificase tirul pentru a distra atenția turcilor — forțează Dunărea la punctul Zimnicea—Șistov în seara aceleiași zile, debarcînd pe malul drept al fluviului. Printr-o ofensivă fulgerătoare, armata rusă atinge, într-o lună, Stara Zagora; două atacuri date de armata rusă, la 8 și 18 iulie, pentru ocuparea Plevnei au fost respinse de turci cu mari pierderi. La 12 și 16 iulie, o brigadă de infanterie română și o brigadă de călărași dorobanți și infanteriști trec Dunărea la insistențele comandamentului rus, angajîndu-se în luptele victorioase de la Nicopol³⁷.

33. *Ibidem*, în numărul 43, din 5/17 iunie 1877, se relua proclamarea independenței: *Ziua proclamării independenței României* a produs în inimile fiecărui român sentimentele de bucurie, că după atîtea secole România «este redată sieși... De azi încolo, România începe o epocă nouă, o viață nouă de libertate și independență... să trăiască România liberă și independentă».

34. Mircea Gherman, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 49-50.

35. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 51 din 15/3 iulie, 1877.

36. Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*, în *Războiul neatîrnării, 1877-1878*, conferințe ținute la Ateneul român, 1927, p. 198; *Gazeta Transilvaniei*, număr jubiliar, iunie 1908, p. 122.

37. «Căderea Nicopolului», *Gazeta Transilvaniei*, nr. 52 din 18/6 iulie 1878.

Cînd, în sfîrșit, armata română trece Dunărea, pentru a cuceri independența României, Moise Groza anunță: «Ziua de 16 a fost o zi solemnă, o zi de sărbătoare pentru armata română. De la această zi depinde mult, depinde poate, soarta țării noastre»³⁸. Greul războiului nu-l sperie, deoarece știind: «pentru ce sînt aceste eforturi și încordări, din contra îmi vine să cred că nu fac destul și că țara pe care o iubesc așa de mult ar pretinde mai mult de la mine»³⁹.

Apreciind just potențialul militar al celor două țări beligerante, Rusia și Turcia și importanța colaborării armatei ruse cu cea românească în vederea obținerii victoriei, gazeta publică diverse informații, corespondențe ale Agenției «Havas» referitoare la acest aspect: «Armata română a servit de aripă dreaptă armatei rusești, neutralizînd astfel o forță de 40.000 oameni pînă în momentul cînd s-a efectuat trecerea la Siștov», încheie cu afirmația: «Prin justetea tirului artileriei sale, mulțumită dibaciului și ingeniosului concurs al tiraliorilor săi armata română a contribuit în mod simțitor la împresurarea Nîcopolului și a hotărît astfel capitularea acestei cetăți, unde s-au luat mai bine de șapte mii prizonieri»⁴⁰.

După eșecul celor două atacuri de la Plevna (din 8 și 18 iulie 1877) Rusia renunță la poziția de a nu apela la concursul militar al României⁴¹. Marele Duce Nicolae a trimis domnitorului Carol o telegramă în care arată: «Turcii adunînd cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și dacă se poate, să treci Dunărea cu armata, după cum dorești. Între Jiu și Corabia, demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele»⁴². La 9 august Marele Duce a trimis o nouă telegramă lui Carol, rugîndu-l: «să treacă Dunărea cît mai repede cu putință», iar la 19 august o a treia telegramă, în care se sublinia că este absolut necesar ca: «armata română oriunde ar fi, să treacă imediat Dunărea și să meargă înainte asupra Plevnei, pentru a taca pe turci». Grosul trupelor române a trecut Dunărea pe la Corabia, între 12 și 20 august 1877.

Armata română a ocupat dispozitivul din nord-est de Plevna, «Gazeta Transilvaniei», evidențiind hotărîrea românilor de a-și cuceri independența cu orice sacrificiu, scrie: «Noi astăzi avem să alegem între vechea tiranie și moarte. Am ales moartea cu onoare, mama libertății și a independenței»⁴³.

În perioada 27—30 august 1877, batalioanele românești, sprijinite de cîteva unități rusești, au dat patru atacuri succesive împotriva fortificațiilor otomane, izbutînd, în cele din urmă, să cucerească, cu grele pierderi, puternica redută Grivița 1: «Soldații români s-au luptat, ca adevărați eroi. Martore sînt cele 40 decorații ale celei mai mari cruci a Sfîntului Gheorghe, care au fost distribuite bravilor armatei române de către împăratul Alexandru»⁴⁴. Cu mari sacrificii și mari pierderi a fost cucerită Grivița 1. Curajul cu care au înaintat la atac trupele române sub ploaia de

38. Gazeta Transilvaniei, nr. 58 din 9 august/28 iulie 1877.

39. Arhiva Mureșenilor, nr. 3762, cf. Luana Popa, Gazeta Transilvaniei, oglindă a războiului pentru cucerirea independenței de stat a României în Brașovul și independența de stat a României, Cumidava vol. X, Brașov, 1977.

40. Gazeta Transilvaniei, nr. 56 din 2 august/21 iulie 1877.

41. Ion I. C. Brătianu, *România și chestiunea orientală*, în «Războiul neatrîrării 1877—1878», conferințe ținute la Ateneul român, 1927, p. 97.

42. Memoriile regelui Carol I al României (de un martor ocular), București, vol. X, p. 38—39; cf. Probleme fundamentale ale istoriei patriei și partidului comunist român, prelegeri, București, 1978, p. 98.

43. Gazeta Transilvaniei, nr. 64 din 30/18 august 1877.

44. Gazeta Transilvaniei, nr. 68 din 13/1 septembrie 1877.

gloanțe a inamicului, «vitejia cu care aceiași luptători au intrat de patru ori, în cursul acelei după amezi morăcănoase și de sînge ude, în iadul focului advers au constituit o mare izbîndă morală față de insuccesul rus»⁴⁵.

În urma luptei de la Grivița, din 27—30 august 1877, ziarele germane «National Zeitung» și «Norddeutsch Allgemeine Zeitung» arată: «armata română a trecut printr-o școală bună și ea este formată după principiile «tacticii moderne»⁴⁶, iar corespondentul ziarului Politische Correspondenz» specifică într-o telegramă că: «românii s-au ținut în acea luptă «bravi»⁴⁷ se referea la ziua de 30 august 1877.

În lunile septembrie și octombrie 1877, au avut loc noi asalturi singeroase pentru cucerirea celei de a doua redute de la Grivița, urmate de alte lupte pentru ocuparea Rahovei și încercuirea Plevnei. În toate acțiunile întreprinse, ostașii români, alături de soldații ruși, conștienți că luptă pentru o cauză dreaptă, au acționat cu hotărîre și spirit de sacrificiu, făcînd dovada unui eroism legendar.

La 28 noiembrie 1877, Osman Pașa, împreună cu întreaga sa armată de aproape 50.000 de oameni, a încercat să străpungă blocada româno-rusă pentru a se retrage spre Sofia. În dimineața acelei zile, trupele românești au ocupat Grivița 2 și redutele de la Opanez, după care au intrat în Plevna, obligînd ariergarda otomană să se predea. Văzînd că orice rezistență este zadarnică, Osman Pașa s-a predat colonelului Cerchez, comandantul Diviziei a 2-a române.

Privitor la cucerirea redutei Grivița 2 «Gazeta Transilvaniei» scria: «Luarea redutei celei mari Grivița și păstrarea poziției tari este a se mulțumi mai cu seamă eroismului admirabil al bravilor oșteni români care, disprețuind moartea, s-au repezit asupra formidabilului fort de repetate ori și, urcînd cu scările șanțurile inamicului, l-au respins din cuibul acela întărit. Victoria de la Grivița a făcut să lucească paloșul strămoșesc în vechea-i splendoare. Toată presa europeană admiră astăzi eroica atitudine a trupelor române în singeroasa luptă de la Plevna». Iar mai departe se spune tot în același articol: «Correspondentul nostru din București ne expune, cu cuvinte destul de convingătoare, cit de mari sînt încă trebuințele societății «Cruții Roșii» și cit de mult poate astăzi folosi și cel mai mic ajutor dat spre alinarea durerilor celor ce au căzut pe cîmpul de onoare! Recomandăm deocamdată corespondenței memorate atențiunea publicului nostru...»⁴⁸.

În articolul «Căderea Plevnei»⁴⁹ scris de Aurel Mureșianu se spunea: «Peste tot rostogolul pămîntului unde ajung sirmele telegrafice, s-a răspîndit marea veste «Plevna a căzut». Ea va merge din gură în gură și va străbate chiar pînă în cea mai neînsemnată colibă a țăranului. În tot locul, unde bate o inimă românească, va aduce numai bucuria și veselia, căci Plevna a căzut prin concursul valoroaselor brațe ale oștirii române, care în frunte cu marele său căpitan, a bravat toate pericolele și a postat victorios stindardul român pe cîmpiile udate de sînge ale nefericitei Bulgariei... «Prin foc și sabie! Descendenții eroi români, cari, cînd toată lumea creștină tremura înaintea semilunei, erau singurul zid apărător al creștinătății în Orient, strănepoții lui Ștefan cel Mare și Mihai Bravu au fost chemați de pro-

45. R. Rosetti, *Armata Română în Războiul din 1877—1878*, în «Războiul neatîrnării 1877—1878», conferințe ținute la Ateneul român, 1927, p. 125.

46. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 73 din 30 august/18 septembrie 1877.

47. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 65, din 21 august/2 septembrie 1877.

48. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 70 din 8/20 septembrie 1877.

49. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 94 din 1/13 decembrie 1877.

vidență a lua parte la execuțiunea aceasta gigantică, care a dat lovitura de moarte dominațiunii turcești în Europa». Iar mai departe: «Nu vom mai tulbura aceste momente de bucurie reflectînd la insinuările contrarilor neamului nostru. Le va fi, credem, de ajuns a ceti, că 7000 turci ai Porții suzerane, cari au fost făcuți prizonieri de către trupele române, au defilat înaintea domnitorului României, șefului comandanței al armatei reunite româno-ruse, care au luat Plevna... Și-ar fi fost cu puțință ca para puternică a entuziasmului să nu cuprindă și animele noastre ale românilor din Austro-Ungaria? Participînd din tot sufletul nostru la bucuria generală a fraților noștri din România...». În același număr se scria: «În tot locul unde bate o inimă românească, va duce numai bucurie și veselie, căci Plevna a căzut prin concursul valoroaselor brațe ale oștirii române... Ochii ni se implu de lacrimi cînd ne gîndim la atîta sînge vărsat, la suferințele bravilor care au fost răniți pe cîmpul glorios. Nu, singele acesta nobil nu s-a vărsat în zadar, fiecare picătură din el va aduce roduri însuțite și va forma chitul care va lega de aici încolo nedespărțit toate elementele de viață ale poporului de la Dunăre»⁵⁰.

Sărbătorirea victoriei de la Plevna a luat proporții mari la Brașov, la aceste manifestații de bucurie au luat parte și sașii⁵¹. «Noaptea de marți spre miercuri a fost o adevărată sărbătoare pentru românii brașoveni. Întreg suburbiul Schei a fost pe picioare. Îndată ce a inserat s-au iluminat deodată dealurile dimprejurul orașului. Mulțimea de rachete au slobozit din vârful Timpei, pe cînd bubuitul pivelor de la poalele ei și din Prundu anunța urbi et orbi, că ziua cea mare, în care porțile Plevnei s-au deschis înaintea oastei române învingătoare... Prin aceasta nicidecum conturbați, oaspeți sași și români au schimbat preafrumoasele frățești cuvinte de felicitare și urare de bine pentru viitor. Rara curtoasie a concetățenilor (sași) a bucurat pe români, tocmai în momentele acele solemne, foarte, și ei nu au lipsit și nu vor lipsi a le documenta cît de multumitor știe a fi și cel din urmă românaș pentru asemeni atențiuni frățești».

Victoria de la Plevna a fost sărbătorită și la Blaj la 14 decembrie 1877: «Din 16 mai 1876, Blasiul nu mai dete nici un semn de viață națională, căci i-au fost oprite prin porunca ministerială din 14 iunie 1876 sub grele amenințări orice manifestațiuni».

«Piatra Libertății, acel modest monument de un mare fapt istoric, nu mai avu zi de sărbătoare. Un singur sacrificiu se mai aduse de atunci pe acest altar pios al națiunii: dureroasa știre despre trecerea la eternitate a marelui patriot și fiu al Transilvaniei, Alexandru Papiu Ilarian, făcu să sîlfie pe el un stindard de condoleanțe».

Abia ziua de 12 decembrie a.c. fu menită a-i aduce un sacrificiu de bucurie. Abia în dimineața acestei zile primiră adevă și blasianii știrea despre căderea Plevnei sub loviturile valoroaselor brațe ale armatei române... Ora a șasa de seară era ficsată să anunțe giurului gloria română și entuziasmul, de care se umplură animile blăsienilor la fermecătoriul audiu de atîta triumf reputat asupra Semilunei, odinioară atît de înfricoșată. Și iată! Deodată cu baterea acelei ore se înălțau columnne de lumină impunătoare la crucea Blasiului, în dealul de la Perisat și la Piatra Libertății. Entuziasmul era general. În toate părțile răsuna aerul de înnuri naționale care încetau numai din cînd în cînd, spre a lăsa să se auză urările frățești de «Să trăiască brava armată învingătoare cu marele ei conducătoriu».

50. *Ibidem*.51. *Ibidem*.

«Iluminațiunea ține peste trei ore, cînd fiecare se întoarce la ale sale în toată ordinea... așa în cit solgăbirăul din loc s-a făcut de risul tuturor prin temerea ce a arătat-o plătind anume vigillilor de noapte ca să grijească bine, nu cumva să-i spargă cineva ferestrele. Va vedea doară acum și d-nialui că românul nu-și ține bucuria întru a neliniști pe alții, și că se știe ține întru marginile umanității, chiar și în momente de estrem entuziasm; scurt, a putut să învețe, că românul e cult, nobil și uman. Era cultura, noblețea și umanitatea îl vor mîntui»⁵².

Inițial defavorabilă cauzei luptei poporului român, presa engleză se va ocupa cu atenție de cursul evenimentelor⁵³. Însă de-a lungul desfășurării operațiunilor militare pe frontul din Bulgaria, o parte din ziarele britanice, ai căror corespondenți: «au urmat armata română pe cîmpul de luptă și i-au văzut faptele»⁵⁴ își vor schimba opînia⁵⁵.

«Una din surprizele acestui război a fost neașteptata valoare și vitejia arătată de trupele române, eficacitatea și solidaritatea armatei române», scrie ziarul «The Daily-News». Și continuă același corespondent: «Mărturie reiese că ...nimeni nu a fost mai surprins decît mine, cînd am văzut pe români purtîndu-se într-un mod în adevărat splendid». Ca urmare, România, conchide observatorul englez, a «cîștigat în ochii Europei o poziție diferită de cea pe care o avusese pînă acum», căci «se va ține cont de armata română cînd se vor face schimbări în harta Europei, relative la România»⁵⁶. Corespondentul ziarului «The Times» scria după atacul din 7/19 octombrie 1877 asupra Griviței 2 (Plevniței) că recunoaște că trupele române s-au luptat cu «mare bravură... ele au căzut într-un mod foarte onorabil, acolo unde era aproape imposibil a reuși»⁵⁷.

Paralel cu prezentarea știrilor cît mai exact posibil privitoare la războiul de independență, sunt combătute cu hotărîre și probitate știrile eronate⁵⁸, în gazetă apar aprecieri obiective asupra României și armatei sale: «Ce rezultat a avut ajutorul românilor, cît de brav s-au ținut tinerele trupe române, ce eroism au dovedit voinicii dorobanți, ce mari și neperitoare merite și-a cîștigat în combaterea Plevnei artileria română, o spun toate foile lumii»⁵⁹ subliniază Aurel Mureșianu în remarcabilul articol de fond «1877» publicat în ultimul număr al «Gazetei Transilvaniei», pe acest an.

Războiul de Independență din 1877—1878 a fost o expresie desăvîrșită a solidarității și unității românești. Mișcarea de solidaritate a românilor transilvăneni cu

52. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 92 din 20 noiembrie/8 decembrie 1877.

53. Radu Rosetti, *Citeva extrase din presa engleză, 1877—1878*, în «Anuarul institutului de istorie națională», IV, 1926—1927, București, 1929, p. 365—389.

54. *Ibidem*. 55. Luana Popa, *op. cit.*, loc. cit., p. 69.

56. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 86 din 15 octombrie/3 noiembrie 1877.

57. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 84 din 27 octombrie/8 noiembrie 1877.

58. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 56 din 21 iulie/2 august 1877; nr. 60 din 4/16 august 1877; nr. 67 din 28 august/9 septembrie 1877; nr. 73 din 18/30 septembrie 1877.

59. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 102 din 30 decembrie 1877. Este interesant de semnalat articolul: «Anul 1877 se încheie» publicat de «Telegraful român» nr. 103 din 29 decembrie 1877/10 ianuarie 1878, în care se spunea: «Și astăzi nimeni nu mai cuteză a deosebi pe români de români: fie ori unde, în Moldova, în Muntenia, în Ardeal, în Banat, în Țara Ungurească, în Bucovina, românul cînd e vorba de faptă bărbătească, e român ca toți românii. Asta ne leagă, ne împreună și ne încheagă, asta sîiește lumea să recunoască în noi un popor compus din oameni de același fel binecuvîntat...».

«Zicem dar fără de sfială: anul 1877 a dat Europei un nou popor». «Suntem tari în credința că Europa, chiar în interesul ei, va ocroti pe acest popor și-i va crea o pozițiune, încît să poată împlini funcțiunile ce i se cuvin în organismul societății europene...».

frații lor de dincolo de Carpați s-a manifestat în diverse forme : în acțiuni de sprijinire moral-politică, mai ales prin presă, prin înrolarea unor voluntari din Transilvania în armata română și prin contribuțiile material-financiare la sprijinirea războiului.

La apelul publicat în presa din România și în «Gazeta Transilvaniei» sub titlul «La arme»⁶⁰, pentru cucerirea independenței, au răspuns un mare număr de voluntari printre care și numeroși specialiști, medici și farmaciști din Transilvania⁶¹. Dintre aceștia, vreo 12—15 medici se aflau stabiliți dinainte în România, și care și-au desfășurat activitatea în spitalele din zona interioară. De pildă, doctorii Ioachim Drăgoescu la Craiova, Constantin C. Nica la București și Ioan Arsene la Brăila⁶².

În sprijinul participării României la războiul de independență au acționat mulți medici sași din Brașov, care s-au angajat de bunăvoie să lucreze în spitalele din țară, unde au desfășurat o valoroasă și meritorie activitate. La 9 septembrie 1877, a plecat la București doctorul Johann Altstander, numit medic șef al spitalelor de ambulanță din capitala României⁶³. Au urmat apoi vestiții medici Eduard Copony și Karl Beldi. Vorbind despre dînșii, «Gazeta Transilvaniei» din 27 septembrie 1877 anunță că la București s-au mai prezentat trei medici ardeleni, «cărora li s-a dat ocaziunea a-și arăta toată știința și dexteritatea lor»⁶⁴.

La reîntoarcerea lor din războiul pentru independență, voluntarii și medicii transilvăneni au fost primiți cu bucurie de populația românească. În cinstea sosirii la Brașov a maiorului Moise Grozea, s-a organizat, în seara zilei de sâmbătă, 8/20 aprilie 1878, o întrunire în sala mare a localului «Pomul verde». Cu acel prilej s-a toastat pentru armata română și pentru România independentă. În numele celor prezenți a luat cuvântul Manole Diamandi, care : «a dat expresie bucuriei, ce am simțit-o românii brașoveni, putînd saluta în persoana d-lui maior Grozea... un reprezentant distins al glorioasei armate române»⁶⁵. Răspunzîndu-i sărbătoritul le-a mulțumit, spunînd, «că onoarea ce i se face» o consideră ca fiind a «întregii armate române», a tuturor «bravilor de la Grivița, Plevna, Rahova»⁶⁶.

60. *Gazeta Transilvaniei*, din 26 mai/7 iunie 1877.

61. Paul Abrudan, *Aspecte ale sprijinului acordat de Românii din Transilvania războiului pentru cucerirea Independenței de stat a României*, în «Revista de Istorie», nr. 4, 1976, p. 592.

62. Valeriu L. Bologa, *Ajutorul românilor ardeleni pentru răniții războiului independenței*, Sibiu, 1941, p. 3.

63. *Gazeta Transilvaniei*, din 28 august/9 septembrie 1877 ; Valeriu L. Bologa, *op. cit.*, p. 17 ; Paul Abrudan, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 593.

64. *Gazeta Transilvaniei*, din 27 septembrie 1877.

65. *Gazeta Transilvaniei*, din 13/25 aprilie 1878.

66. *Ibidem* ; Moise Grozea, luptător încercat și corespondent al «Gazetei Transilvaniei» ci se afirmă pe amîndouă planurile. Scrisorile sale trimise soției, Elena, fiica lui Iacob Mureșianu și cumnatului său Aurel Mureșianu din Brașov, cuprind date semnificative despre starea de spirit ce domnea în rîndurile ostașilor români, dornici de a intra în luptă (Sextil Pușcariu, *Douăzeci de scrisori ale lui Moise Grozea din Războiul de la 1877*, în «Anuarul Institutului de Istorie națională, 1926—1927», vol. IV, București, 1929, p. 229—246). Convingerile sale patriotice sînt exprimate în mai multe scrisori, trimise cumnatului său, el scria la 25 iunie 1877, înainte de a trece Dunărea : «Astăzi este o zi însemnată din viața mea sînt 11 ani de la bătălia de la Custozza, unde mi-am făcut datoria fără a ști pentru ce... Acum știu pentru ce să mă bat» (Sextil Pușcariu, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 323). Căpitanul Grozea a participat la memorabilele lupte de la Grivița, în zilele de 27 și 30 august. Relativ la aceste lupte el scria soției sale Elena : «Eu... am scăpat cu deplină sănătate din două lupte : adică din cea de sîmbătă la 27 și cea de marți 30 august. În aceasta din urmă am condus eu coloana de atac, la care ocazie mi se răni calul de 2 gloanțe. Un al 3-lea glonț mă izbi, îmi rupse tocul de la cizmă din piciorul drept și izbînd în dunga tîlpii a ricoșat în lături încît eu am rămas bine...» (scrisoare din 31 august 1877, Locot. Colonel Gheorghe Preda și maior Liviu Groza, *Un erou bîndărean al independenței, generalul Moise Groza*, București, 1977, p. 79). Pentru compor-

Spre deosebire de masele populare românești, autoritățile austro-ungare i-au primit pe mulți dintre luptătorii ardeleni pentru cauza națională a României, cu răceală pe unii, cu dușmănie și procese pe alții. Printre aceștia din urmă, badea George Cîrțan⁶⁷, socotit nesupus la incorporare și dat în urmărire, și mulți alții. Dar, indiferent cum au fost tratați de asupritorii străini, voluntarii ardeleni în războiul pentru independența de stat a României, pentru faptele lor, au înscris noi pagini de solidaritate și vitejie în lupta comună a tuturor românilor pentru neafrinare și unitate politică⁶⁸.

Cea mai importantă contribuție a «Gazetei Transilvaniei» la susținerea războiului de Independență, a fost însă atenția acordată listelor de subscripție lansate de comitetele din Transilvania pentru ajutorarea cu bani, alimente, îmbrăcăminte, medicamente a ostașilor de pe front, a răniților, a familiilor lor, văduvelor și a orfanilor.

În acest scop Gh. Barițiu a scris prestigiosul articol intitulat «Epistolă respectuoasă către femeile noastre»⁶⁹ arătând că: «Față de aceste evenimente era peste puțină ca femeile noastre de dincoace de Carpați să mai rămână îndărăptul femeilor maghiare și sirbe în manifestarea prin faptă a compătimirii și a dorerei sufletești către acei bravi ostași loviți de gloanțe, ruși prin bucăți de bombe și granate, înțepați de baionete, tăiați de sabie, călcați, răniți în diverse moduri... Onoarea inițiativei este a femeilor din Sibiu, de unde primim încă de vineri știrea telegrafică despre înființarea unui comitet de dame, care luă asupra-și primirea și înaintarea ofrandelor destinate pentru cei răniți».

Acest articol este un vibrant apel în sprijinul acestei inițiative, dar mai ales cu răspunsul dat atacurilor presei turco-file maghiare la adresa comitetelor românești de ajutorare a răniților sub titlul: «Spre folosul românilor răniți»⁷⁰ un aspru și temerar rechizitoriu de o înaltă ținută etică și politică, obiect și el a procesului de presă intentat «Gazetei Transilvaniei»: «Ei — spune Barițiu — acuză pe bărbații de stat ai României de felonie și trădare căci își apără țara de barbari sălbatici; noi din contră, i-am fi acuzat de trădare și poltronerie dacă ar fi stat cu minile în sân; iar astăzi le gratulăm și îi felicităm».

În mai 1877 «Gazeta Transilvaniei» publica «Apelul Comitetului românilor din Brașov pentru ajutorarea răniților», prin care anunța: «Pentru generalizarea ideii, pentru primirea ofrandelor și trimiterea lor la locul destinațiunii s-a și instituit un comitet...»⁷¹.

Același lucru îl făcea Iosif Vulcan în «Familia», care apărea pe atunci în Budapesta. Pe lângă rubrica permanentă a războiului, a deschis una intitulată su-

țarea sa vitejească în lupta de la 27 august, căpitanul Grozea a fost decorat cu ordinul rusc «Sfînta Ana» și cu «Steaua Românică», iar pentru bătălia din 30 august, i se acordă «Virtutea Militară» și ordinul rusc «Sfînta Ana» și mai târziu fu înaintat la gradul de maior (Sextil Pușcariu, *op. cit., loc. cit.*, p. 239—240); *Gazeta Transilvaniei*, din 13/25 aprilie 1878.

67. Octavian Metea, *Patriotul Badea Cîrțan*, București, 1972, p. 56.

68. Paul Abrudan, *op. cit.*, loc. cit., p. 594.

69. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 35 din 20/8 mai 1877.

70. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 39 din 3 iunie/22 mai 1877.

71. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 37, din 15/27 mai 1877; În acest număr sînt publicate: «Ofrandele făcute în ajutorul răniților în răzbel, al frașilor noștri din România, din partea românilor din Brașov în 10/22 mai 1877». Suma donată de cei 78 primi donatori se ridică la 7.540 franci aur și 142 florini.

gestiv, «Totul pentru ostași români», în care publica listele de subscripție organizate de români în orașele și satele de pe tot cuprinsul Transilvaniei⁷².

La 10 mai 1877 «Telegraful român» publica «Apelul către române» al «Comitetului de femei din Sibiu», la 31 mai «Apelul filantropic» al «Comitetului din Brașov», și apoi la 9 iunie, după dizolvarea de către guvern a acestor comitete, o altă chemare a brașovenilor intitulată «Apel la români». Subscripțiile neputându-se face prin comitete, s-au făcut pe cale individuală, ziarul publicând «număr de număr numele tuturor contribuitorilor precum și numele și darurile oferite de ei»⁷³.

În articolul «La cheștiunea contribuției pentru ostașii români răniți»⁷⁴. «Gazeta Transilvaniei» arată că: «În momentele când vă scriu, această două foi maghiare, «Magyar polgár» și «Kelet», ne anunță că ministerul maghiar ar fi oprit înființarea de comitete pentru răniții români, sigur, din motivele cetite eară în articolii de fond ai acestor foi maghiare, că atari contribuiri umanitare ar fi din punct de vedere maghiar: trădare de patria maghiară». Dar în același timp se permitea colectare de ajutoare pentru răniții turci: «să se adune scame și chiar și oferte de bani de la locuitori români pentru răniți turci, precum aceasta s-a întâmplat în cercul Aiudului, ce prin respectivi juzi comunali cu martori se poate dovedi».

După desființarea comitetelor pentru ajutorarea răniților, ofrandele se vor trimite gazetelor amintite mai sus individual. Cu ocazia desființării acestor comitete, «Gazeta Transilvaniei» va scrie vibrantul articol: «Apel la Români»⁷⁵ prin care arată că: «Însă simțămîntul umanității, iubirea și legătura de sînge nu se disolvă decît odată cu viața». Iar mai departe: «Următorii ar putea scrie cu drept cuvînt pe mormintele noastre: Nepăsători de suferințele fraților noștri, voi ați pîngărit numele ce l-ați purtat!».

Listele publicate de «Gazeta Transilvaniei», cit și cele publicate de «Telegraful Român», au avut un mare ecou în opinia publică, colectele făcîndu-se pe scară din ce în ce mai întinse. După anumite calcule, sumele colectate în Transilvania s-au ridicat la: 8196,17 florini v.a., 3616,05 lei, 7630 franci aur, 2777,66 franci, 61 galbeni, 14,50 napoleoni, 10 taleri⁷⁶.

Lupta pentru cucerirea independenței a fost dusă practic, de întreg poporul român, animat de un adînc patriotism pus în slujba poporului și a idealului de eliberare națională. Ca în toate momentele de răscruce din frămîntata istorie a poporului nostru, masele largi populare, țărănimea, care alcătuiă majoritatea populației, muncitorii, orășenimea, intelectuali legați de marile idealuri naționale, studenții au subordonat totul victoriei, luptei pentru cîștigarea independenței. În timpul războiului de neațîrnare, dealtfel și în anii Unirii Principatelor, s-a manifestat încă

72. Mircea Păcurariu, *Războiul de independență și Românii Transilvăneni*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul XCV, nr. 5—6, Mai-Iunie, 1977, p. 470—490.

73. Vasile Netea, *125 de ani de existență a unei publicații românești din Transilvania*, în «Telegraful Român» în «Revista de Istorie», nr. 4, tomul 31, 1978, p. 676.

74. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 42, din 14/2 iunie 1877.

75. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 47, din 24/12 iulie 1877; «Ofrandele în bani să se adreseze domnului Diamandi I Manole, comerciant Brașov; ofrandele în scamă, bandaje, etc. onorabilei doamne Hareti Stănescu, în Brașov».

76. Mircea Păcurariu, *Ecoul Războiului de Independență*, în «Telegraful Român» din Sibiu, în «Mitropolia Ardealului» an XII 1967, nr. 4—5, p. 315—344.

odată unitatea tuturor românilor peste frontierele impuse de vitregia timpului. Actul istoric din 1877 a prilejuit românilor de pe ambele versante ale Carpaților să-și dovedească conștiința unității naționale, solidaritatea și aspirațiile comune ⁷⁷.

«Gazeta Transilvaniei» scria, la 2 iulie 1877: «Cauza-ostașului român e o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni, fie acea risipită în oricare parte a lumii».

Apreciată pe bună dreptate de Al. Papiu Ilarian ca «singura școală politică» a românilor transilvăneni ⁷⁸, «Gazeta Transilvaniei» a fost, în aceste momente în care s-a hotărât soarta României, ca stat de sine stătător, liber, suveran, o tribună de luptă pentru unitate și independență națională. Apelînd, la surse din cele mai autorizate numerele «Gazetei Transilvaniei» publicate în această perioadă, au fost nu numai principala sursă pentru cunoașterea mersului evenimentelor, ci și manifestări ale unei atitudini implicate, angajate a românilor transilvăneni în lupta poporului român pentru îndeplinirea unui deziderat, niciodată stins în conștiințe, independența națională.

Și, fapt deosebit de important «Gazeta Transilvaniei» consecventă principiilor sale de bază a reușit ca și această perioadă să depășească caracterul provincial care a grevat asupra atitudinii altor publicații românești să fie un purtător de cuvînt al aspirațiilor românilor, din toate provinciile românești.

Dr. STELIAN MARINESCU

CLERUL ORTODOX PARTICIPANT LA LUPTA POPORULUI ROMÂN ÎMPOTRIVA COTROPITORILOR 1916 — 1918

La izbucnirea primului război mondial, țara noastră, aflată la confluința unor puternice interese ale marilor puteri, era călăuzită de necesitatea de a acționa atît pentru asigurarea independenței, suveranității și integrității sale, cit și pentru realizarea aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru, desăvîrșirea statului modern român.

Declanșarea conflagrației mondiale a generat în opinia publică românească, pe lîngă toama că țara ar putea fi atacată și cîmpită și speranța că conflictul între marile puteri ar fi putut crea o conjunctură politică favorabilă pentru realizarea dezideratelor naționale. Unirea într-un singur stat — aspirație seculară a românilor, cauza pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași — devenise un obiectiv imediat, o necesitate stringentă impusă de însuși mersul înainte al socieității românești.

România a intrat în război la 14 august 1916, declarînd război numai Austro-Ungariei, motivînd intrarea sa în luptă ca fiind impusă exclusiv de desăvîrșirea statului național. Așadar «poporul român nu a participat la acest război călăuzit de intenții de cîmpire și anexiune teritorială» *.

77. *Probleme fundamentale ale istoriei patriei și partidului comunist român*, prelegeri, București, 1977, p. 99.

78. Al. Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, vol. 1, cap. 75, p. 129—132.

* Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, Ed. pol., București, p. 467.

Intrarea României în război a fost întâmpinată cu bucurie de populația românească din provinciile istorice românești, care considerau că a sosit momentul mult așteptat al eliberării lor. În câteva zile, armatele române au pătruns adânc în Transilvania, eliberând orașele Brașov, Făgăraș, Sf. Gheorghe, Gheorghieni, Miercurea-Ciuc și alte localități, ajungând pînă în apropierea Sibiului și Sighișoarei.

Deficiența produsă pe frontul de sud a determinat armata română să înceteze înaintarea în Transilvania și să se retragă, luptînd cu dîrzenie pentru fiecare palmă de pămînt ocupată de inamic, cedînd teritoriul Munteniei pentru a se concentra în Moldova. Armatele germane care în ofensiva lor urmăreau să scoată definitiv din luptă România, au fost silite să se oprească și să ierneze pe linia Nămoloasa în sudul Moldovei și pe Carpații Orientali pe care nu-i putuseră escalada, apărați fiind de trupele române.

Cotropind teritoriul țării noastre, armatele Puterilor Centrale au acționat cu deosebită cruzime asupra populației lipsite de apărare, urmărind prin metode barbare de intimidare, prin jafuri și crime, prin presiuni de ordin moral, să împiedice organizarea unei largi rezistențe populare, să-i demoralizeze pe cei din spatele frontului și în acest fel să diminueze pe cît posibil sprijinirea armatei române de către masele largi de cetățeni, în lupta dreaptă pe care ea o ducea pentru apărarea și eliberarea pămîntului strămoșesc.

Autoritățile de ocupație au declanșat o vastă acțiune de jefuire organizată a bogățiilor și resurselor economice ale țării, a bunurilor populației, au incendiat și au devastat case, au ucis și au maltratat oameni lipsiți de apărare, i-au arestat pe cei cu atitudine antigermană, pe unii privindu-i de libertate prin stabilirea de domiciliu forțate în localități anume destinate, pe alții internându-i ca ostateci.

Teroarea înlocuită de autoritățile de ocupație a accentuat și mai mult ura poporului român față de invadatori, a făcut să sporească participarea tuturor forțelor românești la rezistența generală împotriva trupelor coteropitoare.

În lupta contra invadatorilor, a regimului de ocupație impus de aceștia, s-au angajat și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române. Unii preoți au însoțit în luptă trupele române încă de la intrarea României în război, alții, deși n-au fost pe front, au asigurat nevoile religioase ale unităților care staționau în diferite garnizoane și au îngrijit răniții din spitale, iar cei mai mulți au rămas la parohiile lor, în mijlocul locuitorilor îngrijorați de soarta războiului, îmbărbătîndu-i și încurajîndu-i. Cei care n-au plecat în retragere cu armata, rămînînd pe teritoriul vremelnic ocupat, s-au îngrijit și de lagărele de prizonieri. În timpul ocupației «acești preoți au avut de îndurat multe, fiind amenințați în orice moment să fie arestați, dați judecătii sau deportați de poliția armatelor de ocupație»¹.

Participarea preoților în rîndurile armatei române la lupta împotriva coteropitorilor

Încă de la intrarea României în război în 1916, cînd trupele noastre au pornit la luptă pentru îndeplinirea idealului național, peste 200 de preoți, aproape toți licențiați în teologie, au fost mobilizați în rîndurile unităților române. Unii au fost repartizați la spitale, alții la trenurile sanitare, iar cei mai mulți în unitățile operative ca confesori militari.

1. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. 141/1924, f. 215. Concluziunile Comisiunii de petițiuni prezentate Sf. Sinod în ședința din 22 mai 1920.

Preoții mobilizați au dat dovadă, în ansamblul lor, de simțul onoarei, al datoriei și disciplinei în îndeplinirea sarcinilor încredințate. Nelipsiți de lângă ostași, ei au știut în momentele cele mai grele ale luptei să le sădească în suflet încrederea în victorie. Cei mai mulți au arătat dispreț față de moarte, stînd în tranșee alături de soldați sub ploaie de gloanțe a inamicului și punînd adeseori mina pe armă pentru apărarea pămîntului scump al țării. Într-o scrisoare adresată Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, doi dintre acești preoți înrolați în cadrele armatei, afirmau că «mulți dintre noi am fost însuflețiți de atîta patriotism încît în luptele cele mai grele am mers cu unitățile la atac, chiar în prima linie de tranșee»².

Unii au murit ca eroi, jertfindu-și viața pe cîmpul de luptă, alții au fost răniți sau au suferit în închisorile dușmane. Cei care au căzut prizonieri în timpul luptelor, au avut și în captivitate o comportare demnă și patriotică, neîncetînd nici acolo a păstra nădejdea izbînzii în sufletele ofițerilor și soldaților.

În momentele cele mai grele ale luptei, unii preoți au devenit chiar comandanți de mici unități, înlocuindu-i pe ofițerii morți sau răniți, au cărat lăzi cu cartușe pentru tunuri și mitraliere în sectoarele de luptă, au îngropat morții pe poziții, făcîndu-le slujba înmormîntării chiar pe locul unde au murit, riscînd să fie luați prizonieri. Au fost cazuri cînd «preotul român s-a strecurat printre rețelele de sîrmă în linia dușmanului tîrînd după sine trupurile celor rămași acolo, spre a-i îngropa în pămîntul necîntropit»³.

Aproape toți au deprins meșteșugul de a face pansamente răniților. Îmbrăcați în haine de sanitari, împreună cu brancardierii au adunat răniții de pe cîmpul de luptă sub focul gloanțelor inamice, i-au ajutat pe medici la pansarea și îngrijirea răniților, precum și la combaterea epidemiilor, iar cînd aceștia au căzut pradă bolii, i-au înlocuit cu multă îndemnare. Unii s-au îmbolnăvit și au zăcut de tifos exantematic, febră recurentă, holeră, iar după însănătoșire și-au reluat activitatea cu același zel. Pe front apropierea dintre «medici și preoți a fost foarte strînsă. În mai toate regimentele noastre preoții și medicii erau buni prieteni»⁴.

În toamna anului 1917, cînd războiul s-a transformat într-un război de poziții și cînd unitățile au petrecut toată iarna în tranșee, preoții s-au îngrijit să umple viața soldaților cu activități folositoare. Mulți dintre ei i-au ajutat pe comandanți în întărirea moralului trupei, «au făcut slujbe religioase pentru biruința asupra dușmanului, au ținut conferințe»⁵, predici, cuvîntări calde, au dat sfaturi și îndemnuri convinșătoare, toate străbătute de un inflăcărat patriotism, întărindu-i și îmbărbătîndu-i pe ostași. Unii preoți «cu talent muzical au organizat șezători și coruri»⁶, alții au înjghebat mici biblioteci de tranșee, sau au inițiat cursuri de alfabetizare cu soldații și cu sătenii din localitățile în care erau cantonate unitățile.

Războiul a lăsat în urma sa o mulțime de copii orfani, care trebuiau îngrijiți spre a nu fi expuși pieirii. Unii preoți au făcut tot ce le-a stat în putință în acele

2. *Idem*, f. 216. Scrisoarea adresată Sf. Sinod la 5 mai 1920 de preoții Dem. I. Dobrescu din com. Poenarii-Buchii, jud. Prahova și I. Eufrosiu din com. Drajna, jud. Prahova.

3. Grigore N. Popescu, *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol. I, Tipogr. Vreamea, 1940, p. 44.

4. Cicerone Iordăchescu, *Insemnări din anii 1916–1919*, Iași, 1937, p. 29.

5. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. 141/1915–1924, f. 274. «Raportul asupra activității preoților de armată în campania 1916–1918», prezentat Sf. Sinod la 25 dec. 1918, de Econ. C. Nazarie, protolereul preoților de armată.

6. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. I, p. 44.

zile pentru a-i ajuta, au dat serbări în spatele frontului în scop de binefacere, au deschis liste de subscripție și din sumele încasate au organizat pentru ei cantine, iar mulți orfani la insistențele unor preoți au fost puși în subzistență pe la diferite unități militare. Cel mai mare și «mai bun orfelinat din Păunești-Putna, era condus de preotul Cunescu de la ambulanța Diviziei a 10-a»⁷.

Unii preoți au scris note asupra războiului, descriind luptele din august 1917, au publicat în ziarele care apăreau în teritoriul neocupat al țării, relatări despre soldații și ofițerii români care au căzut eroic.

Prin activitatea lor patriotică, preoții din cadrele armatei și-au câștigat stima și respectul comandanților și dragostea soldaților. Aprecieri elogioase despre patriotismul și sacrificiile lor în timpul luptelor au fost făcute de autoritățile superioare ale armatei române. Astfel, Generalul Prezan, fostul șef al Statului Major General al Armatei, arăta că «preoții și-au făcut mai mult decît datoria și este o cinste pentru cler, care alături de ostași, au dat mai mult decît le-am cerut noi, pentru țară și neam»⁸. În raportul prezentat Sf. Sinod la sfîrșitul anului 1918, de Econ. C. Nazarie, protoiereul preoților de armată, se găsesc numeroase referiri la aprecierile pe care comandanții de la toate eșaloanele le-au făcut asupra activității preoților militari. În Cartea pastorală pentru binecuvîntarea preoților care și-au făcut datoria în serviciul armatei, Mitropolitul Primat Konon, sublinia «meritul lor nelăgăduit pentru jertfa adusă pe Altarul Patriei noastre iubite», precizînd că «meritul este cu atît mai mare, cu cît asemenea preoți conștiințioși au îndurat, alături de frații lor luptători, aceleași primejdii și aceleași suferințe inevitabile războiului»⁹. La rîndul său Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, aprecia că «preoții militari și-au făcut datoria și mulți dintre ei, în împrejurări grele, cînd dușmanii dau asalturi și ostașii erau în primejdie, îmbrăcați în veșminte bisericesti, în mină cu Sfînta Cruce, au îmbărbătat pe ostași la vitejie, fie în tranșee, fie pe cîmpul deschis de luptă»¹⁰.

Din lungul șir al acestora, amintim aici pe preotul N. Armășescu din comuna Tomșani, jud. Vilcea, care a fost rănit mortal pe cîmpul de luptă în campania din 1916¹¹, preotul Ionescu Ștefan Cazacu din comuna Poiana, jud. Olt, care a căzut în luptele de la Mărășești «îmbărbătîndu-i pe soldați cu crucea în mină»¹²; arhimandritul Șerbănescu Iustin de la Minăslirea Cernica, care «în ziua de 2 octombrie 1916, văzînd că regimentul a pierdut în luptă aproape toți ofițerii și că comandantul căzuse rănit, a luat comanda unității și luptînd o zi și o noapte a răpus inamicul. La 17 noiembrie 1916 fiind pentru a doua oară rănit, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărți de regiment»¹³. La 24 noiembrie 1916 a căzut prizonier în mijlocul trupei ce nu se mai putea apăra. La 29 iunie 1917 a evadat și a rătăcit prin munți

7. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. 141/1915-1924, f. 271. «Raport asupra activității preoților de armată...».

8. Arhiva Mitrop. Ungro-Vlahiei, Fond Mitropolit Primat Konon, dosar pe anul 1918 (nenumeroat). Aprecierea este reprodușă din scrisoarea adresată Mitropolitului Primat la 11 aprilie 1918, de către Econ. C. Nazarie, protoiereul preoților de armată, în care relatează vizita Generalului Prezan la Serviciul Religios al Armatei. 9. *Ibidem*.

10. Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Amintiri din marele război*, Tipogr. M. Neamtu, 1923, p. 62.

11. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. I, p. 50.

12. C. Bobulescu, *Fete bisericesti în războaie, răzvrătiri și revoluții*, 1930, p. 110.

13. «Monitorul Oficial», nr. 96, din 1918.

căutându-și unitatea pînă la 24 februarie 1918, cînd s-a prezentat la corpul de comandă, revenind la postul său¹⁴, precum și preoții: Mironescu Ion din comuna Țigănești, jud. Tecuci, Băculescu Haralambie din comuna Cilceștii de Sus, jud. Gorj, Cîrlănescu M. din comuna Bogdănești, jud. Suceava și Grigorescu I. din Constanța, toți patru răniți în timpul luptelor la care au participat alături de soldați¹⁵.

Printre cei care au căzut prizonieri la inamic, pentru că în loc să se retragă împreună cu restul unității lor, au întîrziat la pansarea răniților și îngrijirea muribunzilor, s-au aflat și preoții Ionescu Duminică din comuna Jiblea, jud. Argeș, Nicolae Furnică, Ioan Florescu-Dimbovița din București, Gherman Blănarriu dintr-un sat din Dobrogea¹⁶, precum și preotul Vasile Gh. Ionescu din comuna Groșerea, jud. Gorj, care a căzut prizonier în campania din 1916, în luptele de pe Argeș, fiind internat într-un lagăr din Germania, unde se mai aflau încă doi preoți români și anume Gheorghe Jugureau din Mizil și Emanoil Mărculescu din Corabia¹⁷. Toți acești preoți au avut o comportare demnă, au îndurat cu bărbăție suferințele captivității și i-au încurajat sufletește pe soldații și ofițerii români alături de care s-au aflat în prizonierat.

Dintre preoții ce s-au impus prin fapte ostășești în luptele de pe front, menționăm pe preotul Elian D. din comuna Pișcoiu, jud. Gorj, care în bătăliile din Carpați, cînd una din subunitățile regimentului a rămas fără muniție, a luat două cutii cu cartușe în spinare și le-a transportat sub ploaia de gloanțe a inamicului¹⁸; preotul Stoicescu Ion din comuna Rogiște, jud. Dolj, care în luptele de pe Valea Jiului, a luat arma în mînă și l-a înlocuit pe comandantul unui pluton, cînd acesta a fost rănit¹⁹; preotul Mihai N. din comuna Năruja, care în luptele de la Clăbucet, a stat înapoia lanțului de trăgători și a ajutat la pansarea răniților cărora sanitarii nu le mai puteau face față, iar cînd inamicul a tăiat linia de comunicație din spate și a încercuit unitatea, a luat arma în mînă și a încurajat cele două plutoane care mai rămăseseră ca ultimă rezervă, spărgînd încercuirea²⁰, preotul Murărețu D. din comuna Urdarii de Sus, jud. Gorj, ce a însoțit adeseori în mod voluntar, patrulele de ofițeri și soldați români care plecau în recunoaștere pînă la rețelele de sîrmă ale inamicului²¹; preotul Oniceanu Nicolae din comuna Heci, jud. Iași, care a luat parte la toate luptele unității sale și în special la marea încleștare de la Mărășești, unde a adunat și îmbărbătat cetele răzlete ale diferitelor subunități, împingîndu-le din nou în focul luptei din mijlocul căreia n-a lipsit²².

Din zecile de preoți care au muncit neobosit în spitalele și ambulanțele militare, la pansarea răniților și îngrijirea bolnavilor de epidemii și a căror activitate comandantii au apreciat-o elogios, notăm aici pe preotul Bocănescu Conștantin, care în luptele de la Mărășești «împreună cu medicul, de dimineață pînă seara, pansau, bandajau, mîngiau, nesocotînd oboseala, nici gloanțele și obuzele ce curgeau aici cu mare belșug»²³; preotul Rădulescu de la Biserica Dichiu din București, despre a cărui comportare în timpul epidemiei de tifos exantematic ce cuprinsese și personalul sani-

14. C. Nazarie, *Activitatea preoșilor de armată în campania din 1916-1918*, Buc., 1921, p. 85.

15. «Monitorul Oficial», nr. 145 și 153 din 1916; C. Nazarie, *op. cit.*, p. 65 și 88.

16. «Monitorul Oficial», nr. 155 și 169 din 1916; «Minerva» din 12 octombrie 1916; N. V. Hodorobă, *Din războiul de reîntregire*, Iași, 1923, p. 102 și 140.

17. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. I, p. 61; C. Nazarie, *op. cit.*, p. 88.

18. C. Nazarie, *op. cit.*, p. 42-43.

19. *Idem*, p. 67.

20. *Idem*, p. 71.

21. *Idem*, p. 73.

22. *Idem*, p. 79.

23. I. Modreanu, *Clipe din viața de tranșee. Pagini de război*, Deva, 1921, p. 48.

tar al unității, medicul șef al ambulanței Diviziei I-a, el însuși atins de boală, arată că «a stat lângă patul fiecărui bolnav, încurajându-l și susținându-l moralicește, iar seara când venea lângă patul meu de suferință și îmi povestea cele întâmplate, simțeam o mare consolare că ambulanța noastră avea în mijlocul său un element așa de prețios»²⁴; preotul Petroșeanu C. Pêtre din Mihăilești, jud. Vilcea, care a ajutat la îngrijirea bolnavilor de tifos din cele trei infirmerii ale unității, iar când «ambii medici au căzut bolnavi, preotul a rămas singur și a reușit prin cunoștințele căpătate anterior, să asigure îngrijirea bolnavilor»²⁵.

Activitatea călugărilor în mănăstiri și la spitalele Crucii Roșii

Pe lângă preoții care au servit în cadrele armatei între anii 1916—1918, trebuie amintiți călugării și călugărițele mai ales din Moldova, care au muncit cu abnegație și sacrificiu la îngrijirea a zeci de mii de bolnavi și răniți în spitalele Crucii Roșii.

De altfel, nu numai cei din Moldova, ci toți călugării și călugărițele din toate chinoviile țării își au partea lor de contribuție la lupta generală împotriva coteritorilor. Aproape la fiecare mănăstire au fost călugări care «au ascuns, au îngrijit și tămăduit pe fugarii români din lagărele nemțești»²⁶. În amintirile sale, Sabina Cantacuzino, care fusese internată de autoritățile de ocupație la Mănăstirea Pasărea, consemnează grija arătată de călugărițe față de un grup de prizonieri români, ce au fost scoși de trupele germane, mai multe zile la rînd în împrejurimile mănăstirii, pentru tăierea pădurii. Ea relatează cum maicile au făcut o cerere la autoritățile germane, să le permită prizonierilor români «a veni la slujba de duminică la mănăstire, pentru pomenirea sufletelor celor morți și în urmă să ia masa la arhondărie. Fiecare a contribuit cu ceva. Printre maici s-au strîns 95 lei pentru carne și vin. Multe au dat păsări de li s-a fiert o ciorbă, au făcut colivă și carne cu varză... s-au găsit pentru cei mai goi câteva cămăși, ciorapi, flanele și chiar pantofi. Fiecare a primit cite un ștergar pe lângă piinea de lângă strachina lui. Maicile au promis să le mai facă ciorapi de lînă, flanele și chiar rufe. În zilele următoare în mănăstire se organizase un adevărat atelier»²⁷.

În privința călugărilor din Moldova, se cuvine a se sublinia inițiativa Mitropolitului Pimen care a stăruit la pregătirea lor ca infirmieri, prin cursuri ținute de cadre de specialiști, pentru ca la vreme «să facă servicii armatei și populației»²⁸. Misiunea călugărilor sanitari a plecat din Iași la începutul războiului și s-a pus la dispoziția «Societății de Cruce Roșie» din București, fiind repartizați pe la spitale ca infirmieri, unde au îngrijit un mare număr de răniți, precum și bolnavi de tot felul de epidemii, mai ales de tifos exantematic. În decursul războiului, o parte din călugări s-au îmbolnăvit și au fost înlocuiți cu alții, o parte au murit, astfel că «s-au perindat prin spitalele Crucii Roșii peste 120 de călugări»²⁹. Numai de la Mănăstirea Neamțu s-a trimis «un număr de 31 de călugări atât cu serviciul pe cîmpul de luptă, cit și prin diferite spitale din țară pentru căutarea și îngrijirea celor răniți

24. Dr. George Miron, *Note din războiul pentru întregirea neamului*, Buc., 1923, p. 54.

25. C. Nazarie, *op. cit.*, p. 58.

26. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. I, p. 71.

27. Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei I. C. Brătianu. Războiul 1914—1919*, vol. II, Ed. Universul, 1937, p. 236—238.

28. Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei, «Amintiri din marele război», p. 69.

29. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. I, p. 77.

și bolnavi»³⁰, ce veneau din diferite părți ale frontului. La fel s-a procedat și cu un grup de călugărițe de la mănăstirile din Moldova, care după ce au urmat cursurile Institutului de surori de caritate, au fost repartizate, unele pe la diferite unități sanitare din București, unde au rămas și sub ocupația germană, altele pe la spitalele din Moldova, unde și-au făcut datoria cu prisosință.

La începutul războiului mănăstirile au servit ca loc de adăpost pentru pribegii și refugiații din Transilvania, iar după intrarea noastră în război, aproape în toate mănăstirile mari din țară, au fost aduși de pe front și îngrijiți ostași răniți, invalizi, bolnavi, precum și orfani de război. În Moldova, serviciile acestea impuse de război «s-au îndeplinit la mănăstirile: Văratec, Agapia, Neamțu, Secu, Râșca, Cetățuia de lângă Iași, Bistrița și Agafton. Iar la mănăstirile Vorona au fost adăpostite colonii școlare, alcătuite din elevii refugiați din teritoriul ocupat al țării»³¹. La Mănăstirea Neamțu de plidă, s-a organizat un spital pentru care s-a pus la dispoziție toate chiliiile, localul seminarului mănăstirii și casele călugărilor, precum și toată mobila și lenjeria necesară. Spitalul «a funcționat în mănăstire în tot timpul războiului... și a avut un număr de 700 pînă la 800 de pacienți»³².

Referindu-se la activitatea călugărilor și călugărițelor în timpul războiului, Mitropolitul Pimen aprecia că «și-au făcut datoria cu vrednicie, ca orice adevărat fiu al țării»³³.

Manifestări de ostilitate ale clerului împotriva regimului de ocupație

În teritoriul vremelnic cotoplit, Biserica Ortodoxă Română a fost și ea lovită și împrăscată cu tot felul de atacuri din partea trupelor de ocupație. Încă din primele zile ale intrării în Capitală, autoritățile militare de ocupație au dat ordin să se închidă bisericile ortodoxe, iar preoții să aducă ei înșiși cheile la comisariatele respective. Mitropolitul Primat Konon a protestat energic și a cerut giranților de ministere de la interne și culte să intervină pentru a mijloci libertatea cultului. Ca urmare, administrația de ocupație a revenit asupra măsurii și a înapoia cheile bisericilor.

Din bunurile Bisericii au fost jefuite cele mai de preț obiecte bisericești, îndeosebi cele din alamă, bronz, cupru, cositor și fier și trimise în Germania. În acest scop au fost ridicate clopotele de la biserici, mănăstiri și cimitire³⁴ și o dată cu ele și belciugele, scoabele și ancorele de metal cu care acestea erau fixate³⁵, au fost adunate crucile, gardurile de metal și cutiile de tablă pentru ars tămâie de pe la morminte, acoperișurile și inveliturile de aramă ale bisericilor, au fost inventariate și confiscate cu mențiunea că rămân la dispoziția autorităților de ocupație, sfeșnicile, policandrelle, icoanele de argint și alte obiecte de cult.

Preoții rămași în teritoriul ocupat s-au opus cu înverșunare ca trupele inamice să ridice clopotele de la biserici pentru a le topi și a le transforma în tunuri sau proiectile. Mare nemulțumire a provocat în rândurile clerului și a populației din București, ridicarea și spargerea unora dintre clopotele considerate obiecte de mare

30. Arhim. Mitrofor Meleție, *Istoria Sfintei Monastiri Neamțu în timpul marelui război 1916–1918*, Tipogr. M. Neamțu, 1927, p. 7.

31. Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Amintiri din marele război*, p. 70.

32. Arhim. Mitrofor Meleție, *op. cit.*, p. 7–8.

33. Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Amintiri din marele război*, p. 71.

34. Arhiva Mitrop. Ungro-Vlahiei, dosar nr. 7365/1917, f. 1–5.

35. *Idem*, dosar nr. 7366/1917, f. 80, 122.

valoare istorică, printre care cele două clopote ale Bisericii Sf. Spiridon Nou: cel mare «a lui Brîncoveanu» din 1702³⁶ și cel mic făcut «de răposatul domn Scarlat Grigore Ghica și fiul său Alexandru Ghica la leatul 1766»³⁷, precum și clopotul cel mare de la Biserica Răzvan dăruit «de Ianache Văcărescu vel agă la 1706»³⁸ și clopotul Bisericii Sf. Gorgani turnat la 1702 și atribuit tot lui Constantin Brîncoveanu³⁹. Ridicarea clopotelor a durat în Capitală câteva zile, timp în care cele mari, nepuțin fiind demontate și transportate datorită volumului și greutateii lor, au fost sfărâmate chiar în clopotniță, sub privirile preoților și ale locuitorilor consternați⁴⁰. Din inițiativa Mitropoliei, preoții au copiat inscripțiile de pe clopote, le-au calculat greutatea și valoarea, au măsurat diametrul și au însemnat notele ce emiteau sunind. La fel s-a procedat și cu inscripțiile de pe icoane și de pe celelalte odoare bisericești⁴¹.

Luînd atitudine hotărîtă față de ridicarea de către nemți a clopotelor de la biserici, Konon Mitropolitul Primat al țării, a înaintat în mai 1917, un protest vehement autorităților de ocupație. La protestul Mitropolitului Primat s-a hotărît ca bronzăriile, alămăriile, candelile și sfeșnicele să fie luate în evidență și să rămîn deocamdată acolo unde se găsesc⁴², dar clopotele să fie sparte și ridicate. S-a obținut totuși, prin proteste energice și intervenții repetate la organele de ocupație, ca unele clopote de importanță istorică, să fie scutite de la rechiziție, împiedicîndu-se astfel, sfărîmarea și transportarea lor în străinătate. Printre acestea s-au numărat clopotul de la Mînăstirea Cotmeana «a lui Mircea Vodă», de la Biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, de la bisericile din Doicești, Corabia, Hurezi, Bistrița, Govora, Sărăcinești, Gura Motrului, Brebu, Tismana. De asemenea s-au recuperat 12 dintre clopotele mai vechi ale bisericilor din Capitală, care fuseseră rechiziționate, printre care și clopotul cel mare al Mitropoliei⁴³. În același mod au fost salvate și acoperișurile de aramă ale Bisericii Domnești din Curtea de Argeș și învelitoarea de aramă a Catedralei din Tirgoviște⁴⁴. Pe lângă clopotele menționate mai sus, au mai fost salvate și altele, «fiind ascunse în pămînt»⁴⁵, un anumit timp. Prinzînd de veste că ocupanții adună clopotele de la biserici și alte obiecte din alamă, bronz sau din metale prețioase, preoții și maicile de la mînăstiri au strîns aceste obiecte și le-au îngropat⁴⁶. În amintirile sale, Sabina Cantacuzino arată că în momentul în care în satul și la Mînăstirea Pasărea, «s-a primit știrea că se vor lua ca și la București, clopotele și icoanele îmbrăcate în argint, pe cele mai frumoase le ridicaseră maicile și le ascuseseră»⁴⁷.

Mitropolitul Primat Konon și-a exprimat deschis indignarea și atunci cînd o echipă de soldați bulgari au furat din Catedrala Mitropoliei, în noaptea de 16—17 februarie 1918, coșciugul din metal și pietre prețioase în care se aflau Moaștele Sf. Dimitrie cel Nou⁴⁸. Autoritățile bisericești au făcut imediat demersuri pe lângă

36. *Idem*, f. 214.37. *Ibidem*.

38. Arhiva Mitrop. Ungro-Vlahiei, dosar nr. 7366/1917, f. 2.

39. *Idem*, f. 90.40. *Idem*, f. 116, 117, 172.41. *Idem*, dosar nr. 7365/1917, f. 5—7 și dosar nr. 7366/1917, f. 1, 2, 3 și urm.

42. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. 145/1918, f. 33.

43. Al. Tzigara-Samurcaș, *Mărturisiri silite*, Buc., 1920, p. 101.44. *Ibidem*.

45. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. 145/1918, f. 33.

46. Pia Alimănișteanu, *Insemnări din timpul ocupației germane 1916—1918*, Buc., 1929, p. 81—82.47. Sabina Cantacuzino, *op. cit.*, vol. II, p. 166—167.48. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. 145—1918, f. 33; Pia Alimănișteanu, *op. cit.*, p. 81—83 și 124;Al. Tzigara-Samurcaș, *op. cit.*, p. 100.

administrația de ocupație, cerînd prinderea hoților. Clopotul cel mare al Mitropoliei a sunat toată ziua următoare, vestind populației cele întimplate⁴⁹. Dimineața a fost «o fierbere strașnică în oraș; sute de femei au sosit la fața locului, plîngînd și văitîndu-se. Mackensen, aflînd de această agitație și temîndu-se de o răscoală în București, dete ordinul să se pornească pe urma bulgarilor... și să-i aducă înapoi»⁵⁰.

La 24 decembrie 1916 (6 ianuarie 1917) autoritățile germane au impus în teritoriul vremelnice ocupat, calendarul gregorian⁵¹. Între cele două calendare (iulian, în vigoare în țara noastră și cel gregorian) nu erau deosebiri de ordin dogmatic, ci numai o diferență de calcul de cîteva zile, dar introducerea calendarului gregorian prin forța armatelor ocupante era o lovitură morală dată populației și Bisericii Ortodoxe, cu atît mai mult cu cît ocupații vedeau în aceasta o măsură menită să anticîpeze bunul mers al administrației ulterioare a teritoriului în care considerau că vor rămîne și după încheierea definitivă a păcii.

Pentru a anihila manifestările ostile ale clerului ortodox, autoritățile germane de ocupație au pus la cale impunerea unui om de-al lor, la conducerea lucrărilor din cancelaria Sf. Sinod. Acest slujitor de cult de orientare filogermană, pe nume Mariu Theodorian (Carada), l-a sechestrat în Palatul Mitropolitan pe bătrînul Mitropolit Primat Konon, punîndu-i «doi sergenți la ușă și interzicîndu-i orice comunicare cu exteriorul»⁵². Știrea despre această măsură abuzivă a ocupațiilor s-a transmis ca «fulgerul» în rîndurile preoților din București. Aceștia împreună cu numeroși cetățeni, s-au prezentat imediat la Mitropolie, l-au eliberat pe mitropolit și l-au forțat pe Theodorian să demisioneze, alungîndu-l definitiv, cu huiduieli și afurisenii, din funcția ce o deținea la Cancelaria Sf. Sinod⁵³.

Unii slujitori ai Bisericii Ortodoxe s-au situat pe linia sprijinirii directe a luptei întregului popor împotriva trupelor de ocupație. Astfel, preotul Justin, care la începutul războiului «n-a mai putut răbda și a plecat cu regimentul 26 inf.»⁵⁴, în luptele din Transilvania, unde în retragere a căzut prizonier, fiind dus de germani să lucreze împreună cu alții, ca infirmier la un spital militar din Tîrgoviște, a fugit din acel loc și a încercat să ajungă în Moldova, în partea neocupată a țării, pentru a se reintegra în cadrele armatei române. Fiind prins pe linia frontului, în octombrie 1917, «a fost foarte curajos și demn și cînd l-au acuzat de spionaj și amenințat cu împușcarea»⁵⁵, a răspuns în fața anchetatorilor: «Nu sînt spion, dar sînt român și mă duceam acolo unde puteam să-mi servesc țara»⁵⁶.

Alții, rămînînd ca simpli preoți în mijlocul locuitorilor îngrijorați de soarta războiului, încurajîndu-i și îmbărbătîndu-i, au plătit cu viața atitudinea lor patriotică. Așa s-au petrecut lucrurile cu preotul C. N. Păunescu din comuna Drăgănești, jud. Olt, care «a fost împușcat de trupele de ocupație la 21 februarie 1917»⁵⁷, precum și cu preotul Iliescu-Buzoianu dintr-un sat din Rîmnicul Sărat, care văzînd că nemții începuseră să jefuiască casele enoriașilor săi, inclusiv propria sa gospodărie, «a tras cu pușca în ei pînă la ultimul cartuș... fiind pînă la urmă împușcat»⁵⁸.

49. Ierom. Teofil Ionescu, *Sf. Dimitrie cel Nou. Minunea săvîrșită cu ocazia jurdrii lui de bulgari în timpul ocupației*, Buc., 1926, p. 31.

50. Sabina Cantacuzino, *op. cit.*, vol. II, p. 292.

51. Arhim. I. Scriban, *Acte și mărturii privitoare la chestiuni și fapte bisericești din timpul ocupației germane în România*, Buc., 1919, p. 36-37.

52. Sabina Cantacuzino, *op. cit.*, vol. II, p. 73-74.

53. Virgiliu N. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 41.

54. Sabina Cantacuzino, *op. cit.*, vol. II, p. 192.

55. *Idem*, p. 193.

56. Pia Alimănișteanu, *op. cit.*, p. 120.

57. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 110-115; Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. II, p. 210-213.

58. *Idem*, p. 116.

Mulți slujitori ai bisericii au fost arestați de autoritățile germane și condamnați la ani grei de închisoare, deoarece ascundeau ori ajutau pe militarii români scăpați din prizonierat sau rătați în timpul retragerii, pentru a trece în Moldova. Printre aceștia s-au aflat și arhim. Eftimie din Tisău, pentru că «ar fi întreținut pe soldații români care voiau să se ducă la Mărășești»⁵⁹. La fel preotul din comuna Samari-nești, care a fost ținut vreme îndelungată la arestul militar german din Turnu Severin, fiind bănuț că făcea parte din grupul ostașilor români, care neajungând la timp în Moldova, s-au constituit în forțe de rezistență și au acționat în județele Gorj și Mehedinți⁶⁰. Pentru aceleași motive nu s-a mai putut afla nimic de urma preotului Alexandru Georgescu, «trimis în Germania pentru ași face osinda de 10 ani»⁶¹.

Mulți preoți au fost arestați pentru că au făcut rugăciuni și slujbe bisericești pentru biruința armatei noastre și a aliaților asupra dușmanului și au protestat împotriva actelor inumane săvârșite de trupele de ocupație. Astfel, preotul Gheorghe Nasure din Berislăvești a fost arestat pentru că «a făcut slujbe pentru izbînda trupelor române»⁶²; preotul Nicolae Toma din Borlești a fost arestat pentru pomenirea la serviciul divin a autorităților române aflate la Iași⁶³; preotul Ioan Ungureanu din Dedulești a fost arestat «pentru că nu se supunea ordinelor germane cu caracter anti-național»⁶⁴; preotul Traian Popescu din Nehoiși-Buzău a fost arestat fiind învinuit că făcea «propagandă contra nemților»⁶⁵; preotul Balaban Grigore din Brăila a fost arestat pentru că prin predicile pe care le ținea în fața enoriașilor săi, îi îndemna la împotrivire față de inamic⁶⁶, preotul Bucur Stan din comuna Tătaru, jud. Brăila a fost arestat «pentru că a făcut propagandă ostilă regimului de ocupație»⁶⁷; preotul Ghinescu Dobre din Ungheni, jud. Argeș a fost arestat «fiind bănuț de spionaj»⁶⁸.

Alături de reprezentanții culturii, în lupta împotriva cotropitorilor, pentru mobilizarea populației la susținerea efortului general de pregătire a armatei în vederea bătăliilor ce urma să le declanșeze, în stimularea tuturor la înfrîngerea și alungarea ocupanților, s-au situat și Ierarhii Bisericii Ortodoxe Române. Atît Mitropolitul Primat Konon — așa cum am mai arătat — cit și Athanasie Mironescu, fost mitropolit Primat în anii 1909—1911, au fost profund indignați și au condamnat prin declarații, proteste și slujbe bisericești acțiunile de jaf și teroare ale trupelor de ocupație. La rîndul său Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, i-a incurajat și îmbărbătat pe ostași, luînd în același timp toate măsurile ca biserica și minăstirile Moldovei să ajute patria din toate puterile și cu toate forțele posibile. În scrisoarea către preoți, dată la începutul războiului în 26 august 1916, Mitropolitul Pimen arăta că «...cei aleși și orînduiți de-a însoți armatele în război, să-și facă datoria pînă în tranșee, îndemnînd la luptă pe ostași și de va fi nevoie, să moară împreună cu ei... cei de la spitalele de răniți și trenurile de ambulanță, precum și călugării și călugărițele de la «Crucea Roșie» să însoțească pe ostașii răniți, mingîndu-i și explicîndu-le, că rănile căpătate în război, rămîn cele mai frumoase podoabe ale unui ostaș viteaz.

59. Grigore Perekide, *Colecția ordonanțelor pentru populația română în cuprinsul administrației militare*, Buc., 1918, p. 242.

60. Luchian Diaconu, *Locul luptelor de partizani în jud. Gorj și Mehedinți în cadrul mișcării de rezistență a populației din teritoriul vremelnice ocupat în anii 1916—1918*, în «Historica», II, Ed. Acad. R.S.R., f. I, 1971, p. 202.

61. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 110.

62. *Sacrificiile românești. Orfanii și invalizii, arestații, ostacii, internații și deportații*, Buc., 1924, tom. 2, p. 50.

63. *Idem*, p. 52.

64. *Idem*, p. 56 și 58.

65. *Idem*.

66. *Ibidem*.

67. *Sacrificiile românești...*, p. 10.

68. *Ibidem*.

Preoții din parohii, vor binecuvînta și încuraja pe cei ce pleacă la război, arătîndu-le recunoștința și cinstea, ce se dă aceluia care se jertfesc pentru țară și neam. Le va explica, că în această viață se impun omului datorii, cu mult mai mari decît acelea ale legăturilor pămîntești, oricît de sfinte și scumpe ar fi ele»⁶⁹. Scoțînd în evidență caracterul drept al războiului dus de români, Mitropolitul Pimen se adresa maselor largi în iulie 1917, cerîndu-le tuturor să sprijine efortul general pentru alungarea cîmpitorilor. Printre altele, el spunea: «...cel ce nu are sabie, să-și vindă haina și să-și cumpere... și noi românii în aceste vremuri nemaipomenit de grele pentru apărarea țării noastre și spre binele neamului nostru, datori sîntem a ne lupta cu sabia și orice armă, contra dușmanilor noștri cîmpitori... pentru sfînta noastră dreptate și pentru eliberarea fraților noștri. Sîntem într-un război sfînt și trebuie să ne facem datoria pînă la jertfirea vieții, pentru țară și neam. La lucru deci. cu toții cei ce sîntem adevărați români și adevărate românce! Cei tineri să meargă pe cîmpul de bătaie toți, pînă la unul; cei bătrîni la muncă fără preget pentru țară și armată. Femeile românce, fie cucoane de la orașe, fie țărance de la sate, să lucreze pe întrecute pentru nevoile oștirii de pe front și pentru îngrijirea răniților din spitale» și încheia cu îndemnul: «Numai așa făcînd vom fi la înălțimea datoriei noastre; altfel vom fi nevrednici de numele ce-l purtăm și de pămîntul acestei țări în care se odihnesc osemintele bătrînilor noștri»⁷⁰.

Marile bătălii ale armatei române din vara anului 1917, împotriva trupelor germane invadatoare, încununată de strălucitele victorii de la Mărășești, Mărăști și Oituz, au pus capăt ofensivei inamicului, salvînd totodată de la cîmpire ultima bucată de pămînt românesc, Moldova. Armata română n-a putut însă fructifica pe mai departe succesul obținut în aceste mari bătălii, întrucît pe plan internațional s-au produs o serie de mutații de ordin militar și politic. În situația creată, România, avînd încă cea mai mare parte din teritoriul sub ocupația dușmană, fără puțința de a riposta singură contra superiorității militare a forțelor Puterilor Centrale, este silită să accepte condițiile grele impuse de inamic prin Pacea de la București din 24 aprilie 1918.

Pacea nedreaptă impusă României de către Puterile Centrale a fost primită cu ură și ostilitate de întregul nostru popor. Împotriva prevederilor nedrepte ale păcii, s-au ridicat și slujitorii Bisericii Ortodoxe. Astfel, începînd cu luna mai 1918, din cauză că numeroși preoți detestau cu prilejul slujbelor, pacea impusă României, administrația militară germană a cerut Mitropoliei să intervină ca preoții să nu mai atace în timpul slujbelor, «pacea la serviciile divine»⁷¹. În același timp autoritățile de ocupație au trecut la arestarea unor preoți care nu manifestau suficientă încredere. Astfel, preotul Dumitru Nițescu din comuna Jugur, jud. Muscel a fost arestat fiind învinuit că a «patronat un complot la biserica satului»⁷²; preotul Gheorghe Mazilescu din Frunzaru, jud. Olt, a fost arestat fiind acuzat că «a insultat pe germani»⁷³; preotul N. Păunescu din comuna Crăciuneni de Jos, a fost arestat deoarece «nutrea sentimente patriotice»⁷⁴; preotul Gh. Seiculescu din comuna Seaca, jud. Olt, a fost arestat și reținut mai multe zile, drept «garanție că va fi liniște în comună»⁷⁵; preotul Haralambie Popescu din Storchiojd, jud. Prahova, a fost arestat și

69. Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Din vremea marelui război*, București, 1919, p. 9 și 10.

70. *Ibidem*, p. 25—27.

71. Virgiliu N. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 282.

72. *Sacrificiile românești...*, p. 580.

73. *Idem*, p. 626.

74. *Idem*, p. 636.

75. *Idem*, p. 646.

reținut mai multe săptămâni, pentru că la toate slujbele pe care le făcea în biserică, se ruga pentru guvernul aflat la Iași; preotul Vasile Toftă din Negrești, jud. Buzău, a fost arestat fiind considerat suspect pentru comandamentul german⁷⁶.

*
* * *

În toamna anului 1918, România a denunțat tratatul de pace încheiat cu Puterile Centrale și a reintrat în rîndurile aliaților din Antantă. Tot atunci armata română a început pregătirile pentru a trece Carpații, iar Mackensen a fost somat să evacueze imediat trupele de pe teritoriul românesc.

Retragerea trupelor de ocupație a constituit un prilej de mare bucurie și entuziasm pentru masele largi populare. Toată suflarea românească din teritoriul ce vremelnice fusese ocupat, a sărbătorit, alături de românii din Moldova și din celelalte provincii istorice românești, revenirea în Capitala țării — București — a guvernului român și a autorităților centrale, care se retrăseseră la Iași.

Prin participarea sa la război, prin eforturile militare, prin sacrificarea a sute de mii de vieți din rîndurile celor mai buni fii ai săi, România a adus o contribuție de seamă la înfrîngerea mașinii de război a Puterilor Centrale și la prăbușirea monarhiei Austro-Ungare și implicit la eliberarea popoarelor care se aflau sub stăpînirea imperiului austro-ungar.

Întregul nostru popor a luat parte la pregătirea și desfășurarea adunării naționale din anul 1918 de la Alba Iulia, care avea să ducă implacabil la desăvîrșirea statului național român. Înfăptuirea unității noastre naționale, care a corespuns unei necesități istorice imperioase, a întrunit consensul unanim al tuturor forțelor sociale și politice din țară, a fost rodul luptei maselor de pe întregul teritoriu românesc. În Scrisoarea pastorală, adresată clerului și populației țării, la 18 noiembrie (1 decembrie) 1918, Mitropolitul Pimen sublinia că «...Prin voința liberă a fraților noștri, s-a unit cu Țara Mamă, la 18 ale acestei luni, mindra Transilvanie sau falnicul Ardeal. Această unire s-a făcut ca o dreaptă răsplată pentru suferințele și jertfele mari, care le-a făcut poporul nostru românesc în decursul veacurilor și mai ales în timpul din urmă, prin intrarea în război... România avînd mulți fii de un sînge și de o credință robiți de vecinii noștri asupritori, a intrat în război ca să dezrobească pămîntul strămoșesc și să elibereze pe frații subjugăți. Mari greutăți a suferit țara noastră ca să ajungă scopul dorit de străbuni, multe jertfe s-au făcut pe Altarul iubirii de neam. România și-a jertfit fiii săi, care și-au sacrificat avutul și viața pentru apărarea moșiei strămoșești. Plîns și jale a fost în Țară în vremea marelui război, dar neîntrecută a fost vitejia, unită cu nădejdea izbînzii. Pentru că voi, fii noștri, v-ați îndeplinit atît de strălucit datoriile voastre cetățenești, cu atîta dragoste și răbdare»⁷⁷.

La realizarea visului secular al poporului român de a trăi într-un singur stat național, independent și liber, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române «au răspuns cu vrednicie, împlinindu-și datoria cu toată dragostea frățească»⁷⁸. Frații din satele și orașele țării au pregătit sufletește poporul pentru dezrobirea fraților români din Transilvania, au suferit pînă la sacrificiu, alături de ceilalți fii ai neamului, în momentele cele mai grele ale războiului. Purtarea patriotică a ierarhilor la eparhiile lor, dar

76. *Sacrificiile românești...*, p. 676 și 740.

77. *Ibidem*.

78. *Ibidem*.

mai ales patriotismul preoților și al călugărilor care au fost pe front, sacrificiul unora dintre ei pe câmpul de luptă, în spitalele de răniți și de exantematici, ori în închisorile dușmane, suferințele îndurate de preoții care au rămas la parohiile lor în teritoriul vremelnice ocupat, precum și participarea celor din Moldova la sprijinirea armatei, constituie contribuția clerului ortodox la jertfa făcut de întregul nostru popor.

GHEORGHE VASILESCU

PRESA BUZOIANĂ SPRIJINITOAREA ACȚIUNILOR PENTRU FĂURIREA UNITĂȚII NAȚIONALE

Printr-o lege din 1879, guvernul maghiar a intensificat politica de maghiarizare a naționalităților conlocuitoare din Transilvania, prin aceea că se impunea cu mai multă severitate obligativitatea limbii maghiare în toate școlile confessionale și comunale. În fața acestei situații, puținii deputați români au protestat în parlamentul din Budapesta, iar în 1881 s-a constituit Partidul Național Român, care avea ca program revendicarea autonomiei Transilvaniei, folosirea limbii materne în ținuturile locuite de români în administrație și justiție, lărgirea dreptului de vot, abolirea măsurilor de asuprire națională, funcționarii cunoscători ai limbii române în regiunile locuite de români etc.

Cum în sinul acestui partid erau «activiști» și «pasiviști», numiți astfel după tactica de luptă adoptată, s-a hotărât totuși să se alcătuiască un memoriu către Curtea imperială din Viena, care să înfățișeze suferințele populației românești și revendicările ei fundamentale¹. Dar intensificarea politicii de asuprire națională, cât și înființarea în vechiul regat în 1891, a Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, cu sediul la București care publică memoriul studenților din România cu privire la situația românilor din Transilvania, cât și *Replica* studenților români din Austro-Ungaria dată studenților maghiari, determină redactarea Memorandului² (De ținut minte) și tipărirea lui în anul 1892, în patru limbi: 2000 exemplare în limba română, 700 în limba maghiară, 600 în limba germană și 750 în limba franceză³.

Impresionanta delegație de 300 persoane care merge la Viena nu este primită de împăratul Francisc Iosif, iar Memorandul este trimis la guvernul din Buda-Pesta care la rândul lui intentează proces — delict de presă — membrilor comitetului executiv al Partidului Național Român, care s-a judecat timp de 18 zile în mai 1894, încheindu-se cu condamnarea inculpaților.

Procesul a devenit punctul culminant al întregii acțiuni memorandiste, prin uriașul val de proteste și solidarizare cu acuzații pornit din Transilvania, din România liberă, din celelalte provincii românești, precum și din străinătate⁴.

1. Miron Constantinescu, Constantin Daicoviciu, Ștefan Pascu, *Istoria României. Compendiu*, București, 1969, p. 382.

2. Andrei Ojetea, *Istoria poporului român*, București, 1970, p. 300.

3. *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, Ediția a II-a, București, 1972, p. 204, n. 2.

4. Miron Constantinescu, *op. cit.*, p. 383.

Acțiunile șovinilor maghiari care și-au vărsat ura feroce asupra unor fruntași memorandiști, cum a fost devastarea casei din Turda a dr. I. Rațiu, au avut un puternic răsunet și peste munți, concretizat în manifestații de protest și articole prin presă prin care se înfierau aceste acte inumane.

Buzăul, unde luase ființă o secție a Ligii culturale încă din 1891, e prezent activ în larma mișcare de protest, dar și de ajutorare morală și chiar materială a fraților de peste Carpați.

Astfel, ei luau cunoștință prin intermediul ziarului «Gazeta Buzăului», din 14 iunie 1892, de telegrama trimisă de *studentimea română*, de la întrunirea din 8 iulie același an, prin care protestau împotriva faptelor, «regretabile ce se întâmplă în leagănul naționalității noastre, în Transilvania, contra fraților noștri»; concludând subliniat că «neamul românesc nu cunoaște hotare, dincolo de Carpați obladuște tot neam românesc în toată țara lui».

Un alt ziar, «Libertatea» nr. 14 din 24 mai 1893, sub titlul *Doctorul Lucaci în temnișă ordinară*, reproducea o corespondență din «Tribuna» prin care se relatau scene înduioșătoare și în același timp pline de un înalt patriotism referitoare la condamnarea «leului din Sisești» cum era numit preotul Lucaci, unul din vajnicii conducători ai luptei naționale a românilor de peste Carpați.

Români și Ungurii este titlul unui mobilizator articol, publicat de «Gazeta Buzăului», nr. 627 din 20 iunie 1893, prin care se relatea că ne sosesc vești tot mai triste din Ardeal, unde s-a declarat «război de exterminare fraților noștri, ale căror țipete dureroase străbat Carpații zilnic pentru a ne spune că cuțitul le-a ajuns la os».

Referindu-se la mișcarea Memorandului se nota că în loc să li se acorde românilor drepturile ce le-au avut de la 1848 pînă la 1867 au fost mai sălbatic persecutați iar fruntașii Partidului Național Român sînt acuzați de trădare de patrie, și prin aceasta «o națiune întreagă este scoasă afară din lege». În continuare se informau cititorii că acest partid a convocat o mare conferință la Sibiu în ziua de 27 iunie pentru a arăta lumii «că românul nu voiește a-și lepăda limba și naționalitatea, că românul are dreptul de-a trăi pe pămîntul pe care l-a apărât cu singele său în curs de șaptesprezece veacuri și jumătate».

În fața acestei situații, autorul articolului încheie mobilizator: «ar trebui să alergăm în număr mare la Sibiu ca să-i îmbărbătăm prin prezența noastră la luptă, iar pe de altă parte în acea zi să se țină în toate orașele țării mitinguri de solidaritate în care, pe lângă proteste să se trimită fraților noștri o salutare din inimă, întărindu-i și mai mult în credința trăiniciei poporului român».

Liga culturală pentru unitatea tuturor românilor, secția Buzău, reacționează prompt față de această situație, solidarizîndu-se intru totul cu țelurile conferinței de la Sibiu. În acest scop, ea dă publicității («Gazeta Buzăului», nr. 628 din 27 iunie 1893) un *Ape!* prin care se aduce la cunoștință că «naționalitatea noastră este atacată din toate părțile. În toate provinciile subjugate se pune o stăruință neauzită din partea stăpînitorilor fraților noștri pentru a le desființa limba și a pierde neamul românesc» (...).

«Țipetele și vaietele fraților noștri au străbătut în toată Europa, care văzîndu-le dreptate le-a luat cauza în mină. Dar, pentru ca Europa să fie mai bine luminată, este de datoria noastră a românilor liberi de aici să unim cugetele noastre cu ale lor, și să protestăm din toate puterile în contra tendinței de distrugere a naționalității noastre din Ardeal.

În acest scop, inimoșii și talentații noștri studenți, sub protecția Ligii culturale, vor ține conferințe în toată țara pentru a arăta suferințele ce le îndură frații noștri de dincolo și a pune astfel țara întreagă în pozițiune ca să poată protesta mai în consecință de cauză».

Apelul avînd un deosebit ecou în inimile buzoienilor, aceștia au venit în număr impresionant la gară, unde grupul de 20 studenți a fost întîmpinat cu urale, ovaiji și în acordurile marșului *Deșteaptă-te române*, intonat de un taraf de lăutari. Impunătorul convoi s-a pus în mișcare spre sala Moldavia din centrul orașului, unde studentul în litere Dimitrie C. Brînzeu, a ținut o vibrantă conferință.

«Dar ce conferință! D. Brînzeu nu avea să trateze un subiect ordinar, mai mult sau mai puțin interesant sublinia «Gazeta Buzăului» nr. 629 din 4 iulie, mai mult sau mai puțin plăcut care să distreze publicul cîteva ore, după cum se face de obicei: d-sa avea de îndeplinit o misiune sfîntă: apărarea unei cauze naționale (...).

Cuvîntarea d-lui Brînzeu a fost așa de mișcătoare că a înduișat pe toți pînă la lacrimi și a smuls aplauzele cele mai frenetice...».

Un alt ziar, «*Libertatea*» din 2 iulie, sub titlul *Studenții la Buzău*, relatează că această manifestare «a fost o adevărată zi de sărbătoare pentru oraș. Apelul lor a răsunit puternic în inimile tuturor și aceleași sentimente de solidaritate și unitate românească, de ură și dispreț contra asupritorilor...». Conferențiarul «smulse lacrimi din ochii tuturor aceluia ce ascultară soarta nenorocită a confrăților noștri transilvăneni, ce îndurară atîtea suferințe de la cei ce-i tratează ca pe niște adevărați robi».

La sfîrșitul cuvîntării pe care «Gazeta Buzăului» a publicat-o în nouă numere consecutive, președintele Ligii, C. Iarca, a citit următoarea moțiune: «*Cetățenii din Buzău, întruniți în mare adunare publică astăzi 27 iunie 1893, mișcați de suferințele îndurate de frații noștri din Ardeal din partea ungarilor exprimă adîncă lor durere și protestă în fața lumii civilizate contra acestor barbarii nedemne de epoca în care trăim convinși fiind că dreptatea cauzei lor va triumfa, le trimitem o frățescă îmbrățișare și un îndemn călduros spre a stirni în bărbăteasca lor luptă pentru dobîndirea drepturilor legitime*».

Tot «Gazeta Buzăului» din 11 iulie 1893, publică adresa de încurajare a buzoienilor către frații lor transilvăneni prin care se arată că «strigătul vostru de durere ne-a cutremurat și deslănțuirea persecuțiilor contra voastră a revoltat toate simțurile noastre.

Eroica voastră rezistență în crîncena luptă ce o susțineți a făcut să vă admirăm iar cauza noastră mare a cîștigat în voi, popor erou și martir pe stegarul întreprind».

După ce se înfățișează răpirea drepturilor legitime, se subliniază că «trebuie să ne declarăm pe față, alături cu voi, să vă dăm tot sprijinul nostru posibil, să identificăm marile noastre interese naționale, cu lupta voastră crîncenă, pentru drepturile naționale, care fac podoaba acestui strălucit secol ce apune».

Și pentru ca solidaritatea să fie deplină, buzoienii declară în continuare: «La spatele vostru stă un popor întreg, care poartă în inima sa tot atîta oțelire, tot atîta devotament și tot atît de mare credință în realizarea cîștigării drepturilor noastre. Cetățenii Buzăului au crezut că acesta este momentul, cînd făcîndu-se solidari cu voi, să vă trimită frățestile lor salutări și avînd credința și promisiunea lor solemnă să vă asigure, că pentru voi ei vor sta deștepți la locul lor și n-așteaptă decît momentul pentru ca să răspundă legitimei voastre dorințe, prin care se caracterizează revendicațiunile naționale și care a ridicat atîtea națiuni la locul ce li se cuvenea prin număr, energie și cultură».

Admirînd bărbătescul vostru curaj, vă zicem: *victoria se cîştigă prin lupte lungi și grele*, aveți credință în apropiata ei realizare și dați cu bărbăție înainte și tot înainte!».

După conferința ținută de studentul amintit, s-a dat un banchet, la care a toastat dr. V. Bianu, al cărui text este reprodus integral de «Gazeta Buzăului» din 11 iulie.

După ce compară lupta românilor transilvăneni de apărare a ființei lor naționale cu două imagini din lumea medicală, cuvîntătorul arată: «Această luptă uriașă este condusă cu multă pricepere și neclintit curaj de Comitetul partidului național român din Ardeal, în onoarea căruia ridic acest toast, în onoarea celor 25 de pui de lei în fruntea cărora se află venerabilul președinte dr. I. Rațiu și neînfrîntul Lucaci! În onoarea acelor care nu încetează a îmbărbăta la luptă eroică pe frații noștri...».

Cu ocazia conferinței naționale din Sibiu, buzoienii au trimis două telegrame (publicate de «Gazeta Buzăului» nr. 631 din 18 iulie 1893), care aveau următorul conținut:

Comitetului partidului național român Sibiu

Inimilor nobile și îmbărbătate de sfințenia cauzei neamului românesc le trimitem salutările sincere frățești urîndu-le deplină reușită.

Dr. V. Bianu, Iancu Vlădescu, Gherman Georgescu, dr. Budeanu, Bărbulescu.

Comitetului partidului național român Sibiu

Urăm și dorim ca marea întrunire a românilor să fie rodnică și idealul vostru să devină real.

Dimitrie Gherman, Alex. Georgescu, Paraschivescu, preotul St. Lăzărescu, Săcăreanu, Filipescu, Ion Rășcan, N. Atanasiu, Teodorescu, Ieremia Rășcan și alte o sută iscălituri.

Despre modul cum s-a desfășurat conferința de la Sibiu, buzoienii iau cunoștință tot din «Gazeta Buzăului» din 18 iulie, în care mai citim și articolul *Vandalismul de la Turda* ca în numărul 633 ziarul să ia atitudine hotărîtă împotriva pasivității guvernului față de aceste opresiuni. În editorialul *Atitudinea guvernului nostru față de cea mai principală chestiune națională* se arată că dacă guvernul n-ar fi așa de slab și de cosmopolit ar interveni la aliați pentru a putea obține aplicarea legii naționalităților și pentru români. Ar trebui să se determine «droaia de nemți cu care ne-am înrudit, să intervină la locul competent și să facă să înceteze comediile odioase și sîngeroase ce se petrec pe spinarea Românilor».

Același ziar, din 22 august același an, informa cititorii că în urma condamnării la închisoare și la o însemnată amendă a gazetarilor ardeleni Aurel Popovici și Nicolae Roman, secția Ligii culturale și redacția «Voinței naționale» vor deschide liste de subscripție pentru alcătuirea «fondului de protestare».

Buzoienii răspund cu bucurie și cu dărnicie la acest apel, încit numai pe lista lui C. Iarca, președintele Ligii, se adună la acest fond însemnata sumă de 890 lei, numele donatorilor fiind publicate în «Libertatea» din 29 octombrie 1893.

O acțiune de solidaritate a tineretului cu frații lor de aceeași vîrstă de peste munți a constituit-o acțiunea intitulată *Steagul albastru*. «Libertatea» din 20 iulie 1893, sub titlul *Steagul albastru în România* relatează despre primirea la Predeal de către V. A. Urechia, președintele Ligii, a Steagului albastru «flamura tinerimii de Transilvania», după care s-a dat un banchet și s-a toastat pentru solidaritatea românească.

Anul 1893, atît de frămîntat și la Buzău prin desele acțiuni de solidaritate cu frații de peste munți, a fost puternic marcat de Congresul studenților universitari care s-a ținut aici, timp de 4 zile, în luna septembrie.

«Libertatea» din 11 septembrie, sub titlul *Congresul studenților universitari la Buzău* se arăta că în ziua a patra, discutîndu-se *Chestiunea națională*, doctorandul Mihai C. Pop a expus «suferințele transilvănenilor» și mijloacelor autorităților de a deznaționaliza pe români. Are însă speranța «în sprijinul României libere, a cărei atitudine și conlucrare cu românii de peste munți va sili Europa să acorde, fără vărsare de sînge, libertatea Transilvaniei».

Vaida Voievod completează «arătînd că maghiarii doresc să transigeze cu românii pentruca aceștia să accepte o parte din nedreptățile ce li se fac, dar că românii nu pot primi nici unul din mijloacele de deznaționalizare ce li se impun».

Apropiatul termen de judecare a Memorandiștilor a determinat ca Liga Culturală să țină în toată țara, în ziua de 19 aprilie 1894, mari mitinguri de protest. În acest sens, comitetul Ligii Culturale, secția Buzău, adresează un apel, intitulat *Către Cetățeni*, publicat de «Liberalul» din 17 aprilie.

Pornind de la realitatea cunoscută de toți și anume nelegiuirile ce se comit asupra fraților noștri din Transilvania, nelegiuiri care au mișcat întreaga Europă, cunoscut fiind procesul monstruos intentat celor mai iluștri, mai luminați și mai patrioți conducători ai conaștrilor noștri de dincolo, cunoscut fiind că procesul se va judeca la 25 ale lunii curente, în ziua de 19 aprilie în toată țara și în orașul nostru se vor ține mitinguri de protestare.

După ce se arată programul după care se va desfășura această mare adunare, la care se va face și sfințirea steagului Ligii, apelul se încheie: «Cetățeni, ne adresăm la inima voastră, adînc mihnită de suferințele fraților impilați, ne adresăm la patriotismul vostru adînc vătămât în iubirea de neam și de țară. Veniți în număr mare, veniți cu toții, mic și mare, tînăr și bătrîn, veniți să ridicăm glasul nostru unanim de protestare și printr-o manifestațiune demnă și impunătoare să arătăm Europei uimită sentimentul nostru de solidaritate cu frații noștri. Și precum la sunetul trîmbițelor zidurile Erihonului s-au dărîmat așa și la strigătul nostru de indignare se vor sfărîma lanțurile care țin în apăsare pe frații noștri».

La această grandioasă manifestațiune, au participat o mie de cetățeni, «din toate clasele societății», și-au unit glasul lor de protest, aplaudînd frenetic discursul atît de documentat și străbătut de patos mobilizator, rostit de dr. V. Bianu, al cărui text e reprodus în întregime de «Liberalul» din 26 aprilie 1894.

Oratorul, ardelean de origină, și cu studii la Paris și Londra, medic chirurg la spitalul din oraș, pornește de la constatarea că «spiritul public românesc este preocupat și absorbit de o singură chestiune, de procesul *Memorandului* care va fi judecat în ziua de 25 ale lunii curente la Cluj» și față de care «dintr-un capăt al țării noastre pînă la celălalt s-a stabilit un curent de simpatie pentru cei persecutați și o mișcare de redignațiune contra persecutorilor».

Cei traduși în fața judecătorilor «sînt așa numiții agitatori, cărora nu li se poate imputa nici un act de violență, nici cea mai mică tulburare de stradă» pentru că «este știut de toată lumea că Românii nu lucrează pe ascuns, că n-au luat angajamente de a lucra prin moarte, după cum au făcut-o și o fac alții asuprați (...). Toate revendicările lor sînt întipărite de aceeași măreție incomparabilă, cum a fost, de exemplu, programul Românilor din Transilvania și Ungaria, stabilit pe cîmpul li-

bertății de la Blaj în anul 1848 (...). Liga Culturală a Românilor, înțelegînd într-un mod admirabil caracterul nobil al cauzei fraților noștri asupriți și scopul acestui proces monstru care nu este altul decît de a nimici partidul național român și cu el o națiune de trei milioane de suflete românești», a dat alarma și azi toți cetățenii țării libere s-au adunat să protesteze contra acestui atentat unic în anele istoriei».

Amintind că anul trecut studentul Brinzeu le-a descris «în admirabila sa conferință cu culori așa de vii și cu vorbe așa de pătrunzătoare trecutul plin de jale al Românilor din Transilvania și Ungaria, precum și suferințele lor actuale», nu va mai repeta deci lucruri atît de cunoscute, ci va prezenta pe scurt cuprinsul Memorandului «care pe viitor trebuie să fie cartea sfîntă, evanghelia fiecărui suflet românesc».

După înfățișarea succintă și sistematică a punctelor din Memorand, vorbitorul subliniază că judecata fruntașilor Partidului Național Român este «judecata neamului românesc de peste Carpați, judecată fără seamăn în anele popoarelor din lume».

Față de pîrsecuțiile îndurate de frații noștri de peste Carpați se pune întrebarea dacă «regatul României poate sta nepăsător în fața acestui asasinat politic (...) pentru că «nu este aici numai cestiunea umanitară, numai cestiunea de inimă, ci este vorba de un interes capital, de un interes de viață pentru România liberă» (...). Astfel fiind, este timpul ca să ne plecăm urechea pentru ca să auzim și să ne pătrundem de durerile seculare și crîncene ale fraților noștri. Auzindu-i pe ei, pe noi înșine ne auzim, înțelegîndu-i pe ei, pe noi înșine ne înțelegem; simțim adînc pentru ei; pentru noi înșine simțim; jertfim ceva pentru ei, pentru noi înșine jertfim; sîrînd în zile grele pentru ei, de zilele noastre cele grele ne scuturăm (aplauze prelungite)».

După ce în continuare oratorul arată că frații noștri au fost deferiți justiției «pentru marea crimă de a fi pus pe hîrtie durerile și drepturile unui popor» el subliniază unitatea traică a poporului român de pretutîndeni afirmînd: «judecata fraților noștri este judecata noastră, singele lor fiind singele nostru și, prin urmare, datori suntem să ne ridicăm, cu entuziasmul și cu jertfa noastră cauza lor care este și a noastră și să dovedim astfel că avem conștiință de neam și de menirea noastră în răsărit (aplauze)».

«Să ne ridicăm glasul, continuă mobilizator vorbitorul; să consemnăm emoțiunile noastre, strigătele noastre și ca o singură ființă să ne mișcăm, să vorbim și să zguduim pe acei care veghiază la soarta popoarelor și la pacea lumii» (...). «A sosit timpul să ne adresăm către întreaga suflare românească, zicîndu-i cu poetul redseptării naționale:

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată,
 Uniți-vă în cuget, uniți-vă în simțiri (aplauze)
 Strigați în lumea largă că Dacia-i furată
 Prin intrigă și forță; hidoase uneltiri (aplauze)...

Da, domnilor, Dacia-i furată și inima românilor se sbuciumă în dureri și această inimă este Transilvania, căci acolo este centru Daciei Traiane (aplauze) — de acolo au descălecat Radu Negru și Dragoș Vodă întemeind principatele Munteniei și Moldovei (aplauze) — de acolo izvorăște Oltul, Mureșul, Someșul și Crișul, Bistrița, Moldova și Siretul, care adapă pămîntul patriei române (aplauze — acolo Mihai

Viteazul reconstituind Dacia Traiană a fost asasinat printr-o infamie încă nerăzbu-
nată (aplauze) — din munții ei de aur, Horia, Cloșca și Crișan au proclamat dreptu-
rile românilor pentru care au luptat apoi Iancul, eroul munților, Axente și popa
Balint (aplauze) — de acolo au răsărit luceferii neamului românesc: Șincai, Clain
și Maior, apoi George Lazăr, Bărnuț și Pumnul (aplauze).

Ei bine, domnilor, această inimă a românismului suferă astăzi, suferă de dureri
cumplice, incheie mobilizator oratorul. Durerile inimii au străbătut tot corpul și
românimea întreagă s-a sculat cu o oră mai înainte să facă să înceteze aceste sufe-
rințe care zdrobind inima duc la pieire neamul românesc! (aplauze prelungite).

Terminind, ne adresăm vouă, inimilor românești și vă conjurăm ca să protestați
cu toții cu energie și cu demnitate în contra călăilor fraților (aplauze), să denunțați
Europei pe acei care tulbură sufletul nostru, care împiedică progresele generale, cari
alterează ordinea și pacea în Orient (aplauze). Însuflețiți de un patriotism luminat,
să atragem atențiunea factorilor supremi care sînt în drept și au datoria să ne re-
deie pacea și liniștea de care am fost lipsiți așa de mult timp (aplauze). Să trimitem
încurajările noastre luptătorilor și să sprjinim cu tot entuziasmul pe cea mai sfîntă
cauză națională» (aplauze frenetice îndelung repetate).

În acest entuziasm general s-au dat citire unor telegrame: două către rege și
una către dr. Ioan Rațiu, publicate de «Liberalul» din 26 aprilie 1894.

În telegrama semnată de P. Casotti, C. Cătuneanu, D. Carp, C. N. Jitianu și
alții se arăta că «luminile secolului și puterea civilizațiunii nu mai permit astăzi ca
un popor să desființeze pe altul», iar în cea semnată printre alții de primarul orașului
Nicu Constantinescu și președintele Ligii, C. Iarca, se sublinia că «regatul român
voiește a trăi în pace cu toți vecinii. Această dorință a sa este pusă la grea încercare
prin persecuțiile și neomenoasele purtări ale vecinilor noștri de peste munți».

Doctorului Ioan Rațiu din Sibiu i se spunea: «În greșelele momente de persecu-
țiuni prin care treceți, cetățenii buzoieni într-un meeting de mai multe sute de
persoane protestează în fața lumii civilizate pentru voi, cărora vi se tăgăduiește chiar
dreptul de a vă plînge. Vă salută și vă felicită pentru bărbăteasca și eroica luptă
ce purtați. Persecuțiunile îndreptate contra celui mai leal popor al Casei habsbur-
gilor sînt lovituri date monarhiei noastre însăși; suferind întemnițări și chinuri voi
perseverăți în tradiționala voastră credință către tronul augustului vostru monarh.
Curaj, înainte fraților iubiți. Inimile noastre bat viu pentru voi. Ziua supremă a
mintuirii va sosi».

P. Casotti, C. D. Sărățeanu, N. I. Constantinescu, N. Iarca, C. Iarca, Leonida
Vlădescu, I. Vlădescu.

Referindu-se la suferințele memorandiștilor, «Liberalul» din 3 mai 1894, în edi-
torialul semnificativ intitulat *Golgota*, sublinia că «lumea întreagă ia parte la lupta
cea mare pe care întreaga Românie de peste Carpați o duce astăzi. În mijlocul
indignării generale a Europei civilizate, asupritorii națiunii Române din Transilvania
nu se sfîesc a da în judecată pe cel mai brav, pe cel mai nobil și cel mai legal popor
din monarhia Austro-Ungară».

Sentința se cunoaște dinainte, dar aceasta «nu va împiedica a dovedi încă odată
mai mult că vitalitatea poporului român de peste Carpați, este încă, n-a pierit».
Dar luptătorii sînt îmbrățișați cu căldură, stimați în mod deosebit. «Coroanele de
flori, buchetele trimise, uralele ieșite din mii de guri românești, prosternarea la pămînt
a mii și mii de români, nu pot să le aibă vreo dată altcineva care n-a gustat,

n-a văzut ce este iubirea de neam, dragostea, cinstea și ideea că-și face datoria în conștiință. În mijlocul durerii generale cind un popor întreg este condamnat pentru că a cerut dreptate, ne mingie însă cu deosebire, faptele fraților noștri cum știu să răsplătească pe oamenii care se jertfesc pentru ei».

Clujul astăzi este Golgota românilor, dar guvernării nu pot înăbuși glasul întregului popor care are «deplină conștiință ce-i incubă în grava situație ce i s-a creiat...».

În același număr al «Liberalului» cititorii sub titlul «*De la Cluj*», luau cunoștință de telegrama de solidaritate primită de dr. I. Rațiu din partea jumimii slave din Viena care arăta că «stimăm pe anteluptătorii intereselor noastre comune și admirăm perseverența lor. Vom trăi și vom muri împreună umăr la umăr cu brava junime română pentru sfinta cauză comună».

Mai erau informați buzoiinii prin intermediul aceleiași izvor și același număr amintit, că deputatul Lueger, în parlamentul din Viena, a atras atenția asupra «monstruosului proces politic ce se dezbate la Cluj».

În urma pronunțării sentinței în procesul Memorandului, «Liberalul» din 17 mai 1894 sub titlul *Crime s-a consemnat*, după ce publică condamnările membrilor Comitetului executiv, îndeamnă la o mai mare solidaritate, cinstind cum se cuvine acești eroi ai cauzei naționale. «Înainte martirilor eroi de dincolo trebuie să ne plecăm capul și alături cu dinșii să jurăm că vom fi solidari la viață și la moarte cu ei și în aceste momente de durere pentru toată națiunea română să nu ne dăm înlături de la nici o jertfă, căci mare este exemplul ce-l dă dinșii lumii întregi».

Aflind de această monstruoșitate, nota mai departe ziarul, secțiunea Ligii Culturale din Buzău a trimis următoarea telegramă «eroilor martiri».

«Membrii Ligii Culturale, Secția Buzău, întruniți în ședință generală, protestează în fața lumii civilizate contra excesului de tiranie ungurească. Sentința care v-a condamnat este o rușine pentru justiție. Salutăm respectuos, și plini de admirațiune pe martirii eroi ai Națiunii române. Curaj, iubiți frați, dreptatea este cu voi».

În aceeași tensiune generală, în București la 22 mai are loc Congresul Ligii Culturale, despre care «Liberalul» nr. 18 din 24 mai, nota că «a fost o manifestație superbă. Niciodată Bucureștii n-au avut o manifestație mai impozantă prin numărul ei și prin entuziasmul ce domnea pretutindeni».

După ce se relatează cum s-a desfășurat congresul care avea drept scop solidarizarea cu frații oprimați de peste Carpați, articolul se termină cu următoarea perioada :

«Martirilor eroi! Voi care pentru sfinta cauză a Românismlui nu v-ați indoit o clipă de virtutea și dreptatea cauzei Românismlui, priviți de departe cum toată suflarea Românească este gata să vă urmeze. Pe voi, figuri mari, pe voi, care ați făcut admirațiunea lumii prin neclintita voastră credință în dreptatea cauzei ce o apărați, vă admiră lumea cultă din toată Europa; pentru voi se țin mitinguri în toată lumea, care ori care ar fi suferințele noastre ele sînt antemergătoare a împlinirii idealului cel scump, unirea tuturor sub o singură și mare Românie, dincolo și dincoace de Carpați».

Tot «Liberalul» din 27 mai 1894 informa cititorii că deputații italieni au semnat următoarea moțiune prin care protestează împotriva sentinței de la Cluj: «Camera italiană, inspirată de dreptul public în virtutea căruia Italia își are rațiunea sa de a fi, exprimă adincile sale simpatii poporului românesc care luptă atît de nobil pentru a-și apăra independența și comuna naționalitate latină».

Din același număr aflăm că în sala de marmură a hotelului Union, Liga Culturală a dat un banchet în onoarea distinsului ziarist italian și filoromân Roberto Faka. Printre cei care au toastat, alături de V. A. Urechia, I. Bacalbașa, a fost și Periețeanu-Buzău.

Memorandiștii au făcut recurs împotriva odioasei sentințe, dar Curtea de Casație din Buda-Pesta a respins recursul. Faptul acesta îl semnala «Liberalul» din 5 iulie 1894, care, sub titlul *Justiția maghiară*, făcea câteva considerații patriotice, încheind: «Lumea va privi cu un profund desgust sentința Curții de Casație ungurească, pentru că prin ea se face și se consacră o renegare de dreptate. Simpatiile lumii pentru cauza sfântă a fraților noștri vor mîngîia și-i vor susține în lungul martiriu al luptelor pentru limbă și naționalitate, pentru dreptate și libertate».

Represiunile față de orice manifestare a naționalităților românești de peste munte continuă și una din acestea a fost și procesul unor tinere de la Sibiu pentru motivul că și-au împodobit părul cu cocarde tricolore. Buzoienii iau cunoștință de procesul de la Sibiu tot prin intermediul gazetei «Liberalul», care la rîndul lui reproduce un articol din cotidianul parizian «Secolul». Vajnicele românce aveau cocarda și în timpul procesului și la interogatoriu au răspuns că nu regretă manifestația de atunci, ci o consideră «datorie și onoare a purta cocarda română toată viața lor».

Pe lângă solidaritatea sufletească cu românii de peste munți, buzoienii au sprijinit acțiunea de a dobîndi drepturi și autonomie și cu mijloace financiare, realizate fie prin spectacole, fie prin colecte publice.

În acest scop, la 8 februarie 1894, «Liberalul» anunța că societatea dramatică din acest oraș va da în teatrul Moldavia «o mare reprezentație extraordinară în beneficiul Ligii Culturale, secțiunea Buzău» cu piesa Horia, Cloșca și Crișan. «Bani adunați fiind meniți a servi la ușurarea suferințelor fraților noștri transilvăneni, aducem rugăciuni tuturor cetățenilor a lua parte la această reprezentație ca să se poată aduna un beneficiu mai mare».

Publicul a dat ascultare apelului și «literalmente umpluse sala», relate același ziar din 22 februarie. S-au încasat 901 lei, din care, scăzîndu-se cheltuielile, a rămas un beneficiu de 449 lei în folosul Ligii, «fond menit a ușura suferințele fraților noștri de peste Carpați».

Sentința de la Cluj în procesul Memorandumului s-a încheiat și cu cheltuieli de judecată care se ridicau la suma de 3238 florini. De aceea «Liberalul» din 24 mai 1894 anunța că societatea dramatică din Iași, din care face parte și «distinsa actriță Aristița Romanescu», va da un spectacol în folosul Ligii Culturale, secția Buzău. În consecință se face un apel călduros la toți cetățenii patrioți să ia parte, pentru că suma realizată va fi întrebuințată la acoperirea cheltuielilor de judecată la care au fost condamnați de judecătoria de la Cluj «martirii de peste munte».

Am amintit de înființarea fondului de sprijin și protestare. Făcînd publicitate acestei subscrierii, «Liberalul» din 11 octombrie 1894, sub titlul *Pentru frați* anunța că listele 133 și 134 incredințate dr. V. Bianu și farmacistului Dimitrie G. Gherman totalizează 541 lei.

Aceste mijloace de colectare de sume pentru ajutorarea fraților în suferință continuă, încît «Gazeta Buzăului» din 5 iunie 1911 anunța că în urma unui bal s-a trimis 100 lei «la frații din alte părți».

Buzoienii sînt ținuți mereu la curent cu tot ce se întîmplă peste munți. De aceea «Gazeta Buzăului» din 31 iulie 1911, sub titlul *Vești triste de la frați*, se con-

semna că «în Transilvania se iau măsuri riguroase pentru desnaționalizarea fraților noștri de dincolo, continuând a descrie metodele și încheind cu critica adusă ministrului Carp că nu intervine «fiind singurul partizan al unei alipiri necondiționate de monarhia habsburgică și deci și de Ungaria».

Un alt periodic buzoian care dă o deosebită atenție idealului de veacuri al Unirii Transilvaniei cu România este și «Innoirea» revistă pentru preoți și săteni, apărută la 25 decembrie 1912, care sub titlul ca *De la frații din Ardeal* (nr. 2, 1914) sau *Vești triste din Ardeal* (nr. 6, 1913), difuza suferințele românilor de acolo, dând însă și indemnuri bărbătești de continuare a luptei. Întîlnim și un articol semnat de N. Iorga, intitulat *Ce pățimesc frații noștri* (nr. 8, 1914).

În articolul *Să ajutăm Liga Culturală* (nr. 7, 1913) se arăta: «Întreg neamul românesc așteaptă cu nerăbdare împlinirea mărețului ideal național al Unirii tuturor românilor într-un singur stat de sine stătător și sub același sceptru.

Cînd popoarele mai mici de lingă noi, prin foc și sabie și-au liberat frații robiți de secole și au dus aproape la desăvîrșire năzuințele lor naționale, nu mai putem sta nepăsători noi Români față de frații noștri cari — pe pămîntul Românesc — trăiesc viața amară a stăpînirii streine. Și dacă întregirea pămîntului nostru atîrnă în primul rînd de împrejurările norocoase ce vor veni, *Unirea sufletelor* însă nu poate fi împiedicată de nici o putere lumească. Odată stabilită legătura sufletească între Români de pretutindeni, zidul despărțitor ridicat de dușmani între unii și alții, se sfîrîmă de la sine, ne mai rămînînd decît un pas pînă la unirea definitivă». Ori în vederea acestui scop militează Liga Culturală care trebuie ajutată de toți intelectualii satelor. «Fruntașii satelor, dar mai ales luminătorii și îndrumătorii lor — preoții și învățătorii — sînt chemați a deștepta conștiința națională în popor, ca să cunoască nevoile cele mari ale neamului, cum și chipul de a se pune în serviciul acestor nevoi. Ei sînt cei mai în măsură să întemeieze în comunele respective secțiuni de ligă, stăruind în același timp pentru bunul lor mers».

Clipe hotărîtoare se intitulează un mobilizator articol prin care se face apel la împlinirea idealului Unirii, publicat în numărul 8/1914.

Făcînd o lucidă analiză a războiului început, autorul conchide că sînt în luptă deoparte dreptul celui mai tare, iar pe de alta dreptul celui liber. Noi ne-am declarat neutri și aceasta ar fi trebuit să fie atitudinea noastră pînă la sfîrșit «dacă nu s-ar fi ivit un gînd nou, putem zice hotărîtor, de care se va ține seama la sfîrșitul războiului. Acest gînd este: Dezrobirea popoarelor subjugate sub sceptrul străin și alipirea lor la patria mămă: adică noile hotare ale țărilor se vor mărgini pînă acolo unde sunt locuitorii aceluiași neam, care vorbesc aceeași limbă și pe care numai vitregia vremurilor l-a despărțit».

În continuare se subliniază că noi avem un ideal. «Pentru idealul național Ștefan cel Mare s-a războit patruzeci și șapte de ani în șir; pentru el Mihai Viteazul care l-a înfăptuit pentru o clipă, a fost ucis mișelește. Pentru idealul național a luptat Avram Iancu; pentru el s-a omorît Crișan și au fost uciși pe roată Horia și Cloșca (...) Pentru înfăptuirea idealului național am străbutut ca neam prin douăzeci de veacuri; pentru înfăptuirea lui au trăit și au murit părinții și strămoșii noștri; pentru înfăptuirea lui am învățat, am crescut și ne-am întărit cei de azi».

Un alt articol, care reține atenția este din septembrie 1915. Vizionar, autorul, încălzit de idealul pentru care milita cu ardoare, arăta: «Se pare că mîngierea românilor de a se vedea uniți sub una și aceeași stăpînire, încălziiți de același soare, se apropie; visul nostru pare a fi din ce în ce mai luminat de raza dreptății».

Profetică se dovedește redacția publicind și următoarea însemnare: «La 1 noiembrie s-au împlinit 316 ani de la intrarea triumfală a lui Mihai în Alba Iulia. Nădăjduim că în preajma acestei zile, fapta măreață se va repeta. Eri a fost instructiva unire înfăptuită de brațul unui erou providențial, iar mâine va fi conștiința înfrățire, prin voință unei țărâni sântoase».

Odată înfăptuit acest ideal de veacuri, «Innoirea», în nr. 2—3 din 1919, nota: «Trupele românești sunt stăpîne pe tot Ardealul. Ostașii noștri... micuți, slabi de vîntul care le-a biciuit fața ani de zile în lupte, au făcut ceea ce toate redingotele diplomatice nu au fost în stare să facă».

Din puținele periodice amintite — ele sînt mult mai multe — reiese cu pregnanță că buzoienii au fost permanent animați de împlinirea idealului de veacuri: făurirea statului național unitar.

Sub conducerea Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, prin presă, prin manifestări artistice sau prin colecte publice s-a militat activ pentru realizarea acestui scump ideal pe care mulți din ei l-au realizat cu arma în mînă, în bătălia decisivă de la Mărășești, unde regimamentele 7 artilerie și în special 8 infanterie au jertfit mii de ostași.

Pr. GABRIEL COCORA

PETIȚIA EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN STATELE UNITE ALE AMERICII DE NORD, CĂTRE PREȘEDINTELE WOODROW WILSON

Unirea Transilvaniei cu România în 1918 și formarea statului național unitar român, înfăptuite de poporul român din toate provinciile istorice, a cuprins în focul luptei naționale și pe românii transilvăneni stabiliți în Statele Unite ale Americii, cei mai mulți emigranți datorită apăsării exercitate de stăpînirea austro-ungară.

Contribuția românilor din S.U.A., la unirea Transilvaniei cu România este cunoscută, în esență, ea fiind exprimată prin:

— participarea a peste 38.000 de români din America la războiul împotriva Puterilor Centrale, se formase și o legiune de voluntari români, dar, intrucît nu dețineau cetățenia americană, nu au putut lupta sub steagul S.U.A.;

— propaganda personală de la om la om și publicitară, desfășurată în S.U.A., pentru cauza românilor, pentru unirea Transilvaniei cu România; propaganda s-a desfășurat atît în presa de limbă română din orașele cu puternice comunități de români, cît și în marile ziare americane de limbă engleză;

— audiențe și petiții către guvernul american, către Președintele S.U.A.;

— sprijinirea activității Legației României înființată în S.U.A.;

— ajutoare materiale trimise românilor din patrie¹.

---

1. *Desăvîrșirea unificării statului național român — Unirea Transilvaniei cu vechea Românie*, volum în colaborare, sub redacția prof. Miron Constantinescu și prof. Ștefan Pascu, Editura Academiei, București, 1968, p. 168 ș.u.; vezi și Ilie Părvu, *Voluntari români în America*, Sibiu, 1937; Vasile Stoica, *America pentru cauza noastră*, București, 1926; «Telegraful Român», nr. 114/27 oct. 1918 și nr. 117/14 nov. 1918; «Ardealul» 19 nov. 1917; «Poia interesantă», nr. 21/6 martie 1919.

În cele ce urmează, prezentăm un aspect inedit al contribuției românilor din S.U.A. la unirea Transilvaniei cu România și anume: «Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către Președintele Woodrow Wilson»², document înaintat Președintelui S.U.A. în urma Congresului românilor americani, ținut între 9—10 martie 1918, în orașul Youngstown, Ohio³.

Documentul, prin conținutul său, reprezintă punctul culminant al activității de propagandă pentru cauza românilor, în urma căreia, guvernul american și președintele S.U.A. au hotărât să sprijine cauza națională a românilor.

Textul documentului este prezentat paralel în limba engleză și limba română, incluzând o explicație a situației Transilvaniei în raport cu România și cu imperiul austro-ungar, «Hrisovul de închinare și supunere a românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii de Nord către Sfânta Mitropolie a Ungrovlahiei» — document prin care românii americani doreau să se rupă de orice legătură cu Austro-Ungaria —, cit și conținind fotografiile ale unor personalități politice americane, ale unor reprezentanți de seamă ai comunității românilor americani și, în mod special fotografia președintelui S.U.A., Woodrow Wilson.

Conținutul Petiției este rezumat de titlurile capitolelor astfel:

«Ziua cea mare a renașterii țărilor și popoarelor asupra a sosit...» (un fel de introducere n.n.).

Capitolul 1. «Transilvania este Pământul băștinaș al poporului român. Cum și când a ajuns sclav în țara sa». (Se vorbește apoi despre continuitatea românilor pe pământul transilvan și pătrunderea regilor feudali maghiari).

Capitolul 2. «Contele Albert Apponyi în America». Se arată, printre altele: «În sufletul nostru s-au trezit doruri și patimi de răzburare atunci (când contele a făcut o vizită în S.U.A., în 1911, încercînd o propagandă pentru Austro-Ungaria, n.n.), dar le-am înăbușit din respectul față de capul și constituția acestei țări, în care am fost socotii și tratați cu dreptate.

Contele Apponyi a încoronat la Cleveland, Ohio, monumentul lui Kossuth — eroul revoluției maghiare din 1848 —, dar nouă, în țara pe care am apărat-o, acest contele și slujbașii săi nu ne-au dat voie să ridicăm un monument măcar unuia din eroii noștri...

Contele Apponyi lăuda și admira organizațiile școlare, bisericile și sociale ale maghiarilor emigrați aici de cîteva zeci de ani. Vorbea de lipsa de cultură și educație a naționalităților din Ungaria, dar nu mărturisea că, conții și guvernele ungurești poartă vina și răspunderea, persecutînd școalele, bisericile și oamenii noștri cu carte... contele Apponyi e primit pretutindenea cu steaguri și cîntece naționale maghiare, dar noi, în pământul nostru strămoșesc, nu am avut dreptul nici să purtăm steagul nostru, nici să cîntăm imnul nostru. Nu fără motiv s-a revoltat sufletul nostru împotriva lui Apponyi și nu fără motiv ne-am ridicat glasul împotriva lui și a misiiei lui!».

Capitolul 3. Românii transilvăneni din Statele Unite deneagă serviciul în armata austro-ungară.

Capitolul 4. Românii deneagă orice ajutor bănesc Ungariei.

Capitolul 5. Consulul ungar din Cleveland încearcă să înșele pe români (să se înroleze în armata austro-ungară, n.n.).

Capitolul 6. Românii din America pentru România. Insulte presei germane și maghiare.

Capitolul 7. Românii aleargă sub steagul Statelor Unite.

Capitolul 8. Legiunea românească.

Capitolul 9. Împrumutul de război. Redăm cîteva pasaje: «Contribuțiile românilor se ridică la cel puțin 50 de milioane dolari. Unii au dat nu numai totul de care dispuneau, ci au subscris împrumuturi și în contul plăților ce aveau să le primească de acum înainte în schimbul muncii lor. S-au întimplat că au murit unii dintre ei. N-au avut nici bani de înmormîntare. Au rămas numai bonduri în urma lor (datorii, n.n.).

Capitolul 10. Supunerea bisericilor din America, scaunului mitropolitan din București. Referitor la aceasta se precizează: «Un act mareț au săvîrșit Românii din America în zilele de 9—10 martie, 1918, în timpul cînd părea că steaua României a apus, cînd armata germană jubila în București și, cînd Berlinul, Ungaria și Bulgaria își întindeau hotarale pe pământul românesc, și frații noștri din Transilvania plîngeau pe mormîntul nădejdelor lor.

2. Documentul este tipărit în limba engleză și limba română, în SUA — United Printing Co. 239—241 E. Front St. Youngstown, Ohio. Noi am folosit documentul existent în Arhiva Bibliotecii Mitropoliei din Sibiu.

3. Vezi capitolul X din Petiție... și Hrisovul.

Nemaiavind alte legături cu cei de acasă decât cele bisericești, care indirect ne legau și de guvernul maghiar, în ziua de 10 martie, am rupt aceste legături, întemeind aicea o Episcopie ortodoxă română, pe care am supus-o jurisdicțiunii Metropoliei de București, ca și în felul acesta să dovedim că vrem desfacerea de Ungaria și unirea cu România, de la care totdeauna am așteptat mîntuirea noastră. Documentul ce s-a iscălit în această zi, în Youngstown, Ohio, de către preoți și mireni, reprezentanți ai celor o sută cincizeci de mii de români ortodocși, va rămînea de acum și pururea una din paginile cele mai frumoase ale istoriei noastre...».

Capitolul 11. Români transilvăneni luptă în România și în Siberia și pe frontul italian și francez. Reținem : «Viitorul va dovedi dacă în cursul acestui război a mai suferit cineva atât de mult, ca românii din Transilvania...».

Capitolul 12. Și acum ? Dușmanii ne îmbie drepturi și libertate. Iată cîteva promisiuni : «Și acum ? ...Asupritorii altor neamuri au fost înfrinți de armatele aliate, țările lor s-au desmembrat și popoarele robite au cîștigat independența și libertatea meritată. În urma împrejurărilor schimbate și în fața primejdiei, dușmanii neîmpăcați de ieri, ni s-au făcut pretini. Ne îmbie drept de vot, drept în guvernarea țării și administrația comitatelor, funcții în serviciile statului, limba românească oficială în comitatele românești, libertate deplină în afaceri școlare și bisericești. Pretutindenea se plîng că li se face nedreptate prin dezmembrarea țării, că nu sunt de vină ei, nici pentru declararea războiului, nici asupririle noastre, că toate relele au venit de la Viena, de la împărat și rege...»

...Oare numai noi suntem osîndiți să rămînem pe vecie sub stăpînire străină ? O mie și mai bine de ani de grele și necurmte suferințe și progîniri nu ne-au fost de ajuns nouă ?

Nu putem primi ofertul și prietenia guvernului. Cerut-am destul să ni se deie ce era al nostru, cerut-au conducătorii noștri necurmat aplicarea legii naționalităților, de la 1868 încoace, dar n-au voit să recunoască o naționalitate română ca nație, și ne-au ris totdeauna în față».

Capitolul 13 : Încercările sașilor de a ne ține în slugărnicie (Se face un scurt, dar cuprinzător rechizitoriu al exploatării românilor transilvăneni de către patri-ciatul săsesc).

Capitolul 14 : Dorința noastră nemărginită și dreaptă este :

UNIREA Transilvaniei, Bănătului și Bucovinei cu România. Exemplificăm : «Președintele Statelor Unite și Puterile aliate au declarat că luptă pentru principiul naționalităților și pentru drepturile popoarelor mici și apăseate. Țările care au purtat lupta pentru Civilizație și Creștinism, numai mîndre pot fi că au cuprins în programul lor și cauza Națiunii române, o cerere atât de nevinovată și justificată prin istorie, prin dreptate și simțul firesc.

Românii din Transilvania și Austro-Ungaria au pus în joc totul pentru cauza dreptății și libertății. Fie răsplata noastră dreptatea și libertatea, ca uniți cu frații noștri din Regat să formăm o Românie mare, nu pentru a ne întări spre război, ci pentru a pune capăt suferințelor noastre și a crea în răsăritul Europei o țară democratică, în care frățietatea, egalitatea și libertatea politică, economică și religioasă, să domnească peste toți cetățenii ei, fără deosebire de naționalitate.

Youngstown, Ohio la 15 noiembrie, anul de la nasterea Domnului 1918.

Reprezentată prin Ioan Podea m. p. adm. protopopesic și membru în Consiliul Național Român».

Urmează pe o pagină textul *Hrisovului de închinare, supunere și înființare* totodată a *Episcopiei românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii de Nord*, sub jurisdicția Mitropoliei Ungrovlahiei din București.

«Hrisovul de închinare și supunere al românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii de Nord către Sfînta Metropolie a Ungrovlahiei».

Noi, mai jos iscăliții, preoți și mireni, trimișii și imputerniciții poporului și Bisericii Ortodoxe Române din Statele Unite ale Americii de Nord, întruniți în sobor obștesc, pătrunși de simțămîntul dreptății și al dragostei de neam,

Socotind că toți suntem din ținuturile românești robite de Ungaria, care vreme de zece veacuri nu numai ne-au răpit și toată agoniseala noastră, cîștigată cu grea trudă, ci pururea s-au nîzuit să strîpească Limba, Credința și Datînile noastre românești moștenite din moși-strămoși ;

Socotind că din fața prigonirilor stăpînirii ungurești adevărații noștri luminători și înainte-mergători au fost siliți să-și caute scăparea în binecuvîntatul Regat românesc, iar noi poporul muncitor, sărac și necăjit să venim peste țări și mări în acest dulce pămînt al libertății;

Socotind că în toate zilele amarei noastre vieți, gîndurile ni se îndreptau cu adînc dragoste și neclintită nădejde spre liberul Regat al României, de unde așteptăm cu toții dezrobirea neamului nostru ajuns sub oblăduiri străine și dușmane;

Socotind că pe limanul unde ne aflăm în aceste zile de dureroasă încercare, cu munca brațelor noastre am ridicat noi lăcașuri sfinte întru slava lui Dumnezeu și pentru izbăvirea sufletului nostru creștinesc și românesc, și că aceste lăcașuri au stat pînă în ziua de astăzi în legătură de supunere cu Mitropolia ortodoxă română din Ungaria și Transilvania;

Socotind că ocîrmuirea ungurească, potrivit planurilor ei de zdrobire a neamului românesc încăput pe mîinile sale a schimbat din temelie menirea acestei mitropolii și a întregii Biserici Românești din Ungaria și Transilvania prelăcînd-o dintr-un așezămînt de cultură și viață creștinească într-o unealtă de apăsare și chinuire (se referă la perioada 1916—1918, cînd, la Sibiu, era Mitropolitul de tristă amintire Vasile Mangra, n.n.);

Fiind convinși că prin legătura ce ar avea Biserica noastră din Statele Unite cu sus pomenita Mitropolie, ocîrmuirea ungurească și-ar întinde asupra noastră și aici mîna sa aducătoare de stricăciune și chinuire;

Știind că în zilele de amară robie ale neamului nostru de pe plaiurile ardelene și ungurene, Sfînta Mitropolie a Ungrovlahiei ne-a apărat și povățuit trimițîndu-ne vrednici duhovnici și arhieri, singurii conducători ai poporului nostru pe acele vremuri;

Pentru deplina asigurare a drepturilor noastre bisericești, a credinței, a limbei și datinilor pe care străbunii le-au apărat cu cinste de-a lungul veacurilor,

Din al nostru cel mai curat îndemn și fără nici o silă din nici o parte

HOTĂRÎM :

Că nimeni dintre noi, fiii Bisericii românilor ortodocși din America, nici preot nici mirean, de astăzi înainte să nu mai fie supus și nici să aibă nici un soi de legătură cu Mitropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, legăturile ce au fost, să se rupă și numai atunci să fie statornicite iarăși, cînd Transilvania și Ținuturile Românești din Ungaria vor fi dezrobite, făcînd parte din Regatul liber al României;

Intemeiem aici pe pămîntul acestei țări a libertății o Episcopie Românească de legea noastră a răsăritului, care de acum întotdeauna va purta numele de Episcopia Română Ortodoxă din Statele Unite ale Americii de Nord;

Supunem această Episcopie Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, avînd să urmeze toate cele ce crede, mărturisește și hotărăște această Sfîntă Mitropolie, care singură va avea de acum încolo dreptul de a da îndrumări întru chivernisirea bisericii noastre;

Totodată, ne ținem datori în fața lui Dumnezeu și înaintea oamenilor, să spunem cu toată țîria că prin acest cuvînt al nostru se rostesc nu numai cele una sută cinci zeci de mii de români ortodocși din S.U.A., ci și milioanele de frați rămași sub stăpînirea ungurească, al căror glas a fost întotdeauna și este astăzi mai mult decît oricînd înăbușit de silnicii și prigoane și cu cari împreună de veacuri întregi ne-am străduit și ne-am jertfit pentru unirea întru libertate cu Regatul românesc.

Am făcut și iscălit acest Hrisov, întărindu-l cu jurămîntul nostru, în orașul Youngstown, Statul Ohio, astăzi în a douăzeci și patra zi a lunii februarie, anul de la nașterea Domnului și mîntuirea noastră, una mie nouă sute și optzeci, după socoteala Sfintei noastre Biserici a Răsăritului și una sută patru zeci și doilea an al Independenței Statelor Unite ale Americii de Nord.

Așa să ne ajule Dumnezeu, acum și în ceasul morții noastre, Amin !»

Ioan Podea... (urmează peste o sută de semnături ale preoților și mirenilor delegați în Soborul Românilor ortodocși din America).

În urma unirii Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918, Sinodul Mitropoliei Ortodoxe din Transilvania s-a autodesființat, în primăvara anului 1919 și s-a integrat Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care va deveni apoi cu toți mitropoliții și episcopii ortodocși români, Patriarhia Română, prin hotărîrea Sfîntului Sinod din 4 februarie 1925, act consfințit de Legea pentru înființarea Patriarhiei, votată, de Parlament la 25 februarie 1925, consecință firească a desăvîrșirii politice a statului unitar român.

N. STREZA

PREOTUL IOAN RĂUȚESCU, CRONICAR AL LUPTELOR DIN REGIUNEA BRAN — DRAGOSLAVELE

Zi de zi și oră de oră, cu competență tactică și topografică, militară, preotul și monografistul Ioan Răuțescu¹, originar din Dragoslavele — Argeș, este martorul ocular și cronicarul competent al luptelor din regiunea Bran — Dragoslavele din 1916.

Început în iulie 1914 războiul prim mondial a fost socotit de toți românii ca un prilej fericit de a intra și noi în luptă pentru înfăptuirea statului național unitar român.

Timp de doi ani, pînă la 14/27 august 1916 am stat în neutralitate, pregătindu-ne intens atît moral dar și material. Au fost anii de cristalizare a năzuinței milenare de unire a tuturor românilor din cele trei provincii surori, a realizării totale și definitive a luptelor strămoșești pentru independență și unitate națională. Cunoscînd intențiile Puterilor Centrale de a pătrunde spre București, capitala țării, *pe drumul cel mai scurt*, deci prin trecătoarea Bran, comandamentul armatei române a luat toate măsurile posibile de a construi un bogat și variat sistem de fortificații în regiunea muntoasă, pe întreg versantul românesc dintre vechiul punct de vamă—Giuvala și Podul Dimboviței — Dimbovicioarei — Rucăr — Dragoslavele — Mateiaș — Nămăiești — nordul orașului Cîmpulung.

Odată declarația de război făcută, dușmanul a comasat un mare număr de trupe la sud de Brașov forțînd oștile noastre să cedeze apărarea Branului. Intenția lui era să găsească puncte slabe, breșe, prin care să pătrundă neîntîrziat în Muntenia și Oltenia, fie prin învăluire, fie frontal, puterile centrale neadmițînd ca un stat de minimă importanță tactică, după aprecierile lor, să le opună rezistență și să le incurce socotelile premeditate, de cotropitori și înrobitori de popoare. Că lucrurile au luat altă întorsătură și nu s-au realizat năzuințele lor de împilare și asuprire, istoria ne este martoră. Planul ofensiv al generalului Falkenhayn, comandantul suprem al armatei a 9-a germană, de a străpunge frontul carpatic prin una din trecătorile Bran sau Predeal, nu s-a realizat, oștile române de aici apărînd cu mare vitejie pămîntul strămoșesc. Mai bine de 45 de zile ele au rezistat atacurilor furibunde germane și au produs mari pierderi mașinii de război inamice.

Nenorocirea a făcut ca la 15/28 noiembrie, armata a II-a română de pe frontul Olteniei să cedeze, lăsînd flancul sting al armatei I descoperit. În această situație, la ora 1 noaptea s-a dat ordin de părăsire a acestui front și de retragere spre București. O jale de nedescris a cuprins pe toți românii. De la această dată începe calvarul poporului ocupat de cizma prusacă, începe lupta cea mare, care nu se va termina decît odată cu victoria totală din 1918.

Pentru perioada 14/27 august — 17/30 noiembrie 1916, preotul Ioan Răuțescu este cronicarul faptelor de arme petrecute în regiunea Bran — Dragoslavele. Documentat, obiectiv și imparțial, el comentează deopotrivă atacurile dușmane și rezistența trupelor române. Folosește în redarea cu fidelitate a evenimentelor *registru*l de operațiuni zilnice al regimentului 70 infanterie de musceleni care «fusesse îndrumat la început spre județul Prahova și de acolo a fost adus apoi în munții noștri, unde a înscris una din cele mai glorioase pagini din istoria războiului»².

1. Preotul Ioan Răuțescu s-a născut la 1 octombrie 1892, în comuna Dragoslavele, jud. Argeș și a părăsit la biserica «Înălțarea Domnului» din satul natal pînă la 17 mai 1974, cînd ne-a părăsit pentru totdeauna. Cercetător înzestrat, scriitor cu un real simț al povestirii, el este și autorul a patru monografii istorice : «Mănăstirea Aninoasa», «Dragoslavele», «Topoloveni» și «Cîmpulung».

2. Preot Ioan Răuțescu, *Dragoslavele*, ediția a II-a, cu totul revizuită și adăugită, premiată de Academia Română. Tipografia Gh. N. Vlădescu, Cîmpulung-Muscel, 1937, p. 98.

În 1933 traduce din limba germană și publică în aceeași editură a lui Gh. N. Vlădescu, din Cimpulung, unde publicase în 1923, în colaborare cu Constantin Rădulescu-Codin, prima ediție a monografiei «Dragoslavele», lucrarea corespondentului observator ajutor în regimentul 58 artilerie din divizia 76 germană Fritz Ortlepp, *Luptele din regiunea Bran — Dragoslavele*. Cunoscînd bine limba invadatorilor a citit și a folosit în original «Der Fedzug der 9 Armee» a lui Erich von Falkenhayn precum și «Mit einer bayerischen Division durch Rumänien» a lui Iulius Weis și altele. Din limba maternă folosește cu competență lucrarea generalului Gheorghe Dabija *Armata română în războiul mondial 1918*, vol. II; *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. II, de Const. Kirilăscu; *Notițe zilnice din războiul 1916—1918*, de mareșalul Alexandru Averescu, precum și multe informații culese direct din gura participanților la luptă sau cele furnizate de presa locală ori centrală.

La toate acestea se adaugă informațiile și amintirile personale trăite de comentator sau membrii familiei sale. Păstrînd ordinea cronologică a timpului respectiv, luptele din această zonă sînt amplu redată în cap. VI «Dragoslavele în timpul războiului» și cap. XVII «Regiunea Dragoslavele — luptele din 1916», în lucrarea sa *Dragoslavele*, monografie premiată de Academia Română, ediția a II-a, editată de tipografia Gh. N. Vlădescu din Cimpulung, Muscel, în 1937, p. 89—114 și respectiv 450—541.

Înglobînd aceste pagini în sumarul monografiei satului muscelean — cum era la acea dată Dragoslavele — autorul scrie pagini de istorie bazat pe documente materiale adevărate. El fuge de anecdotic, de fabulos și de povești naive, simple, banale. Chiar în noaptea zilei de 14/27 august, ziua intrării noastre în război, notează că apărînd pozițiile fortificate din trecătoarea Bran, cade mort primul ofițer român, colonelul Poenaru Bordea. Și astfel de informații se succed pe zile, pe poziții de luptă, pe obiective militare, pe cote de cucerit sau văi și poduri de trecut și apărut. Istoria reține cu mîndrie rezistența armatei române din regiunea Dragoslavele și acest nume se găsește citat cu cinste între cele mai singeroase puncte de rezistență din timpul primului război mondial. Dar mașina militară germană era prea puternică, atît numeric, cît mai ales ca putere de foc. La 1/14 octombrie cucerește pasul Bran și forțează unitățile noastre militare de aici să se replieze pe noi poziții, spre sud, însă la nord de Dragoslavele și Cimpulung. «Însemnătatea opririi la nord de Cimpulung a fost mare, întrucît, dacă devizia a 22-a s-ar fi retras la sud de Cimpulung, orașul ar fi fost ocupat imediat de inamic și dezastrul de la Jiu putea să ne vie încă de atunci la Cimpulung și ar fi fost mult mai mare»³.

Presiunea nemților continuă și la 3/16 oct. ocupă Rucărul în timpul nopții de duminică spre luni (a se vedea cît de amănunțit sînt notate evenimentele zilei).

«În Rucăr domnea o vie mișcare. Pe șosele era un adevărat furnicar. Din fericire artileria românească n-a mai tras asupra acestei localități, căci altminteri ne-ar fi pricinuit desigur mari pierderi, notează în jurnalul de război fostul voluntar german Fritz Ortlepp. În partea de jos a satului se vedeau fumegînd urmele caselor aprinse în zilele precedente. Frumoasa stațiune climaterică Rucăr avusese așa de mult de suferit. Pe șoseaua ce duce spre Dragoslavele era o vie mișcare. Mai jos, lîngă șosea, o coloană românească de munii distrusă de artileria germană. Mai multe căruțe încărcate cu muniții stau părăsite lîngă șosea; caii morți și un soldat român mort completau sinistrul tablou. *Muniția era de proveniență germană, parte din ea livrată românilor chiar în 1916*»⁴.

3. *Idem*, op. cit., p. 453.

4. *Idem*, op. cit., p. 455.

Nemții atacă frontal sau folosesc tactica de învăluire cu multă perseverență. În ziua de 6/19 oct. divizia a 76-a germană intenționa să străpungă frontul românesc, să ocupe vârful muntos Pravățul (cota 895), dar din cauza terenului nefavorabil au amînat această inițiativă pînă la reorganizarea brigăzii a 8-a alpină.

Patriotismul luptătorilor români, mai ales al aceluia din regimentul 70 infanterie, format în mare parte din musceleni, mulți din ei originari chiar din zona unde se dădeau aceste crîncene atacuri s-a putut vedea și din faptul că în timpul celor peste 45 de zile, cit au ținut piept vrăjmașului aici, în regiunea Dragoslavelor, ei n-au părăsit frontul și tranșeele spre a merge pe la casele lor, ci au îndurat frigul, setea și foamea, ținînd ochii și arma mereu ațintite spre inamic. În schimb, femeile și copiii lor «se găseau adeseori în tranșee, venite pe ascuns, în timpul nopții să-și vadă părinții și soții cărora le aduceau mâncare și tutun. Și veneau fără frică, netemîndu-se de primejdiile ce-i așteptau»⁵. Cu toate sfaturile date de comandanții noștri și chiar amenințarea cu închisoarea, femeile, copiii și bătrînii au continuat să-și viziteze soții, părinții sau fiii, să-i îmbărbăteze, ridicîndu-le moralul și puterea fizică de a răbda frigul și intemperțiile vremii. Este momentul să redăm cu fidelitate aprecierile comentatorului — cronicar preot Ioan Răuțescu care notează: «puțini luptători au mai luptat în acest război (1916—1918) cu atîta foc ca fiii Muscelului, care mușcau pămîntul din calea lor și nu se lăsau nici morți, cînd știau că, la cîtiva pași în spatele lor, așteptau scăparea, cu inimile împietrite, copilașii, soțiile și mamele lor scumpe, căminurile și toată agoniseala lor. Și zid de fier au făcut ei cu piepturile lor împotriva dușmanului, care, superior nouă și ca armament și mai ales ca moral, nu lăsa o zi ca să nu încerce a trece peste ei»⁶.

Și mai departe notează: «Strășnicia și vitejia muscelenilor în aceste lupte e lăudată de mulți scriitori-istorici (General C. Găvănescu în *Epopeea română. Războiul nostru pentru întregirea neamului*, pag. 29; General I. Culcer, *Note și cugetări asupra campaniei din 1916* sau Const. Kirîțescu în *Notițe zilnice din războiul 1916—1918*, p. 54). S-au găsit soldați români, de multe ori, cînd nu mai aveau brațe, rupeau cu gura din dușmani, chiar după ce dușmanul le zdrobea minile»⁷.

Amplioarea luptelor și dîrzenia dușmanului hotărît de a cuceri pămîntul românesc au impresionat adînc populația civilă care le-a transpus în versuri populare:

«Frunză verde ca alunu'	Și s-a-negrît frunza,
Bate neamtu cu tunu'	Frunza verde din muncel
Și se mișcă Mateiașu,	Și apa din Argeșel.
Leaota și Iezeru	Las' să tragă cit o vrea
Trage neamtu cu granate	Că nu-mi ia el țărișoara,
Nu mai e nimeni prin sate.	Țara mea-i România
Trage neamtu cu pușca	Mor de gît cu Fritz pentru ea» ⁸ .

Dar neprevăzutul, după cum am arătat mai sus, s-a produs. Frontul din Oltenia a fost străpuns și armatele germane, la 6 decembrie 1916 au ocupat capitala țării noastre, iar armata, guvernul și autoritățile române s-au retras în Moldova.

Dacă armata din regiunea Dragoslavelor s-a retras spre Moldova, în mod organizat, în schimb populația de aici a intrat în mare panică și, neîndrumată de nimeni, fiecare a căutat să se salveze și să-și pună la adăpost bruma de agoniseală cum a putut și cum a crezut. A rămas în mîna ocupanților «bogată recoltă de porumb, fin

5. *Idem*, op. cit., p. 465—466.

6. *Idem*, op. cit., p. 468.

7. *Idem*, op. cit., p. 481.

8. Ioan Cruceană, *Spune, spune viorea — folclor poetic de pe meleaguri argeșene*, manuscris.

și cartofi, iar vitele mici și păsările au trecut îndată în stomacurile infanteriștilor prusieni flămânzi»⁹.

În timpul luptelor toate casele de locuit au fost ocupate de inamic, care se instalase în cele mai spațioase infirmerii și spitale, iar «caii artileriei și ai coloanelor ocupaseră toate adăposturile pentru vite și au fost băgați chiar și în unele case și tot ce s-a putut folosi ca hrană pentru oameni și nutreț pentru vite a fost luat de dușman fără nici o plată. Satul a fost teatru de luptă din ziua de 3/16 oct. până la 16/29 noiembrie 1916. În tot acest interval de peste șase săptămâni a avut foarte mult de îndurat»¹⁰. În majoritatea lor gospodăriile au fost distruse ori avariate, mobila arsă, iar livezile și grădinile deteriorate. În același timp au fost distruse «arhivele și bibliotecile școlii și bisericii; arhivele primăriei, obștii și băncii populare precum și cele ale serviciului sanitar», încât, la întoarcerea din refugiu a populației, în 1918, lucruri de îmbrăcăminte și de hrană s-au găsit prea puține prin unele pivnițe mai doșnice, în schimb «vite și păsări nu s-a mai găsit nici măcar una»¹¹. Aceasta este legea lui Marte, legea războiului. Aspecte asemănătoare s-au petrecut în unele regiuni ale țării, și în timpul celui de al doilea flagel mondial.

Reimprospătarea, pe scurt, a acestor glorioase fapte de arme, eroismul soldaților noștri în timpul apocalipticului măcel din 1916—1918, patriotismul populației civile rămasă pe loc, în ghiarele ocupanților și exploatarea acesteia în mod barbar, prin efectuarea de rechiziții de tot felul, este o prețioasă lecție de ceea ce înseamnă dragoste de patrie, de glia străbună și respect față de jertfa părinților noștri care și-au dat viața întocmai ca Decebal, numai să ne păstreze intactă limba cea dulce «ca un fagure de miere», portul și obiceiurile, hotarele neștirbite și, mai presus de toate, ființa nației noastre, ființa statului unitar, liber și independent, patria noastră, Republica Socialistă România.

Prof. ION CRUCEANĂ

⁹. Preot Ioan Răuțescu, *Dragoslavele*, p. 105, și 106.

¹⁰. *Ibidem*, p. 109.

¹¹. *Ibidem*, p. 110.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

CEA DE A III-A CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Între 19 septembrie și 3 octombrie a.c. a avut loc cea de a III-a conferință de orientare a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor cu tema stabilită de Sfântul Sinod: «Locul și rolul preotului în acțiunea bisericească și social-obștească în societatea contemporană». A fost un prilej de reimprespătare, prin evocarea tuturor datelor și faptelor din trecutul îndelungat al neamului nostru, fiind, de la început ca români și creștini, în armonie cu viața spirituală. Cu acest program s-a constatat că preoțimea a fost ancorată, cu toate preocupările ei, cu tot potențialul ei patriotic și cultural-religios, în viața și frământările istorice ale poporului nostru. S-a văzut, încă odată că ea a fost alături de lume, slujitoarea lumii, răspunzând, nu numai pentru mântuirea credincioșilor ei, dar și pentru dezvoltarea progresului societății în care a trăit și trăiește. La toate unitățile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor s-a făcut un bilanț al activității preoției și au fost aduse mărturii din istorie și din experiența vieții pastorale și preoțești. S-a subliniat necesitatea unei cit mai bune pregătiri teologice și intelectuale, în general, împletite cu trăirea unei vieți exemplare în lume și societate.

Conferința a început prin oficierea unui Tedeum de către un sobor din cei prezenți la fiecare protoierie, în prezența delegaților Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Astfel la 19 septembrie s-a ținut conferința la următoarele protoierii:

La protoieria Fetești — 19 septembrie.

A prezidat P. C. Pr. D-tru Soare, consilier patriarhal.

Tema a fost tratată de preotul Micu Alexandru.

Au participat la completări și discuții preoții: Călinescu Vasile, Rațiu C-tin, Iordache Nicolae, Florea Nicolae, Boboc Ion, Florescu Ion, Panait Ion și Sandu Constantin. Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Iordache Nicolae și Ionescu Iancu.

La protoieria Urziceni

A prezidat P. C. Pr. Bădescu C-tin, consilier patriarhal.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Popescu. Au luat parte la discuții și completări preoții: Niculescu Ion, Popa Vasile, Maleavin Alexandru, Uzună Nicolae, Ilie Stoian, Dragne Gheorghe, Pleșa Sandu și Rotaru Gheorghe.

Au citit raportul de activitate preoții: Gatman Ștefan și Popa H.

La protoieria Turnu Măgurele

A prezidat P. C. Preot Ilie Georgescu, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Popescu C. Dumitru. Au participat la completări și discuții preoții: Obretin Ion, Voicu Nicolae, Cornea Gheorghe, Urziceanu Gheorghe, Mustăciosu Marin, Naidin Constantin, Pascaru Artemon, Velcu Marian, Marinescu Ion, Popa D. Gheorghe, Netcu Gheorghe și Nicolae Ioan.

A citit raportul de activitate preotul Popescu Șt. Ion.

La protoieria Circa I Capitală

A prezidat P. C. preot Gheorghe Tache, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Vasile Bria. Au luat parte la discuții și completări preoții: Dragne Gheorghe, Ardeleanu Ludovie, Ciceu Teodor, Birlogeanu D-tru, Chiriac Gheorghe, Popescu Ion, Popescu Gheorghe și Mihail Bulacu.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Dobrescu Gheorghe, Bucată Miluță și Stănculescu Iulian.

La protoieria Circa III Capitală — 20 septembrie

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Temă a fost prezentată de preotul Eugen Marina.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Ștefănescu D-tru, Pănoiu Ion, Stănescu Marin, Țifu Titus, Nedelcu Teodor, Tătărlău Mihail, Munteanu Paul, Ionescu Ion, Petcu Ionel. A citit raportul de activitate preotul Rățeanu Calistrat.

La protoieria Ploiești

A prezidat P. C. Preot C-tin Pirvu, Vicar Patriarhal.

Tema a fost prezentată de preotul Zaharia Răducan.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Tigoianu Mircea, Radu Constantin, Hanumolo Nicolae, Zamfir Ion, Arion Leon, Strejnicu Alexandru, Croitoru David, Petrașcu Ion, Cernea Nicolae, Pandele Petre, Cilă Marin, Pița Ion, Laudă Florea, Tănăsescu Ion și Păcuraru Ion.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Pirvu Gheorghe și Juncu Ion.

La protoieria Circa II Ilfov

A prezidat P. C. Preot Gh. Tache, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Sibianu Enache.

Au participat la discuții și completări preoții: Rădulescu Florea, Zamfirescu Alexandru, Popa Constantin, Marinescu Ștefan, Țincoca Iosif, Popescu Mihai, Bunescu Savian, Bălărețu Ion și Roșioru Victor. A citit raportul de activitate Pr. Petrescu Mihai.

La protoieria Slobozia — 21 septembrie

A prezidat P. C. Preot Octavian Popescu, Vicar mitropolitan.

Subiectul a fost prezentat de preotul Nuță Nicolae.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Iulian Petre, Petre Ion, Ion Albu, Alexandru Nicolae, Voiculescu Vasile, Neagu Badea, Breteanu Petre, Ilie Negoită, Peiu Ștefan, Iordăchescu Ion și Ion Leonte.

Au citit rapoarte de activitate preoții Petcu Ion și Pătrașcu S.

La protoieria Oltenița

A prezidat P. C. Pr. D-tru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București.

Tema a fost dezvoltată de preotul Lungu Dumitru.

Au participat la completări și discuții preoții: Vișan Gheorghe, Sandu D-tru, Dan Ion. A prezentat raportul de activitate preotul Teodorescu D-tru.

A prezentat raportul de activitate preotul Teodorescu D-tru.

La protoieria Titu

A prezidat P. C. Preot Sabin Verzan, consilier patriarhal.

Subiectul a fost tratat de preotul Stanciu Vasile.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Slăniceanu Nicolae, Brebenel Eugen, Grecicosei Simion, Stoicescu Vasile, Tomescu Nicolae, Pîrcălabu Ion, Popescu Vasile, Georgescu Mihai, Ștefan Vasile și Oprea Lazăr.

Au citit rapoarte de activitate preoții Ștefan Vasile și Stoicescu Vasile.

La protoieria Circa II Capitală

A prezidat P. C. Preot Mihail Marinescu, consilier mitropolitan.

Tema a fost dezvoltată de preotul Băbătie Constantin.

Au participat la completări și discuții preoții: Cristescu Mihail, Vlăduceanu Victor, Zaharia Mintulescu, Săbăduș Ion, Dumitru Alexandru, Dimăncea Stan, Bărbulescu Eugen și Alexandru Ionescu.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Misirliu Alexandru și Apostol Ion.

La protoieria Tîrgoviște — 26 septembrie 1978

A prezidat P. C. Preot Constantin Galeriu, de la Institutul teologic.

Subiectul a fost prezentat de preotul Chițulescu Gheorghe.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Năstase Pericle, Mihail Constantin, Popescu Emil, Ciocan Gheorghe, Nițescu Alexandru, Popa Ioniță, Popescu Alexandru, Iacobescu Gheorghe și Nicolau Vlad.

Au citit rapoarte de activitate preoții Chițescu Ion, Costescu Ilie și Popescu Ion.

La protoieria Vălenii de Munte

A prezidat P. C. Preot Dinu Provian, consilier mitropolitan.

Tema a fost tratată de preotul Mihai S. Grigore. Au luat parte la completări și discuții preoții: Frînculescu Florin, Bondoc Răzvan, Ghinea Gheorghe, Nistoroiu Ștefan, Nedelcu Nedelcu, Andrei Gh., Mateescu Gheorghe, Birliba Vasile și Lungu Petre.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Burlan Nicolae, Zbircea Constantin și Ivănescu Alexandru.

La protoieria Giurgiu

A prezidat P. C. Preot Tache Gheorghe.

Subiectul a fost prezentat de preotul Axinte Dumitru.

Au participat la completări și discuții preoții: Bilcea M., Barbu Ion, Cherecheș Iosif, Chioseanu Ion și Paraschivescu Mihail.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Serghe Traian și Cruțu Nicolae.

La protoieria Videle

A prezidat P. C. Preot Mihail Marinescu.

Tema a fost dezvoltată de preotul Ciortan Gheorghe.

S-au înscris la completări și discuții preoții: Troșan Vasile, Predescu Dumitru, Popescu Ion-Bujoreni și Ștefănescu Ștefan.

A prezentat raportul de activitate preotul Iliescu Corneliu.

La protoieria Cîmpina — 28 septembrie

A prezidat P. C. Preot Bădescu Constantin.

Subiectul a fost tratat de preotul Pinteș Nicolae.

Au participat la completări și discuții preoții : Vișan Mihai, Lupu Ion, Săvulescu Gheorghe, Izvoranu Stelian, Albu Ion și Arjoca Aurel.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Săvulescu Gheorghe și Costică Dumitru.

La protoieria Călărași

A prezidat P. C. Pr. Turcu Nicolae.

Tema a fost prezentată de preotul Dan Haralambie.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Sima Jean, Dinu Nistor, Stănescu C-tin, Ciochinaru Ion, Viașu Ion și Rumbu C-tin.

A citit raportul de activitate preotul Viașu Ion.

La protoieria Alexandria

A prezidat P. C. Pr. Marinescu Mihail.

Subiectul a fost tratat de preotul Pietreanu Vasile. Au participat la completări și discuții preoții : Dumitrescu Gh., Săndulescu Const., Hrihor Gavriil, Ionel Ilie, Bonaș Nicolae, Safta Gheorghe, Bățăuș Ion, Stănescu Marin, Banu Ionel și Stănculescu Const.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Marinescu Marin, Dumitrescu Gheorghe, Teodorescu Iulian și Stoicescu Petre.

La protoieria Circa I Illov

A prezidat P. C. Preot Vasile Diaconescu.

Tema a fost prezentată de preotul Daneș Nicolae.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Ionescu Alex., Mihalcea Dinu, Șeitan Ion, Anghel Tudor, Stoian Ion și Voiculescu Emilian.

A citit raportul de activitate preotul Șeitan Ion.

La protoieria Cîmpulung Muscel — 3 octombrie 1978

Conferința a avut loc în noul sediu al protoieriei care a fost inaugurat în aceeași zi.

A prezidat P. C. Preot Octavian Popescu, vicar mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Libianu Ion. S-au înscris, la completări și discuții preoții : Rădulescu Ion, Gogoncea Traian, Dascălu Gheorghe, Becuț Ion, Rădulescu Cornel, Becuț Gheorghe și Dragomir Mircea.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Rădulescu Ion și Anghel Ion.

După terminarea programului tematic, au fost făcute cunoscut ultimele fapte externe ale Bisericii noastre în legătură cu alte Biserici din lume, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în Conferința pentru Pace de la Praga și diversele vizite făcute de delegații Bisericii noastre în străinătate și vizitele, făcute de reprezentanții Bisericilor din exterior.

De asemenea, au fost aduse la cunoștință diverse comunicări de uz interior, pentru bunul mers al răspunderilor pe care le are fiecare preot în enoria sa.

S-a subliniat, încă o dată, răspunderea pe care urmează a o avea fiecare preot pentru buna păstrare și conservare a bunurilor ce fac parte din patrimoniul cultural național, care au fost lăsate în folosirea cultică a Bisericii noastre.

Astfel, conferința de orientare a constituit un fel de lecție de improspătare a îndatoririlor de viață, de misiune, de comportare, de muncă și de sacrificiu al preoțimii, pentru slujirea omului, pentru încadrarea activității ei, în marele program de progres pentru realizarea marilor deziderate ale vieții noastre pe pământul patriei noastre, pentru mai binele omenirii și pentru pacea tuturor.

REDACTIA

ADUNAREA EPARHIALĂ A ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

Ședința din 3 decembrie 1978

Adunarea Eparhială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor a ținut ședință de constituire și de lucru în ziua de 3 decembrie 1978, în sala de ședințe a Palatului Patriarhal din București.

Lucrările acestei sesiuni a Adunării Eparhiale s-au desfășurat după cum urmează :

PARTEA I-a

La orele 9 a.m. s-a oficiat în Paraclisul Palatului Patriarhal, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a consilierilor și a membrilor Adunării Eparhiale, un Te-Deum de către un sobor de preoți din sinul Adunării și diaconi ai Catedralei Sfintei Patriarhii, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei, răspunsurile fiind date de membrii clerici ai Adunării.

După Te-Deum, la orele 9,30, toți membrii Adunării Eparhiale au trecut în sala de ședințe din Palatul Patriarhal.

Au luat parte la ședință :

Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, ca invitat.

Conform art. 106 al. ultim din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române au mai participat la ședință și PP. CC. Preoți : Dinu Provian, Ilie Georgescu, Mihai Marinescu, Gheorghe Tache, Ion Neamu și Nicolae Turcu, consilieri administrativi ai Centrului Eparhial.

Au mai fost prezenți la ședință : Pr. Anton Poșircă, Secretar Eparhial, Pr. Vasile Diaconescu, Inspector Eparhial, Dl. Iliuș C., contabil șef și alți invitați.

Au participat reprezentanți ai Departamentului Cultelor.

După cuvîntul de deschidere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a desemnat ca secretari provizorii ai Adunării pe P. C. Preot Octavian Popescu, Vicarul Administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor și pe dl. Constantin Pavel, profesor onorar la Institutul teologic din București (un cleric și un mirean, conform art. 98 din Regulament).

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, P. C. Vicar Octavian Popescu, Secretarul provizoriu, face apelul nominal al membrilor Adunării, iar membrii prezenți au depus personal mandatele la birou (art. 98 din Regulament).

S-a constatat că sînt prezenți la ședință următorii membri :

A. — Clerici

1. Pr. Alexandru Ionescu	— Parohia Parcul Domeniilor-București
2. Pr. Ioan Gagiu	— Parohia Doamna Oltea-București
3. Pr. Octavian Popescu	— Vicar Ad-tiv al Arhiepiscopiei București
4. Pr. Cosma Drăghicescu	— Protopop al Protoieriei Slobozia
5. Pr. Nișor Cazacu	— Parohia Batiștei — București
6. Pr. Eugen Bejan	— Protopop al Protoieriei Găești
7. Pr. Ene Braniște	— Profesor Inst. Teologic-București
8. Pr. Ion Sandu	— Protopop al Prot. Alexandria
9. Pr. Dumitru Popescu	— Prorector al Inst. Teologic-București
10. Pr. Ștefan Săvulescu	— Protopop al Protoieriei Ploiești.

B. — *Mireni*

11. Dl. Bucur Şchiopu	— Profesor universitar-Bucureşti
12. Dl. Prof. Dr. D. Timuş	— Pensionar — Bucureşti
13. Dl. Prof. Iorgu Ivan	— Pensionar — Bucureşti
14. Dl. Prof. Dinu Giurescu	— Prof. universitar — Bucureşti
15. Dl. prof. Dr. Gh. Olănescu	— Medic, prof. univ. — Bucureşti
16. Dl. Prof. Em. Popescu	— Prof. Inst. teologic — Bucureşti
17. Dl. Prof. G. Niţescu	— Prof. universitar — Bucureşti
18. Dl. Prof. Const. Pavel	— Prof. Inst. teologic — Bucureşti
19. Dl. Prof. Virgil Cădea	— Profesor-Buc. (absent motivat)
20. Dl. Gheorghe Ionescu	— Consilier juridic — Ploieşti
21. Dl. Prof. Gh. Dumitrescu	— Profesor universitar — Bucureşti
22. Dl. Vasile Pirvu	— Membru C.A.P. Costeşti Vale — jud. Dîmboviţa
23. Dl. Prof. Toma Rădulescu	— Pensionar — Tîrgovişte
24. Dl. Ştefan Boriga	— Arhitect pensionar
25. Dl. Prof. N. Chiţescu	— Pensionar
26. Dl. Gheorghe Răducanu	— Pictor — Bucureşti
27. Dl. I. L. Georgescu	— Profesor universitar — Bucureşti
28. Dl. Const. Pavelescu	— Inginer — Bucureşti
29. Dl. Prof. Nic. Lungu	— Pensionar — Bucureşti
30. Dl. Vasile Tudor	— Economist pensionar — Ploieşti.

Au fost prezenţi 10 membri clerici şi 19 membri mireni.

A absentat Dl. Prof. Virgil Cădea, fiind plecat în interes de serviciu.

S-a propus Adunării motivarea absenţei, iar Adunarea aprobă.

După facerea apelului nominal şi depunerea mandatelor la birou, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin invită Adunarea să se constituie pentru verificarea mandatelor (art. 98 din Regulament).

Adunarea se constituie în două secţiuni, astfel :

Secţiunea I-a, compusă din membrii aleşi din Circumscripţiile electorale I—V inclusiv, pentru verificarea mandatelor secţiunii II (art. 99 din Regulament).

SECŢIUNEA I-a

Circumscripţiile Electorale I—V

a) Clerici

1. Pr. Alexandru Ionescu	— Parohia Parcul Domeniilor — Bucureşti
2. Pr. Ioan Gagiu	— Parohia Doamna Oltea — Bucureşti
3. Pr. Octavian Popescu	— Vicar Ad-tiv — Arhiepisc. Bucureştilor
4. Pr. Cosma Drăghicescu	— Protopop al Protoieriei Slobozia
5. Pr. Niţşor Cazacu	— Parohia Batiştei — Bucureşti

b) Mireni

1. Prof. Bucur Şchiopu	— Prof. universitar — Bucureşti
2. Prof. Dr. D-tru Timuş	— Pensionar — Bucureşti
3. Prof. Iorgu Ivan	— Pensionar — Bucureşti
4. Prof. Dinu Giurescu	— Prof. universitar — Bucureşti
5. Prof. Dr. Gh. Olănescu	— Medic, prof. univ. — Bucureşti
6. Prof. Emilian Popescu	— Prof. Inst. teologic — Bucureşti

7. Prof. George Nițescu	— Prof. universitar — București
8. Prof. Const. Pavel	— Prof. Inst. teologic — București
9. Prof. Virgil Căndea	— Prof. universitar — București
10. Dl. Gh. Ionescu	— Consilier juridic — Ploiești.

Secțiunea a II-a, compusă din membrii aleși în circumscripțiile electorale VI—X inclusiv, pentru verificarea mandatelor secțiunii I (art. 99 din Regulament).

SECȚIUNEA a II-a

Circumscripțiile Electorale VI—X

a) Clerici

1. Pr. Eugen Bejan	-- Protopop al Protoieriei Găești
2. Pr. Ene Branște	— Prof. Inst. Teologic — București
3. Pr. Ion Sandu	— Protopop al Prot. Alexandria
4. Pr. Dumitru Popescu	-- Protector Inst. Teologic — București
5. Pr. Ștefan Săvulescu	— Protopop al Protoieriei Ploiești

b) Mireni

1. Prof. Gh. Dumitrescu	-- Prof. universitar — București
2. Vasile Pirvu	— Membru C.A.P. Costești Vale — Dîmbovița
3. Prof. Toma Rădulescu	— Pensionar — Tîrgoviște
4. Ștefan Boriga	— Arhitect pensionar — Tîrgoviște
5. Prof. Nicolae Chițescu	— Pensionar — București
6. Gheorghe Răducanu	— Pictor — București
7. Prof. I. L. Georgescu	— Prof. univ. pensionar — București
8. Const. Pavelescu	-- Inginer — București
9. Prof. Nicolae Lungu	— Pensionar — București
10. Vasile Tudor	— Economist pensionar — Ploiești

Secțiunile vor lucra sub președinția de drept a celui mai în vîrstă membru cleric din sinul lor, alegînd și cîte un raportor.

Președintele pentru Secțiunea I-a, care verifică dosarele cu actele electorale și mandatele membrilor din Secțiunea a II-a, este desemnat în persoana P. C. Pr. Alexandru Ionescu, iar ca raportor Dl. Prof. George Nițescu.

Președinte pentru Secțiunea a II-a, care verifică dosarele cu actele electorale și mandatele membrilor din Secțiunea I-a este desemnat în persoana P. C. Prof. Ene Branște, iar ca raportor, Dl. Prof. Nicolae Chițescu.

După constituirea membrilor Adunării în secțiuni, biroul împarte secțiunilor dosarele cuprinzînd actele electorale și mandatele, în vederea examinării lor.

La orele 10 ședința se suspendă, lucrările continuînd în Secțiuni.

PARTEA a II-a

La orele 10,30, după terminarea lucrărilor în secțiuni, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin redeschide ședința, pentru prezentarea rapoartelor de validare.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh, raportorii celor două secțiuni prezintă procesele verbale ale secțiunilor, în ordinea următoare :

— Dl. Profesor George Nițescu, raportorul Secțiunii I, citește raportul acestei secțiuni pentru validarea membrilor din Secțiunea a II-a (membrii aleși în Circumscripțiile electorale VI—X).

Dl. Profesor Nicolae Chițescu, raportorul Secțiunii a II-a, citește raportul acestor Secțiuni pentru validarea membrilor din Secțiunea I-a (membrii aleși în Circumscripțiile electorale I—V).

Prin rapoartele celor două secțiuni, consemnate în procesele verbale anexate la prezentul proces-verbal, — se arată că, în urma cercetării cu amănuntul atât a dosarelor electorale, cât și a mandatelor membrilor aleși în Adunarea Eparhială, s-a constatat că au fost îndeplinite toate formele legale, fără a se ivi cazuri de contestație și se propune, în concluzie, validarea tuturor membrilor aleși.

Punându-se la vot. Adunarea validează mandatele celor 30 membri aleși la 5 octombrie 1978.

După validarea mandatelor tuturor celor 30 membri aleși, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, constatînd prezența la ședință a 29 membri și absența motivată a unui singur membru (Prof. Virgil Cîndea), declară Adunarea Eparhială legal constituită și capabilă să aducă hotărîri valabile (art. 102 din Regulament).

Continuîndu-se ordinea de zi, se procedează la alegerea biroului definitiv al Adunării (art. 103 din Regulament).

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin propune și Adunarea aprobă, în unanimitate, alegerea ca :

— Secretar General — Pr. Octavian Popescu, Vicar Administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

— Secretar — Dl. Profesor Constantin Pavel.

— Secretar — Dl. Profesor Toma Rădulescu.

În urma acestei alegeri, Biroul Adunării Eparhiale se constituie astfel :

Președinte : Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Secretar General : P. C. Pr. Octavian Popescu — Vicar.

Secretar : Dl. Profesor Constantin Pavel.

Secretar : Dl. Profesor Toma Rădulescu.

În conformitate cu dispozițiunile art. 104 din Regulamentul pentru alegerea și funcționarea organelor deliberative și potrivit pct. 10 din ordinea de zi, Adunarea procedează la alegerea pe termen de 4 ani, a celor patru comisii ale Adunării (art. 104 din Regulament), a trei delegați în Adunarea Națională Bisericească (art. 94 al. b. din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art. 107 din Regulament); a membrilor Consiliului Eparhial (art. 94, lit. c. din Statut și art. 107 din Regulament) și a membrilor Consistoriului Eparhial (art. 94 lit. b. și art. 148 din Statut și art. 107 din Regulament).

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, Președintele Adunării, au fost aleși membrii formațiunilor statutare amintite mai sus, după cum urmează :

Comisiunea Bisericească

a) Clerici :	1. — P. C. Pr. Alexandru Ionescu
	2. — P. C. Prof. Dumitru Popescu
b) Mireni :	1. — Dl. Prof. I. L. Georgescu
	2. — Dl. Prof. Dr. Dumitru Timuș
	3. — Dl. Prof. Iorgu Ivan
	4. — Dl. Prof. Nicolae Lungu
— Președinte :	— P. C. Pr. Alexandru Ionescu
— Raportor :	— Dl. Prof. Dr. Dumitru Timuș

Comisiunea Culturală

- a) Clerici : 1. — P. C. Prof. Ene Braniște
2. — P. G. Pr. Ion Gagiu
- b) Mireni : 1. — Dl. Prof. Dinu Giurescu
2. — Dl. Virgil Căndea
3. — Dl. Prof. Gheorghe Dumitrescu
4. — Dl. Prof. Nicolae Chițescu
- Președinte : — P. C. Prof. Ene Braniște
— Raportor : — Dl. Prof. Nicolae Chițescu

Comisiunea Economică

- a) Clerici : 1. — P. C. Pr. Nițșor Cazacu
2. — P. C. Pr. Ștefan Săvulescu
- b) Mireni : 1. — Dl. Prof. Bucur Șchiopu
2. — Dl. Arhitect Ștefan Boriga
3. — Dl. Ing. Const. Pavelescu
4. — Dl. Tudor Vasile
- Președinte : — P. C. Pr. Nițșor Cazacu
— Raportor : — Dl. Tudor Vasile

Comisiunea de organizare și validare

- a) Clerici : 1. — P. C. Protopop Cosma Drăghicescu
2. — P. C. Protopop Ion Sandu
3. — P. C. Protopop Eugen Bejan
- b) Mireni : 1. — Dl. Prof. George Nițescu
2. — Dl. Gheorghe Ionescu
3. — Dl. Prof. Emilian Popescu
3. — Dl. Vasile Pirvu
5. — Dl. Gheorghe Răducanu
- Președinte : — P. C. Protopop Cosma Drăghicescu
— Raportor : — Dl. Prof. George Nițescu

Delegați în Adunarea Națională Bisericească

- a) Clerici : 1. — P. C. Vicar Octavian Popescu
- b) Mireni : 2. — Dl. Prof. Dr. Gh. Olănescu
3. — Dl. Prof. Dr. Dumitru Timuș

Membri în Consiliul Eparhial

- a) Clerici : 1. — P. C. Prof. Ene Braniște
2. — P. C. Prof. Dumitru Popescu
3. — P. C. Protopop Ștefan Săvulescu
- b) Mireni : 1. — Dl. Prof. Iorgu Ivan
2. — Dl. Prof. Dr. Dumitru Timuș
3. — Dl. Prof. Nicolae Chițescu
4. — Dl. Prof. Nicolae Lungu
5. — Dl. Prof. George Nițescu
6. — Dl. Gheorghe Răducanu

Consistoriul Eparhial

- a) Membri ordinari :   1 — P. C. Pr. Constantin Nichita-Președinte
     2 — P. C. Pr. I. Naumescu
     3. — P. C. Pr. Costinescu Andrei
- b) Membri supleanți :   1. — P. C. Pr. Nae Manole
     2. — P. C. Pr. Covercă Ion

După alegerea organismelor se reintră în ordinea de zi, cu partea a III-a.

PARTEA a III-a

Intrindu-se în Partea a III-a din ordinea de zi, secretarii aleși sînt invitați la Birou și Adunarea trece la lucru, în sesiune anuală ordinară.

Biroul primește de la Consilierii Administrativi ai Arhiepiscopiei rapoartele generale ale sectoarelor pe anul 1978 și lucrările cu caracter economic de închidere a gestiunii pe anul 1977, precum și planurile financiare pentru anul 1979, apoi, împarte la Comisiunile Adunării următoarele documente :

- Raportul general administrativ bisericesc pe anul 1978, la Comisia Bisericească;
- Raportul general Cultural-Social pe anul 1978, la Comisia Culturală;
- Raportul general pe trei trimestre al Sectorului Economic I, pe anul 1974, la Comisia Economică;
- Contul de Execuție Bugetară și Bilanțul Arhiepiscopiei Bucureștilor și școlilor de învățămînt teologic ale Eparhiei pe anul 1977, la Comisia Economică;
- Proiectele de plan financiar pentru anul 1979 ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, Institutului teologic și Seminarului teologic, la Comisia Economică;
- Raportul general pe 1978 al Sectorului Tehnic, la Comisia Economică.

Comisiunea de Validare neavînd lucrări de examinat, membrii acestei comisiuni asistă la lucrările celorlalte comisiuni.

După împărțirea lucrărilor, pe Comisiuni, Secretarul General al Biroului Adunării Eparhiale indică fiecărei comisiuni biroul unde va lucra, invitînd Comisiunile să treacă la examinarea lucrărilor încredințate.

Sedința se suspendă pe timp de o oră — timp în care vor lucra comisiile.

PARTEA a IV-a

La orele 12, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin redeschide ședința și dă cuvîntul raportorilor pentru prezentarea rapoartelor comisiunilor în ordinea următoare :

- Dl. prof. Dr. D-tru Timuș citește raportul Comisiunii Bisericești;
- Dl. prof. Nicolae Chițescu citește raportul Comisiunii Culturale;
- Dl. Tudor Vasile citește raportul Comisiunii Economice.

După ascultarea rapoartelor Comisiunilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin supune rapoartele de mai sus discuției generale.

Au luat cuvîntul :

1. — *Dl. Profesor Constantin Pavel.* D-sa scoate în evidență activitatea bogată depusă de cele trei sectoare ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, sub înalta îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care a știut să însufleze duhul nou de muncă

colaboratorilor și subalternilor Prea Fericirii Sale. Ocupându-se de fiecare sector în parte, evidențiază că atât sub raport administrativ, cât și cultural-social și economic-gospodăresc, s-au depus eforturi sporite, care au dus la realizări ce sînt menite să crească prestigiul Bisericii Ortodoxe Române. Încheie cuvîntul său cu urări de sănătate Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și cu bune urări de prosperitate pentru Conducerea de Stat.

2. — *DI. Profesor Iorgu Ivan*, în cuvîntul său, arată că rapoartele au fost destul de clare și nu socoate necesar să se oprească asupra unei analize mai amănunțite. Mulțumește Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru frumoasele îndemnuri din cuvîntul de deschidere a ședinței și-l asigură de dăruire jertfelnică, pentru a sprijini acțiunile Prea Fericirii Sale. Relevă acțiunea de organizare a comunităților ortodoxe de peste hotare.

3. — *P. C. Pr. Profesor Ene Branște*, se referă în special la Sectorul Cultural-Social, remarcînd volumul mare de lucrări al acestui sector, în comparație cu trecutul. Învățămintul teologic, avînd cadre didactice bine pregătite, va da Bisericii preoți plini de rivnă. Se nădăjduiește în acoperirea posturilor vacante al căror număr se ridică la peste o sută. Remarcă apoi apariția la timp a revistei «Glasul Bisericii». Relevă progresul ce s-a făcut în cîntarea omofonă la biserică, acesta fiind unul din mijloacele cele mai potrivite pentru a păstra neștirbită unitatea noastră de credință. Este necesară încadrarea de preoți misionari în unele parohii.

P. C. Sa remarcă apoi inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care prin Sectorul Administrativ Bisericesc II, a pus bazele preocupării de fondul artistic și istoric al celor 354 monumente istorice și de artă, care nu sînt mai prejos ca valoarea celor din Moldova.

În încheiere, urează sănătate Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și colaboratorilor și asigură pe d-nii reprezentanți ai Departamentului Cultelor de loialitate.

4. — *DI. Profesor I. L. Georgescu* își exprimă impresia copleșitoare ascultînd rapoartele activității extraordinar de bogate a Bisericii din Eparhie. Elogiază pe cei ce muncesc în sectoarele de activitate și declară că votează cu tot entuziasmul rapoartele de activitate.

Luînd cuvîntul, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a supus spre aprobare Adunării Eparhiale activitatea celor 3 sectoare.

Adunarea Eparhială aprobă în unanimitate.

Se dă cuvîntul Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomițeanul, care dă citire următoarelor telegrame :

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

În aceste momente istorice cînd întregul nostru popor sărbătorește plin de entuziasm împlinirea a 60 de ani de la formarea statului național unitar român, deschizîndu-și lucrările sale anuale, Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor își îndreaptă gîndurile către Domnia Voastră, eminent și iubit conducător al destinelor poporului român, aducîndu-vă un respectuos omagiu de recunoștință pentru activitatea pe care o desfășurați cu înțelepciune, demnitate, stăruință și consecvență, spre înflorirea patriei și bunăstarea poporului nostru, iar pe plan extern

pentru creșterea prestigiului țării noastre prin sprijinirea popoarelor în năzuința lor de pace, independență, suveranitate și progres social.

• Ne folosim de acest prilej spre a vă asigura că am primit cu vie satisfacție modul strălucit în care ați expus poziția țării noastre la consfătuirea recentă a Comitetului Politic Executiv al Tratatului de la Varșovia și ținem să vă încredințăm că Noi înșine și membrii acestei Adunări, împreună cu clerul și credincioșii Eparhiei noastre, ne însușim pe deplin poziția Domniei Voastre, depunând și pe mai departe toate eforturile, alături de cele ale tuturor cetățenilor țării noastre, pentru înlăturarea minunatelor idealuri de progres, libertate și pace în scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România și în întreaga lume.

*
*   *   *

DOMNIEI SALE
DOMNULUI MANEA MĂNESCU
PRIMUL MINISTRU AL GUVERNULUI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întruniți în ședință de lucru, împreună cu Noi personal, asigurăm Onoratul Guvern că întregul cler și credincioșii Eparhiei noastre vor munci cu râvnă și devotament pentru traducerea în viață a năzuințelor de progres material și spiritual care animă întregul nostru popor dornic să trăiască și să-și creeze viitorul într-un climat de progres, pace, libertate, suveranitate și independență națională.

*
*   *   *

DOMNIEI SALE
DOMNULUI EMIL BOBU
SECRETAR AL C.C. AL P.C.R.
VICEPREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINIȘTRI

Întruniți în ședința de lucru, membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, împreună cu Noi personal, vă adresăm sincere mulțumiri și întreaga noastră recunoștință pentru larga înțelegere pe care o arătați problemelor Bisericii noastre.

Cu acest prilej, vă adresăm rugămintea să încredințați pe Domnul Președinte al Republicii Socialiste România — Nicolae Ceaușescu, că noi toți împărtășim cu toată convingerea și ne exprimăm întregul acord cu poziția înțeleaptă și patriotică a delegației țării noastre la conferința recentă a Comitetului Politic Executiv al Tratatului de la Varșovia.

Totodată ținem să vă asigurăm că întregul cler și credincioșii Eparhiei noastre vor depune toate eforturile pentru a-și aduce contribuția la realizarea năzuințelor de progres material și spiritual ale poporului nostru și statornicirea păcii în întreaga lume.

*
*   *   *

DOMNIEI SALE
DOMNULUI ION ROȘIANU
PREȘEDINTELE DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor întruniți în ședință plenară de lucru, împreună cu Noi personal, Vă adresează călduroase mulțumiri pentru înțelegerea și sprijinul permanent pe care ni-l acordați, asigurându-vă de înalta noastră cinstită și de sporita contribuție a clerului și credincioșilor Eparhiei noastre la realizarea aspirațiilor de înflorire a Patriei noastre într-un climat de pace în lume.

*
* * *

CONSILIULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
IN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

București

Cu prilejul deschiderii lucrărilor plenare ale Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, reprezentanții clerului și credincioșilor Eparhiei noastre, dau mărturie că vor depune, împreună cu întregul popor român, toate eforturile pentru realizarea nobilelor idealuri de pace, securitate și destindere în lume.

*
* * *

În încheiere a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care a mulțumit membrilor Adunării Eparhiale pentru participarea la ședință, urînd bun venit membrilor noi veniți în Adunare, iar celor vechi le-a urat succes pe mai departe.

A mulțumit inspectorilor teritoriali pentru prezența lor la această ședință, a mulțumit D-lui Petre Crăciunescu, ca reprezentant al Domnului Ion Roșianu — Președintele Departamentului Cultelor.

Ședința a luat sfîrșit la orele 14,30.

Pr. ANTON POȘIRCA
Secretar Eparhial

RESFINȚIREA BISERICII „NAȘTEREA MAICII DOMNULUI — GHENCEA” DIN BUCUREȘTI

Ziua de duminică 17 sept. 1978 va rămîne întipărită în inimile credincioșilor Parohiei «Nașterea Maicii Domnului» din București, deoarece ea a oferit tuturor parohienilor prilejul unei minunate sărbători, ocazionate de resfințirea picturii bisericii, în urma lucrărilor interioare și exterioare, executate după seismul din 4 martie 1977.

Începutul acestei sărbători, credincioșii, împreună cu cucernicii preoți slujitori în frunte cu cucernicul preot Dagne George, parohul Bisericii, l-au făcut din ajun, când, seara, s-a săvârșit slujba vecerniei, privegherea și acatistul Maicii Domnului.

Cu acest prilej au fost pomeniți toți credincioșii care și-au adus obolul lor la executarea lucrărilor incununate de măreața și splendida pictură a sfintei biserici.

A doua zi, la orele 9,00 dimineața, în sunetul clopotelor, sosește Prea Sfințitul Episcop-vicar Roman Ialomițeanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, însoțit de P. C. Diac. Bănățeanu Ion, secretarul Cabinetului Patriarhal, P. C. Arhid. Evghenie Dascălu, ecleziarh la Catedrala Patriarhală și P. C. Diac. Petre David, redactorul revistei «Biserica Ortodoxă Română».

Prea Sfințitul Episcop-vicar Roman Ialomițeanul este întâmpinat de P. C. Pr. Ștefănescu Constantin, Protoiereul Protoieriei I Capitală, de preoții slujitori ai bisericii Nașterea Maicii Domnului-Ghencea, în frunte cu P. C. Pr. Dagne George, parohul bisericii și Prea Cuviosul Ieromonah Tatu Simion de la Sf. Mănăstire Plumbuita și mulțime de credincioși.

După această frumoasă și emoționată întâlnire, a urmat slujba sfințirii apei, însoțită de ocolirea sfintei biserici, stropirea ei cu apă și ungera cu Sfântul și Marele Mir, după care s-au citit rugăciunile de curățire și sfințire a lucrărilor de pictură executate la acea sfințită biserică.

Sfânta Liturghie s-a săvârșit de către întregul sobor condus de Prea Sfințitul Episcop-vicar Roman Ialomițeanul. Răspunsurile la slujbă au fost date de un cor format din studenți și doctoranzi, cărora li s-au alăturat și numeroși credincioși prezenți la acest moment solemn din viața parohiei.

Predica zilei a fost rostită de preotul Răcășan Victor, slujitor al bisericii «Nașterea Maicii Domnului», care a vorbit cu multă evlavie și trăire creștină despre dragostea pe care trebuie să o arătăm față de Dumnezeu, față de Sfânta biserică — Trupul tainic al lui Hristos — și față de semenii noștri.

În cadrul Sfintei Liturghii a avut loc de asemenea, hirotonirea în preot a unui tânăr teolog și hirotesia P. C. Preot Pirvan Petre, de la Parohia Sfânta Treime Ghencea, în iconom stavrofor și hirotesia în iconom a P. C. Pr. Dagne George, parohul bisericii.

La sfârșitul Sfintei Liturghii a luat cuvântul P. C. Pr. Protoiereu Ștefănescu Constantin, care a adus salutul său și al tuturor celor de față, Prea Sfințitului Episcop-vicar Roman Ialomițeanul, făcând totodată o succintă informare asupra activității plină de roade a preoților din Protoieria I Capitală, între care se numără și preoții de la Parohia «Nașterea Maicii Domnului», în frunte cu P. C. Preot Dagne George, parohul bisericii.

Prea Cucernicia Sa evidențiază rodnică activitate a preoților acestei parohii, din ultimii șapte ani, încununată de mari realizări, între care și executarea picturii.

Prea cucernicul părinte protoiereu roagă pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Roman Ialomițeanul să transmită Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Iustin, că preoții din Protoieria I Capitală sînt la datorie permanent, conștienți de misiunea evanghelică, preocupați de bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu locașuri în același trup, buni cetățeni și devotați credincioșilor pe care-i păstoresc. În continuare ia cuvîntul Prea Cucernicul Părinte Dagne George, care a făcut o scurtă prezentare a istoricului bise-

ricii «Nașterea Maicii Domnului», evocînd amintirea ctitorilor acestei biserici, în frunte cu preotul Marin Gheorghe, decedat și înmormîntat lângă biserică.

Prea Cucernicia Sa informează despre lucrările ce s-au executat în cursul ultimilor ani, încălzirea centrală a bisericii și casei parohiale, iar lucrarea care încununează toate acestea este executarea aproape din nou a picturii bisericii.

În încheiere, P. C. preot George Dragne, mulțumește Prea Sfințitului Părinte Episcop-vicar Roman Ialomițeanul, pentru participarea la această sărbătoare a credincioșilor parohiei «Nașterea Maicii Domnului» Ghencea, și roagă pe Prea Sfinția Sa să transmită mulțumirile preoților și credincioșilor acestei parohii, Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat.

În continuare, ia cuvîntul Prea Sfințitul Episcop-vicar Roman Ialomițeanul, care aduce preoților și credincioșilor binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, pentru strădaniile depuse la restaurarea și înfrumusețarea bisericii și se bucură de prezența în număr așa de mare a credincioșilor la Sfînta biserică, ceea ce dovedește că iubesc pe Dumnezeu și iubindu-L pe El, iubesc și Biserica Lui.

Prea Sfinția Sa a vorbit în continuare credincioșilor despre Sfintele icoane, cultul și importanța acestora în viața credincioșilor, zicînd printre altele: «În Biserică găsim mîntuirea avînd în fața ochilor pildele sfinților zugrăviți în biserică și pe sfintele icoane și sint mijlocitori către Dumnezeu pentru noi. Cîstînd de asemenea pe Maica Domnului, patroana bisericii Dumnevoastră, cîstînd și ajutînd biserica și pe aproapele arătăm prin aceasta că sîntem fii ai lui Dumnezeu».

După această înălțătoare predică a Prea Sfințitului Episcop Roman, a urmat polihroniul pentru Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și conducerea Statului precum și a credincioșilor bisericii. Slujba resfințirii bisericii s-a încheiat cu paraslasul pentru ctitori. Tuturor celor de față li s-au împărțit ofrande, iar pentru sobor s-a oferit o agapă frățească de către o bună credincioasă a bisericii, încheindu-se astfel, această sărbătoare aleasă a parohiei «Nașterea Maicii Domnului» — Ghencea din București.

Pr. GEORGE DRAGNE

RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA COCORA, JUDEȚUL IALOMIȚA

Duminică 1 octombrie 1978 a fost o zi de toamnă însorită. Satele care se înlanțuiesc ca o ghirlandă, pe șoseaua care străbate Bărăganul și conduce spre litoral, surîdeau din zorii dimineții. Credincioșii din parohia Cocora, oameni gospodari, au primit cu flori și bucurie pe P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care în fruntea unei delegații de preoți și arhidiaconi de la Centrul Eparhial, veneau să sfințească lucrările de reînnoire a bisericii din Cocora.

În sunetele melodioase ale clopotelor de sărbătoare, Prea Sfinția Sa este întîmpinat de către P. C. Protoiereu Cozma Drăghicescu de la Slobozia și de parohul Bisericii — preotul Neagu Marian.

Sfințirea prin stropirea bisericii cu agheasmă și ungerea cu Sfintul Mir s-a săvârșit, după rânduială, în prezența tuturor credincioșilor celor de față.

În cadrul Sfintei Liturghii au fost săvârșite două hirotonii, fapt care a impresionat mult pe credincioși — momente rare în viața unei parohii. Predica zilei a fost rostită de P. C. preot David Popescu, de la Centrul eparhial, care a arătat credincioșilor frumusețea dumnezeieștilor învățături izvorâte din evanghelia zilei.

După serviciul divin, P. C. Protoieru Cozma Drăghicescu, salută prezența P. S. Episcop Roman și prezintă, în linii generale, aspecte din viața parohiilor și din activitatea preoților din protoieria Slobozia pe teren bisericesc, cetățenesc și obștesc, evidențind și activitatea preotului Neagu Marian, exemplu pentru alții.

Preotul Neagu Marian, parohul bisericii, face o succintă prezentare a desfășurării lucrărilor de restaurare a bisericii, lucrări care au culminat prin înzestrarea ei cu o nouă și frumoasă pictură.

Aduce mulțumiri P. F. Părinte Patriarh Iustin, care a delegat pe P. S. Roman să vină și să sfințească noile lucrări, precum și Departamentului Cultelor pentru sollicitudinea arătată. De asemenea credincioșilor din parohie, care au contribuit la plata lucrărilor care astăzi s-au sfințit.

P. S. Episcop Roman, ține o frumoasă lecție de duhovnicie, arătând frumusețea Bisericii, ca instituție spirituală — Ea fiind trupul lui Hristos și ca instituție pămîntească, ce luptă pentru mîntuirea credincioșilor. Sfătuiește pe credincioși să-și iubească biserica, căutînd să fie creștini adevărați, cu o profundă viață interioară. Apreciază în mod deosebit, aspectul gospodăresc al parohiei și al întregii comune. Pentru activitatea sa deosebită preotul Neagu Marian este distins cu rangul de sachelar, ca o recompensă simbolică pentru toți credincioșii din parohia Cocora.

Astfel pentru întreaga parohie ziua de 1 octombrie a adus o atmosferă de adîncă spiritualitate, iar prezența P. S. Episcop Roman Ialomițeanul a constituit o temelie și mai puternică, pentru viața ei religioasă, unde munca, rugăciunea, credința și conștiința creștină se împletește cu conștiința de cinstit fiu al patriei, urmaș al marilor vizionari, sprijinitori ai progresului și ai vieții celei noi în Biserica și patria noastră.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA „ÎNĂLȚAREA DOMNULUI” — OLTENIȚA

În ziua de duminică 29 octombrie 1978, în frumosul parc al bisericii Înălțarea Domnului din Oltenița erau mulți credincioși. Biserica parohială, în haină de sărbătoare, aștepta delegația Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care venea să sfințească lucrările de restaurare și pictură ale bisericii, în frunte cu P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

După sfințirea agheasmei, credincioșii din Oltenița și din împrejurimi, cu flori și luminări în mîini, au înconjurat biserica, cîntînd bucuria lăuntrică a sfințirii bisericii care avea să-i primească în «brațele ei părintești».

Un sobor în frunte cu P. S. Episcop Roman Ialomițeanul a săvârșit Sfânta Liturghie, răspunsurile fiind date în comun de toată asistența. Predica zilei a fost ținută de P. C. Preot David Popescu de la Centrul Eparhial.

Trecându-se la partea oficială, P. C. Pr. Savu Chiriță, protoiereul orașului Oltenița, salută venirea P. S. Episcop Roman, și a delegației formată din PP. CC. Preoți Dinu Provian, de la Centrul Eparhial și David Popescu și diaconii: Nicanor Motorga, Popescu Constantin și Petrescu Traian de la Catedrala Patriarhală. P. C. Sa prezintă o dare de seamă asupra parohiilor din cuprinsul protoieriei Oltenița, arătând că bisericile care au suferit de pe urma cutremurului din 1977, în cea mai mare parte și-au remediat stricăciunile și sînt puse în bună stare. Aceasta se datorește rivnei preoților și jertfei credincioșilor lor, fapt care dovedește dragostea pentru Biserică și pentru Dumnezeu și o adîncă trăire a credinței strămoșești și o rodnică legătură duhovnicească între preoți și credincioși. P. C. Sa aduce mulțumiri P. S. Episcop Roman pentru luarea osteneții de a veni în orașul Oltenița ca să sfințească lucrările și jertfa de reînnoire a bisericii din parohia Înălțarea Domnului.

Preotul Gheorghe Mateescu, parohul bisericii, prezintă un raport — dare de seamă — în care arată desfășurarea lucrărilor de restaurare a bisericii și spune, printre altele: «cu sufletul și cu inima emoționate de prezența onoratei delegații a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, în frunte cu Prea Sfinția Voastră, pentru faptul că ați lăsat toate și ați venit la restințirea bisericii noastre, în numele tuturor credincioșilor parohiei, vă spunem, sărutîndu-Vă dreapta, «bine ați venit». În urma strădaniei noastre, a preoților și a credincioșilor noștri s-a realizat, numai în timp de doi ani tot ce se vede. Sintem mîndri și ne considerăm îndatorați, față de enoriașii noștri, față de credincioșii din oraș și din împrejurimi care ne-au ajutat material pentru restaurarea bisericii. Lucrarea a fost grea, dar acum la sfîrșit ne bucurăm și vă făgăduim că vom continua lucrările de reparații la biserică din cimitir. Este adevărat că este veche, dar vom apela la oameni și meșteri pricepuți să ne dea tot concursul lor». În continuare, roagă pe P. S. Episcop să prezinte Prea Fericitului Patriarh Iustin omagiul credincioșilor parohiei «Înălțarea Domnului» și al preoților ei. În același timp mulțumește Onor. Departament al Cultelor pentru solicițundinea arătată. De asemenea P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, pentru oboseala ce și-a luat ca să vină la Oltenița și să sfințească noile lucrări și întregii delegații, ca și P. C. Protoiereu Savu Chiriță.

În numele organelor parohiale ia cuvîntul Dl. Marin Vlădescu, care evocă figuri de credincioși din parohie care au luat parte și la construcția bisericii cu 40 de ani în urmă, împreună cu el.

În încheiere ia cuvîntul P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care spune printre altele: «După sfințirea bisericii Sfîntul Nicolae din acest oraș, acum două săptămîni, iată-ne din nou în orașul Dvs., iarăși martori ai dragostei și strădaniei credincioșilor pentru slava lui Dumnezeu. Această slujbă de sfințire este o aleasă alergare la Dumnezeu, așa precum spune psalmistul: «cum aleargă cerbul, spre izvoarele apelor». Noi, prin rugăciunile făcute și jertfa sfîntă adusă am sfințit darurile ce reprezintă jertfa adusă lui Dumnezeu. O închinăm lui Dumnezeu pentru sfințirea bisericii care constituie o mare lucrare du-

hovnicească. La temelia ei este credința nestrămutată în Dumnezeu. Pentru ca El să ne întărească în credință ne-a pus în față mărturiile de credință și minunile săvârșite. De la Dumnezeu pornește tot binele, de la Părintele luminilor. De aceea să fim mereu lângă Dumnezeu. Să ne lipim de El, pentru că una dintre cele mai mari bucurii este aceea de a fi în preajma lui Dumnezeu.

Cuvîntul de învățătură al P. S. Sale a fost un deosebit balsam duhovnicesc aruncat peste sufletele tuturor celor ce l-au ascultat. Ele au constituit o aleasă mîngîiere de o adîncă spiritualitate, impletite cu o deosebită dragoste părintească. El a emoționat întreaga asistență ce l-a ascultat cu evlavie pînă la sfîrșit.

În încheiere P. S. Sa binecuvîntează pe credincioși și pe cei doi preoți deservenți, organele parohiale și-i sfătuiește pe toți să fie și mai departe buni păstrători ai credinței și prețuitori ai bunurilor bisericesti ce constituie patrimoniul spiritual al poporului și al credinței noastre străbune.

ASISTENT

† PREOTUL MOISE VIȘOIU

După o scurtă și grea suferință, în ziua de 2 iunie s-a stins din viață preotul Moise Vișoiu de la Biserica «Răzvan» din București.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 6 iunie la biserica unde a slujit ca preot, fiind oficiată de P. S. Episcop Roman, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor înconjurat de un sobor de preoți printre care se afla părintele Alexandru Ionescu, fostul vicar, Pr. Cazacu N. de la biserica Batiște, Pr. Petre Alexandru, fost consilier al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

După terminarea prohodirii a vorbit părintele profesor N. Popescu-Pietroșița, fost coleg de seminar cu dispărutul, care a spus printre altele:

Moise Vișoiu venea, la seminarul de vocație «Sf. Grigore Decapolitul» din Craiova, de la poalele muntelui Mateiașului, unde este așezată comuna Mățau, locul său de naștere, care a avut loc în anul 1905. Descindea dintr-o familie de păstori și era al 4-lea dintre cei 8 băieți și o fată, cîți s-au născut în casa lui Iosif și Elisabeta Vișoiu din Mățau.

După cele 4 clase primare făcute în comuna natală, a urmat cursurile Liceului din Cîmpulung Muscel, iar după patru clase de liceu, prin examen de admitere, a intrat la seminarul din Craiova.

Venea la seminar cu un fond sufletesc curat, sănătos, cu credința pe care părinții lui știuseră să i-o sădească în suflet. Și această zestre sufletească cu care Moise pleca, din casa părintească, la seminar, i-a rămas nealterată, iar pe ea s-a grefat și s-a sudat, în mod perfect și armonic, învățătura teologică din seminar și de la Facultatea de teologie din București, cu dragostea pentru pămîntul și neamul strămoșesc.

În anul 1929 se căsătorește cu fiica preotului Mușetescu, Lenuța, din Voinești, o comună lângă Cîmpulung și tot în acest an se preoțește pe seama bisericii din Vițești, comuna Călinești-Muscel.

Din acest an pînă în clipa morții, timp de o jumătate de secol, preotul Vișoiu a luminat într-adevăr ca o torță vie calea care duce spre Cetatea lui Dumnezeu, iar credincioșii, văzîndu-i faptele bune, viața lui curată de om și de preot l-au urmat atît cei din Vițichești, unde a avut de reparat biserica, cit și cei din Parcul Rahova și cei de la Biserica «Răzvan».

În anul 1937 preotul Vișoiu a fost transferat la București, în Parcul Rahova, unde era parohie dar fără biserică. Ajutat de credincioși, care l-au iubit, înțeles și urmat, el a reușit să contruiască o biserică nouă în această parohie.

Pronia cerească a hărăzit ca preotul Vișoiu să fie numit în 1964 preot la Biserica «Răzvan», monument istoric.

Deși preotul Vișoiu cînd a venit aici nu mai avea 24 de ani, ca la Vițichești, nici 32 ca în Rahova și atîngea vîrsta de 60 ani, totuși, el era stăpînit de același entuziasm, de același zel misionar și în 14 ani cit a păstorit aici a reușit să o restaureze dîndu-i frumusețea ei de altădată. Mai avea de făcut pictura ca să ajungă să-și vadă opera încununată și să rostească la fel ca bătrînul Simeon : «Acum slobozește Stăpîne, pe robul Tău, în pace, după cuvîntul Tău, că văzură ochii mei mîntuirea Ta».

Noi, cei de față, împreună cu familia ta, toți, care te-am cunoscut și te-am prețuit, te regretăm și te plîngem.

Iar Domnul, căruia i-ai slujit, îți va spune cînd te vei prezenta în fața scaunului de judecată : «Bine slugă bună și credincioasă peste puține lucruri ai fost pusă, peste multe lucruri te voi pune, intră întru bucuria Stăpînului tău».

A mai vorbit apoi părintele Alexandru Ionescu care a scos în relief activitatea pastorală bogată a celui dispărut.

Cortegiul a plecat spre cimitirul Tudor Vladimirescu și credincioșii din «Rahova» au ținut să treacă prin fața bisericii pentru care el s-a ostenit de a ridicat-o. Aici mulți credincioși adunați în fața bisericii au adus un ultim omagiu fostului lor preot, prin actualul preot al bisericii Rahova, care a vorbit despre frumoasa activitate pastorală a preotului Vișoiu și în această parohie.

Apoi, cortegiul a pornit spre cimitirul Tudor Vladimirescu unde a fost înhumat. Veșnică să-i fie amintirea.

ASISTENT

† PREOTUL VINTILĂ ANDRONESCU

S-a stins din viață, pe neașteptate, în ziua de 5 august 1978, preotul Vintilă Andronescu, parohul bisericii «Sf. Sofia» din Protoieria II Capitală.

Corpul neînsuflețit a fost depus în biserica la care slujea de 18 ani, pentru ca toți cei ce l-au iubit și apreciat, să-și ia rămas bun de la cel plecat dintre cei vii.

Slujba prohodirii a fost oficiată de P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul, Vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, înconjurat de un mare sobor de preoți.

După terminarea slujbei, primul a luat cuvîntul preotul Nicolae Nicola, protoieru al Circumscripției II din Capitală.

Evocînd pe omul de aleasă omenie al generației eminentilor seminarisți de la Cîmpulung-Muscel care, prin jertfelnicie și devoțiune, s-a dăruit cu totul Bisericii lui Hristos și slujirii omului, P. C. sa a spus printre altele: «a fost hirotonit preot în anul 1939, funcționînd la Spitalul de copii — Colentina, «Bunătatea Samariteană», iar în anul 1960 a fost trecut la parohia «Sf. Sofia», pe care nu a părăsit-o pînă la moarte. Pe unde a slujit, s-a arătat folositor și om al datoriei împlinite, pînă la sacrificiu. Figura lui deschisă și zîmbetul neîlipsit, îl arăta om sincer, lipsit de vicieșug și bun tovarăș în tot lucrul lui bun, frumos și vrednic de dorit. Faptele lui bune, au lăsat pentru toți amintiri plăcute.

Preoții din Protoieria II Capitală, înscriind pe panglica coroanei «Regrete eterne», au exprimat în două cuvinte, întreaga lor compasiune pentru cel dispărut.

În continuare a luat cuvîntul colegul de slujire la biserica «Sfînta Sofia» preotul Boboescu Eugen care, exprimînd regretul pentru sfîrșitul neașteptat al preotului Vintilă Andronescu, a spus: «defunctul s-a născut la 4 ianuarie 1910, în comuna Cetățeni — Argeș, într-o familie modestă, fiind unul dintre cei 11 copii rămași în grija mamei, deoarece tatăl căzuse la datorie, în primul război mondial.

A fost prețuit de toți, pentru alesele calități sufletești și intelectuale. S-a identificat cu misiunea preoțească, dorînd să fie de folos păstoriiților și tuturor oamenilor».

Au mai adus cuvînt de mîngîiere familiei, avocatul Bogdan Constantin, fost coleg de internat în timpul studenției și preotul Constantin Urseanu, fost coleg de slujire, timp de 18 ani, la aceeași biserică.

Șirul cuvîntărilor, a fost încheiat de P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, care și-a exprimat regretul pentru pierderea distinsului preot Vintilă Andronescu și a transmis condoleanțe familiei din partea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

După încheierea slujbei, s-a înconjurat Biserica și apoi cortegiul a pornit să conducă pe răposat pe ultimul drum, la locul de veci din cimitirul «Herăstrău».

Aici așteptau alți colegi, prieteni și enoriași. În numele acestora, la mormînt, a vorbit Părintele Alexandru Ionescu, fostul vicar administrativ al Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor care, cunoscînd bine pe defunct l-a descris și elogiât în cuvinte alese, marcînd calitățile spirituale ale defunctului.

După coborîrea în criptă, cei prezenți au plecat cu sentimentul regretului profund pentru cel dispărut.

În veci să-i fie amintirea și pomenirea !

Pr. protopop NICOLAE NICOLAE

---

† PREOTUL ALEXANDRU IVANOVICI

În ziua de 6 oct. 1978, s-a stins din viață, în urma unei îndelungate și grele suferințe, preotul Alexandru Ivanovici, fost paroh la parohia Lîlieci, jud. Ilfov. Sfîrșitul i-a fost alături de soția și fiica sa care l-au îngrijit cu un devotament fără margini. El lasă în inimile enoriașilor și confracțiilor regretul adînc al despărțirii de un suflet aprins de multă rivnă pentru Casa Domnului.

Preotul Alexandru Ivanovici s-a născut în ziua de 11 martie 1903 în București, a urmat școala primară din Goștilele, în casa preotului Panait Ghițulescu care i-a îndrumat și pașii spre misiunea preoțească dându-l la Seminarul Nifon din București, pe care l-a absolvit în anul 1924. După ce a funcționat ca învățător în Goștilele se căsătorește cu Ioana Apostolescu și în anul 1925 este hirotonit preot pe seama parohiei Cătrunești pe care a păstorit-o 45 de ani, adică pînă la 1 noiembrie 1970, cînd s-a pensionat.

Se știe că parohia Cătrunești era formată la început din 6 sate: Cătrunești, Lilioci, Cloșca, Sineștii-Noi, Sineștii-Vechi și Măicăneasa, avînd 3 biserici. În timpul lungii sale misiuni preotul Ivanovici a refăcut din temelie Biserica din Sinești, sfințind-o în anul 1929, a refăcut pictura bisericii din Cătrunești sfințind-o în 1931, iar între anii 1932—1936, ca președinte al comitetului școlar, alături de învățătorul Anghel Olaru, a zidit 2 școli primare în Lilioci și Cătrunești.

Între anii 1936—1938 a zidit biserica din Livedea lucrînd efectiv cu brațele. Între 1939—1945 a zidit biserica din Lilioci pe care a înșosot-o la 26.X.1945. După anul 1944 a rămas preot doar în Cătrunești și Lilioci. Deși pensionat fiindu-i însă încredințate spre suplinire satele Hagiești și Boteni a electrificat și bisericile din Boteni și Livedea. Pare de necrezut, dar așa a fost; așa mărturisesc faptele, așa au întărit enoriașii de la aceste sate veniți în număr mare la prohodirea sa cît și preoții deservenți de azi la aceste biserici și care, în lacrimi, întăreau spuselor vorbitorilor.

Pogribania a avut loc duminică, 8 octombrie, în biserica din Lilioci, neîncăpătoare pentru mulțimea de credincioși și a fost oficiată de un mare sobor de preoți, în frunte cu preotul Vasile Constantin, protoiereu al protopopiatului Urziceni.

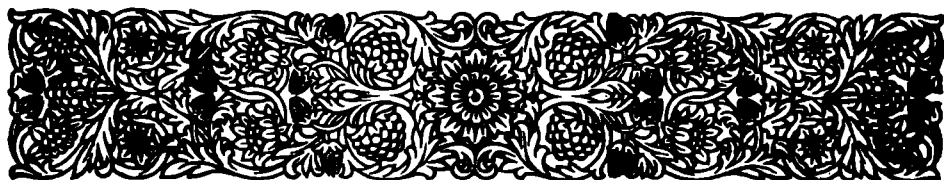
Despre viața celui dispărut a vorbit P. C. Protopop Vasile Constantin, evidențiind activitatea rodnică a celui dispărut, în cei 45 de ani de preoție, exprimînd condoleanțe atît din partea cucerniciei sale cît și a colegilor de preoție.

Preotul Ilie Gh. Ilie — Sinești a accentuat ecoul în cer și pe pămînt al unei vieți trăite cu rivnă față de împlinirea poruncilor lui Dumnezeu și sfînta misiune de preot.

Spre seară, în plînsul clopotelor și sub mîngîierea razelor unui soare cald de octombrie, după ocolirea bisericii, sicriul cu osemintele mult truditorului preot Ivanovici a fost depus la locul de veci sub streășina bisericii din Lilioci.

Veșnică să-i fie pomenirea !

Preot MIHAI TĂTĂRIM

EPARHIA BUZĂULUI

ȘTIRI DIN CUPRINSUL EPARHIEI BUZĂULUI

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA ROBEASCA, PROTOPOPIATUL RM. SĂRAT

Parohia Robeasca este așezată în partea stângă a șoselei ce merge din Rîmnicul Sărat la Făurei.

Biserica acestei parohii este construită din cărămidă tencuită cu mortar din var și ciment, acoperită cu tablă.

Duminică, 2 iulie 1978, s-a săvîrșit slujba de resfințire a bisericii din parohia Robeasca de către P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic, cu delegație din partea Prea Sfințitului Episcop dr. Antim Angelescu, împreună cu P. Cuv. arhidiacon Dumitru Stoica.

Simbătă seara s-a săvîrșit slujba vecerniei cu priveghere și litie, la care a luat parte P. C. Pr. Grigore Petrache — protopop, P. C. Pr. Manole Florea-Săgeata și credincioși din parohia Robeasca.

Duminică dimineața, la ora 8,30, s-a făcut sfințirea apei, după care a urmat ocrolirea bisericii, stropirea cu apă sfințită, rugăciunile cu citirea Sf. Evanghelii din fața sfintei biserici, după rînduiala din tipic și apoi sfințirea cu Sfîntul și Marele Mir al Sfintei biserici în interior.

Sfînta Liturghie s-a săvîrșit de un mare sobor de preoți, în prezența credincioșilor parohiei și din satele vecine, îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu fețele senine și pline de bucurie duhovnicească în biserica frumos împodobită cu pictură nouă în «frescă» executată de pictorul Dinu Petre din București.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, după ce s-a făcut Te-Deumul, pentru conducătorii țării noastre, pentru Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Angelescu și pentru credincioșii prezenți în biserică, P. C. Pr. Predescu Ioan — fostul paroh — transferat la parohia Drogu-Brăila a făcut o dare de seamă asupra activității depuse în această parohie, timp de 20 de ani, în care timp a realizat lucruri frumoase împreună cu credincioșii parohiei, cărora le-a adus vii mulțumiri, pentru colaborarea, munca și jertfele făcute. A adus mulțumiri P. S. Episcop, pentru indemnul dat și ajutorul bănesc primit de la Sf. Episcopie și organelor locale.

P. C. Pr. Grigore Petrache — protopop —, a evidențiat meritele și activitatea preotului paroh Predescu Ioan, a credincioșilor harnici din această parohie și bucuria cea mare prin redeschiderea bisericii.

A luat cuvîntul P. C. Pr. Popescu Gheorghe — fost protopop al locului.

În încheiere P. C. Pr. Guță Gheorghe — delegat — a transmis tuturor din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu mulțumiri și arhieresti binecuvîntări, cu îndemnul de a fi buni credincioși și buni cetățeni pentru Biserica noastră și țara noastră dragă și scumpă tuturor.

În încheiere, vorbitorul a arătat ce este Biserica pentru noi — «mama sufletească» —, cum să ne rugăm, să păstrăm credința curată primită de la Mîntuitorul Iisus Hristos. Chemarea ucenicilor «Veniți după Mine» din Evanghelia zilei, este chemarea ce ne-o face și nouă celor de față, ca să venim la această sfințită biserică unde să aducem rugăciuni de mulțumire — pentru toate binefacerile de la Dumnezeu».

S-a transmis mulțumiri pr. paroh Predescu Ioan, pentru frumoasa realizare, Consiliului și Comitetului parohial, credincioșilor parohiei, organelor locale și tuturor celor prezenți de către delegatul P. S. Episcop dr. Antim.

Ziua de 2 iulie 1978 va rămîne vie în amintirea credincioșilor din parohia Robeasca, întreaga festivitate desfășurîndu-se într-o atmosferă de înaltă trăire spirituală, credincioșii întorcîndu-se la casele lor cu alese bucurii duhovnicești.

ȘEDINȚA CONSILIULUI EPARHIAL

În ziua de 13 iulie 1978 a avut loc ședința Consiliului Eparhial, sub președenția P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, la care a luat parte și P. C. Pr. vicar Octavian Popescu — de la Arhiepiscopia Bucureștilor, împreună cu toți membrii conșiliului, unde s-au rezolvat lucrări de ordin administrativ bisericesc, privind numiri, transferări și pensionări de preoți și cîntăreți din cuprinsul Eparhiei.

La sectorul economic, s-au rezolvat probleme privind executarea de vitralii la Biserica Catedrală și Paraclis, suplimentări de credite, recalcularea prețului lumînărilor, dotații pentru plata retribuției paznicilor și îngrijitorilor de la fostele schituri și minăstiri, dotații pentru lucrări la parohii din cuprinsul Eparhiei și din alte Eparhii.

În încheierea ședinței P. S. Episcop dr. Antim Angelescu a adus mulțumiri tuturor celor prezenți pentru rezolvarea tuturor problemelor înscrise pe ordinea de zi, privind bisericile și personalul de cult, care trebuie să fie la înălțimea vremurilor noi, pentru binele Bisericii și înflorirea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

15 AUGUST 1978 LA MÎNĂSTIREA CIOLANU

Potrivit unei vechi tradiții, ziua de 15 August cînd se serbează Adormirea Maicii Domnului, la Mînăstirea Ciolanul din județul Buzău, este o sărbătoare mare, pentru credincioșii din locuri mai îndepărtate și mai apropiate, care vin aici ca să se roage Maicii Domnului, cu cîntări și rugăciuni fierbinți, smerite închinăciuni cu genunchi plecați și cu lumini aprinse.

În seara zilei de 14 august s-a săvîrșit slujba vecerniei cu litie de următorii 3 părinți de la minăstire: P. Cuv. Părinte Neofit Smărăndoiu — stareț, P. Cuv. Arhim. Teofil Mocăniță și P. Cuv. Protosincol Nifon Stoica, ajutați fiind de arhidiaconul Stoica Dumitru de la Episcopia Buzăului și diaconul Visarion.

P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, a trimis ca delegat la această prăznuire pe P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic — și pe P. Cuv. arhidiacon Stoica Dumitru.

La orele 19,30 în dangătul melodios al clopotelor, a început slujba utreniei cu cîntarea prohodului Maicii Domnului, cîntat de cîte trei grupe de preoți, diaconi și credincioși, pe un podium amenajat afară lîngă biserica cea mare, în partea de miazăzi. Credincioșii au ascultat și au cîntat acest prohod, cu toată inima, retrăind fiecare momentul Adormirii Maicii Domnului. La sfîrșitul slujbei P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier — a rostit un cuvînt despre sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului.

La început a transmis tuturor celor prezenți — mulțumiri și arhieresti binecuvîntări, familiilor acestora, din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu cu îndemnul de a fi buni credincioși ai Bisericii străbune și buni și loiali cetățeni ai scumpei noastre patrii.

Evocînd momentul «Adormirii Maicii Domnului» vorbitorul a spus: «Astăzi cînd prăznuim pe Maica Domnului, mama Fiului lui Dumnezeu și mama noastră a tuturor, sufletele noastre tresaltă de bucurie și înalță rugăciuni și imnuri către Maica Domnului. Noi trebuie să privim viața ei, să căutăm să întrupăm în propria noastră viață, ceva din viața Ei, din pilda Ei din virtuțile și din vredniciile Ei. În continuare, vorbitorul a arătat că familia creștină trebuie să fie după modelul de trăire și de viață a Familiei Sfinte, — despre omul nou lepădînd pe omul vechi plin de poftele rele și de păcate, despre datoriile ce le avem față de familiile noastre, față de orice om, față de Biserică, de Patria noastră și față de conducătorii ei iubiți în frunte cu Dl. Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, sub a cărui îndrumare se realizează continua înflorire a scumpei noastre Patrii. Să iubim pe toți oamenii muncii, să iubim munca pașnică și constructivă, să iubim pacea scumpă tuturor oamenilor, să ne iubim țara noastră minunată și frumoasă, cum n-a fost ea niciodată.

A urmat procesiunea înconjurării Sf. Biserici cu Sfîntul Epitaf, în sunetul toacelor și clopotelor, cu cîntări sfînte.

A doua zi de dimineață a avut loc Taina Sf. Maslu — afară în curtea bisericii — pentru cei prezenți, după care la orele 9 s-a început Sf. Liturghie unde s-a împărțit mulțime de credincioși. Despre sărbătorirea zilei a vorbit P. Cuv. Arhim. Teofil Mocăniță care a scos în evidență viața și calitățile Maicii Domnului. S-a făcut apoi pomenirea morților adormiți întru nădejdea Învierii vieții celei de veci.

La ora 12,30 — în sala de mese nou construită s-a servit masa, unde P. C. Pr. Guță Gheorghe delegat a transmis din partea P. S. Episcop dr. Antim Angelescu arhieresti binecuvîntări și îndemnul pentru părinții sfîntei minăstiri de a împlini munca cu rugăciunea de a fi la înălțimea înaintașilor și de a aduce la bun sfîrșit lucrările începute la care Episcopia a contribuit cu donații bănești substanțiale. Întreaga asistență a intonat Imnul Arhieresc: «Pre Stăpînul și Arhieretul nostru... și Mulți ani trăiască» pentru conducerea Sfîntei minăstiri în frunte cu P. Cuv. părinte stareț Neofit Smărăndoiu, care a asigurat pe P. S. Episcop Antim, de toată ascultarea și supunerea fiască, cu promisiunea că toți părinții își vor face datoria pînă la sfîrșitul vieții lor.

A sosit ora despărțirii cu mulțumirea sufletească citită pe fețele tuturor, și cu mireasma rugăciunilor înălțate din inimi și primite de către Maica Domnului Maica noastră a tuturor.

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA DEALUL NEICU, PROTOIERIA PANCIU JUD. VRANCEA

Parohia Dealul Neicu — face parte din orașul Panciu și se află în partea de N-V a orașului, fiind despărțită printr-un pîrîu adînc.

Biserica din această parohie, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», este construită din birne de stejar și tencuită cu mortar de var și nisip. Este un monument arhitectural de mari proporții.

Preoții și credincioșii acestei parohii au avut mult de lucru, intrucît au fost zidite mai multe biserici, care au fost distruse — avariate de un incendiu din anul 1913, și trei cutremure din 29 martie 1934, 10—11 noiembrie 1940 și 4 martie 1977.

Preoții vrednici de pomenire care au păstorit această parohie și au adormit întru Domnul sînt următorii : D. Șerbănescu, Eugen Apostol, Trăistaru Nicolae și Vasiliu Ioan. Urmașul acestora vrednicul pr. Tudose Alexandru în ziua de 27 august 1971, reușește să facă sfințirea bisericii de către Prea Sf. Episcop dr. Antim Angelescu, cu un impresionant sobor de preoți.

La împlinirea a 17 ani — în aceeași zi de 27 august 1978, la cererea credincioșilor, s-a făcut redeschiderea bisericii, care a avut de suferit după cutremurul din 4 martie 1977.

Duminică dimineața, credincioșii parohiei și din satele vecine, îmbrăcați în haine de sărbătoare se îndreptau spre biserica satului Dealul Neicu, care urma să primească binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Simbătă seara, s-a săvîrșit slujba vecerniei cu priveghere și litie iar Duminică 27 august 1978 — dimineața la ora 8,30 s-a făcut sfințirea apei — agheasma mică — afară, ocolirea și stropirea cu apă sfințită a bisericii, rugăciunile cu citirea Sfintei Evanghelii, din fața Sfintei biserici, după rînduiala din tipic și apoi sfințirea cu Sfințul și Marele Mir a sfintei biserici în interior.

Sfînta Liturghie s-a săvîrșit de un sobor de 3 preoți : P. C. Pr. Guță Gheorghe — delegatul Prea Sf. Episcop dr. Antim Angelescu, P. C. Pr. Dobrin Constantin — protopop și P. C. Pr. Calotă Grigore — Chicerea și P. Cuv. Arhid. Dumitru Stoica de la Catedrala Episcopiei. Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de o parte din credincioși sub conducerea cîntărețului Titirez Gheorghe.

La sfîrșitul slujbei, după ce s-a făcut Te-Deumul, pentru conducătorii țării noastre, pentru P. S. Episcop dr. Antim Angelescu și pentru toți credincioșii prezenți, P. C. Pr. Tudose Alexandru, care păstorește această parohie de 18 ani, a făcut o dare de seamă asupra activității depuse în această parohie, pe plan bisericesc și social împreună cu membrii consiliului — comitetului parohiei și credincioșii parohiei. A evidențiat hărnicia credincioșilor, care sînt totdeauna primire primii la muncă pe ogoare, ca și la toate acțiunile cu caracter social din cadrul C.A.P. și orașului Panciu.

În continuare a arătat colaborarea strinsă ce o desfășoară cu organele de stat locale și cu reprezentanții Departamentului Cultelor județene.

A adus alese mulțumiri P. S. Episcop dr. Antim Angelescu, păstorul sufletesc al credincioșilor din Eparhia Buzăului.

P. C. Pr. Protopop Dobrin, a evidențiat meritele și activitatea Pr. paroh Tudose Alexandru dînd expresie bucuriei prilejuite de praznicul sfințirii bisericii, moment mare și însemnat în viața parohiei Dealul Neicu, prin care se încununează hărnicia, credința vie și lucrătoare în fapte vrednice de laudă.

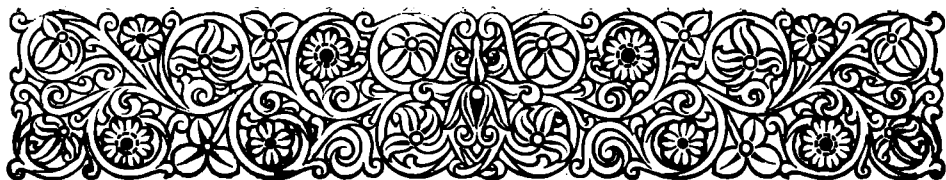
După cuvîntul P. C. Pr. Protopop, P. C. Pr. Guță Gheorghe consilier economic, a adus binecuvîntarea arhierescă a P. S. Episcop dr. Antim Angelescu bisericii, preotului paroh și credincioșilor parohiei, rugînd pe Dumnezeu să le răsplătească munca, dragostea și jertfele făcute pentru Biserică cu îndemnul de a fi buni credincioși ai Bisericii noastre strămoșești și buni cetățeni ai scumpei noastre patrii.

După terminarea slujbei, s-a servit o agapă frățească la care au luat parte membrii Consiliului și ai Comitetului parohial.

Praznicul sfințirii bisericii din Dealul Neicu, va rămîne o amintire plăcută în viața parohiei, cu ecouri adînci în sufletele credincioșilor din această parohie și din parohiile vecine, îndemnînd și însuflețînd pe toți la dragoste fiască și devotament sporit față de sfința noastră Biserică Ortodoxă și față de Patria noastră scumpă și dragă.

Pr. GHEORGHE GUȚĂ
Consilier Economic

R E C E N Z I I

Un nou centru și o nouă revistă pentru studiul culturii ortodoxe.

La 14 septembrie 1976, în orașul Sf. Nicolae din Creta, a luat ființă — prin aprobarea statutului de către membrii fondatori — Asociația cu titlul «Centrul de studiu al Culturii Ortodoxe», plasându-se sub înaltul patronaj al Mitropoliei Petras. Activînd și în anul 1977, cu manifestări corespunzătoare diferitelor secții care vor sprijini realizarea scopului pe care și l-a propus această Asociație, cu începutul anului 1978 a apărut și primul număr al periodicului științific pe care Centrul de studiu al Culturii Ortodoxe din Creta îl va edita semestrial. Titlul periodicului este: «Apă din Piatră» (Υδωρ ἐκ πέτρας). În acest prim număr al periodicului, apărut pentru semestrul ianuarie-iunie 1978, se publică și Statutul Centrului, în care, la început, se arată scopul pentru care a luat ființă Centrul și mijloacele prin care se va urmări realizarea acestui scop.

Scopul Centrului — așa cum se arată în prima parte a articolului 2 — este «unirea tuturor oamenilor de știință din Creta, din restul Greciei și din străinătate, și colaborarea lor comună pentru promovarea și prezentarea culturii și tradiției ortodoxe din Grecia și din străinătate».

În mod special, Centrul va urmări: «Cercetarea tradiției spirituale a Cretei, a tradiției și gândirii ortodoxe în general, în evoluția lor istorică și influența realității ortodoxe asupra civilizației elenice și universale; Cercetarea tuturor elementelor spirituale și culturale în viața popoarelor ortodoxe care au ca izvor și centru al civilizației lor naționale credința ortodoxă; Cercetarea cauzelor și împrejurărilor care au format această civilizație și a influenței acestei civilizații asupra instituțiilor sociale, educația, literatura și gândirea filosofică, arta și celelalte sectoare ale vieții umane; informarea bibliografică ortodoxă și cunoașterea gândirii ortodoxe universale printr-o serie de traduceri de lucrări, articole și studii publicate de iluștri scriitori și cercetători ai culturii ortodoxe, examinarea, în lumina credinței ortodoxe și a istoriei culturii ortodoxe, a problemelor sociale, politice, spirituale și morale ale epocii noastre».

Iar ca mijloace pentru realizarea acestor obiective sînt prevăzute: «publicarea unei reviste științifice care să cerceteze cultura ortodoxă și să constituie, în același timp, un mijloc de contact și de discuție a oamenilor de știință ortodocși din lumea întreagă și un mijloc de informare asupra dezvoltării cercetărilor ortodoxe de către alte Centre cu același caracter; publicarea unui periodic pentru trebuințele spirituale și morale ale membrilor Bisericii; organizarea de conferințe și colocvii, sub egida Centrului, pentru diplomați ai școlilor bisericești și ai altor școli; crearea unei biblioteci cu un fond bibliografic ortodox bogat și organizarea de expoziții de cărți ortodoxe, de icoane și discuri de muzică bizantină și de alte opere de artă etc.».

Centrul este condus de un consiliu format din șapte membri aleși pentru o perioadă de doi ani, prin vot secret, de Adunarea Generală ordinară care se întrunește o dată pe an în luna septembrie, la convocarea președintelui¹. Consiliul se compune

1. Într-o notă se arată că în numărul viitor al periodicului se va publica un scurt istoric al întemeierii Centrului de studii al culturii ortodoxe și o listă a membrilor fondatori și a colaboratorilor științifici.

din: președinte, vicepreședinte, secretar general, secretar general adjunct, casier și doi consilieri. Adunarea generală alege în același timp și trei membri supleanți pentru înlocuirea membrilor care vor demisiona sau și-ar schimba domiciliul (art. 7). Pentru asigurarea funcționării științifice a Centrului, Consiliul de administrație numește direct sau prin contract, pentru o perioadă fixă sau nedeterminată, un consilier-director științific (art. 8). Protopresviterul Gheorghios E. Marnellos — care a fost numit ca primul consilier-director științific al Centrului — și-a expus punctul de vedere asupra aspectelor pe care Centrul le va avea în vedere, în activitatea sa, într-un cuprinzător Cuvînt introductiv (p. 7—15). Între altele, se arată că Centrul va cerceta teme speciale referitoare la știință, filosofie, literă, artă, privity sub prisma tradiției ortodoxe, precum și probleme de bază bisericești și culturale actuale, cu scopul de a contribui, în măsura posibilității, la cultivarea culturii creștine ortodoxe. În mod special se va urmări analizarea influențelor trăirii ortodoxe în cultura greacă, slavă, europeană, îndeosebi în sectoarele științei, filosofiei, literaturii și artei etc. Sub acest aspect al contribuției celorlalte Biserici Ortodoxe naționale — deocît cea greacă — la afirmarea Ortodoxiei în cultura apuseană, menționăm cu deosebită plăcere articolul I. P. S. Mitropolit Meliton al Calcedonului, cu titlul: «Contribuția gîndirii românești la formarea valorilor culturale europene prin intermediul ortodoxiei» (p. 33—39). Este vorba de cuvîntarea pe care I. P. S. Sa a ținut-o cu prilejul acordării festive de către Institutul teologic din București, la 15 ianuarie 1977, a titlului de «doctor honoris causa».

Pentru a nu risca să diminuăm — sau să exagerăm prin aprecieri personale, punctul de vedere al autorului, reproducem o parte din «Concluzia» cu care autorul și-a încheiat cuvîntarea: «Studiind istoria și observînd realitatea contemporană — spune I. P. S. Mitropolit Meliton în Concluzii — ne informăm și constatăm prezența specifică și aportul gîndirii românești în aria culturală a Europei și în general a Occidentului. În același timp, constatăm că în formarea, evoluția și dezvoltarea gîndirii și culturii românești, ortodoxia poporului român a jucat un rol primordial și fundamental. Astfel se poate observa că întreg serviciul adus de gîndirea românească, toată contribuția ei la valorile culturale și spirituale ale Europei poartă pecetea ortodoxiei. În realitate, aria culturală românească a devenit, datorită ortodoxiei, de-a lungul veacurilor, un fel de transformator al curentelor din Est spre Vest și viceversa.

Din Vest, datorită latinității sale intrinsece, ea oferă Estului categorii ale gîndirii occidentale, scutite, toluși, de orice structură scolastică și juridică latină, în libertatea lui Hristos și libertatea fiilor lui Dumnezeu care emană din aceasta; libertate creștină așa cum este ea trăită și exprimată în ortodoxie.

Din Est către Vest, datorită păstrării nealterate a ortodoxiei, nu simplu ca măr-turisire, ci în întinderea ei ca teorie a vieții și universului, gîndirea românească transmite comorile culturale ale Răsăritului, pe care este în măsură să le tălmăcească Vestului, într-un mod inteligibil și accesibil spiritului occidental, tocmai datorită elementelor latine din gîndirea omenească.

Din acest punct de vedere, fenomenul este, în ultimă analiză, teologic și se încadrează teologiei patristice ecumenice care primește toate elementele culturale și le elaborează pentru a le transforma și recapitula într-o valoare teologică supremă (p. 37—39).

Ne îngăduim să adăugăm că la această concluzie a ajuns I. P. S. Mitropolit Meliton și în urma unei cercetări a istoriei Bisericii Ortodoxe Române și a teologiei ortodoxe românești, dar îndeosebi — datorită spiritului său fin de observație — în urma colaborării I. P. S. Sale cu teologii și ierarhii ortodocși români la lucrările pregătitoare ale viitorului Sinod Ecumenic ortodox și în diferitele organisme interortodoxe și intercreștine care s-au creat și activează în ultimele decenii, pentru găsirea celor mai potrivite căi prin care Biserica creștină ar contribui mai eficient la rezolvarea marilor probleme care confruntă societatea noastră contemporană, îndeosebi pentru evitarea unui nou război mondial — a cărui perspectivă înspăimîntă, prin consecințele pe care le-ar avea, cînd se iau în considerație armele de distrugere în masă la care s-a ajuns — precum și pentru intronarea unei păci juste în lume.

În acest sens, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Meliton scoate în evidență rolul mereu ascendent al Bisericii Ortodoxe Române în promovarea culturii, spunînd: «Din secolul XVI pînă în secolul XIX, Biserica Ortodoxă Română a fost în țara sa focarul literelor, artelor și în general al culturii și s-a distins ca unul dintre cele mai importante centre ale ortodoxiei în general...»

Mai târziu, prin dobândirea autocefaliei și ridicarea la rangul de Patriarhat, Biserica Ortodoxă Română produce o nouă înflorire în cultură și în exprimarea spiritului ortodox și joacă un rol de bază în evoluția raporturilor interortodoxe și intercreștine și prin acestea în reangajările culturale pe scară mondială. Astăzi — spune I. P. S. Meliton — cum sînt în măsură să cunosc din experiența personală, Biserica Ortodoxă Română oferă ortodoxiei, creștinismului și, mai larg, valorii culturale a Europei și lumii întregi, unicitatea experienței și glândirii spirituale românești» (p. 37.)

Sub titlul : «Elogiu teocrației bizantine», Prof. Olivier Clément din Paris, face o interesantă caracterizare a raporturilor dintre Biserică și Stat în imperiul bizantin unde teocrația și cezaro-papismul s-au manifestat ca o perfectă «simfonie», realizînd civilizația bizantină care, pentru conștiința occidentală, constituie o piatră de poticnire. Legătura strînsă care s-a stabilit între Biserică și Stat, începînd cu împăratul Constantin cel Mare, a fost solicitată de stat, nu de Biserică, spune Olivier Clément. Biserica a acceptat-o, incredînd statului o parte din organizația ei materială, fără a renunța vreodată la ordinea sa economică proprie. Renunțînd la puterea temporală — urmînd învățătura Intemeietorului ei — Biserica Răsăritului n-a căutat să-și asigure independența și caracterul ei transcendent luptînd contra statului prin armele statului, ci multiplicînd aici pe pămînt «capete de pod» ale eternității. Înarmîndu-se cu armele rugăciunii, Biserica bizantină a putut să ceară împăraților un singur lucru, dar hotărîtor, să fie lăsată să fie ea însăși, adică ortodoxă. Ori de cîte ori împărații au încercat, pentru motive politice, să impună Bisericii compromisuri sau erori (abateri de la dreapta credință), de fiecare dată s-au izbit de o rezistență de neînfrînt a întregii Biserici, cler, monahi și laici. Această rezistență n-a luat însă niciodată caracterul de revoltă împotriva autorității de stat; împăratul, chiar eretic, a rămas pentru Biserica Ortodoxă suveranul legitim, respectat ca atare.

Biserica bizantină, cu toate greșelile sale istorice, a menținut o dublă cerință: de libertate spirituală și de dreptate socială. Cu privire la cerința de libertate spirituală se observă: «dacă păcatul major al erei constantiniene a fost negarea de linie de stat a libertății spiritului, persecutarea prin sabie a altuia, evreu sau eretic, conștiința profundă a Orientului bizantin s-a exprimat într-un sens cu totul diferit: «Eu sînt obișnuit să sufăr persecuțiunile și nu să persecut», spunea Sf. Ioan Hrisostom: Hristos biruia cînd era crucificat și nu crucificînd... Iar cu privire la cerința de dreptate socială se observă: «Se știe îndrăzneala socială a Părinților greci, Vasile al Cezareei și Sf. Ioan Hrisostom, acest mare antiohian care lua literal capitolul 25 al Evangheliei după Sf. Matei: «Astfel el a identificat pe Hristos și pe sărac, și această identificare va fi la baza mișcărilor pauperismului evanghelic din evul mediu, în Orient și Occident, și prin aceasta la ceea ce este mai bun în socialismul modern. El s-a ridicat împotriva autojustificării proprietății private «care-și trage totdeauna originea dintr-o crimă sau dintr-o nedreptate». El a reamintit, după Sf. Vasile cel Mare, că pămîntul nu aparține decît lui Dumnezeu și deci bogățiile lui trebuie să treacă în folosința tuturor sau să fie strînse în vederea binelui comun. Aceste teme au fost reluate de reforma imbată din secolul al XIV-lea și Sf. Grigore Palama a schițat o sociologie a reciprocității și comuniunii, după difuziunea eclezială a tainei trinitare. Dar opera cea mai durabilă a teocrației bizantine — spune Olivier Clément — este elaborarea a ceea ce poate fi numit «divino-umanism», după formulările sinodului din Calcedon. Căci acest divino-umanism, acest umanism transfigurat, a permis Bizanțului să elaboreze o artă unică în lume, inventînd frumusețea chipului transfigurat, transparent la lumina trinitară, la lumina dragostei, chipul lui Dumnezeu în umanitate, chipul omului în divinitate. În cadrul acestui divino-umanism se cade să fie subliniată apariția — începînd din secolul al VI-lea, pentru a culmina în secolul al XIV-lea — în sinteza palamită, a unei teologii puternice, originale, propriu bizantină, pe care Occidentul n-a recunoscut-o deloc, dar pe care o descoperă astăzi ori de cîte ori dialogul ecumenic se aprofundează, trece din planul eclezialogic la cel al experienței sfințeniei.

Se descoperă astfel că «renașterea», în sensul unei afirmări reînnoite a umanului și a puterilor sale, n-a început în Italia ci în lumea bizantină, cum o probează arta secolelor X și XIII, din Macedonia la Capadocia. În timp ce în Italia, după miracolul franciscan, umanul se detașează de divin și i se opune, în lumea bizantină el se

afirmă în el, în lumina sa; o renaștere transfigurată se precizează în secolul al XIV-lea de primele fresce din Mistra, cu admirabila «Coborîre la iad» în biserica din Cora, la Constantinopol, de care Seferis spunea că ea rezumă tot elenismul.

Ca o exemplificare a acestei renașteri transfigurate, în pictura din Creta, ar putea fi socotit articolul publicat de Stavros Maderakis, în periodicul «Apă din Piatră» (p. 59—104), sub titlul: «Prefigurările Născătoarei de Dumnezeu și ale Întrupării Cuvîntului în biserica Sf. Teodor din satul Mertes, provincia Schinou» din Creta de Apus. Biserica Sf. Teodor, datată către jumătatea veacului al XIV-lea, păstrează o parte din pictura originală, care prezintă un interes deosebit alit iconografic cît și stilistic. Fragmentele decorului pictat din biserica Sf. Teodor din satul Mertes constituie prima etapă a unei serii de monumente din Creta, care se eșalonează între 1340—1375. Aceste monumente arată înflorirea picturii cretane, dar ele arată și trecerea de la ritmul arhaizat, caracteristic artei din Creta de la sfîrșitul secolului al XIII-lea și prima jumătate a secolului al XIV-lea. Picturile murale din biserica Sf. Teodor ca și cele ale unui mare număr de monumente din Creta, printre cele 845 biserici catalografiate și aparținînd îndeosebi secolelor XIII, XIV și XV, arată că Creta era un centru foarte activ al picturii bizantine în această epocă.

După acest articol urmează scurte date biografice ale autorilor principalelor articole publicate în acest număr: Mitropolitul Meliton, prof. Olivier Clément, Nectarios Hatzimihalis și Stavros Maderakis (p. 105—106). Apoi, în cadrul obiectivului Centrului, de a face cît mai cunoscute personalități de seamă ortodoxe și opera lor, prin grija doamnei Nina Pehef-Evdokimov, se publică bibliografia lucrărilor și articolelor scriitorului ortodox de veșnică amintire, Paul Evdokimov, în ordinea următoare: cărți și articole publicate în limba germană, cărți și articole publicate în limba engleză, cărți și articole publicate în limba catalană și spaniolă, cărți și articole publicate în limba engleză. Urmează cărțile și articolele publicate în limba franceză — menționîndu-se în ce alte limbi au mai fost traduse — după care este menționată colaborarea la diferite opere, dicționare, colecții; lista se încheie cu o selecție a articolelor din diferite reviste. Numărul mare de lucrări și articole publicate, variația temelor tratate și aprecierea de care s-au bucurat aceste lucrări și articole din partea specialiștilor, sînt grăitoare pentru personalitatea marelui scriitor ortodox Paul Evdokimov și pentru prețuirea cu care se cade să fie cinstită memoria lui.

Făcînd această prezentare, mai pe larg, a primului număr al periodicului științific «Apă din Piatră», editat de Centrul de studiu al Culturii Ortodoxe din Creta, am ținut să remarcăm prețuirea pe care o acordăm nobilului scop pe care și l-a propus acest Centru, adăugînd, în încheiere, urarea ca întreaga lui activitate să se desfășoare în viitor cu tot mai bogate și mai frumoase rezultate.

Prof. IORGU D. IVAN

Petros Vassiliadis, *Ipoieza despre izvoarele Loghiilor*, Atena 1977, p. 167 (în l. greacă).

Petros Vassiliadis este cunoscut cititorilor noștri prin numeroasele sale lucrări din domeniul Noului Testament.

În lucrarea de față tratează despre Loghii (τὰ λόγια sau Q) adică cuvîntările. Prin Loghia se înțelege textul de azi al Evangheliei după Sf. Matei. Li se dă această numire pentru că în Evanghelie se stăruie cu deosebire asupra cuvîntărilor rostite de Mîntuitorul.

În lucrarea sa autorul Vassiliadis tratează în partea introductivă despre: Noțiunea lui Q și izvorul Loghiilor, cele mai importante cercetări privind Loghiile, starea critică literală a izvoarelor Loghiilor de la Eichhorn la Streeter, atitudinea Bisericii grecești în problemă, atitudinea Sfinților Părinți, metoda și împărțirea lucrării.

Partea principală, împărțită în trei, se ocupă de: Problema existenței Documentului Q, natura existenței Documentului Q și caracteristicile teologice ale Documentului.

În cadrul acestor trei capitole, din partea specială, supune unor studii de adîncime problemele: Generalități despre ipoteza izvoarelor despre existența Documentului Q, armoniile dintre Matei, Marcu și Luca, structura filologică a izvoarelor Loghiilor, limba originală a Loghiilor, unitatea izvoarelor, nașterea Documentului, isto-

ria investigațiilor lui Harnack și Tödt, contribuțiile teologilor Kümmel, Davies, Robinson, Koester, la problemă, punctul de vedere tradițional, ipoteza eshatologică a problemei, ipoteza sofologică etc.

Studiul se temeinicește pe-o bogată bibliografie, consultându-se pe lângă exegeții greci — Agouridis, Antoniadis, Damalas, Ioanidis, Karabidopoulos, Luvaris, Sakkos, Siotis, Trembelas și Zafiris — aproape 300 de autori străini. Lipsesc doar Vasile Gheorghiu, exegetul român care a tratat problema «Loghiilor» în amplul, documentatul și luminosul său volum: *Introducerea în Sfintele cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți 1929, pagini 896. Ar corespunde unei necesități ca relațiile întemeiate azi între Biserici să realizeze traducerea masivului manual al lui V. Gheorghiu într-o limbă de-o mai largă circulație.

Lucrul acesta s-ar putea face și cu manualul de Studiul Noului Testament apărut la București în 1977, prin osteneala profesorilor de N. T. de la Institutul nostru teologic).

Lucrarea lui Petros Vassiliadis a fost prezentată ca teză de doctorat la facultatea de teologie a Universității din Atena, specialitatea Noul Testament. Ea are, prin urmare, girul unui for înalt, de specialitate, care a și dat avizul tipăririi. Și pe bună dreptate, că autorul ei aduce o prețioasă contribuție la lămurirea unei probleme biblice atât de variat interpretate în decursul veacurilor. Răspuns la problema: τὰ λόγια a dat încă în veacul II, Papia episcop în Ierapolis (Frigia). Acesta a fost un bărbat bine inițiat în problemele celor patru Evanghelii. Papia a luat din chiar gura Sfinților Apostoli informații privind caracteristicile Sfintelor Evanghelii. Între acestea și amănuntul că în Evanghelia după Sf. Matei, prevalează cuvântările rostite de Mântuitorul τὰ λόγια cum le zice Papia.

Unii teologi apuseni susțin că τὰ λόγια lui Papia n-ar fi Evanghelia după Matei ci o altă scriere a lui Matei.

În analiza sa critică autorul Petros Vassiliadis face lumină în problema Loghiilor.

El dovedește că ipoteza izvoarelor Loghiilor aruncă lumină asupra tradiției despre Evangheliile după Sf. Matei și Luca.

După această teorie Matei și Luca au folosit, independent unul de altul, și alte izvoare comune.

Lucrarea este de-o reală valoare. Autorul trece prin lumina criticii sale teoriile filologice și teologice privind izvoarele «Loghiilor» și astfel este ultimul cuvânt în problemă.

Volumul are o înfățișare plăcută, hirtia este de calitate, tiparul select și astfel lucrarea corespunde, nu numai din punct de vedere științific ci și estetic, îndatoririlor pe care și le-a impus exegetul grec P. Vassiliadis.

Pr. Prof. NICOLAE NEAGA

«Candela». Publicație religioasă-culturală trimestrială a Bisericii Ortodoxe Române din Suedia. Nr. 3—4/1977.

Cuprins bogat, ca totdeauna, deschis cu rindurile intitulate: «Unitate de credință și simțire românească», cuprinzând «părintească binecuvântare și calde urări de sănătate pentru noul an 1978», adresate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin «românilor care trăiesc dincolo de hotarele patriei», căci «cu toții alcătuim o comunitate spirituală, comunitatea noastră românească și ortodoxă...» ...cu toții sîntem moștenitori ai tezaurului de frumusețe și de credință lăsat nouă de părinți; împreună ne străduim să îmbogățim creația românească în cultură, artă și știință, precum și să dăluim chip nou trăirii noastre ortodoxe: simțirea românească și credința noastră ortodoxă rămân statornice temelii pe care este așezată viața noastră... Sprijinind neîncetat unirea tuturor românilor, Biserica și-a sporit strădanile pentru unitatea sa. Știri documentare și vestigii arheologice atestă deopotrivă continuitatea neîntreruptă a neamului românesc și a Bisericii străbune pe tot întinsul locuit de strămoșii noștri. Independența de stat și autocefalia bisericească sînt strîns legate una de alta...».

Substanțial cuprins ortodox și românesc are și «Pastorală de Crăciun» adresată românilor de peste hotare de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justin: «...Cântare de slavă să cîntăm, astăzi, Dumnezeului nostru Iisus Hristos pentru arătarea Sa pe pămînt, în chipul smereniei trupului nostru. Cîntare de mulțumire să-I cîntăm pentru izbăvirea noastră de păcat și împăcarea cu Dumnezeu. Cîntare de laudă să-I cîntăm pentru înfierea noastră de către Dumnezeu, prin El. Cu dragoste să-L primim, gătindu-I în inimile noastre lăcaș vrednic de sălășluirea Sa sfîntă în noi... Fiind prezenți cu duhul în mijlocul Dvs., sîntem fericiți să constatăm existența unui climat de viațuire frățască a românilor de pretutindeni. Atmosfera aceasta de trăire a românilor în comuniune spirituală intensă, indiferent de locul unde-și petrec viața, își are desigur izvorul în credința noastră ortodoxă și în simțirea noastră românească. Biserica și neamul sînt părinții noștri comuni. Împreună au înfrînt vitregiile și răutatea vremurilor, împărtășind laolaltă bucuria zilelor senine, sau amarul zilelor haine... mormintele strămoșilor, zestrea noastră comună moștenită de la părinți, dragostea de neam și credința noastră ortodoxă pe toți ne leagă strîns de glia strămoșească. Iar glasul pămîntului și al cerului românesc ne cheamă statornic să cinstim cu faptele și cuvîntul nostru, moșia și legea românească».

Reținem și din «Pastorală adresată credincioșilor ortodocși români din Europa Centrală și Occidentală cu prilejul Nașterii Domnului — 1977», de Prea Sfințitul Episcop Lucian Făgărășanul: «...Fiul lui Dumnezeu a venit în lume pentru noi oameneii și pentru a noastră mîntuire... și astfel Crăciunul cu toate bucuriile lui ne cheamă să ne deschidem inimile pentru primirea lui Hristos așa cum s-au deschis cerurile la nașterea Sa. Să-L primim în viața noastră așa cum L-a primit ieslea în care s-a sălășluit, să-I dăruim viața, așa cum El s-a dăruit lumii... Nașterea lui ne îndeamnă să iubim pe orice om, să iubim întreaga omenire...».

Pr. Prof. Dr. Al. Ciurea, superiorul Bisericii Ortodoxe Române din Suedia semnează rînduri despre «Noul Mitropolit, al Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Teoctist Arăpaș, fost Episcop-Vicar Patriarhal și Rector al Institutului teologic din București, Episcop de Arad și Mitropolit al Olteniei, reprezentînd în multe împrejurări Biserica Ortodoxă Română peste hotare.

Pr. Dr. Dumitru Bodaie (Philadelphia) semnează, ca în toate numerele revistei, dense interpretări scripturistice cu îndemnuri spre viața adevărat creștină, de data aceasta în legătură cu «Prima ispitire a lui Iisus», «Bucuria și fericirea sufletească la care se poate ajunge prin ascultarea și împlinirea cuvîntului lui Dumnezeu să ne fie preocuparea de căpetenie a vieții noastre...».

Pr. Prof. Dr. Milan Șesan semnează studiul «Despre inițierea limbii române în Biserică», probînd cu documente că «românii și-au păstrat în viața lor socială limba lor populară românească și în consecință o păstrau și aplicau oral și în viața bisericească ortodoxă a lor». Cuprins însemnat pentru viața noastră bisericească și românească.

S. Gârleanu semnează rînduri în memoria decedatului profesor și academician C. C. Giurescu, cu nume bine fixat în domeniul istoriei românești.

Drd. Mihai D. Radu în «Temeiuri pentru cinstirea Sfintei Cruci» notează că «temeiul de căpetenie a fost totdeauna actul răstîgnirii Mîntuitorului Iisus Hristos pe ea, prin care firea omenească a fost ridicată din strîcăciune și din moarte la nestricăciune, îndumnezeind-o și restabilind astfel chipul lui Dumnezeu în om. Făcînd semnul crucii, creștinul are totdeauna în față pe Hristos, de care Crucea nu poate fi despărțită niciodată».

Interesante sînt «Notele și impresiile dintr-o călătorie făcută în Tanzania» de Michaela Caracostea, după cum plăcută și instructivă este lectura «Jurnalului de călătorie» C.C. Giurescu, din care extrage rînduri D. Ion Hurdubetin. Tot S. Gârleanu scrie rînduri despre «Maestrul noului Gheorghe Zamfir», strălucit interpret și reprezentant al comorii folclorice românești cu ajutorul instrumentului a cărui obîrșie se plasează în lumea mitologiei grecești...». Pagini bogate de strictă specialitate semnează Prof. George Cristea în «Inițiere în tehnica fotografică».

Revista cuprinde și poezii: «Rugăciunea mamei» — Teodor Castrîșanu; «Colind» — Nichifor Crainic; «Sonet» — Alex. Vlahuță; «Cîntec» — George Coșbuc; «Țara» — Ion Pillat; «Vronețul» — Eugen Enea Caraghiaur; «Ardere» — Ion Milos; «În-

semn la cartea de citire» — Al. Căprariu; «Cînd mă uit la tine, lume» — Eugen Enea Caraghiaur; «A fi înseamnă a rîde» — Jon Milos; «Din înțelepciunea Românu-lui» — N. Iorga.

Dar bogată este și activitatea pastorală a Bisericii Ortodoxe Române din Suedia. Se săvîrșesc liturghii și toate trebuințele religioase ale credincioșilor: botezuri, cununii, sfeștăanii, parastase, spovedanii, cuminecări etc. După serviciile divine se comunică enoriașilor evenimentele cele mai însemnate din viața și activitatea Bisericii Ortodoxe Române, se comemorează evenimente mai importante din istoria poporului nostru, se execută cîntece românești, religioase și profane etc.

Pr. Prof. Dr. Al. Ciurea, superiorul Bisericii noastre din Suedia a reprezentat toate Bisericile Ortodoxe din Suedia la «Marea adunare creștină» de la Văsterås, — este adunarea tuturor creștinilor din țară, ținută tot după cinci ani, la care se discută diferite probleme bisericești de interes general. A participat și la ședința Comitetului General al Mișcării ecumeniste suedeze, și la alte întruniri bisericești. — Frumoasă activitate ortodoxă și românească.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

Tudor Mateescu, Pricini ale românilor din Dobrogea judecate de organele judiciare ale Țării Românești (sec. al XVIII-lea), în Studii și Materiale de Istorie Medie, vol. IX, 1978, p. 125—131.

În ultimul număr al valoroasei colecții «Studii și materiale de istorie medie», ni se prezintă un interesant documentar privind relațiile populației autohtone a Dobrogei — aflate sub dominația otomană, cu autoritățile românești din stînga Dunării.

Dacă populația românească din Dobrogea continua să păstreze unele obiceiuri juridice identice celor din Țara Românească, și mai aveau ca instanță de judecată, în afara frunțășilor locali, îndrumați de obicei de preoți, pe mitropolitul Durostorului (Dristra — Silistra), aflat în dependență canonică directă de Patriarhul ecumenic, etnarh al tuturor creștinilor din cuprinsul Imperiului otoman.

Din sec. XVIII, întîlnim numeroase apeluri ale unor împîrcinați dobrogeni la organe de judecată ale Țării Românești. «Dacă acest lucru apare oarecum firesc pentru cazurile în care unul dintre împîrcinați era un supus al Domnului de la București, — afirmă autorul — pentru cele în care ambele părți erau reprezentate de locuitori ai Dobrogei, deci supuși ai sultanului, faptul nu mai poate fi socotit obișnuit» (p. 127).

Judecarea acestor pricini, pe bază de tradiție, se pare că se practica de către organele judiciare ale Țării Românești, cu aprobarea expresă a autorității supreme — domnitorul. Acest fapt demonstrează, pe de o parte conștiința împîrcinaților dobrogeni a apartenenței lor la marea familie românească cu care se simțea unită prin aceleași tradiții, credințe și obiceiuri, iar pe de altă parte obișnuința organelor de judecată ale Țării Românești de a lua în discuție, de a ancheta și a omite sentințe care urmau să fie executate în afara teritoriului național.

După cum remarcă și autorul, «este vorba de o tradiție de mare vechime, conservată și de conștiința apartenenței la marea vatră românească»; românii dobrogeni «țineau să fie judecați după legile neamului lor, a căror aplicare, datorită distrugerii instituțiilor românești, nu mai era posibilă în Dobrogea» (p. 128).

Se ilustrează astfel menținerea strînselor legături ale populației românești autohtone și majoritare din Dobrogea, intrată în componența statului otoman la 1417, cu restul populației românești din statele românești aflate în relații de vasalitate cu Imperiul otoman.

Această permanentă conștiință națională a fost factorul esențial care, în momentul în care România a putut scutura suzeranitatea Porții prin jertfa de sînge a ostașului român pe pămîntul Bulgariei eliberate de el, a dus la reintregirea țării în fruntariile lui Mircea cel Bătrîn, domn al Țării Românești «ptnă la Marea cea mare».

I.I.G.

«*Îndrumător Bisericesc 1978*», Sibiu, p. 231

Pe lângă obișnuitele date calendaristice «*Îndrumătorul*» sibian înregistrează cele mai de seamă evenimente din viața Patriei noastre și a Bisericii noastre strămoșești.

Paginile sale sînt deschise de titlul «*Conducătorul țării la 60 ani*». Răsărit din obșteea cea mare a poporului nostru, în casa unui țăran sărac, ca mulți dintre cei născuți aproape de brazdă sau chiar pe brazdă, *Președintele Nicolae Ceaușescu* a tras ce a fost mai bun din seva spirituală a acestui pămînt străbun și anume setea de dreptate și de muncă cinstită întru chipul în personalitatea sa trăsăturile fundamentale ale sufletului nobil al poporului român: dragostea de om, de adevăr, de cinste și omenie... Înzestrat cu o putere de muncă, cu o energie care uimește pe toți, *Președintele Republicii noastre* este mereu prezent în mijlocul celor ce muncesc și, împreună cu ei, întocmește proiecte, le discută... *Președintele Republicii noastre* este o personalitate de prin rang în viața internațională contemporană, un mesager, un făclier neîntrecut al păcii, dreptății, libertății, egalității, întraajutorării, al colaborării reciproc-avantajoase, al înfrățirii între toate popoarele lumii... *Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu*, acordă atenția cuvenită și cultelor din țara noastră, monumentelor istorice bisericesti, bogatului patrimoniu cultural-național pe care îl deține Biserica Ortodoxă Română ca și alte cuțe din țara noastră.

Domnia Sa este un adevărat *ctitor al României contemporane*.

Într-o serie de pagini se relatează despre alegerea și intronizarea Prea Fericitului Părinte Dr. Iustin Moisescu, al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române — cuvîntările rostite, oaspeții străini etc. În întregime e publicată și cuvîntarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului rostită la intronizarea P. F. Părinte Patriarh Iustin. «Cît de fericiti sînt azi fiii Bisericii Ortodoxe Române — a spus I. P. S. Mitropolit Nicolae — pentru că au ajuns această măreață și sfință zi de a avea la cîrmă un om care are un îndelungat trecut de muncă și de realizări, un teolog de seamă, un ierarh înțelept, care timp de 20 de ani a dat strălucire nu numai Mitropoliei Moldovei și Sucevei, ci întregii Biserici Ortodoxe Române, prin activitatea desfășurată în țară, cît și în afara granițelor ei».

În capitolul «*Învățăături și îndrumări arhieresti*», I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului tratează despre «*Pavel, Apostol al lui Hristos*», afirmînd că este cel mai mare misionar, cel mai mare cuceritor din istoria creștinismului. Nu un simplu visător sau sentimental, ci un om al acțiunii neobosite, un om al faptei neprecupețite. O voință perseverentă, neînduplecată, care nu dă înapoi în fața nici unor greutăți, o inteligență ascuțită, o inimă topită de iubire care învăluie în undele ei pe fiecare credincios în parte și pe toți la un loc. Viața lui e cel mai magnific imn al iubirii de Hristos și al iubirii de aproapele dintre toate întrupările umane ale istoriei.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului lămurește: «*De ce și cum trebuie să se însemneze creștinul cu sînta cruce*», căci însemnarea cu semnul sfintei cruci reprezintă mărturisirea credinței în Domnul și Mîntuitorul Iisus Hristos răstignit și înviat, al credinței într-un Dumnezeu în trei ipostase. Semnul crucii este din acest punct de vedere cea mai scurtă mărturisire a crezului creștin, făcută nu prin vorbe ci printr-un gest. Facerea semnului sfintei cruci se leagă nemijlocit de cinstirea crucii ca obiect prin care Iisus-Domnul s-a preamărit pe Sine și ne-a mîntuit pe noi. Semnul sfintei cruci trebuie făcut încet, larg, cu atențiune...

În legătură cu explicarea parabolei biblice despre cei doi fii trimiși la vie de către tatăl lor, I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, arată ce înseamnă «*Viața creștină*», care pretinde a face voia lui Dumnezeu, arătînd prin aceasta că este adevărat creștin nu în vorbe, ci în fapte, nu în demersuri de ordin religios numai, ci în practica vieții de toate zilele. Este foarte important ca credința admisă în cele lăuntrice să coboare în mod practic în obiceiul nostru de a fi și de a acționa...

«*Primește odorul acesta și-l păstrează pe el...*» cuvintele pe care ierarhul le adresează noului hirotonit preot, după sfințirea Sfințelor Daruri, cînd îi înmînează Sfîntul Agnel, pe care noul hirotonit îl păstrează cu evlavie adîncă în mîinile sale

pină la rostirea cuvintelor «Să luăm aminte, Sfintele Sfinților» îl determină pe P. S. *Episcop Emilian de Alba Iulia* să se ocupe de pregătirea tinerilor pentru preoție, fapt, desigur, foarte important pentru viața Bisericii. Prea Sfințitul stăruie, pe bună dreptate, pentru citirea regulată și adîncirea Sfintei Scripturi și pentru exercitarea practică a rînduieilor liturgice ale sfințelor slujbe.

În paginile intitulată: «*Lucrarea Duhului Sfînt în Biserică*» *Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradei* tîlmăcește substanțial însemnățile Sărbătorii Rusaliilor, care este ziua de întemeiere a Bisericii Creștine. În ziua aceasta a devenit deplină unirea noastră cu Hristos. Căci Duhul Sfînt nu numai înnoiește pe cei ce cred în Hristos, ci formează împreună cu ei Templul lui Hristos... Minunată a fost lucrarea Duhului Sfînt asupra Apostolilor. Ei au devenit oameni noi, oameni duhovnicești, plini de curaj, de înțelepciune, de tact și de hotărîre. În viața lor dispar preocupările personale, cărora le ia locul idealul de a vesti învierea și mîntuirea sufletelor. De acum ei devin «*martorii Invierii*» și nimeni și nimic nu-i va despărți de această mărturie (Fapte, I, 8).

Din bogatul cuprins al «*Îndrumătorului*» mai menționăm rîndurile despre «*130 ani de la revoluția din 1848*», semnat de prof. T. *Bodogae*; «*1 Decembrie 1918—1 Decembrie 1978*» rînduri semnate de Arhid. prof. Dr. I. N. *Floca*. Pr. I. *Fulea* scrie despre «*Picturi bisericești din jud. Sibiu, opere ale fraților Grecu*»; muzeografa *Doina Braicu* despre «*Cărți vechi românești din secolul XVII, aflate în patrimoniul cultural al parohiilor ortodoxe din jud. Sibiu*» și muzeograful *Al. Avram* despre «*Bisericile românești din jud. Sibiu (sec. XVII—XIX)*».

În capitolul «*Din învățăturile Bisericii noastre*» profesori de teologie și preoți publică îndoctrinatele cuvîntări la diferite evenimente din viața credincioșilor: bottezul, cununii, înmormîntări, ș.a. Sint expuneri foarte utile în pastorație.

La încheierea cuprinsului «*Îndrumătorului*», Prot. Stavr. Gh. *Secaș* dă «*Îndrumări de tipic și bisericești pentru anul comun 1978*».

Cert este că «*Îndrumătorul*» de față prin cuprinsul său bogat, variat și bine studiat face foarte bune servicii în pastorația bisericească.

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

«*Invierea*», Revistă de teologie și cultură românească, Ierusalim 1—3/1978.

Menționăm din cuprins: «*Unitate de credință și simțire românească*» — bine-cuvîntarea și urările de nou an 1978 adresate de *Prea Fericitul Patriarh Iustin* românilor aflați dincolo de hotarele Patriei. «*Conștiința noastră de frați întru credința ortodoxă și de fii ai aceluiași neam* — scrie *Prea Fericitul Patriarh* — ne trage pe unul către altul și dă viață comuniunii noastre, menținînd viu legăturile dintre noi. Nu numai zestrea comună moștenită de la înaintașii noștri, dar și realizările noastre actuale, ca și idealurile pe care le slujim, urmărind înfăptuirea lor de mine, ne aparțin tuturor... simțirea românească și credința noastră ortodoxă rămîn statornice temelii pe care este așezată viața noastră...».

Redacția semnează rîndurile substanțiale intitulată «*La aniversarea a 60 de ani a Președintelui României*», — distins fiu al Patriei noastre, a cărui personalitate a fost dăltuită în sinul poporului în preajma instaurării orînduirii celei noi în țara noastră. Referindu-se la educația primită în sinul familiei, *Domnia Sa* spune într-o cuvîntare: «*Am învățat să fiu drept, cinstit, să fiu totdeauna un om de omenie*». Întruchiparea acestor calități de bază ale neamului nostru și lupta neobosită pentru triumful aspirațiilor de bunăstare și progres ale poporului nostru într-un climat de egalitate socială au făcut ca *Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu* să fie prețuit și iubit de toți fiii Patriei, care i-au încredințat destinele Țării, pentru a valorifica gloriosul tezaur strămoșesc în contextul vieții celei noi din Patria noastră și al realităților lumii contemporane...».

Pr. *Vasile Mihoc* scrie despre «*Unitatea și independența* — coordonate de bază ale istoriei poporului român». «...Despre virtuțile acestui popor, despre eroismul și iubirea lui pentru pămîntul strămoșesc; despre frumusețea limbii și a istoriei sale

ne mărturisește nu numai întreaga istorie, dar și însuși faptul păstrării acestor calități și virtuți pînă astăzi în sinul acestui popor... Conștiința unității de neam a românilor de pretutindeni a fost conjugată întotdeauna cu lupta pentru a-și menține identitatea, în mijlocul atîtor încercări, prin limbă și cultură... Conștiința unității de limbă, de neam, de credință și de cultură permanentă a românilor spre autonomie, independență și suveranitate, atît pe plan național cît și bisericesc...».

Arhim. Pimen Zainea semnează rîndurile de subliniată calitate intitulate: «*Glîie și credință străbună — Ștefan cel Mare și Putna*». Moldova a avut mulți vrednici Voievozi, dar noi mereu o numim Moldova lui Ștefan cel Mare, și aceasta pe bună dreptate, pentru că el a făcut pentru ea, în timpurile cele mai grele, mai mult decît toți ceilalți voievozi. A înzestrat-o cel mai mult cu neîntrecutele opere ale meșterilor săi, a apărat-o și a salvat-o din fața celui mai mare pericol militar al vremii sale — puterea otomană — care amenința întregul Apus al Europei... Mănăstirea Putna este așezată la poalele obcinelor «Țării de sus»... Dulcea Bucovină... în biserica Mănăstirii Putna se odihnește, în Domnul, Părintele Moldovei, Atletul lui Hristos... în Muzeul de la Putna se află roadele credinței și ale iscusinței neîntrecute ale vrednicilor ostentori ai atelierelor din Mănăstirea Putna: broderii, icoane pictate pe lemn, cruci sculptate în lemn de chiparos, manuscrise pe pergament, obiecte de slujbă din argint aurit și multe altele... Sobrietatea și monumentalitatea scenelor, interiorizarea și realismul chipurilor sfinților cu trupurile lor dematerializate, dar nu și deralizate, ne fac să înțelegem curăția și adîncimea învățăturii teologice a Bisericii noastre strămoșești precum și puterea de sinteză și originalitate la meșterii vremii lui Ștefan cel Mare...».

În «*Florile în tematica scriitorilor biblici*», Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga continuă o expunere începută în numere anterioare ale revistei, arătînd că florile menționate în Biblie lămuresc idei și stări care stau în legătură cu sensul textului... scriitorii biblici n-au studiat florile din motive științifice. Ei au dat atenție acelor flori care aveau un rost la ceremoniile religioase sau vreo întrebuințare socială. (Ieremia XXIX, 5).

Interpretînd texte biblice, Pr. Dr. Dumitru Bodale arată că «Toți sîntem egali înaintea lui Dumnezeu».

Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga semnează și articolul «*Dinamica păcii*», precizînd că pacea este năzuința oamenilor pentru că ea cuprinde toate bucuriile vieții. Pacea are temeuri religioase, politice și sociale. Pacea este o forță uriașă pentru ridicarea omului pe treapta cea mai înaltă a culturii și civilizației.

Despre «*Beer-Seba biblică*», istoricul și importanța ei religioasă scrie Pr. Vasile Mihoc.

Monahia Eufrasia Sîrbu în clară și doctrinară expunere prezintă istoricul vieții și activității Sfîntului Teodosie cel Mare (423—532) «începătorul vieții de obște». După Sfîntul Teodosie valoarea monahului constă în a-și împlini îndatoririle cerute de calitatea sa de călugăr, dar să-și pună viața sa la dispoziția celor ce-i cer ajutorul, arătînd că în trăirea monahală nu este imposibil de legat viața contemplativă cu cea practică. Pe poarta de la intrarea în mănăstirea zidită de Sfîntul Teodosie — și care există și azi — Sfîntul Teodosie a scris: «Nici un leneș să nu intre». Revista «*Învieirea*» prezintă un cuprins bogat, variat și substanțial.

†Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă* — volumul I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, 504 p.

Destinată învățămîntului teologic universitar, lucrarea depășește cu mult zona didacticului clasic, prezentîndu-se ca un tratat de doctrină ortodoxă, fluent și viu, accesibil unor cititori mai pregătiți în doctrină sau care au parcurs și alte lucrări de spiritualitate creștină ca de pildă unele din volumele dense ale *Filocaliei*.

Volumul I al acestui curs reprezintă ceva mai mult decît o treime din întregul lui, fiind supus lecturii după prealabila expunere a unor noțiuni indispensabile — care face obiectul introducerii, extinsă pe mai mult de 100 pagini; urmează partea I-a și a II-a, echilibrat întocmite în cîte aproximativ 200 pagini fiecare.

Expunerea conținutului este întretesută de titluri și subtitluri foarte dese care ajută pătrunderea în bogăția de idei, prin plasarea justă a atenției în direcția obiectului expus. Prin tehnica titlurilor simplu elaborate, cititorul este introdus deja în anticamera subiectului. Așa de pildă, chiar introducerea anunță modul de tratare prin care autorul corelează *Revelația dumnezeiască — izvor al credinței creștine, cu Biserica — organ și mediu de păstrare și de fructificare a conținutului revelației însăși.*

Introducerea este împărțită în trei capitole, care tratează următoarele teme: I. Revelația naturală ca bază a credinței naturale și a unui sens al existenței, oferită de la început creației. II. Revelația supranaturală ca izvor al credinței creștine, în care se descifrează rolul complementar al celor două revelații și interferența acțiunilor convergente ale celor două Persoane divine: Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul Sfânt — în scopul unei continue desfășurări a Revelației. III. Lucrarea lui Hristos și a Duhului Sfânt pentru a păstra Revelația în eficiență, prin Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în cadrul Bisericii — capitol în care se explică modul de păstrare a conținutului Revelației supranaturale, mod care rezidă în strânsa legătură a celor trei poli: Biserica, Scriptura, Tradiția. Se tratează în acest capitol o variată gamă de raporturi între: *mîntuire, dogmă, Biserică*, al cărui rezultat este concludentul subtitlu (3): «Teologia ca slujire bisericicească de explicare și aprofundare a dogmelor sau a planului de mîntuire și de înviore a lucrării slujitoare a Bisericii».

Cu pagina 111 începe partea I, care expune «Învățătura creștină ortodoxă despre Dumnezeu» și tratează în primul capitol despre cele trei moduri de cunoaștere de Dumnezeu, arătînd în ce fel modul apofatic în cunoașterea lui Dumnezeu este specific creștinismului răsăritean, fără ca prin el să se elimine conceptul, cunoașterea aceasta, depășindu-l (p. 126—139). Autorul adaugă la modurile teologice de cunoaștere a lui Dumnezeu și cunoașterea Lui în împrejurările concrete ale vieții omenești.

În al doilea capitol se tratează despre ființa și atributele lui Dumnezeu, din trei puncte de vedere și anume: o primă parte privește în special modul existenței «de Sine» a lui Dumnezeu (p. 146—159) din care — ca izvor al existenței — se revarsă lucrările necreate ale Lui, spre lumea creată. Apoi, din alt punct de vedere se privește raportul de participare a lumii create, la izvorul «existenței», care este și sursa unică, eternă, supraspațială și atotputernică. Și în acest mod de tratare autorul întărește conținutului adevărul creștin al raporturilor «personale», care dau o semnificație deosebită sensului omului și finalității lui, de centru al lumii create. În cele din urmă se tratează despre atributele legate de *spiritualitatea* lui Dumnezeu, definind și comparînd atotștiința, înțelepciunea, dreptatea, mila, sfințenia și bunătatea lui Dumnezeu, toate convergînd în iubire (p. 227—275).

Capitolul III tratează la punctul A despre «Sfînta Treime» ca «structură a supremei iubiri», și se fac speculații fructuoase despre Treime ca bază a mîntuirii noastre, ea fiind taina perfecte unități a Persoanelor divine care rămîn totuși distincte. La punctul B se oferă o variată meditație asupra raporturilor intratreimice, intitulîndu-se «Intersubiectivitatea divină», iar la punctul C se expune doctrina «Purcederii Duhului Sfînt din Tatăl și relația Lui cu Fiul» (p. 270—317).

În partea II-a și ultima a acestui volum este prezentată crearea lumii, care este văzută ca «operă a iubirii lui Dumnezeu destinată îndumnezeirii», temă din care decurg următoarele subcapitole:

I. *Crearea lumii văzute*, în care — în prima parte, A, privind lumea în general se accentuează solidaritatea omului cu semenii și cu natura, arătîndu-se cum creația din nimic se explică prin însuși motivul și scopul creației — care e concluzia uneia din subtitluri: «Lumea ca dar al lui Dumnezeu». Se află aici, într-o ierarhie de mult afirmată de sfinții părinți, o fină țesătură de idei în care sînt explicate raporturile variate între *cauza primă* și dinamismul celorlalte cauze dependente de prima. Titlurile sugestive se continuă astfel: «Lumea, operă rațională a lui Dumnezeu, pe măsura rațiunii umane în progres continuu spre sensuri tot mai înalte ale ei» (p. 345—358); «Virtualitățile alternative ale raportului omului cu lumea. Responsabilitatea lui în a le actualiza pe cele mai folositoare pentru creșterea spirituală a lui și a semenilor lui» (p. 358—365); «Factorii care actualizează virtualități multiple și alternative ale lumii» (p. 365—375).

Într-o a doua parte, acordată în special omului (B — *Crearea omului*) se vorbește sistematic despre «constituția omului» (p. 375—388), apoi despre modul deosebit în care Dumnezeu l-a creat pe om (p. 388—410) insistându-se apoi asupra stării primordiale a omului și problema libertății lui paradoxale (p. 410—419).

II. *Crearea lumii nevăzute — lumea duhurilor netrupești* formează obiectul celui de al doilea subcapitol, deși ordinea creației era cealaltă. Dar este vorba numai de tehnica didactică a folosirii elementelor apercipive și de faptul că însăși doctrina creștină — așa cum autorul arată la vremea convenită — așează pe om în centrul creației; îngerii, deși creați înaintea lumii văzute, fiind «vestitorii», mesagerii Treimii, către ființa ce și-o va însuși Dumnezeu, cea a omului. Subcapitolul tratează întâi despre: A. «Îngerii buni și rolul lor în progresul spiritual al naturii umane», loc în care se vorbește și de cunoașterea angelică și ierahia îngerilor (p. 419—449) și despre: B. «Îngerii căzuți și rolul lor în căderea omului și în susținerea răului în lume», unde se arată cum a început «răul în creație», «puterea și slăbiciunea răului», «modul căderii unei părți dintre îngerii și contribuția acestora la căderea omului, precum și lucrarea duhurilor rele în lume (p. 450—465).

III. *Căderea protopărinților și urmările ei*, este explicată, pe o întindere de 20 de pagini, în limbajul — mai ales — al Sfântului Maxim Mărturisitorul, arătând care este înțelesul dat de interpretarea Tradiției, «pomului cunoștinței binelui și răului și pomului vieții» și «Caracterul ambiguu, contradictoriu și amăgitor al stării căzute a omului». Punctul final al acestei subîmpărțiri pregătește concluziile generale ale antropologiei expuse, prin titlul îndemn: «cunoașterea binelui prin practicarea lui în comuniune» (p. 479).

Prin cele câteva pagini de încheiere, sub titlul de: IV. *Providența dumnezeiască și desfășurarea planului de mîntuire și îndumnezeire a lumii* — autorul revine la nota dominantă cu care începuse prezentarea dumnezeieștilor învățături, arătând că scopul căruia lumea i-a fost încredințată, adică *îndumnezeirea*, este urmărit permanent de Dumnezeu-Tatăl, Creatorul și Proniatorul, care o mîntuiește în Fiul și o îndumnezeiește prin Duhul.

Aceasta este structura și conținutul volumului I din cursul de Teologie dogmatică ortodoxă, al profesorului Pr. D. Stăniloae. Ca și în celelalte două volume, împreună cu care însumează un total de peste 1200 pagini, materia prezentată oferă cititorului bogatul rod al unei activități variate, dense și extinse pe care autorul a elaborat-o în decursul zecilor de ani de activitate didactică și scriitoricească pe tărîmul teologiei noastre.

Paginile acestei cărți surprind pe cititor mereu nepregătit în fața noilor deschideri de orizont, a variatelor spații străbătute din diferitele direcții de abordare — și continua lor depășire. Uneori, noutatea provine din lipsa noastră de cunoaștere a unora din zonele de gîndire a patristiceii ortodoxe, care parcă se amplifică pe măsură ce e abordată; altele însă, noutatea este chiar maniera originală a autorului, care, într-un stil bogat, — uneori dificil de parcurs la prima încercare —, caută să sugereze ceea ce este extrem de important: corelația organică a datelor Revelației, fuzionarea lor într-o anume sferă conceptuală pentru ai rupe apoi spre vastitatea nesfîrșită care le-a dat naștere. Acel Logos — care din Cuvînt devine cuvînt, spre a ni se împărtăși și a ne relua, pentru a ne prelua către lăuntru Treimii.

Este de remarcant insistența cu care autorul implică Revelația supranaturală în cea naturală, considerînd Revelația supranaturală ca «ieșire mai directă în evidență a lui Dumnezeu» la vremea cînd El a socotit că cea naturală nu mai este transparentă omului (p. 24—40). Tot în *Introducere* apar cu o deosebită strălucire paginile privind reconsiderarea dogmelor. Autorul readuce în actualitate înțelesul potrivit căruia *dogma* creștină nu este o expresie închisă, un text finit care — nemaifiind schimbabil — își pierde cu timpul sensul conținutului. Dogmele creștine, sînt, dimpotrivă, expresia definită a unui conținut infinit, ele fiind «expresii ale planului de mîntuire și îndumnezeire a omului în Hristos», avînd ca «fundament» al lor însăși Sfînta Treime, care e «comuniune a iubirii desăvîrșite». Pentru aceea, Teologia nu este, nu trebuie, nu poate să fie o vehiculare aridă de concepte doctrinale; ea nu poate fi concepută decît «ca slujire bisericească de explicare și aprofundare a dogmelor sau a planului de mîntuire și de înviore a lucrării slujitoare a Bisericii». Pentru că deși formulările dogmatice au un caracter definit, exploatarea lor teologică este interminabilă (p. 71—95).

Nu va fi niciodată suficient remarcată maniera actuală și proaspătă de a aduce în prezent doctrina marilor gânditori creștini, care au oferit altele soluții, necunoscute încă teologiei noastre actuale, în vastele domenii ale vieții spirituale. Astfel, în partea întâia se actualizează teologia unui Dionisie Areopagitul — atât de cunoscută de altfel, dar așa de puțin fructificată printr-o explicare a ei și o aplicare la datele gândirii moderne. Este vorba despre cunoașterea de către noi a lui Dumnezeu, despre «numele divine», despre atributele Lui (p. 113—169) momente care îmbogățesc conținutul creștin al noțiunii de «persoană» prin corelarea ei cu Persoana — în iubirea treimică. De asemenea, teologia oferită de scrierile Sfântului Maxim Mărturisitorul își regăsește strălucirea în paginile de sub formularea: «Eternitatea lui Dumnezeu și timpul ca interval între El și creatură» ca și «Timpul, ca interval între chemarea lui Dumnezeu și răspunsul nostru», sau «Temporalitatea umplută de eternitate în Hristos și legătura Lui cu noi» (p. 170—198).

În aceeași măsură, se acreditează în teologia noastră formula unui spațiu îndumnezeit de prezența lui Dumnezeu care devine astfel «mediu al comuniunii, avind baza în Sfânta Treime». Spațiul este corelat cu trupul în finitudinea lor. Viața aceasta implică spațiul ca pe «distanța legată de durata temporală» și amîndouă acestea «se cer depășiți oa interval între apelul lui Dumnezeu la iubire» care continuă pînă își va primi răspunsul nostru. Dar chiar înainte de a se termina lumea aceasta, omul îndumnezeit învinge durata și distanța, prin spirit. Astfel, pentru noi, lumea se prezintă ca «un sistem de rațiuni unificat în om și mai ales, în Hristos» (p. 199—213).

Acestea sînt parte din concluziile pe care autorul le desprinde din gândirea Sfinților Părinți ai Bisericii. Pe baza meditației filozofilor creștini ai atîtor veacuri, autorul apropie această zonă de spiritualitate, de gândirea mai rigidă a vechii filozofii necreștine și consideră că raționalitatea, departe de a se opune teologiei creștine, îi este intrinsecă, ea fiind baza lumii create. Niciodată armonia cosmosului nu exclude rațiunea, ea provenind — și pîrînd — Rațiunea, Logosul prin care toate s-au făcut. Lumea este — în această prelungă silogistică — plasticizarea chipurilor rațiunilor divine, iar crearea ei este aducerea lor la existență.

În esența ei, lumea — ca sistem de rațiuni divine plasticizate la diverse niveluri de existență — este mediul de comunicare a lui Dumnezeu cu noi (p. 345—358) și folosirea ei în scopul pentru care a fost creată aduce o continuă creștere în cunoașterea noastră, după cum această cunoaștere nesaturată a noastră — folosită în direcția ei firească — ne duce spre ținta spre care am fost creați noi și lumea, noi cu lumea.

Întreaga lucrare este un imn de mîrire a creației, o deschidere către lumină și iubire. Toate domeniile vieții apar strălucinate de căutarea omului spre țelul lui suprem, împlinirea lumii prin el și ridicarea ei cu el spre Persoana — arhetip al persoanei umane.

A.L.M.

Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, Editura Minerva, București, 1978, p. 490.

Inscriindu-se în contextul valorilor culturale și ideologice ale României din trecut, Școala ardeleană și corifeli ei, rămîn preocupări de seamă ale filologilor, istoricilor, criticilor de artă și tuturor oamenilor de cultură din țara noastră.

Noutatea prezentării Școlii ardeleni, în această carte constă în faptul, cum însuși autorul recunoaște, «în mesajul ei ideologic».

Cartea este împărțită în 5 capitole și fiecare capitol are mai multe subcapitole care are menirea de a ne da o privire de ansamblu asupra întregii mișcări culturale din Ardeal ce a polarizat în jurul său personalități de seamă ale culturii românești și a generat idei, curente, atitudini etc.

În capitolul I, autorul face o succintă prezentare a lucrărilor care s-au ocupat cu gândirea iluministă din Ardeal, precum și cu corifeii acesteia, motivînd în final hotărîrea sa de a da culturii românești această lucrare în care Școala ardeleană va fi privită dintr-o perspectivă mai largă raportîndu-se la, «determinări obiective și subiective ale conținutului ei de idei, la corelația și interdependența cu alte manifestări sociale și ideologico-politice ale vremii».

Cît privește cuprinsul, autorul își propune deasemeni, «realizarea unei sinteze cît mai cuprinzătoare a ideologiei Școlii ardeleni».

CAP. II.

Sînt prezentate frămîntările politico-sociale și cele religioase ale românilor ardeleni sub domnia celor trei suverani ai imperiului austriac Maria Tereza și cei doi fii ai săi: Iosif al II-lea și Leopold al II-lea, care aproape jumătate din domeniile lor, aveau să reprezinte pentru românii din Ardeal «ani de întunecată represiune».

Este perioada în care se formulează *Supplex Libellus Valachorum* de către capetele luminate ale Ardealului care cer nu numai drepturi politice și sociale, dar și o serie de libertăți religioase pierdute prin unirea cu Biserica Romei la 1701. Toate aceste frămîntări de ordin politico-social și religios, sînt preludiv la Marea răscoală lăărănească din 1784 și vor înscrie o pagină cu litere de aur în cartea istoriei românilor ardeleni din această perioadă.

Problema națională a românilor ardeleni pe care o ridică corifeii Școlii ardelenene este privită de autor într-o nouă viziune considerînd-o «mișcare ideologică națională iluministă» și nu o simplă «redeșteptare națională», cum greșit s-a susținut pînă acum.

Primele acțiuni politice ale lui Inochentie Micu, vor constitui izvorul principal al mișcării ideologice iluministe, iar Școala ardeleană apare ca o «maturizare a ideilor lui S. Micu, Gherontie Cotore și Grigore Maior».

CAP. III.

Se arată marea contribuție culturală adusă de Inochentie Micu conturării Școlii ardelenene, fiind considerat pe drept cuvînt «deschizătorul luptei naționale a românilor din Transilvania». El încearcă să folosească toate avantajele ce decurg din unirea cu Roma, dar să și prevină în același timp și consecințele ei funeste. Tot el, datorită spiritului său organizatoric, face din «marele sat Blaj», un «adevărat centru cultural politic românesc».

Un alt rol jucat de Inochentie Micu în această perioadă, este acela de a fi transformat vechile idei susținute de umaniști privitor la latinitatea și vechimea românilor în Transilvania, în «argumente pentru obținerea de drepturi politice». Într-un cuvînt, Inochentie Micu a fost, «cel mai important și strălucit precursor al Școlii ardelenene ca mișcare ideologică națională, iluministă, ca și al întregii noastre gîndiri social-politice anti-feudale».

Alături de el, a activat tot în această perioadă cu strălucite succese colegii săi de generație: Gherontie Cotore și Grigore Maior care identificîndu-se cu lupta de emancipare națională a românilor ardeleni, au luat poziție dîrză față de tendința de deznaționalizare a guvernului austriac și a papei care dorea prin unirea cu Roma «scîndarea poporului român în două comunități naționale».

CAP. IV.

Sînt prezentate cîteva texte emise privitor la determinarea cronologică a mișcării culturale din Ardeal. Autorul fixează anii 1820—1821, invocînd mai multe argumente:

1. Anul morții lui Petru Maior; 2. Stîngerea din viață a lui Ion Budai Deleanu, cel mai înaintat exponent al iluminismului; 3. Dincolo de Carpați, mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu.

Autorul atrage de asemeni atenția cititorului ca pentru înțelegerea specificului Școlii ardelenene ca ideologie națională iluministă, «trebuie luate în considerație transformările pe tărîm național». Sînt prezentate de asemeni două etape ale Școlii ardelenene precum și precursorii ei Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu și contribuția lor la consolidarea crezului național al românilor ardeleni din această perioadă. Sînt semnalate apoi și relațiile învățaților Școlii ardelenene, cu istoricii sași și unguri care scriu cu simpatie despre originea latină și continuitatea poporului român pe pămîntul strămoșesc, constituind și acesta, un argument puternic în susținerea vechimii românilor pe aceste pămînturi.

Un fapt deosebit de important semnalat de către autor, este contribuția refugiaților ardeleni la «procesul de trezire și afirmare a cunoștinței naționale în Țara Româ-

nească și Moldova». Nu-i scapă autorului nici preocupările învățaților Școlii ardelenene pentru folclor, pentru obiceiurile poporului pe care le studiază nu din punct de vedere al îndreptăririi lor teologice, ci pentru demonstrarea continuității lor pe aceste meleaguri.

Este prezentată activitatea deosebită în ridicarea prestigiului învățămîntului românesc din Principate a marilor cărturari ilumiști, Gheorghe Lazăr și Gheorghe Asachi.

Corifeii Școlii ardelenene, buni cunoscători ai limbii maghiare, vor folosi toate argumentele găsite în istoriografia maghiară privind «Tezele latinității și continuității românilor în Dacia», fapt semnalat de către autor cu deosebită probitate științifică.

CAP. V.

Autorul prezintă reformele administrative ale lui Iosif al II-lea, cu fundamentare ideologică și atitudinea corifeilor Școlii ardelenene față de aceste reforme cunoscute în istoria culturală a Ardealului sub curentul de «Iosefinism».

Cele două atitudini: 1. *moderată*, reformistă, a mișcării ideologice naționale iluministe a românilor din Transilvania secolului al XVIII-lea, în care se încadrează Samuel Micu, Petru Maior și I. Piuaru-Molnar și 2) *radicală* care nu exclude insurecția armată pentru «înlăturarea situației de robie și umilință» acestea sînt atitudinile ce vor domina întreaga domnie a celor trei suverani ai imperiului Austriac.

În subcapitolul «Școala ardeleană și Aufklarung-ul», autorul prezintă adepții și adversarii săi, și legătura corifeilor Școlii ardelenene cu acest însemnat curent filosofic.

În continuare sînt prezentate speculațiile filosofice ale reprezentanților Aufklarung-ului, Chr. Wolff, Baumeister, Alexander Baumgarten și atitudinea lui Samuel Micu față de gîndirea filosofică a acestora, precum și contribuția sa la «răspîndirea unei gîndiri filosofice progresiste în țara noastră». Este scos în evidență, «idealul său de istorie obiectivă, clară, directă și fără metafore sau alte procedee oratorice sau literare, care ar putea denatura exactitatea datelor».

Dorința de a adapta scrieri ce aparțin Aufklarung-ului la necesitățile filosofice și culturale din Transilvania manifestată de Samuel Micu, a fost urmată de colaboratorul său mai tînăr Gh. Șincai care a tradus și adaptat «lucrări cu orientare iluministă apropiată, din domeniul cunoștințelor științifice, în special cele de fizică». Este arătată interpretarea materialist-mecanicistă a fenomenelor fizice precum și accentul pus de Gheorghe Șincai pe «experiență cu izvor și criteriu al adevărului».

ȘCOALA ARDELEANĂ ȘI FILOSOFIA FRANCEZĂ A «LUMINILOR»

În acest subcapitol, autorul arată influența filosofiei franceze a «luminilor» asupra gîndirii iluministe a corifeilor Școlii ardelenene, precum și poziția greșită a unor exegeți ai iluminismului românesc, față de gîndirea învățaților români și cea a iluminiștilor francezi în ceea ce privește «atitudinea față de massă».

În continuare, autorul se ocupă de «spiritul cel mai înalt al Școlii ardelenene» Ion Budai Deleanu și de opera sa eroi-comico-satirică Țiganiada, a cărei «amploare, forță, ascuțime și actualitate» constă în critica severă a orînduirii feudale în descompunere.

În subcapitolul: *Școala ardeleană și alte forme ale iluminismului european*, autorul se ocupă de diferitele forme de iluminism la popoarele vecine exercitate asupra gîndirii ideologice, istorice, lingvistice și literare, a învățaților Școlii ardelenene.

În concluzie, tipărirea cărții sub titlul: *Școala ardeleană, mișcare ideologică națională iluministă*, reprezintă un act de aleasă cinstită a memoriei corifeilor acestela precum și a gîndirii lor, care ne-au lăsat o frumoasă moștenire culturală cu profunde jalioane progresiste, actuale și în prezent.

Diac. Prof. M. VELEA